תלמוד בבלי · ראשונים · ראש · סדר מועד

פסקי הרא"ש על שבת

רבנו אשר ב"ר יחיאל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פסקי הרא"ש על שבת

רבנו אשר ב"ר יחיאל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פסקי-הראש-על-שבת/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 26
פרק ג 44
פרק ד 60
פרק ה 67
פרק ו 72
פרק ז 85
פרק ח 89
פרק ט 92
פרק י 93
פרק יא 95
פרק יב 97
פרק יג 100
פרק יד 101
פרק טו 105
פרק טז 108
פרק יז 119
פרק יח 125
פרק יט 131
פרק כ 140
פרק כא 147
פרק כב 148
פרק כג 157
פרק כד 163

פרק א

הלכה א

יציאות השבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ. כיצד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים. פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכניס בעה"ב חייב והעני פטור. פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורין. פשט בעה"ב את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכניס שניהן פטורין. הני תרי בבי בתרייתא דקתני בהן שניהן פטורין פטור אבל אסור קאמר דהוי שנים שעשאו זה עוקר וזה מניח ואסור מדרבנן. ותרי בבי קמייתא דקתני בהן בעה"ב פטור והעני פטור מפרש בגמרא (דף ג.) דפטור ומותר לגמרי משום דלאו מידי קעביד. וקשה והיכי קאמר דפטור ומותר לגמרי והא קעבר משום לפני עור לא תתן מכשול וכמו מושיט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח. ואין לומר דהכא מיירי בכה"ג דאפילו אם לא היה נותנו בידו היה יכול ליטלו דהשתא ליכא משום לפני עור לא תתן מכשול כדמוכח פ"ק דע"ז (דף ו:) דמוקי להא דנותן כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח דקיימי בתרי עברי דנהרא ולא היה יכול ליטלו אם לא שהושיט לו דמ"מ איסורא דרבנן איכא דאפילו קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו כ"ש גדול שלא יסייע לו. וכי תימא דהכא מיירי בנכרי דלא שייך ביה לפני עור והא דקתני העני חייב לסימנא בעלמא אם היה ישראל היה חייב מ"מ איסור דרבנן איכא דתניא בשילהי פרקין (דף יט.) נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר נטלו ויצא אין נזקקין לו ומשמע דוקא כשהנכרי בחצר אבל אם היה עומד בחוץ ופשט ידו לפנים אסור דנראה כנותן לו על מנת להוציא. וי"ל דהכא מיירי כשהחפץ של הנכרי וכה"ג ליכא איסור אפילו נראה כנותן לו על מנת להוציא כיון שאין החפץ של בעל הבית ובאשכנז ראיתי מורין לאיסור אף בחפץ של עו"ג וכן מסתבר כיון שאסור הוא משום מראית העין כי הרואה סבור שנותן לו על מנת להוציא אין לחלק כי הרואה אינו מכיר של מי החפץ. וכל זה הדקדוק אינו נראה לי דלעולם בישראל מיירי ואע"ג דאיכא איסורא דלפני עור לא תתן מכשול לא איירינן הכא אלא באיסורי שבת וקרי ליה פטור ומותר כיון דליכא איסורא משום שבת:

הלכה ב

בעא מיניה רב מרבי הטעינו חבירו אוכלין ומשקין והוציאן לחוץ מהו עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי או לא. א"ל חייב ואינו דומה לידו. פירוש דאמר במתניתין פשט העני את ידו לפנים ונתן בעל הבית לתוכה והוציא העני פטור ולא אמר עקירת היד כעקירת חפץ דמי מ"ט ידו לא נייחא על גבי קרקע הלכך לא חשיב עקירתו כעקירת חפץ. ולא דמי להטעינו חבירו על כתיפו או על ידו ועקר רגליו ויצא דחייב דהתם גופו נייח על גבי קרקע וחשיב עקירת גופו כעקירת חפץ אף החפץ שנתון בידו כיון שעקר גופו אבל אם לא עקר גופו ועמד במקומו והושיט ידו לחוץ פטור דלא חשיב עקירת היד כעקירת חפץ: פשט העני את ידו לפנים וכו'. והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה וליכא. אמר רבא ידו של אדם חשובה לו כד' על ד'. וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן ידו של אדם חשובה לו כד' על ד':

הלכה ג

תניא היתה ידו מליאה פירות והוציאה לחוץ תני חדא אסור להחזירה ותניא אידך מותר להחזירה. הא והא בשוגג ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת. כדבעא מיניה רבא מרב נחמן היתה ידו מליאה פירות והוציאה לחוץ מהו שיחזירנה לאותה חצר אמר ליה מותר. לחצר אחרת מהו אמר ליה אסור. ומ"ש לכי תיכול עלה כורא דמלחא. התם לא איתעבדא מחשבתו הכא איתעבדא מחשבתו ורב אלפס ז"ל סתם דבריו ולא פירש הא דאסור במזיד אי מיירי מבעוד יום או משחשיכה. ונראה שסמך על זה שכתב אמר רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה וכיון דהתירו רדיית הפת שהיא שבות ונגזרה במנין קודם שיבא לידי איסור סקילה כ"ש החזרת ידו דאפילו שבות ליכא דהתירו קודם שיבא לידי איסור סקילה וממילא שמעינן דדוקא מבע"י קנסינן ליה על שלא החזירה קודם חשיכה:

הלכה ד

אמר רבא מים על גבי מים היינו הנחתן אגוז על גבי מים לאו היינו הנחתו בעי רבא אגוז בכלי וכלי צף על פני המים מהו בתר אגוז אזלינן והא נח או דלמא בתר כלי אזלינן והא לא נח תיקו. שמן שצף על גבי יין מחלוקת רבי יוחנן בן נורי ורבנן דתנן שמן שצף על גבי יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן בלבד רבי יוחנן בן נורי אומר שניהם חיבור זה לזה והלכה כרבנן:

הלכה ה

א"ר אבין א"ר אילעאי אמר ר' יוחנן עמד במקומו וקבל חייב נעקר ממקומו וקבל פטור בעי רבי יוחנן זרק ונעקר הוא ממקומו וקבל מהו שני כחות באדם אחד כשני בני אדם דמי ופטור או כאדם אחד דמי וחייב תיקו:

הלכה ו

א"ר אבין אמר ר' אילעאי אמר רבי יוחנן היה טעון אוכלין ומשקין ונכנס ויוצא כל היום כולו אינו חייב עד שיעמוד אמר אביי והוא שעמד לפוש ממאי מדאמר מר תוך ד' אמות עמד לפוש פטור לכתף חייב חוץ לד' אמות עמד לפוש חייב לכתף פטור. אמר רב ספרא אמר רבי יוחנן המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך:

הלכה ז

ת"ר המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר דסבר מהלך כעומד דמי אמר רבי יוחנן מודה בן עזאי בזורק תניא נמי הכי אחד המוציא ואחד המכניס אחד המושיט ואחד הזורק חייב בן עזאי אומר המכניס והמוציא פטור המושיט והזורק חייב משמע שרב אלפס פוסק כבן עזאי ותמיה לי אמאי פסיק כיחידאה ואי משום דרבי יוחנן קאמר ומודה בן עזאי בזורק אין זו הוכחה שכן דרך האמוראין לפרש דברי התנאים אע"פ שאין הלכה כמותן ונראה דהלכה כרבנן וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' י"ד מהלכות שבת המוציא מרשות הרבים לרשות היחיד ועבר על מקום פטור ביניהם בהליכתו חייב שמהלך אינו כעומד וכן כתב ה"ר יונה ז"ל דלא נהירא האי פיסקא דהא רבי יוחנן גופיה דמפרש טעמא דבן עזאי שמעינן ליה דסבר מהלך לאו כעומד דמי דא"ר אבין אמר ר' אילעאי אמר רבי יוחנן היה טעון אוכלין ומשקין ונכנס ויוצא כל היום כולו אינו חיב עד שיעמוד ואמר רב ספרא אמר רבי יוחנן המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך ואי סבר דמהלך כעומד דמי כשנמלך עליהן להוציאן מיחייב כי היכי דאם עמד ובפ' אלו נערות (כתובות דף לא.) נמי גרסינן הכא במאי עסקינן כגון שנטלו על מנת להצניעו ונמלך עליו והוציאו וכי האי גוונא מי מחייב והאמר רב ספרא אמר רבי יוחנן המפנה חפציו כו' עד דמסיק אלא הא מני בן עזאי אלמא הא דרב ספרא אמר רבי יוחנן אתיא דלא כבן עזאי:

הלכה ח

תנו רבנן ארבע רשויות לשבת רשות היחיד ורשות הרבים כרמלית ומקום פטור. איזהו רשות היחיד חריץ שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ארבע וכן גדר שהוא גבוה עשרה

טפחים ורחב ארבע זו היא רשות היחיד גמורה ואיזהו רשות הרבים סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה אין מוציאין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו ואם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל. אבל ים ובקעה ואיסטוונית וכרמלית אינן לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים. ואין נושאין ונותנין בתוכן ואם נשא ונתן פטור ואין מוציאין מתוכן לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכן ואין מכניסין מתוכן לרשות היחיד ולא מרשות היחיד לתוכן ואם הוציא והכניס פטור. חצירות של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורין אדם עומד על האיסקופה נוטל מבעל הבית ונותן לו מן העני ונותן לו ובלבד שלא יטול מבעל הבית ויתן לעני מן העני ויתן לבעל הבית ואם נטל ונתן שלשתן פטורין:

הלכה ט

אמר מר אבל ים ובקעה ואיסטוונית וכרמלית אטו כולהו לאו כרמלית נינהו כי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים ואף על גב דזימנין דדחקי בני ר"ה ועיילי להתם כיון דלא ניחא תשמישתיה ככרמלית דמיא כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן בין העמודים נידון ככרמלית מ"ט כיון דלא מיסתגי להו בהדיא ככרמלית דמיא אמר ר' זירא אמר רב יהודה איצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית מ"ד בין העמודים כל שכן איצטבא ומ"ד איצטבא אבל בין העמודים לא זימנין דדרסי ליה רבים והלכה כרבי יוחנן:

הלכה י

אמר רבא בר שילא אמר רב חסדא זקף לבינה בר"ה וזרק וטח בפניה חייב על גבה פטור אביי ורבא דאמרי תרוייהו והוא דגבוה שלשה דלא דרסי לה רבים אבל היזמי והיגי אע"ג דלא גביהי שלשה וחייא בר רב אמר אפי' היזמי והיגי אבל צואה לא ורב אשי אמר אפי' צואה כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן אין כרמלית פחותה מד' אמר רב ששת ותופסת עד י' דעד י' הוא דהוי כרמלית ולא למעלה מי' ואקילו בה רבנן מקולי רה"י ומקולי ר"ה מקולי רה"י דאי איכא מקום ד' על ד' הוא דהויא כרמלית ואי לא לא הויא כרמלית ומקולי ר"ה דעד י' הוא דהויא כרמלית למעלה מי' לא הויא כרמלית:

הלכה יא

אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב בית שאין בתוכו י' וקרויו משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכולו בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות. אמר אביי אם חקק בו ד' על ד' מותר לטלטל בכולו ואפילו אם יש בו בין שפת חקק ולכותל שלשה טפחים ולא דמי להא דאמרינן בפ"ק דסוכה (דף ד.) סוכה שאינה גבוה י' וחקק בה

כדי להשלימה לי' אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים פסולה דגבי סוכה בעינן מחיצות סמוכות לסכך דאמר התם שאם הרחיק הסכך מן הדפנות ג' טפחים פסולה אבל גבי שבת רק שהרשות משתמר ע"י המחיצות אפילו רחוקים ממנו הרבה קרוי רה"י הלכך ע"י מחיצות החיצונות שגבוהות עשרה נקרא רה"י אבל לא ע"י הפנימית שאין שפת החקק מצטרף עמהן כיון שרחוקים ממנו ג' טפחים:

הלכה יב

מ"ט הוי חורי רה"י וחורי רה"י כרה"י דמו דאיתמר חורי רה"י כרה"י דמו חורי ר"ה אביי אמר כר"ה דמו ורבא אמר לאו כר"ה דמו. והלכתא כרבא וכיון דלאו כר"ה דמי אי אית בהו ד' על ד' טפחים וגביהי י' הוו להו רה"י ואי אית בהו ד' על ד' ולא גביהי י' הוו כרמלית ואי ליית בהו ד' על ד' אע"ג דגביהי י' הוו מקום פטור:

הלכה יג

אמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב שרה"י עולה עד לרקיע:

הלכה יד

אמר אביי זרק כוורת לר"ה גבוהה עשרה ורחבה ו' פטור אינה רחבה ששה חייב דכיון דגבוה י' ורחבה ו' הויא לה רה"י במקום שהיא נחה דהנחת חפץ ועשיית מחיצה באין כאחד והויא ליה זורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה ולא ילפינן זורק ממושיט לרבנן דרבי עקיבא והא דבעינן רחבה ששה משום דכוורת עגולה היא וצריך לרבע בה ארבע על ארבע וכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא. ובחמשה ותלתא חומשים סגי ולאפרושי מאיסורא נקט ששה אבל חיוב חטאת ליכא כשהיא רחבה ה' וג' חומשים. והדפנות מצטרפות עם חלל הכוורת לרוחב ד' כי היכי דמצטרפות השוליים לגובה י' רבא אמר אפילו אינה רחבה ששה פטור אי אפשר לקרומית של קנה שלא יעלה למעלה מי' טפחים ולא נחה כלל בר"ה כיון דמקצתה למעלה מעשרה שהוא מקום פטור. כפאה על פיה גבוהה שבעה ומשהו חייב שבעה ומחצה פטור. לפי שכשהגיע פחות משלשה סמוך לארץ אמרינן לבוד וכמונחת על קרקע דמי נמצא מה שהיא גבוהה יותר משבעה ומשהו הוה למעלה מעשרה במקום פטור אבל שבעה ומשהו חייב ואפילו רחבה ששה ולא אמרינן כשהגיע פחות משלשה סמוך לארץ אמרינן לבוד ונעשית רה"י והוי זורק מרה"י [לרה"י] לפי שאין השוליים מצטרפין דבעינן מחיצות הרואות אויר הכלי גבוהות עשרה מלבד השוליים אף על גב דכשהיא גבוהה עשרה עם השוליים היו מצטרפין להיות רה"י על גבה כדאמרינן לעיל (דף ז:) בית שאין בתוכה עשרה וקרויו משלימו

לעשרה וכיון דעל גבה רה"י [יהיה] פטור הזורק מ"מ כיון שאינה גבוה עשרה אלא מחמת לבוד אנו באין לעשותה רה"י אין האויר פחות משלשה מצטרף עם המחיצות להיות מחיצה עשרה אלא א"כ יהיה אויר המחיצות גבוהות עשרה מלבד השוליים תדע דברישא בהשוליים למטה לא אמרינן לבוד. רב אשי אמר שבעה ומחצה נמי חייב מ"ט מחיצות לתוכן עשויות ולא אמרינן בהו לבוד ואין חילוק בין כפאה על פיה ובין עומדת על שוליה:

הלכה טו

אמר עולא עמוד גבוה תשעה בר"ה ורבים מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב מאי טעמא פחות משלשה מידרס דרסי לה רבים משלשה ועד תשעה לא מידרס דרסי ולא כתופי מכתפי עלויה תשעה ודאי מכתפי עלויה והוי ר"ה עד עשרה טפחים דחזי לכתוף אבל יותר מעשרה לא דנשתנה לרשות אחרת אם רחב ארבע הוי רה"י ואי לא הוי מקום פטור א"ל אביי לרב יוסף גומא מאי אמר ליה וכן בגומא רבא אמר גומא לא מ"ט הילוך על ידי הדחק שמיה הילוך תשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש כדתנן אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכו ד"א חייב וכמה רקק מים פחות מעשרה טפחים. אבל תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש מדקתני בבא יתירה ורקק מים שרשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכו חייב והילוך הילוך תרי זימני למה לי אלא למידק דוקא הילוך על ידי הדחק שמיה הילוך אבל תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש הלכך האי גומא פחות משלשה הויא ר"ה משלשה ועד י' רחבה ארבעה הויא כרמלית ואי לא הויא מקום פטור:

הלכה טז

אמר רב יהודה האי זירזא דקני רמא וזקפה רמא וזקפה לא מחייב עד דעקר ליה. פי' חבילה של קנים גדולה ואין יכול להגביהה וכשהוא רוצה לטלטלה ממקום למקום מגביה הקצה האחד ומשליכו לפניו וחוזר ועושה כן עד שיגיענה למקום שהוא רוצה אם העבירה בענין זה ארבע אמות ברשות הרבים או הוציאה מרה"י לר"ה פטור לפי דכשעקר ראשו האחד והוליכו או הוציאו עדיין ראש השני מונח במקומו וכשחזר והגביה הראש האחר והוליכו או הוציאו לא נעשית המלאכה בבת אחת ודמי להא דאמרינן לקמן בפרק המצניע (דף צא:) קופה שהיא מליאה פירות ונתנה על האיסקופה החיצונה אע"פ שרוב פירות מבחוץ פטור עד שיוציא כל הקופה ומוכח התם דאפילו חזר והוציאו פטור לפי שלא עשה מלאכתו בבת אחת אבל אם תפש את החבילה ומשכה עד שהוציא כולה לרשות הרבים או חוץ לד' אמות חייב לפי שעשה כל מלאכתו בבת אחת ולא הונחה

בינתים עד שגמר מלאכתו ומשיכתה ממקומה הויא עקירה דלא בעינן שיגביה החפץ אלא בכל ענין שמזיז החפץ ממקומו בין בהגבהה בין במשיכה מיקרי עקירה ובלבד שיהא מושך והולך בלא הפסק בינתים בתוך ד' אמות ובהוצאה בעוד מקצת החפץ בפנים ומקצתו בחוץ והכי אמרינן לקמן בפר' המצניע (דף צא:) גבי גונב כיס בשבת היה מגרר ויוצא פטור משום גניבה וחייב משום שבת. הלכך המגלגל דבר עגול כגון חבית אם גללו חוץ לארבע אמות או מרשות היחיד לר"ה חייב דדמי למגרר ויוצא ואפילו בדחיפה אחת דוחפו והיה הולך ומגלגל עד חוץ לד' אמות או לר"ה חייב אבל דבר מרובע כמו תיבה היינו כמו רמא וזקפה:

הלכה יז

אדם עומד על האיסקופה נוטל מבעה"ב ונותן לו מעני ונותן לו האי איסקופה מאי היא ואסיקנא באיסקופה מקום פטור כשעומדת בר"ה ואינה עומדת בין המזוזות ואינה מקורה וגבוהה שלשה ולית בה ארבע על ארבע וכי הא דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן כל מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני ר"ה ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו: אחרים אומרים איסקופה משמשת שתי רשויות בזמן שהפתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ ומוקי לה רב יהודה אמר רב באיסקופת מבוי וחציו מקורה וחציו אינו מקורה וקרויו כלפי פנים פתח פתוח כלפנים דסבר מותר להשתמש תחת הקורה ואף ע"פ שמבוי זה אינו צריך לקורה שהרי יש בפתחו דלת מכל מקום כיון דקורה זו ראויה להתיר המבוי אם לא היה לו דלת גם עתה נמי מותרת כי מצטרף הוא עם המבוי כשהפתח פתוח. אבל אם היה היתרו בלחי אסור להשתמש כנגד הלחי דקסבר לחי משום מחיצה וצידו הפנימי היא מחיצה המתרת וקורה משום היכר ואיכא היכירא בצד החיצון. ודוקא איסקופת מבוי אבל איסקופת בית או חצר אפילו פתח פתוח הוי כלחוץ אף תחת הקורה לפי שאין קורה מתרת בבית וחצר. פתח נעול כלחוץ דבטלה לה קורה. ודוקא קרויו כלפי פנים אבל קרויו כלפי חוץ אפילו פתח נעול כלפנים אף על פי שאין הקירוי רחב ד' כיון שיש ד' משפת הקורה עד הדלת מקום חשוב הוא ושם מבוי עליו ומצטרף עם המבוי ומתירתו הקורה ואפילו פתח נעול. רב אשי אמר לעולם באיסקופת בית עסקינן וכגון שקירה בשני קרויות שאין בזו ד' ואין בזו ד' ואין בין זו לזו ג' ודלת באמצע פתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ. ואם היתה איסקופה גבוהה עשרה ורחבה ד' הרי זו רשות לעצמה מסייע ליה לרבי יצחק בר אבדימי דאמר רבי יצחק בר אבדימי אומר היה רבי מאיר כל מקום שאתה מוצא שתי רשויות והן רשות אחת כגון עמוד ברשות היחיד גבוה י' ורחב ארבעה אסור לכתף עליו גזירה משום תל ברשות הרבים.

רב אלפס ז"ל לא הביאה משום דאין הלכה כאחרים אף על גב דקיימא לן כרבי מאיר בגזירותיו אפילו היכא דרבים פליגי עליה כי ההיא דכתובות פרק אף על פי (כתובות דף נז.) דקאמר אסור לאדם שישהא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה ואע"ג דרבנן פליגי עליה ואמרי משהה אדם את אשתו ב' וג' שנים בלא כתובה. מ"מ בהא לית הלכתא כוותיה דבפרק כל גגות (עירובין דף צא.) פסיק הלכתא כר"ש דפליג עליה דקאמר אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיפות רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה:

הלכה יח

א מתני' לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס לא למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה. הא דקתני אם התחילו אין מפסיקין מיירי דוקא כשיש שהות ביום שיתפלל אחר שיגמור מלאכתו כדמוכח בגמרא דקאמר במנחה לא שכיחא שכרות פי' לא ישתכר ויוכל להתפלל אחר שיגמור סעודתו הלכך אינו מחויב להפסיק ואם לא היה מחויב להפסיק אפילו תעבור המנחה א"כ מאי נפקא מינה במה דלא שכיחא שכרות אפילו אי שכיחא שכרות נמי דהא אין מחוייב להפסיק אפילו אם אין שהות ביום אלא ודאי כשיש שהות ביום איירי וכיון דלא שכיחא שכרות יגמור סעודתו ואח"כ יתפלל. והכי נמי אמר בהדיא במס' סוכה (דף לח.) גבי מי שהיה בא בדרך ואין בידו לולב נוטלו על שולחנו ופריך מהא דקתני מתניתין ואם התחילו אין מפסיקין ומשני הא דאיכא שהות ביום הא דליכא שהות ביום ואיירי נמי במתניתין אפילו התחילו באיסור וכן מוכח בגמרא דקאמר גבי תפלת ערבית כיון דשרא ליה המייניה לא מטרחינן ליה ומייתי עלה מתפלת המנחה הא דתנן ואם התחילו אין מפסיקין אלמא איירי אפילו התחיל באיסור דומיא דערבית דאיירי כשכבר הגיע זמן תפלה ועוד מדלא משני התם גבי סוכה שאני התם גבי לולב דהתחיל באיסור מכלל דמתני' נמי בהתחיל באיסור:

ב גמ' מאי סמוך למנחה אילימא סמוך למנחה גדולה אמאי לא הא איכא שהות טובא. אלא סמוך למנחה קטנה ואם התחילו אין מפסיקין לימא תיהוי תיובתיה דריב"ל דאריב"ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה. לעולם סמוך למנחה גדולה ובתספורת בן אלעשה ולא למרחץ לכולא מילתא דמרחץ ולא לבורסקי לבורסקי גדולה ולא לאכול בסעודה גדולה ולא לדון בתחלת דין. רב אחא בריה דרב יעקב אמר לעולם בתספורת דידן ולכתחלה אמאי לא גזירה שמא ישבר הזוג. ולא למרחץ להזיע בעלמא ולכתחלה אמאי לא שמא יתעלפה. ולא לבורסקי אפילו לעיוני בעלמא ולכתחלה אמאי לא דלמא חזי פסידא בזביניה ומטריד.

ולא לאכול בסעודה קטנה ולכתחלה אמאי לא גזירה דלמא אתי לאימשוכי. ולא לדון בגמר דין ולכתחלה אמאי לא דלמא חזו טעמי וסתרי דינא. פסק ר"ת דהלכתא כלישנא קמא בסעודה גדולה או בתחלת דין אין מתחילין דהכי משמע לקמן דקבעי מאימתי התחלת דין אלמא דבתחלת דין איירי. ולאו ראיה היא דמצינן למימר דמפרש התחלת דין משום דהתחילו אין מפסיקין כמו שמפרש התחלת מרחץ ובורסקי. מיהו נראה דהלכתא כלישנא קמא משום דסתמא דהש"ס קאמר לה דהיינו רב אשי דהוא בתראה שסידר הש"ס והלכתא כוותיה לגבי רב אחא בר יעקב ועוד דהלכתא כדברי המיקל בדברי סופרים. הלכך מותר להתחיל בסעודה קטנה סמוך למנחה גדולה ואם התחילו בסעודה גדולה אין מפסיקין אפילו משיגיע זמן מנחה קטנה דלא קי"ל כריב"ל דאמר כיון שהגיע זמן המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום עד שיתפלל דבפרק תפלת השחר (ברכות דף כח.) פסיק דלא כריב"ל וא"ת כיון דלא פסקינן כריב"ל אם כן נוקמה למתניתין במנחה קטנה אבל בגדולה יהא מותר להתחיל אפילו בסעודה גדולה. דלא מוקמי מתני' במנחה גדולה ובסעודה גדולה אלא משום דלא תקשי לריב"ל ואנן לא ס"ל כוותיה ויש לומר דנהי דלא קי"ל כוותיה בהא דאסור לטעום כלום קודם שיתפלל אלא מותר לאכול פירות בהא מיהא קי"ל כוותיה שאם התחיל לאכול סמוך למנחה קטנה שמפסיק מדלא משני לא קי"ל כריב"ל וסעודה גדולה היא סעודת נישואין ומילה וישוע הבן וסעודה קטנה היא סעודת כל אדם זו היא שיטת ר"ת ור"י שמתיר להתחיל בסעודה קטנה סמוך למנחה גדולה ואם התחיל בסעודה גדולה אין מפסיקין אפילו הגיע זמן מנחה קטנה. ובלבד שיש לו שהות להתפלל אחר שיגמור סעודתו. ואם התחיל לאכול סמוך למנחה קטנה יפסיק כשיגיע זמן תפלת המנחה. ורב אלפס פסק כלישנא בתרא דאפי' סעודה קטנה אסורה סמוך למנחה גדולה וכן נראה להר"ר יונה דשינויא קמא שינויא דחיקא הוא דהא דקתני במתניתין לא ישב אדם לפני הספר בסתם דחיק ומוקי בתספורת בן אלעשה ולא לאכול סתם מוקי בסעודה גדולה. ושינויא קמא לאו רב אשי הוא דקאמר ליה אלא כשנשאו ונתנו בדבר בני הישיבה ועמדו בקושיא והוצרכו לתרץ בדוחק שלא יצאו חלוקים מבהמ"ד עד שמצא רב אחא בר יעקב שינויא רויחא ועוד דקאמר בגמרא אמתניתין דבמנחה לא שכיחא שכרות ואי איירי מתניתין בסעודת כל אדם ניחא אבל בסעודה גדולה שכיחא ושכיחא. מאימתי התחלת תספורת אמר רבי אבין משיניח מעפורת של ספרים על ברכיו מאימתי התחלת מרחץ אמר רבי אבין משיערה מעפורתו ממנו. מאימתי התחלת בורסקי אמר רבי אבין משיקשור בין כתפיו. מאימתי התחלת אכילה רב אמר משיטול ידיו רבי חנינא אומר משיתיר חגורו ולא פליגי הא לן והא להו:

הלכה יט

אמר זעירי הני חברין בבלאי למ"ד תפלת ערבית רשות מכי שרא המייניה לא מטרחינן ליה. מכאן נראה שצריך לאזור חלציו כשמתפלל ובמחזור ויטרי כתוב שא"צ דהא שצריך לאזור חלציו היינו משום שלא יהא לבו רואה את הערוה ואנן אית לן אבנט ומכנסים ולהם לא היה מכנסים כי אם כיס א' למדת האבר ומיהו מצוה לאזור משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל. ולמ"ד חובה מטרחינן ליה והא תפלת המנחה חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר רבי חנינא משיתיר חגורו התם לא שכיחא שכרות הכא שכיחא שכרות. אי נמי במנחה כיון דקביע ליה זימנא מירתת ולא אתי למיפשע ערבית כיון דכולי ליליא זמן תפלה לא מירתת ואתי למיפשע והאידנא נהוג עלמא בתפלת ערבית מנהג חובה ואע"פ דשרא ליה המייניה מטרחינן ליה. רבה בר רב הונא רמי פוזמקי ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. רבא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה. אמר רב אשי חזינא לרב כהנא כי איכא ריתחא בעלמא פכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה. וכי איכא שלמא מציין נפשיה ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. רבא חזייה לרב המנונא דהוה קא מאריך בצלותיה אמר מניחין חיי העולם הבא ועוסקין בחיי עולם הזה. ואיהו סבר זמן תפלה לחוד זמן תורה לחוד. רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא והוה גריס מטא זמן צלויי וקמסרהב קרי עליה רבי זירא מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה ודוקא מי שתורתו אומנותו כדבעינן למימר לקמן (סימן כו):

הלכה כ

מאימתי התחלת דין. רבי יונה ור' ירמיה חד אמר משיתעטפו הדיינין וחד אמר משיפתחו בעלי דינין ולא פליגי הא דעסקי ואתו בדינא והא דלא עסקי ואתו בדינא ר' אמי ור' אסי הוו יתבי וגרסי ביני עמודי כל שעתא ושעתא הוו טפחי אעיברא דדשא ואמרי מאן דאית ליה דינא ליעול וליתי. רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי כולי יומא בדינא והוה חליש ליבייהו תנא להו רב חייא מדיפתי ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב וכי תעלה על דעתך שמשה רבינו יושב ודן כל היום כולו תורתו אימתי נעשית אלא לומר לך כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית כתיב הכא מן הבקר עד הערב וכתיב התם ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד. עד מתי יושבין בדין אמר רב יוסף עד זמן סעודה והיא שעה ששית שהיא מאכל תלמידי חכמים:

הלכה כא

אמר רב אדא בר אהבה מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ. ודוקא מרחץ חדש שלא רחצו בו בני אדם עדיין אבל במרחץ שכבר רחצו בו בני אדם אסור להתפלל כדתניא הנכנס לבית המרחץ מקום שבני אדם עומדים לבושים יש שם ק"ש ותפלה ואין צ"ל שאילת שלום ומניח תפילין ואצ"ל שאינו חולץ. מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושים יש שם שאילת שלום ואין שם ק"ש ותפלה ואינו חולץ תפילין ואינו מניח לכתחלה. מקום שבני אדם עומדים ערומים אין שם שאילת שלום ואין צ"ל קריאת שמע ותפלה וחולץ תפילין ואין צ"ל שאין מניח מסייע ליה לרב המנונא דאמר אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ שנאמר ויקרא לו ה' שלום אמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב שרי ליה לאינש למימר הימנותא בבית המרחץ ואף על גב דכתיב האל הנאמן מתרגמינן אלהא מהימנא אבל שם גופיה לא איקרי נאמן:

הלכה כב

אמר רב חמא בר חנינא הנותן מתנה לחבירו אין צריך להודיעו והני מילי במתנה דעבידא לאיגלויי דכתיב ומשה לא ידע כי קרן עור פניו אבל מתנה דלא עבידא לאיגלויי מלתא צריך להודיעו שנאמר לדעת כי אני ה' מקדשכם א"ל הקב"ה למשה משה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם. מכאן אמר [רשב"ג] הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו. והיאך מודע לה דשייף ליה מאותו המין. ואף על גב דשבת מלתא דעבידא לאיגלויי מתן שכרה לא עבידא לאיגלויי. והני מילי לעשיר אבל לעני מתן בסתר יכפה אף:

הלכה כג

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם אל ישנה אדם את בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף לו יעקב ליוסף משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה שנאמר לרומם את בית אלהינו ולהעמיד [את] חרבותיו ולא אמרן אלא בבתים אבל בקשקושי ואברורי לית לן בה פי' בירניות ומגדלין לפי שאין משתמשין על גגותיהן. י"א בבתים שלנו נמי לית לן בה לפי שהן משופעין ואין משתמשין על הגגות מיהו היכא דרוב הגג גבוה מבהכ"נ אסור כיון שמשתמשין בעלייה שתחת הגג. וי"א שאם הגביה אותו כופין להשפילו ומביאין ראיה מהא דאמר רב אשי אנא עבדי לה למתא מחסיא דלא חרבה דמשמע שכפאן

להשפיל הבתים דאי ס"ד שנתן להם עצה שלא להגביה הבתים מאי רבותא משמיענו גם הם ידעו כן ור"ח פירש שצוה להגביה בית הכנסת:

הלכה כד

ואמר רבה בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף ואפילו בשבת רב אושעיא בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי עבדו ליה עגלתא תילתא א"ל ליטעום מר מידי א"ל בתעניתא יתיבנא א"ל ליזוף מר תעניתו וליפרע ולא סבר לה מר להא דאמר רב יהודה אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע אמר להו בתענית חלום יתיבנא דאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף ואפילו בשבת ודוקא תענית חלום הוא דשרי בשבת אבל תענית בעלמא לא וכן הא דגר' פרק אין עומדין (ברכות דף לא:) כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה מפרשין ליה רבנן בתענית חלום בלבד אבל תענית אחר אסור להתענות בשבת. גר' בתענית ירושלמי (פ"ג הלכה יג) ר' [אחא] (חמא) ור' אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא אסור להתענות בשבת עד שש שעות אמר רבי יוסי בר בון מתניתין היא קודם חצות לא ישלימו עד כאן צפרא הוא לאחר חצות ישלימו כבר עבר רוב היום בקדושה.

הלכה כה

בירושלמי בנדרים פרק קונם משמע דהא דאמר לוה אדם תעניתו ופורע דוקא ביום סתם אבל ביום זה לא דגרסינן התם נדר להתענות ושכח ואכל איבד תעניתו רב אמר בשם רבנן והוא שאמר יום סתם אבל אמר יום זה מתענה ומשלים משמע ביום סתם אבד תעניתו מפני שיכול להתענות יום אחר תחתיו דלוה ופורע אבל יום זה דאין לוה ופורע משלים אף על גב דאכל כזית והתם מייתי לעיל ההיא דלוה אדם תעניתו ופורע ואע"ג דיום סתם נמי צריך לקבלו בתפלת המנחה ולומר הריני בתענית למחר אפ"ה לא חשיב כיום זה כיון דמעיקרא לא נדר להתענות יום זה. וקצת קשה מגמרא דילן בפ"ק דתענית (דף יב:) דמייתי להא דלוה אדם תעניתו ופורע וקאמרינן עלה כי אמריתא קמיה דשמואל אמר וכי נדר הוא דלא סגי דלא משלם צערא הוא דקביל עליה אי מצי מצער ואי לא מצי לא מצער. והשתא אי מיירי ביום זה ניחא דכי לא מצי אינו זקוק לשלם אלא אי אייריי ביום סתם אמאי לא ישלם אי לא מצי האידנא עביד זימנא אחריתי כשיתחזק ויוכל להתענות וי"ל דהתם מיירי באדם שקשה לו להתענות כדאמר שמואל גופיה לעיל מההיא שמעתא היושב בתענית חוטא הוא והא דנקרא קדוש גבי נזיר ההוא במצי מצער נפשיה ומשום דנקרא חוטא כי לא מצי מצער נפשיה קאמר שמואל דאינו חייב לפרוע:

הלכה כו

ומפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה והא נקט ליה רישא אין מפסיקין אמר רבי יוחנן סיפא אתאן לדברי תורה דתניא חברים שהיו עסוקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא כגון ר"ש בן יוחאי וחביריו שתורתן אומנותן אבל אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה:

הלכה כז

א מתני' לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא ולא הלבלר בקולמוסו ולא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר באמת אמרו החזן רואה מהיכן התינוקות קורין אבל הוא לא יקרא. כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה:

ב גמ' תנא דבי רבי ישמעאל יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשיכה. מ"ט כיון דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ק"ו מציץ מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו הימנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה עאכ"ו הלכך מידכר דכירי להו. תניא חנניה אומר חייב אדם למשמש בבגדו ע"ש עם חשיכה אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבתא:

הלכה כח

לא יפלה את כליו פירוש לאור הנר שמא יטה אמר רב יהודה אפילו להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו. אמר רב נחמן לא אמרן אלא דבני מחוזא שהיו מפונקין ובגדיהם רחבים כשל נשים אבל בני חקלייתא מידע ידעי. ודבני מחוזא נמי לא אמרן אלא דזקנות שאינן רחבות כל כך אבל דילדות מידע ידעי ת"ר אין פולין בר"ה מפני הכבוד כיוצא בו אמר רב יהודה אין עושין אפיקטוזין בר"ה מפני הכבוד:

הלכה כט

ת"ר המפלה את כליו מולל וזורק ובלבד שלא יהרוג אבא שאול אומר נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול. ונ"ל דהני תנאי לא פליגי אב"ה שמתירין דאי הוו פליגי לא היה רי"ף מביא דבריהם ודברי ב"ה. אלא מודו דמותר להרוג כינה בשבת אבל פרעוש אסור כדאמר לקמן בפרק ח' שרצים (דף קז:) אהא דאמר ההורג כינה בשבת כאילו הורג גמל דרבנן לא פליגי עליה דרבי אליעזר אלא בכינה דאינה פרה ורבה אבל בפרעוש דפרה ורבה מודו רבנן דחייב הלכך הלוקח כינה מעל בשרו בשבת או מעל חלוקו מותר להרגה כב"ה אבל במפלה את כליו להסיר מהם פרעושים וכנים פליגי הני תנאי ת"ק סבר דגזור הריגה דכנים אטו הריגה דפרעושים ואבא שאול מחמיר לגזור אפילו במלילה דכנים אטו פרעושים ובספרי הרמב"ם ז"ל כתב המפלה כליו בשבת מולל את הכנים וזורקן

ומותר להרוג כנים בשבת והיינו כמו שפירשתי וה"ר יוסף מאורלייני"ש היה אומר דכינה הוא השחור הקופץ ופרעוש הוא הלבן והביא ראיה ממכת מצרים דכתיב והך את עפר הארץ והיה לכנים ודרך השחור לצאת מן העפר. ואינו נראה לר"ת דאמרי' במדרש אף כי אנוש רמה אלו כנים שבראש ובן אדם תולעה לאחר מיתה ודרך הלבן להיות גדל בראש ולא השחור ועוד דאמרינן במסכת נדה בשילהי פ"ב (דף כ:) ההוא בתראה דם כנים הוה שלח לה סריקותא מקטלא כלמי וכלמי הוא תרגום של כנים ואין דרך להרוג את השחור במסרק ועוד דאמרינן בברכות (דף נא:) בעובדא דילתא ממהדורי מילי ומסמרטוטי כלמי פירוש מסמרטוטי בגדים ישנים יוצאין הכנים וזהו הלבנים שיוצאים מבגדים ישנים וכן עמא דבר כדברי ר"ת ז"ל. אמר רב הונא הלכה מולל וזורק וזהו כבודו אפילו בחול. רבה מקטע להו רב ששת מקטע להו וקאי אדרב הונא דאמר זהו כבודו אפילו בחול. ורש"י פירש בשם רבותיו דבשבת מיירי על זה נהגו להקל להרוג כינה אפילו במפלה כליו דלפי פירוש רש"י דמקטע להו בשבת ע"כ במפלה כליו איירי דפשיטא דמותר להרוג כינה בשבת כב"ה דמתירין מיהו תימה היאך פליגי אהני תנאי דתרוייהו אסרי הריגת כינה במפלה כליו ואפשר דאיירי במפלה ראשו דהתם לא גזרינן כנים אטו פרעושים שאין פרעושים מצוין בראש:

הלכה ל

תניא ר"ש בן אלעזר אומר משום רשב"ג אין משדכין את התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות ואין מנחמין את האבלין ואין מבקרין את החולים בשבת דברי ב"ש וב"ה מתירין: ת"ר הנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ר' אומר יכולה שבת בזכותה שתרחם. רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל. רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל. שבנא איש ירושלים בכניסתו אומר שלום וביציאתו אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובין ושבתו בשלום כמאן אזלא הא דתניא מי שיש לו חולה בתוך ביתו צריך שיערבנו בתוך חולי ישראל כמאן כרבי יוסי. אמר רבי חנינא בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת פי' שמא יבא לזעוק בשבת אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי אליעזר לשיולי בתפיחה זימנין אמר המקום יפקדך לשלום וזימנין אמר רחמנא ידכרינך לשלמא אף על גב דאמר רב יהודה לא ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי שאני חולה דשכינה עמו דאמר רב יהודה א"ר מנין שהקב"ה זן את החולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי: ת"ר הנכנס לבקר את החולה לא ישב על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל ולא על גבי שרפרף ולא על

מקום גבוה ולא למעלה מראשותיו של חולה אלא מתעטף ויושב לפניו מפני שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי:

הלכה לא

ולא יקרא לאור הנר. אמר רבה ואפילו גבוה שתי קומות אפילו גבוה שתי מרדעות ואפילו עשדה בתים זה על גב זה. חד הוא דלא ליקרי אבל שנים קוראין והני מילי בענין אחד אבל בשני ענינים אפילו שנים לא אמר רב הונא ובמדורה אפילו עשרה בני אדם קורין כאחד אסור. אמר רבא אדם חשוב שאין דרכו להטות הנר בחול מותר. תני חדא שמש בודק קערות וכוסות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק. לא קשיא הא בשמש קבוע והא בשמש שאינו קבוע ואי בעית אימא הא והא בשמש שאינו קבוע ולא קשיא הא בדמשחא והא בדנפטא. איבעיא להו שמש קבוע בדמשחא מאי רב הונא אמר הלכה ואין מורין כן רב ירמיה בר אבא אמר הלכה ומורין כן. שמעינן השתא דבין שמש קבוע ובין שמש שאינו קבוע בודק קערות וכוסות לאור הנר ודוקא בדנפטא דמאיס ונפיש נהוריה ולא צריך לאצלויי אבל בדמשחא ושמש שאינו קבוע ודאי אסור שמש קבוע (וודאי) פליגי והלכתא בודק ואין מורין כן זו היא שיטת רב אלפס ז"ל דסבר שמש שאינו קבוע מדקדק טפי יפה אולי ימצא חן וישכרוהו ורש"י גורס להיפך דשמש קבוע אימת רבו עליו ומדקדק. באמת אמרו החזן רואה היכן התינוקות קורין אבל הוא לא יקרא אמר רבה בר שמואל אבל מסדר הוא ראשי פרשיות אבל כולה פרשה לא והתינוקות של בית רבן אפילו כולה פרשה מסדרין מפני שאימת רבן עליהן ולא אתו לאצלויי בלא רשות רבן: כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה:

הלכה לב

א איבעיא להו נדה מהו שתישן אצל בעלה הוא בבגדו והיא בבגדה ת"ש ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא קרב מקיש אשה נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור תניא דבי אליהו מעשה בתלמיד אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש ת"ח הרבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרתן בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואומרת כתיב בתורה כי הוא חייך ואורך ימיך בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה (שם ע"ב) ושמש ת"ח הרבה מפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם שהשיבה דבר פעם אחת נתארחתי אצלה אמרתי לה בתי בימי נדותיך מהו אצליך אמרה לי חס ושלום ואפילו באצבע קטנה לא נגע בי בימי ליבוניך מהו אצליך אמרה לי אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר ולא עלתה על דעתו לדבר אחר אמרתי לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה

ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב כי אתא רב דימי אמר מטה אחת הואי במערבא אמרי רב יצחק בר יוסף אמר סינר מפסיק בינו ובינה. ואם יכול לקבל חפץ מידה כתבתי בפרק אף על פי (בסימן כד) ומה שרגילין עכשיו לאכול עם אשתו נדה בשלחן אחד לפי שבימיהם היו רגילים לאכול כל אחד לבדו על שלחן קטן וכשאשתו עמו על אותו קטן נראה דרך חבה ודמי להצעת מטה ומזיגת כוס והרחצת פניו ידיו ורגליו אבל האידנא שכל בני הבית אוכלין על שלחן אחד אינו דרך חבה ויש שעושין היכר ביניהם והוי כמו שנים שאוכלין יחד זה בשר וזה גבינה:

ב מתני' ואלו מההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גוריון כשעלו לבקדו ונמנו ורבו בית שמאי על בית הלל וי"ח דברים גזרו בו ביום:

הלכה לג

א מתני' בית שמאי אומרים אין שורין דיו וסממנים וכרשינין אלא כדי שישורו מבעוד יום ובית הלל מתירין בית שמאי אומרים אין נותנין אונין לתוך התנור אלא כדי שיהבילו מבעוד יום ולא הצמר לתוך היורה אלא כדי שיקלוט את העין ובית הלל מתירין בש"א אין פורסין מצודות חיות ועופות ודגים אלא כדי שיצודו מבעוד יום ובית הלל מתירין בית שמאי אומרים אין מוכרין לנכרי ולא טוענין עמו ולא מגביהין עליו אלא בכדי שיגיע למקום קרוב וב"ה מתירין:

ב גמ' ת"ר פותקין מים לגנה ערב שבת עם חשיכה ומתמלאת והולכת כל השבת כולה ומניח את המוגמר תחת הכלים ומתגמרין והולכין כל השבת כולה ומניחין קלור על גבי העין ואיספלנית על גבי המכה ומתרפאת והולכת כל השבת כולה. ומיירי בקילור שהוא עב דומיא דאספלנית הלכך דוקא מערב שבת אבל בשבת אסור להניחו על העין משום גזירת שחיקת סממנים או גזירה שמא ימרח. אבל קלור צלול אף בשבת מותר להניחו על גב העין כדאמר פרק שמונה שרצים (דף קח:) שורין קלורין מערב שבת ומניחן על גבי העין בשבת דכיון דהוא צלול אינו אלא כרוחץ עיניו וליכא למיגזר משום שחיקת סממנין. ואין נותנין חטין לתוך ריחים של מים אלא כדי שיטחנו מבעוד יום. מאי טעמא אמר רבה מפני שמשמיעות את הקול אמר ליה רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים דתניא ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שביתת כלים. אלא אמר רב ביוסף משום שביתת כלים והשתא דאמרת לב"ה אית להו שביתת כלים מוגמר מ"ט שרו וכו' והשתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש הוא דאי ב"ה אף על גב דקעביד מעשה שרו וכו' פסק ר"ח דהלכתא כרבה דאמר מפני שמשמיעות את הקול וכן משמע לכאורה דקי"ל רבה ורב יוסף הלכה כרבה. ור"ת אומר

הלכה כרב יוסף משום דקאי רב אושעיא כוותיה מדקאמר השתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש היא ואם איתליה לרב אושעיא טעמא דהשמעת קול למה הוצרך להעמיד הברייתא כב"ש יעמידנה כב"ה ומשום השמעת קול אלא ודאי ליתלי' טעמא דהשמעת קול ולכך הוצרך להעמידה כב"ש ואם כן מותר לתת חטין בריחים מבעוד יום ויטחנו בשבת כב"ה דלית להו שביתת כלים ואינה ראיה דהא דקאמר והשתא דאמרת לב"ה אית להו שביתת כלים וכו' והשתא דאמר רב אושעיא מאן תנא שביתת כלים כו' סוגיא דהש"ס קאמר ואינו לא דברי רב יוסף ולא דברי רב אושעיא אלא מעיקרא סליק אדעתייהו של בני הישיבה הא דמפרש רב יוסף טעמא דברייתא משום שביתת כלים היינו אליבא דב"ה עד ששמעו דברי רב אושעיא ראמר דב"ה לית להו שביתת כלים אז אמרו דודאי אוקימתא דרב יוסף כבית שמאי ולעולם רב אושעיא אפשר דמוקי ברייתא כב"ה ומשום השמעת קול וכדאוקמה רבה וא"ת כיון דאוקימתא דרב יוסף כב"ש אמאי אמר רב יוסף לרבה ולימא מר משום שביתת כלים דודאי ניחא לרבה לפרש טעמא משום השמעת קול ותיתי כב"ה וי"ל דאית ליה לרב יוסף דניחא טפי לאוקמה כב"ש ומשום שביתת כלים דאשכחן בברייתא מלאוקמא כב"ה מטעמא גריע דהשמעת הקול ומלתא חדתא דלא אשכחן בשום דוכתא וגם נראה דרבה לא סבירא ליה כבני הישיבה דמפרשין טעמא דמתניתין דאסרי ב"ש משום שביתת כלים דא"כ אמאי אמר רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים אמתניתין כדתניא הוה ליה למימר כדמודית לי דב"ש אית להו שביתת כלים אלא ודאי רבה סבר דטעמא דמתניתין לב"ש כדמפרש הש"ס לקמן (דף יט.) הני דאי עביד להו בשבת מיחייב חטאת גזרו ב"ש ערב שבת עם חשיכה ואי תיקשי לן מאי צריכנא מהאי טעמא דלקמן תיפוק ליה דאסור דאורייתא לב"ש משום שביתת כלים דחזינא בהך ברייתא וי"ל דס"ל להש"ס דלא אסרו ב"ש אלא מילי דעביד מעשה כגון ריחים אבל אונין לתוך תנור וצמר לתוך יורה דלא עביד מעשה לא אסרו ב"ש אלא משום גזירה ומהך סוגיא דלקמן נמי ראיה דהלכה כרבה הלכך אסור לתת חטין לתוך רחים אלא כדי שיטחנו מבעוד יום משום השמעת קול ולית להו לב"ה שביתת כלים ואפילו בדעביד הכלי מעשה ומותר לתת גחלים בכלי ברזל העשוי לכך והולכין ודולקים בשבת. גיגית נר וקדירה ושפוד לב"ש אפקורי מפקר להו ואע"ג דהפקר דוקא בפני ג' היינו מדרבנן כדי שיתפרסם הדבר אבל מדאורייתא אפילו בינו לבין עצמו הפקר ויש שמקילין להשכיר ולהשאיל בהמתן לנכרי ומפקירין אותן ולאו שפיר עבדי דהני דוקא דלא סגי ליה בלאו הכי ועוד שאין ההפקר ידוע ומפורסם

ושכירת הבהמה ידוע ומיהו גיגית נר וקדירה ושפוד אין צריך להפקיר דקיימא לן כב"ה דלית להו שביתת כלים:

הלכה לד

ת"ר לא תמלא אשה קדירה עסיסיות ותורמסין ותניח לתוך התנור ע"ש עם חשיכה ואם נתנתן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו מ"ט גזירה שמא יחתה בגחלים כיוצא בו לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ע"ש עם חשיכה ואם עשה כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו גזירה שמא יחתה כי עסיסיות ותורמסין צריכים בשול רב ולא יספיק להם להתבשל עד מוצאי שבת אם לא יחתה בהם וחבית של מים שמא תתקרר סמוך לחשיכה במוצאי שבת ויחתה בגחלים כדי שיאפה לאלתר משתחשך אי (אמרת) [הכי] מוגמר וגפרית מ"ט לא גזרינן התם לא מחתי דאי מחתי סליק בהו קוטרא ואונין של פשתן נמי לא גזרינן כיון דקשי להו זיקא לא מגלי להו צמר ליורה נמי לא גזרינן ביורה עקורה וטוחה דליכא למיחש לא לאחתויי ולא למיגס בה אבל עקורה ולא טוחה חיישינן דילמא מגיס בה ופרש"י וה"ל מבשל אע"פ שעקורה מן האור בעודה רותחת המגיס בה הוא מבשל וכ"ש שאסור להכניס כף בקדרה בעודה על הכירה:

הלכה לה

והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים האי קדרה חייתא שפיר דמי ובשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור והוא דלא בשיל כמאכל בן דרוסאי דאמר לקמן (דף כ.) כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה ואינה קטומה ואי שדא ביה גרמא חייא שפיר דמי מ"ט דאסח ליה לדעתיה דאמר השתא ודאי לא בשיל ולא אתי לאחתויי והשתא דאמר מר כל מידי דקשי ליה זיקא לא מגלי ליה האי בשרא דגדיא ושריק שפיר דמי דברחא ולא שריק אסור אפילו בחייא משום דבצלי מיירי ויכול לצלות למאכל הלילה וחיישינן שמא יחתה דגדיא ולא שריק דברחא ושריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדפתי אסיר. כתב בעל ה"ג דבצלי איירי וכן משמע מדמייתי עלה אין צולין בשר בצל וביצה וכן בשלהי פרקין מייתי הא דגדיא גבי משלשלין את הפסח אבל בקדירה לא קשי ליה זיקא וחיישינן דלמא מגלי ליה. איכא דאמרי דגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי דברחא ושריק נמי ש"ד דברחא ולא שריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדפתי אסר וקפסקי רבוותא כי האי לישנא בתרא ואיכא מאן דפסיק כרב ירמיה מדפתי ואנן נמי כרב ירמיה מדפתי ס"ל דחזינן סוגיא דשמעתא כוותיה דאמר רבינא האי קרא חייא כיון דקשי ליה זיקא כגדיא דמי ושרי מכלל דאי כברחא אסור ושמעינן מיניה דברחא אסור אי לא שריק אבל אי שריק שרי ודגדיא בין שריק בין לא

שריק שפיר דמי ודווקא דמינתח אבל אי לא מינתח לא קשי ליה זיקא ואסור: תנו רבנן ב"ש אומרים לא ימכור אדם חפצו לנכרי ולא ישאילנו ולא ילוונו ולא יתן לו במתנה אלא כדי שיגיע למקום קרוב וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה ר"ע אומר כדי שיצא מפתח ביתו א"ר יוסי בר יהודה הן הן דברי ר"ע הן הן דברי ב"ה לא בא ר"ע אלא לפרש דברי ב"ה:

הלכה לו

ת"ר נותנין מזונות לכלב בחצר ואם נטל ויצא אין נזקקין לו כיוצא בו נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר ואם נטלו ויצא אין נזקקין לו. ת"ר לא ישכיר אדם כליו לנכרי בע"ש וברביעי ובחמישי מותר רב אלפס ז"ל לא הביאה בהלכותיו נראה דס"ל טעמא משום שביתת כלים ואנן קי"ל כב"ה וקשה דאי טעמא משום שביתת כלים אפילו בד' ובה' נמי אסור וי"מ דשביתת כלים כי האי שאין מלאכת ישראל נעשה בהם אינו אסור אלא מדרבנן הלכך לא אחמור בד' ובה' ולא נהירא דאי כב"ש אתיא הוה ליה להש"ס למימר הא מני ב"ש היא ומדקבעה בגמרא בסתם משמע דאליבא דהלכתא היא ועוד מדקתני סיפא כיוצא בו אין משלחין איגרות ביד נכרי בע"ש ואי ב"ש צריכא למימר דהשתא מכירה ונתינה אסרי ב"ש שליחות מבעיא ופר"י דאסור דמתחזי כנוטל שכר שבת ומיירי בשכיר שבת או בשכיר חודש אבל בשכיר יום אפי' בד' ובה' אסור מידי דהוה אשכירות פועל לשמור פרה ותינוק בפרק הזהב (בבא מציעא דף נח) ואפ"ה אסרי בע"ש מפני מראית העין אע"ג דלישראל מותר בהבלעה דשבת או חדש לנכרי אסור והר"י ז"ל פי' דאי איירי בכלים שאין עושין בהן מלאכה לא מיסתבר למיסר בנכרי טפי מבישראל דמה שייך מראית העין בנכרי טפי מבישראל ופי' דמיירי בכלים דעושין בהן מלאכה כגון רחים ומחרישה ושאר כלי אומנות משום דמיחזי מלאכה שעושין בהן הנכרי בשבת כשלוחו של ישראל ואע"ג דשרו ב"ה עורות לעבדן עם חשיכה דנכרי לנפשיה קעביד כיון דקצץ לו דמים שאני התם שאין ריוח לישראל במה שהנכרי עושה בשבת אבל בשכירות כלים ידוע הוא ואפילו בהבלעה אם ישכירם לו חוץ משבתות לא יתן לו כל שכירותיו הלכך כיון שיש ריוח לישראל במה שהכלים נשכרים אצל הנכרי מיחזי מלאכה שנכרי עושה בהן בשבת כשלוחו של ישראל. כיוצא בו אין משלחין איגרות ביד נכרי בערב שבת ובד' ובה' מותר דהיינו נמי משום דמיחזי כשלוחו של ישראל דדוקא בע"ש מיחזי כאומר לו שילך למחר בשליחותו ואמירה לנכרי שבות ואפילו אם אמר לו מע"ש עשה זה בשבת אבל מופלג לפני השבת לא מיחזי כאומר לו עשה מלאכתי בשבת וכן עורות לעבדן

וכלים לכובס בד' ובה' מותר אע"פ שלא קצץ. אמרו עליו על יוסף הכהן ואמרי ליה יוסף החסיד שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם:

הלכה לז

ת"ר אין משלחין איגרות ביד נכרי ע"ש אלא א"כ קצץ לו דמים ב"ש אומרים כדי שיגיע לביתו וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה והלא קצץ אמר רב אשי ה"ק אם לא קצץ ב"ש אומרים כדי שיגיע לביתו וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה והא אמרת רישא אין משלחין לא קשיא הא דקביע דוור במתא והא דלא קביע דוור במתא. שמעינן השתא דהיכא דקצץ לו דמים משלחין בין מגיע בין לא מגיע והיכא דלא קצץ לו דמים אי קביע דוור במתא משלחין בכדי שיגיע לבית הסמוך לחומה ואי לא קביע דוור במתא אין משלחין כלל אלא א"כ קצץ פירוש בי דוור איש ידוע שכל כתב אליו יובל והוא משכיר ומשלח כל אגרת למי שנשתלחה לו:

הלכה לח

ת"ר אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת במה דברים אמורים לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר ופוסק עמו על מנת לשבות ואינו שובת דברי ר' רשב"ג אומר אינו צריך ומצור לצידון אפילו בע"ש מותר. יש מי שאומר הא דאין מפליגין בספינה פחות מג' ימים בזמן שהספינה גוששת ואין במים י' טפחים ומשום גזרות תחומים נגעו בה אבל למעלה מי' טפחים לא גזרו משום הכי נהגו העם להפליג בים הגדול והאי טעמא פריכא דאי מהאי טעמא הוא דאין מפליגין הו"ל למתני אין מפליגין בספינה קטנה אמאי תני ספינה סתם דמשמע בין גדולה בין קטנה. ועוד מאי שנא שלשה ימים אפי' טפי נמי ועוד לדבר מצוה אמאי שרי והא העמידו דבריהם במקום עשה כדתנן [פסחים צא.] אונן טובל ואוכל פסחו לערב אבל לא לקדשים ואמרינן עלה [שם צב.] גבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת גבי תרומה וקדשים העמידו דבריהם במקום עשה אלא היינו טעמא דאין מפליגין פחות מי' ימים קודם לשבת משום בטול עונג שבת דכל שלשה ימים הוה ליה שנוי ווסת מנענוע הספינה כדכתיב יחוגו וינועו כשיכור ולא יכלי למיעבד עונג שבת והיינו טעמא דלדבר מצוה שרי משום דפטור ממצות עונג דאמר מר [סוכה כה.] העוסק במצות פטור מן המצוה ותנן [שם] שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה ולהכי נמי [שם מד.] אסור להלך בערבי שבתות יותר משלשה פרסאות דאינון שנים עשר מיל משום דמבטל ליה למצות עונג כדמפרש בהדיא והיינו טעמא נמי דאין צרין על עיירות של נכרים פחות מג' ימים קודם לשבת משום טירחא דלא מיתהני ליה אכילה ושתיה משום טירחא ופחדא דליבא עד בתר תלתא יומין דפרח פחדייהו ומקיימי

ליה לעונג שבת ומשמיה דרשב"ם אמרו דהא מני ב"ש היא דאסר קודם השבת מלאכה הנעשית מאליה בשבת כגון הלוך הספינה חוץ לתחום בשבת וכיון דקיימא לן כב"ה מותר להפליג בע"ש אבל בשבת אסור ומסתייע להך סברא מהא דתניא בתוספתא אין מפליגין בספינה שלשה ימים קודם השבת ב"ש אוסרים אף בד' וב"ה מתירין וקא בעי למימר דב"ה מתירין אפילו בע"ש דאי אמרת ב"ה מתירין בד' קאמר היינו ת"ק ולא נהירא דר' ורשב"ג דאיירי בהך ברייתא לא מסתברא דסברי כב"ש דאע"ג דאסהיד על בית אבא שהיו נותנין כלי לבן שלהן לכובס ג' ימים קודם לשבת מחמירין על עצמן היו ולא להורות לאחרים כך ועוד כיון דתחומין דרבנן לא הוה להו לב"ש למיסר דהא לא אסרי ב"ש להתחיל קודם השבת מלאכה האסורה מדרבנן שנעשית מאליה כדתנן ושוין שטוענין בקורות בית הבד ובעיגולי הגת והא דקתני (בתוספתא) [בירושלמי] ב"ה מתירין ארביעי קאי ולא קשה היינו ת"ק דה"ק דבר זה מחלוקת ב"ש וב"ה וא"נ מפרשין דב"ה מתירין בע"ש קאמר לא שבקינן ברייתא דגמרא דידן דקא אסרי בה תנאי בתראי ומסתמא לא פליגי אב"ה אלא קאמרי דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה: גרסינן בפרק לולב וערבה (סוכה דף מד:) אמר איבו משמיה דר' אליעזר בר' צדוק אל יהלך אדם בע"ש יותר מג' פרסאות. אמר רב כהנא לא אמרן אלא לביתיה אבל לאושפיזא אמאי דנקיט סמיך איכא דאמרי אמר רב כהנא לא נצרכה דאפילו לביתיה. אמר רב כהנא בדידי הוה עובדא ואפילו כסא דהרסנא לא אשכחי: ת"ר אין צרין על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת ואם התחילו אין מפסיקין ואפילו בשבת. וגרסינן בעירובין (דף מה.) אמר רב יהודה אמר רב נכרי שיצאו לצור על עיירות של ישראל אין יוצאין עליהן בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת. ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת:

הלכה לט

א מתני' בית שמאי אומרים אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום ובית הלל מתירין עם השמש אמר רבי שמעון בן גמליאל נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן שלהן לכובס נכרי שלשה ימים קודם השבת ושוין אלו ואלו שטוענים בקורות בית הבד ועיגולי הגת. פיסקא דקבולת לנכרי כתבתי בשלהי פרק קמא דמס' ע"ז (סי' כג):

ב גמ' מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי אמר רבי יוסי בר חנינא רבי ישמעאל היא דתנן השום והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום רבי ישמעאל אומר יגמור משתחשך ר"ע אומר לא יגמור ואיתמר עלה אמר רבה בר בר חנא אמר רבי

יוחנן במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי במחוסרין שחיקה הורה ר"י בר חנינא כר' ישמעאל ואע"ג דאמר בגמרא דרבי אלעזר לא מוקי מתני' כרבי ישמעאל משום הא דאמר ר"י במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי דאסיר אלמא מתני' חשיב כמחוסרין דיכה צ"ל דר"י בר חנינא אית ליה דמתני' לא חשיב כמחוסרין דיכה: שמן של בדדין ומחצלות של בדדין רב אסר ושמואל שרי פירוש שמן שיוצא מתחת קורות בית הבד בשבת ומחצלות של בדדין הם המחצלות המוקצות לבית הבד. הני כרכי דזוגי רב אסר ושמואל שרי פירוש מחצלות כרוכות ומונחות לסחורה ונקשרות שתים שתים ונקראים זוגי והלכתא כשמואל דקאי כר"ש דלית ליה מוקצה. אמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותמרי דעיסקא ותורי דרידיא פלוגתא דרבי יהודה ור"ש דר' יהודה אית ליה מוקצה ור"ש לית ליה מוקצה וקי"ל כר"ש לענין שבת דהא איפסיק כוותיה בהדיא בסוף מי שהחשיך והכא נמי אמר ההוא תלמידא דאורי בחרתא דארגיז כר"ששמתיה רב המנונא והא כר"ש ס"ל אתריה דרב הוה ולא הוה ליה למעבד ושמעינן מינה דהלכתא כר"ש:

הלכה מ

א מתני' אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ואין נותנין פת לתנור עם חשיכה ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום ר"א אומר כדי שיקרום התחתון שלה:

ב גמ' וכמה כדי שיצולו א"ר זירא אמר ר' אילעאי אמר רב כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי איתמר נמי א"ר אסי אמר ר"י כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי נכרים:

הלכה מא

א מתני' משלשלין את הפסח לתוך התנור עם חשיכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולין כדי שתצית את האור ברובו רבי יהודה אומר בפחמין כל שהוא:

ב גמ' מאי טעמא דבני חבורה זריזין הן ולא אתי לחתויי. ומאחיזין את האור דכהנים זריזין הן. ובגבולין כדי שתצית את האור ברובו. מאי רובו אמר רב רוב כל אחד ואחד ושמואל אמר כדי שלא יאמרו הבא עצים ונניח תחתיהן תני ר' חייא לסיועי לשמואל כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא תהא עולה על ידי דבר אחר. עץ יחידי רב אמר בעינן רוב עוביו ואמרי לה רוב היקפו אמר רב פפא הלכך בעינן רוב עוביו ורוב הקיפו אמר רב הונא קנים אין צריכין רוב. אגדן צריכין רוב גרעינין צריכין רוב. נתנן בחותלות אין צריכין רוב. מתקיף לה רב חסדא איפכא מסתברא אתמר נמי אמר רב כהנא א"ר קנים שאגדן אין צריכין רוב ורש"י גורס גי' אחרת ומחלק בין קנים לגרעינין. תנא רב

יוסף ארבע מדורות אין צריכין רוב של גפת ושל גפרית ושל רבב ושל גבבא במערבא תניא אף של קש ושל גבבא: הדרן עלך יציאות השבת

פרק ב

הלכה א

א במה מדליקין ובמה אין מדליקין. אין מדליקין לא בלכש ולא בחוסן ולא בכלך ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים ולא בזפת ולא בשעוה ולא בשמן קיק ולא בשמן שרפה ולא באליה ולא בחלב נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו:

ב גמ' לכש שוכא דארזא בעמרניתא דאית ביה כמין צמר גפן גדל בין העץ והקליפה. ולא בחוסן אמר אביי כתנא דדייק ולא נפיץ. ולא בכלך אמר שמואל שאילתינהו לכולהו נחותי ימא ואמרי כולכא שמיה. יצחק בר זעירא אמר גושקרא שמיה. ולא בפתילת האידן אחוונא בעמרניתא דאית ביה ביני ביני. ולא בפתילת המדבר שבראי. ולא בירוקה שעל פני המים אוכמתא דארבא. תנא הוסיפו עליהן של שיער ושל צמר. ולא בזפת זיפתא. ולא בשעוה קירותא. תני עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים. י"מ פסול פתילות אם הניחם בשמן כשר מכאן ואילך פסול שמנים אם הניחם על פתילה כשירה אבל אין השמן והפתילה מדובקין כאחד. אבל אם כרך הפתילה ועשה ממנו נר אפילו מהנך שמנים ופתילות דאסירי כל חד וחד לחודיה שרי כשהן דבוקין יחד. דלא שייך הכא טעמא דאין נמשך אחר הפתילה כיון שהוא דבוק לפתילה וגם הפתילה אינה מסכסכת כיון שהשמן דבוק לה. ודחקו לפרש כן להתיר נר [שעוה] שעושין מפתילה של קנבוס שהשמן פסול והפתילה פסולה כדתנן כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן אלמא פשתן איקרי עץ וקנבוס דומה לו ולא שרי אלא פשתן ונראה לרבינו תם שאין לפרש כן אלא פתילות שאסרו חכמים אסורות בכל ענין וקנבוס מותר להדליק בו דלאו יוצא מן העץ הוא אלא מין זרע הוא כדאמרינן במנחות תוספתא כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת אבל עושין מהן מדורה בשבת בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין ע"ג מנורה ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר. ולא בשמן קיק מאי שמן קיק אמר שמואל עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו. ירושלמי תנא דבי ר' ישמעאל ואת הקאת זו קיק. רב יצחק בר יהודה אמר משחא דקאזא פי' רש"י שמן העשוי מגרעיני צמר גפן. ר"ל אמר קיקיון דיונה. אמר רב פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין

בהן בשבת מה טעם מפני שהאור מסכסכת בהן. שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מה טעם לפי שאין נמשכין אחר הפתילה:

הלכה ב

בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק. מי גזרינן דילמא אתי לאדלוקי בעינייהו או לא. אמר ליה אין מדליקין. מאי טעמא. לפי שאין מדליקין. פי' לפי שאין מדליקין בעינייהו ולא הוי גזירה לגזירה דודאי אתי לאטויי לפי שאין נמשך כלל אחר הפתילה הלכך אם נתן לתוכו שמן לא הוי אלא חד גזירה. הכורך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו. במה דברים אמורים להדליק אבל להקפות מותר. פירש רש"י להקפות שמשים האגוז תחת הפתילה כדי שתהא צפה ולא תטבע בשמן. ורב אלפס ז"ל פי' דכורך אותו תוך ראש הפתילה כדי שתהא עבה ולשון כורך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו משמע כפירושו מיהו קשה דהיינו להדליק כיון שכרך אותה בתוך הפתילה לעבות אותה. וי"ל דבכוונה תליא מילתא היכא דכוון רק לעבות ראש הפתילה אע"פ שמדליקן יחד מותר דמידי הוא טעמא אלא משום גזירה בעינייהו והיכא דכוון להקפות ליכא למיגזר. אמר רב ברונא אמר רב חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק:

הלכה ג

אמר ר' זירא אמר רב מתנה אמר רב פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת קסבר אסור להשתמש לאורה ולא אתי לאטויי ותו ממדליקין בהן בחנוכה בשבת מכלל דאי כביא לא מדליקין לה ש"מ כבתה אין זקוק לה. והא דתניא מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק לאו דאי כביא הדר מדליק לה אלא דאי לא אדליק מצי מדליק אבל מכאן ואילך עבר הזמן. הלכך אע"פ שמתרץ תירוץ אחר ראוי להחמיר ולהדליק נר חנוכה בתחלת הלילה ונראה דלדידן שאנו מדליקין נר חנוכה בפנים ואין היכרא אלא לבני בית אין להקפיד על זה. אי נמי לשיעורא שיש ליתן שמן בנר שיהא דולק כשיעור הזה. א"נ אם אחר שדלקה כשיעור הזה רצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו. עד שתכלה רגל מן השוק עד כמה. רבי יוחנן אמר עד דכליא ריגלא דתרמודאי פירוש עצים ידועים אצלם ונקראים תרמודא ובני אדם המביאין אותם נקראים תרמודאי ומתעכבין עד אחר שקיעה כמו חצי שעה עד שמגיעין לבתיהם:

הלכה ד

ת"ר מצות נר חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך. וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך. טעמייהו דבית שמאי כנגד ימים הנכנסים אי נמי כנגד פרי החג. וטעמייהו דבית הלל כנגד ימים היוצאים אי נמי (כנגד) מעלין בקודש ולא מורידין: ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. ואם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוך לרשות הרבים. ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו. אמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה. ואי איכא מדורה לא צריך. ואי אדם חשוב הוא אע"ג דאיכא מדורה צריך. מאי חנוכה. דת"ר בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למיספד בהון [ודלא להתענות בהון] שכשנכנסו יוונים להיכל טימאו כל השמנים שבהיכל וכשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה בו נס והדליקו בו שמנה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה. תנן התם גץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב. גמל טעון פשתן ועובר ברשות הרבים ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנווני והדליק את הבירה בעל גמל חייב. הניח חנווני נרו מבחוץ החנווני חייב. ר' יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהניחה ברשות:

הלכה ה

[א] אמר רבינא משמיה דרבא זאת אומרת נר חנוכה מצוה [להניחה] בתוך עשרה דאי סלקא דעתך למעלה מעשרה לימא ליה היה לך להניחו למעלה מגמל ורוכבו. דילמא אי מטרחת ליה אתי לאימנועי ממצוה. אע"ג דדחי ליה מצוה להניחה למטה מעשרה. כדאמר רבינא משמיה דרבא וגם איכא פרסום הנס טפי כשהיא למטה דדבר העשוי לאור אין דרך להניחה כל כך למטה. וכן כתוב בפירוש רבינו חננאל ומצוה להניחה למטה מעשרה:

[ב] אמר רב הונא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב [תנחום] נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי. אמר רבא נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח היכא מנח ליה רב אדא בריה דרבא אמר מימין. ורב ירמיה מדפתי אמר משמאל. והלכתא משמאל כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל:

הלכה ו

אמר רב יהודה אמר רב אסי אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה. ואע"ג דאיפסיק לעיל דכל תשמיש אסור לאורה. צריכינן להיא דהרצאת מעות דהא דאמרינן לעיל דאסור להשתמש לאורה היינו דוקא תשמיש קבוע דהרואה אומר לשם תשמיש זה הדליקה ולא לשם מצוה אבל תשמיש עראי לזה לא הדליקה ואשמעינן רב אסי דאף תשמיש עראי של גנאי כגון הרצאת מעות אסור לפי שידיו סמוכות לנר לעיין בהן יפה. וכן משמע לישנא דקאמר כנגד נר חנוכה. ולא קאמר אסור להרצות מעות לאורה:

הלכה ז

א אמר אביי כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת דעביד כשמואל. מדליקין מנר לנר ומתירין מבגד לבגד והלכתא כר' שמעון בגרירא דתניא גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. ופליגי אמוראי בטעמא דרב דאמר אין מדליקין מנר לנר איכא מאן דאמר משום אכחושי מצוה ואפילו משרגא לשרגא אין מדליקין. ואיכא מאן דאמר משום בזויי מצוה ודוקא ע"י קינסא אסור אבל משרגא לשרגא שרי. ומאן דאמר משום אכחושי מצוה עמד בקושיא מההיא דנר מערבי:

ב קבעי הש"ס מאי הוי עלה ותימה מאי קמבעיא ליה דלכאורה משמע דהלכה כשמואל מדעבד רבה כוותיה. וכי תימא אליבא דשמואל מיבעיא אי אית ליה טעמא דבזויי מצוה ולא פליגי אלא באכחושי הא איתותב לישנא דאכחושי ואם כן בבזויי מצוה פליגי. וי"ל דמספקא ליה אי תיובתא גמורה היא או לא ופשיט רב הונא בריה דרב יהושע דלאו תיובתא גמורה היא ולחומרא אמר דפליגי באכחושי ושמואל אית ליה טעמא דבזויי מצוה הלכך אי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר והוה ליה כמו קינסא א"נ מיבעיא אי סמכינן ארבה דעביד כשמואל או דילמא הלכתא כרב באיסורי ופשיט רב הונא בריה דרב יהושע דהלכתא כרב ובבזויי מצוה פליגי דלישנא דאכחושי איתותב. הלכך אי הדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר אבל אי הנחה עושה מצוה הוה ליה כמו קינסא ואין מדליקין. להני תרי שינויי מדליקין משרגא לשרגא אבל לא ע"י קינסא. וכן דעת הרי"ף לכך לא הביא אלא לשון מחלוקתן מדליקין מנר לנר דמשמע בנר עצמו אבל לא ע"י קינסא. אבל בעה"ת מתיר אפי' ע"י קינסא לפי דעתו משום דמ"ד משום אכחושי מצוה עמד בקושיא ופליגי בבזויי מצוה. והלכתא כשמואל כיון דרבה עביד כוותיה. ולית הלכתא כוותיה דרב הונא בריה דרב יהושע דבתראה הוא [ונראה להחמיר דהלכה כרב הונא דבתראה הוא] והלכתא דהדלקה עושה מצוה מדמברכינן אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה. ואע"ג דהדלקה עושה מצוה היה תופס נר חנוכה

בידו ועומד ולא הניחה לא עשה כלום. מ"ט דהרואה אומר לצורכו הוא דנקיט ליה. והכי נמי אמר רבא הדליקה בפנים והוציאה בחוץ לא עשה ולא כלום דהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה כיון שלא הדליקה במקום הנחתה. והשתא דקיימא לן הדלקה עושה מצוה הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום. אשה ודאי מדליקה דאמר ריב"ל נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו נס. וכיון דהדלקה עושה מצוה צריך שיהא שמן בנר כדי שיעור קודם הדלקה אבל אם בירך והדליק ואח"כ הוסיף שמן עד כדי שיעור לא יצא ידי חובתו:

הלכה ח

אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה ואינו יוצא בנרו של בעל הבית דלא הוי בכלל איש ואשתו. אמר רבי זירא מריש כי הוינא בי רב משתתפינא בפריטי בהדי אושפיזאי בתר דנסיבנא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דמדלקי עלאי בגו ביתאי. וה"מ לאשתתופי בפריטי [היכא דלא פתח בבא לנפשיה] אבל אי פתח בבא לנפשיה מיחייב לאדלוקי משום חשדא. א"ר חייא א"ר יוסף אמר רב המדליק נר חנוכה צריך לברך. ורב ירמיה בר אבא אמר הרואה נר חנוכה צריך לברך. פי' המהלך בספינה ורואה נרות שהדליקו בעיר והוא אינו מדליק. מאי מברך. אמר רב יהודה אמר רב מדליק יום ראשון מברך שלש ורואה שתים. מכאן ואילך מדליק מברך שתים ורואה מברך אחת. מאי ממעט. ממעט זמן. ולמעוט נס. נס כל יומא איתיה: מאי מברך ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה ברוך אתה ה' אמ"ה שעשה נסים וכו' בא"י אמ"ה שהחיינו וכו'. ובמסכת סופרים [פ"ב הלכה ו] כתוב כיצד מברכין המדליק מברך שלש בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה כו' ואומר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים וכל (מצות) שמנת ימי חנוכה הנרות הללו קודש ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד כדי להודות לשמך על נפלאותיך ועל נסיך ועל ישועתך. ושמעתי שרבינו מאיר ז"ל היה אומר אותו:

הלכה ט

שאילתות דרב אחאי נר חנוכה שהותיר בו שמן מהו צריך לעשות בו. תא שמע דתנו רבנן נר חנוכה שהותיר בו שמן ביום ראשון מוסיף עליו ומדליקו ביום השני. ביום השני מוסיף עליו ומדליקו ביום השלישי וכן בשאר הימים. אבל אם הותיר ביום השמיני עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו לפי שהוקצה למצוה אסור להשתמש ממנו:

הלכה י

אמר רב הונא חצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות. אמר רב לא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך:

הלכה יא

אמר רב יצחק בר רדיפא אמר רב נר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם. אמר רבא מילא קערה שמן והקיפה פתילות אם כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם לא כפה עליה כלי אפילו לאדם אחד אינו עולה:

הלכה יב

אמר רבא פשיטא לי נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. בעי רבא נר חנוכה וקידוש היום איזה מהן עדיף קידוש היום עדיף דתדיר. או דילמא נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא משמע אי לאו פרסומי ניסא תדיר קודם אפילו לדחות את שאינו תדיר:

הלכה יג

ויש לדקדק מזה כשחל ר"ח טבת בשבת שמפטירין הפטרה של ראש חדש ולא בנרות דזכריה דתדיר קודם דלא שייך פרסומי ניסא בהפטרה דהא קורין בתורה דראש חודש קודם ואח"כ דחנוכה ואי שייך פרסומי ניסא בקריאה אפילו לדחות פרסומי ניסא עדיף כ"ש להקדים. וליתא להך סברא [דודאי] היכא דאי אפשר לקיים שניהם פרסומי ניסא עדיף אבל להקדים תדיר עדיף דאיכא לפרסומי ניסא באחרונה כמו בתחלה. הלכך קריאת התורה דאפשר לקיים שניהם תדיר קודם. אבל בהפטרה שאין מפטירין אלא אחת פרסומי ניסא עדיף ועוד דכיון דקורא בשל חנוכה באחרונה יש להפטיר במאי דסליק ליה. ועוד דבקריאת התורה אין כל כך פרסום אבל בנרות דזכריה איכא פרסום הלכך מפטירין בנרות דזכריה. אמר רב הונא הרגיל בנר חנוכה הויין לי' בנים תלמידי חכמים הרגיל במזוזה זוכה לדירה נאה. הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה. הרגיל בקידוש זוכה וממלא גרבי יין. רב הונא הוה רגיל דהוה חליף [ותני אפיתחא דר' אבין נגרא חזא דהוה רגיל בשרגי טובא. אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא נפקי מינייהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין. רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני] אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי חזא דהוה רגיל בשרגא אמר גברא רבה נפיק מהכא. נפיק מינייהו רב שיזבי. דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקה אמר לה רב יוסף תניא לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם מלמד שעמוד הענן היה משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן. סברה לאקדומי. אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים

ובלבד שלא יאחר: אמר רבא מאן דרחים רבנן הוויין ליהבנין רבנן דמוקיר רבנן הוויין ליה חתנוותא רבנן דדחיל רבנן הוי גופיה צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי הוא לישתמען מליה כי צורבא מרבנן: ולא בשמן שריפה מאי שמן שריפה. שמן של תרומה שנטמאת ואמאי קרי ליה שמן שריפה הואיל ולשריפה עומד. וביו"ט שחל להיות בערב שבת עסקינן לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב:

הלכה יד

איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון מי אמרינן כיון דרבנן היא לא מדכרינן או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב אין מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה:

הלכה טו

איבעיא להו מהו להזכיר של ר"ח בברכת המזון. אם תמצא לומר חנוכה דרבנן לא צריך ראש חדש דאורייתא צריך. או דילמא כיון שאין אסור בעשיית מלאכה לא צריך. רב אמר מזכיר רבי חנינא אומר אין מזכיר א"ר זריקא נקוט דרב בידך דתני ר' אושעיא כוותיה דתני רבי אושעיא ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ראש חדש וחולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה. ואם לא אמר מחזירין אותו. ואין בהן קידוש על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון. וימים שאין בהן קרבן מוסף כגון שני וחמישי של תעניות ומעמדות ערבית ושחרית ומנחה מתפלל ואומר מעין המאורע בשומע תפלה. ואם לא אמר אין מחזירין אותו ואין בהן הזכרה בברכת המזון. האי ערבית דתענית בכניסתו קאמר אע"פ שאוכל ושותה כל הלילה כיון שנכנס היום מתפלל תפלת תענית. ואפילו יחיד שקבל עליו תענית. והכי נמי אמר רב הונא במסכת תענית (דף יא:) יחיד שקבל עליו תענית אע"פ שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית. וכתב רש"י שמצא בתשובת הגאונים ברייתא פעמים שאדם שרוי בתענית ואין מתפלל תפלת תענית. ופעמים שאין שרוי בתענית ומתפלל. הא כיצד כאן בכניסתו כאן ביציאתו. כלומר ערב תענית אע"פ שעתיד לאכול אחר תפלה מתפלל תפלת תענית. ליל מחרתו אע"פ שעודנו בתעניתו כשמתפלל תפלת ערבית אינו מתפלל תפלת תענית. וסוף דברי הגאונים אבל אין אנו נוהגין לאומרה ערבית אפי' שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפלתו. ומה שרגילים ששליח צבור אומר שחרית היינו לפי שאי אפשר שלא יתענו מקצת בני אדם מן הצבור ועל מה שחששו הגאונים שמא ימצא שקרן בתפלתו דבריהם תמוהים דא"כ היאך לוה אדם תעניתו ופורע וא"כ יעשה שקרן בתפלתו. ועוד תמיהני היאך יכלו הגאונים לחדש

גזירה אחר שסתם רב אשי הש"ס. ואמר רב הונא יחיד שקבל עליו תענית וכו'. שמעינן מהך ברייתא דמי שטעה ולא הזכיר על הנסים בחנוכה ופורים שאין מחזירין אותו שאין מחזירין בימים שאין בהן קרבן מוסף כגון תעניות ומעמדות וכגון חנוכה ופורים (אין מחזירין אותו) ותניא בתוספתא (דברכות פ' ת"ה) בהדיא כל יום שאין בו קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים בערבית ושחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר אין מחזירין אותו. כל יום שיש בו קרבן מוסף כגון ראש חודש וחולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר קדושת היום בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו. ותימה הוא שלא הביא הש"ס ברייתא דתני רבי אושעיא לפשוט דאין מזכיר חנוכה בברכת המזון כמו בתעניות כיון שאין בהן קרבן מוסף. הלכך נראה דסבירא ליה לבעל הש"ס מאחר שפירש התנא כגון תעניות ומעמדות מכלל דחנוכה ופורים אע"פ שאין בהן קרבן מוסף צריך להזכיר משום פרסומי ניסא:

הלכה טז

איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין כיון דלית ליה מוסף בדידיה לא מדכרי' או דלמא יום הוא שנתחייב בארבע תפלות. רב הונא ורב יהודה אמרי אינו מזכיר רב נחמן ור' יוחנן אמרי מזכיר. א"ל אביי לרב יוסף הא דרב יהודה דרב היא דאמר רב גידל אמר רב ראש חדש שחל להיות בשבת המפטיר בנביא בשבת אין צריך להזכיר של ראש חדש שאלמלא שבת אין נביא בראש חדש. מי דמי התם נביא בראש חדש ליכא כללהכא איתיה ערבית ושחרית ומנחה אלא להא דמי דאמר רב אחדבוי בר רב מתנא אמר רב יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה אין צריך להזכיר של יום טוב שאלמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר ריב"ל יום הכפורים שחל להיות בשבת המתפלל תפלת נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בד' תפלות. פי' רש"י לית הלכתא ככל הני שמעתתא דרב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי בר מתנא. וכן כתב רב אלפס דלית הלכתא כרב גידל. ונראה דרב גידל אין למנות בהני שמעתתא. דריב"ל מודה דאין מזכיר של ראש חדש בנביא כיון דנביא בראש חדש ליכא כדדחי ליה הש"ס. וכן עמא דבר דאין מזכירין בנביא של ראש חדש. וה"ר יונה ז"ל כתב דנראה לו כפירוש רש"י וכן פסק רי"ף מדסתם הש"ס ולית הלכתא ככל הני לא מפקינן חדא מינייהו וסברת אביי עיקר דמדמי להו אהדדי ולא כדדחי ליה הש"ס. ועוד דמסתבר דהני תרי מימרי דרב לא פליגי אהדדי אלא מר אמר בהאי לישנא ומר אמר בהאי לישנא ולפי דחויא דהש"ס פליגי אהדדי. דרב גידל דאמר ראש חדש שחל להיות בשבת אית ליה יום הוא שנתחייב בחמש תפלות

מדלא נקט יום טוב שחל להיות בשבת. הלכך מסתבר למימר דלא פליגי וסברת אביי עיקר וליתא דרב גידל וצריך להזכיר של ראש חדש בנביא בשבת ויאמר על התורה ועל העבודה ועל יום המנוחה ויום ראש החדש הזה אבל אינו חותם בראש חדש שהרי ערבית ושחרית ומנחה אינו חותם בראש חדש אפילו בראש חדש שחל להיות בשבת אלא שאומר מעין המאורע בעבודה ואינו חותם אלא במוסף בלבד והיאך אפשר לומר שיחתום בנביא של ר"ח כלום יפה כח ר"ח בהפטרה שאינה אלא בשביל שבת יותר מבשלש תפלות הקבועות בר"ח. אלא ודאי אינו חותם אלא בשל שבת אלא שמזכיר של ר"ח כמו שמזכיר של חנוכה במוספין. ושמעינן מהא דריב"ל סבר דיום הכפורים שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה מזכיר של שבת וחותם בשל שבת. ור"ח שחל בשבת נהיגי שלא להזכיר שבת ביעלה ויבא לפי שכבר סיים ברכת שבת ולא מצינו הזכרה אחר החתימה. וכן ביום הכפורים שחל להיות בשבת אע"פ שמזכיר של שבת בתוך התפלה בודוי שאומר אחר התפלה אין להזכיר בו שבת מהאי טעמא נמי שאין להזכיר אחר החתימה. אמר רבא יום טוב שחל להיות בשבת שליח צבור היורד לפני התיבה (ערב שבת) ערבית אינו צריך להזכיר של יו"ט שאלמלא שבת אין שליח צבור יורד ערבית ביו"ט ולא דמי להא דריב"ל דאמר יום הוא שנתחייב בחמש תפלות. דהכא אפי' בשבת דין הוא דלא צריך שליח צבור היורד לפני התיבה ורבנן דתקון משום סכנה. אבל ביום הכפורים הוא שנתחייב בארבע תפלות קבועות מן הדין:

הלכה יז

והני תמני יומי חנוכה מיחייבי' למיגמר בהו הלילא בכל יום דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק (תענית פ"ד דף כח:) י"ח ימים בשנה יחיד גומר בהן את ההלל ואלו הן ח' ימי החג וח' ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ויום טוב הראשון של עצרת. ובגולה אחד ועשרים יום תשעה ימי החג ושמנהימי חנוכה ושני ימים הראשונים של פסח ושני ימים של עצרת. אבל הלל דראש חדש לאו דאורייתא אלא מנהגא דרבנן ומשום הכי לא גמרינן ביה הלילא אלא מדלגין. דאמרינן (שם) רב איקלע לבבל חזנהו דהוו קרו בראש חדש הלל סבר לאפסוקינהו שמעינהו דקא מדלגי אמר שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם. תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר הלכך אי בעי יחיד למיקרי הלל בראש חדש קרי ליה בלא ברכה. ור"ת כתב דיחיד מברך על הלל בראש חדש בראיות ברורות ודבריו כתבתי בפרק שני דברכות [סי' ה']:

הלכה יח

א מתני' אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת. וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט. רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד:

ב גמ' אין מדלוקין בעטרן מאי טעמא אמר רב נחמן מפני שריחו רע שמא יניחנו ויצא אמר ליה אביי ויצא. א"ל שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה. דאמר רב נחמן בר רב זבדא ואמרי לה רב נחמן בר רבא הדלקת נר בשבת חובה. רחיצת ידים ורגלים ערב שבת רשות ואני אומר מצוה. מאי מצוה דאמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי ע"ש מביאין לו עריבה [מלאה] חמין ורוחץ פניו וידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין והיה דומה למלאך ה' צבאות. והיו תלמידיו מחבאין ממנו כנפי כסותן. אמר להם בני לא כך שניתי לכם סדין בציצית ב"ש פוטרין ובית הלל מחייבין והלכה כב"ה. ואינהו סבור גזירה משום כסות לילה: ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת. נשיתי טובה אמר רבי אבהו אמר ר' ירמיה זו בית המרחץ. רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן זו רחיצת ידים ורגלים בחמין. יש אומרים שאין לברך על הדלקת נר בשבת ודייק מדקרי ליה חובה כדאמרינן מים ראשונים מצוה וטעונין ברכה. מים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה. ור"ת ז"ל אומר דלאו דוקא הוא דכל המצות חובה הן וטעונין ברכה. והא דקרי למים אחרונים חובה לפי שחמורים הם שהרגו את הנפש וגם משום מלח סדומית אבל מים ראשונים אינם חמורים כל כך הלכך לא קרי להו חובה. ומיהו ברכה שייכא טפי לראשונים מפני שהן משום סרך תרומה אבל אחרונים אינם משום חשש איסור אלא שלא יבא לידי סכנה ולא שייך בהו ברכה שאינה אלא להצלה בעלמא. אבל הדלקת נר בשבת שייך ביה ברכה דאית בה מצות עונג שבת. ולגבי רחיצת ידים ורגלים בחמין דלא הוי מצוה כל כך קרינן להו חובה. ובסדר רב עמרם נמי כתוב המדליק נר בשבת מברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק וכו'. ויש אומרים שמטעם זה אין לברך שאם היתה דלוקה ועומדת אין צריך לכבותה ולחזור ולהדליקה וגם לא להדליק אחרת אם כן אינה חובה. והאי טעמא ליתא שהרי כיסוי הדם אף על פי שכסהו הרוח אינו חייב לגלותו ולחזור ולכסותו אפי' הכי כשהוא מכסהו מברך. וכן גבי מילה למאן דאמר נולד מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית אפילו הכי המל מברך כדתניא בפרק ר' אליעזר דמילה (דף קלז:) המל אומר. ועוד נראה לר"ת שאם הנר דולק ועומד זקוק לכבותו ולחזור ולהדליקו כדאמר לה ההוא סבא תניא ובלבד שלא

יקדים ובלבד שלא יאחר. תניא רשב"א אומר אין מדליקין בצרי. מ"ט אמר רבא מפני שריחו נודף גזירה שמא יסתפק הימנו: א"ל אביי ולימא מר מפני שהוא עף. חדא ועוד קאמינא חדא מפני שהוא עף ועוד גזירה שמא יסתפק הימנו:

ג ת"ר אין מדליקין בנפט לבן בחול וכל שכן בשבת מפני שהוא עף:

ד מתני' כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן והיוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים אלא פשתן פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה רבי אליעזר אומר טמאה היא ואין מדליקין בה ר' עקיבא אומר טהורה היא ומדליקין בה:

ה גמ' אמר רבה היינו טעמא דרבי אליעזר לפי שאין מדליקין לא בפתילה שאינה מחורכת ולא בסמרטוטין אע"פ שמחורכין והכי איתמר בתוספתא (פ"ב). אבל ברוב ספרים כתוב ולא בסמרטוטין שאינן מחורכין. וגירסת התוספתא עיקר דכיון דאשמועינן שאין מדליקין בפתילה שאינה מחורכת כ"ש בסמרטוטין שאינן מחורכין ונוהגות הנשים להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהא מהובהבת ויאחז בה האור היטב ומנהג יפה הוא. ומיהו הלכה כרבי עקיבא דמדליקין אע"פ שאינה מחורכת דרבי אליעזר שמותי הוא ועוד דאמר לקמן בפרקין בגמרא (דף לא:) כחס על הפתילה הכא בפתילה שצריך להבהב עסקינן אלמא משמע שיכול להדליק בה אע"פ שאינה מהובהבת:

הלכה יט

א מתני' לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת ואפילו היא של חרס. ורבי יהודה מתיר: ולית הלכתא כר' יהודה גזירה דילמא אתי לאיסתפוקי הימנה. ואם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהוא כלי אחד:

ב גמ' תנא אם חברה בסיד ובחרסית מותר. והא אנן יוצר תנן מאי יוצר כעין יוצר:

ג מתני' לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה (נ"א על פי) בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת. ור' יהודה מתיר. ולית הלכתא כרבי יהודה:

הלכה כ

המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני נכרים מפני ליסטים מפני רוח רעה או בשביל החולה שיישן פטור:

הלכה כא

א כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב. ורבי יוסי פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם:

ב גמ' סוגיא דשמעתין חולה שיש בו סכנה מותר לכבות לכתחלה ואפי' לרבי יהודה. ואם חולה שאין בו סכנה הוא לר' שמעון לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור. ולר'

יהודה חייב חטאת: כחס על הנר מסיק רבי יוחנן דרבי יוסי כר' שמעון סבירא ליה והכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן דבהא ר' שמעון מודה דקא מתקן מנא:

ג מתני' על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות. בנדה בחלה ובהדלקת הנר:

ד גמ' מ"ט. אמר רב יצחק היא קלקלה בחדרי בטנה לפיכך תלקה בחדרי בטנה. תינח נדה. חלה והדלקת נר מאי איכא למימר. כדדריש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא אמר הקב"ה רביעית דם נתתי בכם על עסקי דם הזהרתי אתכם ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי אתכם. נשמה שנתתי בכם קרויה נר על עסקי נר הזהרתי אתכם. אם אתם מקיימים אותה מוטב ואם לאו אני נוטל נשמתכם מכם. ומאי. שנא בשעת לידתן אמר רבא נפל תורא חדדו סכינא. א"ר ינאי לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס. ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו א"ר יצחק מאי קרא. קטונתי מכל החסדים וגו' אמר רב יצחק בר רב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר. ת"ר מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכל המומתין מתודין. אדם יוצא לשוק יהא דומה לו כמי שנמסר לסרדיוט. חש בראשו יהא דומה לו כמי שנתנוהו בקולר. עלה למטה ונפל יהא דומה לו כמי שהעלוהו לגרדום לידון. אם יש לו פרקליטין גדולים נצול. ואין פרקליטין של אדם כי אם תשובה ומעשים טובים. תניא ר' נתן אומר בעון נדרים אשתו של אדם מתה שנאמר ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך. רבי אומר בניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים שנאמר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך ואלו הן מעשה ידיו של אדם בניו ובנותיו. תנו רבנן בעון נדרים בנים מתים דברי ר' אלעזר בנו של ר' שמעון בן יוחאי. ר' יהודה הנשיא אומר בעון בטול תורה. ויש אומרים בעון בטול מזוזה. וי"א בעון בטול ציצית. אמר ריש לקיש הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמנה מאות עבדים שנאמר כה אמר ה' צבאות בימים ההם אשר יחזיקו י' אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי וגו' תניא רבי נחמיה אומר בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים ובניו ובנותיו מתים כשהן קטנים. רבי אליעזר בן יהודה אומר בעון חלה אין ברכה במכונס. ומאירה משתלחת בשערים. וזורעים ואחרים אוכלים אותם. שנאמר אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה אל תקרי בהלה אלא בחלה וכתיב וזרעתם לריק זרעכם. ואם נותנין מתברכין שנאמר וראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך. בעון בטול תרומות ומעשרות

שמים נעצרים מלהוריד טל ומטר והיוקר הוה והשכר אבד ובני אדם רצין אחר הפרנסה ואין מגיעין שנא' ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו. ותניא דבי ר' ישמעאל דברים שצויתי אותם בימות החמה ולא עשאום יגזלו מימי שלג. ואם נותנין מתברכין שנאמר הביאו [את כל] המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם [את] ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די. מאי עד בלי די. עד שיבלו שפתותיכם מלומר די. בעון גזל גובאי בא לעולם והרעב עולה ובני אדם אוכלין בשר בניהם ובנותיהם שנאמר שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים. בעון ענוי הדין ועוות הדין וקלקול הדין ובטול תורה חרב [וביזה רבה] ודבר בא לעולם ובצורת באה ובני אדם אוכלין ואינן שבעין ואוכלין לחמם במשקל. שנאמר והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית וכתיב בשברי לכם מטה לחם ואין ברית אלא תורה שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכתיב יען וביען במשפטי מאסו. בעון שבועת שוא ושקר וחלול ה' וחלול תורה חיה רעה באה לעולם ובהמה כלה ובני אדם מתמעטין והדרכים משתוממין שנאמר ואם באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה. בעון שפיכות דמים בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר ולא תחניפו את הארץ ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה. בעון גילוי עריות וע"ז והשמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם ומגלין אותן ממקומן ובאין אחרים ויושבין במקומן שנאמר כי את כל התועבות האל וגו' וסמיך ליה ולא תקיא הארץ אתכם. בעון נבלות פה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתין ויתומין ואלמנות צועקין ואין נענין שנא' על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כולו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה. מאי ועוד ידו נטויה אמר רב חנן בר אבא הכל יודעין למה כלה נכנסת לחופה אלא כל המנבל את פיו ומוציא דבר נבלה מפיו אפי' נחתם עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין אותו לרעה. אמר רבה בר רב שילא כל המנבל את פיו מעמיקין לו גיהנם שנאמר שוחה עמוקה פי זרות רב נחמן בר יצחק אומר אף השומע ושותק שנאמר זעום ה' יפול שם. וא"ר יהושע כל הממרק עצמו לדבר עבירה חבורות ופצעים יבואו בו שנאמר חבורות פצע תמרוק ברע: ת"ר ארבע סימנים הן. סימן לעבירה הדרוקן. סימן לשנאת חנם ירקון. סימן לגסות הרוח עניות. סימן ללשון הרע אסכרה. גרסינן בסוטה (פ"ז דף מב.) אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא ארבע כתות אינן מקבלות פני השכינה כת לצים כת חנפים כת שקרים כת מספרי לשון הרע. כת לצים דכתיב משך ידו את לוצצים. כת חנפים דכתיב כי לא לפניו חנף יבא. [כת שקרים

דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני]. כת מספרי לשון הרע דכתיב כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע ותני' בערכין (פ"ג דף טו:) א"ר אלעזר בן פרטא בא וראה כמה כחו של לשון הרע מעון מרגלים. ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך המוציא על חבירו עאכ"ו. א"ר [יוחנן משום ר'] יוסי בן זימרא מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה אמר הקב"ה ללשון כל איבריו של אדם זקופים ואתה מוטל. כל אבריו של אדם מבחוץ ואתה מבפנים. ולא עוד אלא שהקפתי לך שתי חומות אחת של עצם ואחת של בשר שנאמר מה יתן לך ומה יוסיף לך וגו'. וא"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זימרא כל המספר לשון הרע כאלו כופר בעיקר שנאמר אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו. וא"ר יוחנן כל המספר לשון הרע נגעים באין עליו שנאמר מלשני בסתר רעהו אותו אצמית וכתיב התם לצמיתות ומתרגמינן לחלוטין ותנן אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא (תגלחת וצפרים). והיינו דאמר ריש לקיש זאת תהיה תורת המצורע זו היא תורתו של מוציא שם רע. היכי דמי לישנא בישא. דאמר הכי היכא משתכחא נורא אלא בי פלניא דאיכא בשרא וכוורי. אמר רבא כל מלתא דמתאמרה באפי מרא לית בה משום לישנא בישא. א"ל אביי כל שכן דאיכא חוצפא ולישנא בישא. א"ל אנא כרבי יוסי סבירא לי דאמר ר' יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי אמר רבא בר רב הונא כל מילתא דמתאמרא בי תלתא לית בה משום לישנא בישא. מ"ט חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה. כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב מברך רעהו בקול גדול קללה תחשב לו משום דמברך בקול (רם) גדול קללה תחשב לו אלא כגון דאיקלע לאושפיזא וטרחו לקמיה שפיר למחר נפיק ויתיב בשוקא ואמר רחמנא ליברכיניה לפלניא דהכי טרח קמאי והכי טרח קמאי דשמעין אינשי ואנסין ליה. תני רב דימי אחוה דרב ספרא לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי גנותו. א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן על שבעה דברים נגעים באים. על לשון הרע ועל שפיכות דמים ועל שבועת שוא ועל גילוי עריות ועל גסות הרוח ועל הגזל ועל צרת העין. על לשון הרע דכתיב מלשני בסתר וגו'. על שפיכות דמים דכתיב ואל יכרת מבית יואב זב ומצורע. על שבועת שוא שנאמר ויאמר נעמן הואל קח ככרים וכתיב וצרעת נעמן תדבק בך. על גילוי עריות דכתיב וינגע ה' את פרעה וגו'. על גסות הרוח דכתיב ובחזקתו גבה לבו עד להשחית וכתיב והצרעת זרחה במצחו. על גזל דכתיב וצוה הכהן ופנו את הבית. תנא הוא כנס ממון שאינו שלו יבא הכהן ויפזר ממונו. על צרת העין דכתיב [ובא] אשר לו הבית ותנא דבי ר' ישמעאל מי שהיה ביתו מיוחד לו כלומר אינו מכניס אורחים לביתו ואינו מהנה בני אדם מנכסיו. אמר ריב"ל מפני מה נשתנה מצורע שאמרה תורה בדד

ישב. אמר הקב"ה הוא הבדיל בין איש לאשתו בין איש לרעהו לפיכך אמרה תורה בדד ישב. אמר ריב"ל מפני מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא צפרים לטהרתו. אמר הקב"ה הוא עשה מעשה פטיט לפיכך אמרה תורה יביא מעשה פטיט:

ה מתני' שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה. עשרתם ערבתם הדליקו את הנר:

ו גמ' מנהני מילי אמר ריב"ל דכתיב וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא. וידעת כי שלום אהלך זו הדלקת נר שלום בית ופקדת נוך זה עירובי חצירות תיקון הנוה. ולא תחטא זה תיקון המעשרות שלא יחסר המזון. אמר רבה בר רב הונא אע"ג דאמרי רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו בעי למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה אמר רב אשי לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא וקיימתיה מסברא. גרסי' בפרק קמא דגיטין (דף ו:) אמר רב חסדא לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו שהרי פלגש בגבעה הטיל בעלה אימה יתירה עליה והפילה כמה רבבות מישראל. אמר רב יהודה אמר רב [שם ז.] כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו סוף בא לידי שלש עבירות גלוי עריות ושפיכות דמים וחילול שבת:

הלכה כב

א מתני' ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות. אבל מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין:

ב גמ' ואוקימנא מערבין עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין. אמר רבא אמרו לו שנים צא וערב עלינו. לאחד עירב עליו מבעוד יום ולאחד עירב עליו בין השמשות. זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משתחשך שניהם קנו עירוב ממה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני קמא לא ליקני. ואי ליליא הוא בתרא לא ליקני קמא ליקני. לעולם ספיקא הוא ועירובין מדרבנן וספקא דרבנן לקולא: ור"ת מפרש לה בעירובי חצירות ולא כפירוש רש"י שפירש דאיירי בעירובי חצירות ותחומין דהא אוקימנא דאין מערבין עירובי תחומין בין השמשות. ואין לומר הני מילי לכתחלה אבל דיעבד מהני כדפירש רש"י וכר' יוסי דאמר (בעירובין לה.) ספק עירוב כשר דע"כ לא מכשר ר' יוסי אלא הניחו מבעוד יום ונפל גל עליו או נשרף או תרומה ונטמאת ספק מבעוד יום ספק משחשיכה משום דאמר אוקמינן אחזקתן וקיים היה בין השמשות. אבל הניח עירובו בין השמשות לא מכשר ר' יוסי. וכן בעירובין בשילהי פרק הדר (עירובין דף עו.) מייתי הך מילתא אעירובי חצירות. ולשון צא וערב דחקו לרש"י לפרש בעירובי תחומין דצא וערב משמע

חוץ לתחום. ואין לחוש לזה דהכי נמי קאמר צא ושכור לנו פועלים כלומר צא מכאן. וכן עירב עליו דמשמע אדם יחידי יש לפרש שאמר לך והולך עירוב לבית שמניחין בו עירוב. וכתב הרב ר' יונה ז"ל ודוקא עירב עליו מבעוד יום ונאכל עירובו בין השמשות ולאחד עירב בין השמשות ונאכל עירובו משתחשך. אבל עירב עליו בין השמשות ונאכל עירובו בין השמשות לא הוי עירוב ולא אמרי' מקצתו יום ומקצתו לילה ובשעה שהניח עירובו יממא הוי ובשעה שנאכל ליליא הוי. דכולי האי לא אקילו רבנן לשוויי בין השמשות לגבי האי עירוב מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה. והא דאמרינן בין השמשות מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה לחומרא הוא דאמר ליה ולא לקולא כדמסיים בה ומטילין אותו לחומרי שני ימים:

הלכה כג

א אמר רבה מפני מה אמרו אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזירה שמא ירתיח. א"ל אביי אי הכי בין השמשות נמי נגזור א"ל סתם קדירות בין השמשות רותחות. ואמר רבה מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ. א"ל אביי ויטמין גזירה שמא יחתה בגחלים. זו היא גירסת רש"י ועיקר. ורב אלפס ז"ל גורס בענין אחר ואינו עיקר. ת"ר בין השמשות מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה. ואיזהו בין השמשות. משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין. הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות. הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה דברי ר' יהודה. ר' נחמיה אמר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל. ר' יוסי אומר בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא. הא גופא קשיא אמרת בין השמשות. משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון לילה. והדר תני הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל כרוך ותני איזהו בין השמשות משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין. הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בין השמשות. הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה. ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קתני משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בה"ש הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה. ואזדו לטעמייהו דאיתמר שיעור בה"ש בכמה. אמר רבה א"ר יהודה אמר שמואל תלתא ריבעי מילא. ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל שני חלקי מיל פירוש תרי תילתי מילא. ואיכא בינייהו פלגא דנקא. ולא איתברר לן כמאן הלכתא ועבדינן לחומרא דאיסורא הוא וספק איסורא לחומרא. ועוד דסוגיא בכולי הש"ס כל היכא דפליגי רבה ורב יוסף הלכתא כרבה בר משדה ענין ומחצה. וכתב ה"ר יונה ז"ל

דזו אינה ראיה דהא דקי"ל הלכה כרבה היינו היכא דפליגי בסברות דנפשייהו משום דאמרי' בהוריות (דף יד.) דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים. אבל הכא מפי השמועה הם חלוקים ותרווייהו אמרו מפי רב יהודה. אלא עבדינן לחומרא. לענין שבת עבדינן כרבה דמשתשקע החמה לא מדליקינן שרגא. ולענין יחיד שקבל עליו תענית דבין השמשות שלו מותר ולא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון כרב יוסף. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה לענין שבת והלכה כרבי יוסי לענין תרומה. בשלמא הלכה כר' יהודה לענין שבת לחומרא. אלא הלכה כרבי יוסי לענין תרומה למאי הלכתא. אילימא לטבילה ספיקא הוא אלא לאכילת תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דרבי יוסי והוא בתר דשלים בין השמשות דר' יהודה דאמר רב יהודה אמר שמואל בין השמשות דר' יהודה כהנים טובלין דכוליה חשיב יום לר' יוסי ובתר דשלים בין השמשות דרבי יהודה מתחיל בין השמשות דרבי יוסי. ומיהו צריך לדקדק אם הוא סמוך לו ממש מיד אחר יציאת בין השמשות דרבי יהודה או מופלג ממנו הרבה דסמוך לו ממש אי אפשר דא"כ אמאי איצטריך למיפסק הלכה כרבי יוסי לענין אכילת תרומה בשביל הרף עין. וגם מופלג ממנו הרבה אי אפשר דא"כ הא דאמר רב יהודה אמר שמואל בין השמשות דרבי יהודה לרבי יוסי כהנים טובלין בו אפי' בתר דשלים בין השמשות דר' יהודה נמי כהנים טובלין בו. הלכך נראה דמספקא להו לאמוראי אם הוא סמוך לו מיד או מופלג ממנו הרבה דלכך הוצרך לפסוק רבי יוחנן דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דרבי יוסי דשמא מופלג ממנו הרבה. ושמואל קאמר דבין השמשות דר' יהודה לרבי יוסי כהנים טובלין בו אבל בתר בין השמשות דרבי יהודה לא דשמא סמוך לו ממש אי נמי יודעין היו כמה הוא מופלג מבין השמשות דר' יהודה והאי דלא אמר שטובלין לרבי יוסי בתר דשלים בין השמשות דרבי יהודה לפי שאין שיעור טבילה ביניהם. ולהך טעמא איכא למיקם אשיעור דרבי יוסי דשיעור טבילה הוי נ' אמה כדתנן (זבים פ"א מ"ה) ראה אחת ארוכה כשלש כמגדיון לשילוח שהיא [כדי] שתי טבילות ושתי סיפוגים הרי זה זב גמור ותניא בתוספתא בריש מסכת זבין משל למה"ד לחבל של מאה אמה ראה בתחלת מאה ובסוף חמשים ובסוף מאה הרי זה זב גמור. נמצא משתשקע החמה מהלך אלף וחמש מאות ומ"ט אמות מותר לעשות מלאכה במוצ"ש. ולאידך טעמא לא ידענא כמה מופלג ממנו. ומסתברא כאידך טעמא דאית לן לקרובינהו כמה שנוכל רק שיתיישבו השמועות:

ב א"ר יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום. שנים בין השמשות. שלשה לילה. א"ר יוסי בר אבין לא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא

בינונים. אמר להו רבא לאריסייה אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדאיכא שימשא ארישא דדיקלא אדליקו שרגא. ביום המעונן במתא חזי תרנגולים. בדברא חזו עורבי. אי נמי אדאני:

הלכה כד

א אמר רבה חלתא בת תרי כורי שרי לטלטולי. בת תלתא כורי אסיר. ורב יוסף אמר בת שלשה כורי שרי בת ארבעה כורי אסיר. אמר אביי בעא מיניה דמר בשעת מעשה ואפילו בת תרי כורי לא שרא לי ולית הלכתא הכי שיתבטל מתורת כלי מחמת כובדו דאביי גופיה לא קבלה כדאמרינן לקמן בפרק כירה (דף מה:) מנרתא אסור הואיל ואדם קובע לה מקום:

ב אמר אביי והרי כילת חתנים דאדם קובע לה מקום ומותר לנטותה או לפורקה בשבת אלא אמר אביי כו'. ועוד דאמרינן פרק בתרא דעירובין (דף קב.) ההיא שריתא דהות בי ר' פדת דהוו שקלי בי עשרה ושדו ליה אדשא אמר תורת כלי עליה וההיא אסיתא דהוי בי מר שמואל וכו'. והא דקאמרינן בשילהי כל כתבי הקדש (דף קכא.) אמר רבי חנינא פמוטות של בית רבי מותרות לטלטלן בשבת אמר ליה ר' זירא באדם אחד או בשני בני אדם אמר ליה כאותן של בית אביך פירוש שהיו גדולים. ודלא כפירוש רש"י ורבינו חננאל שפירשו כאותן של בית אביך שהיו קטנים. וקשה לפירושם דמוכח בהדיא בפרק כירה (דף מו.) גבי מנורה דהני גדולות דלית להו חדקי לכולי עלמא שרו. שם ע"ב תנו רבנן שש תקיעות תוקעין ערב שבת. ראשונה לבטל מלאכה שבשדות שניה לבטל עיר וחנויותיה שלישית להדליק את הנר דברי ר' נתן רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין. ושוהה כדי לצלות דג קטן או להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת מכאן משמע שקבלת שבת אינה תלויה בהדלקת הנר. שהרי אחר שהדליק עדיין יוכל לצלות דג קטן. ונראה דקבלת שבת תלויה בתפלת ערבית מדקאמר בתפלת השחר (דף כז:) רב צלי של שבת בערב שבת אמר ליה ר' ירמיה מי בדלת ואמר ליה אין בדילנא ופריך ומי בדיל והא אמר ר' אבהו פעם אחת התפלל ר' של שבת מערב שבת ונכנס לבית המרחץ ושנה להן פרקן ועדיין לא חשיכה ומשני ההוא להזיע וקודם גזירה הוה ותו פריך והא אביי שרא ליה לרב דימי לכברויי סלי בפניא דמעלי שבתא ומשני טעותא הואי פירוש שנתקשרו שמים בעבים וכסבור שהיה לילה וקבל עליו שבת בטעות מכל הדין משמע שקבלת שבת תלויה בתפלת ערבית וכן עמא דבר כשהחזן אומר ברכו הכל פורשין ממלאכה: הדרן עלך במה מדליקין

פרק ג

הלכה א

א כירה שהסיקוה בקש ובגבבא נותנין עליה תבשיל. בגפת ובעצים לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר. בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל. ובית הלל אומרים חמין ותבשיל. בית שמאי אומרים נוטלין ולא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין:

ב גמ' איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא דלא אבל לשהות משהין אף על פי שאין גרוף ואין קטום ומתניתין חנניא היא דתניא חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה אע"פ שאין גרופה ואין קטומה. או דלמא לשהות תנן ואי גרוף וקטום אין אי לא לא. ושקלינן וטרינן ומסקנא דלא יתן לא ישהה הוא דאפילו לשהות נמי אי גרוף וקטום אין אי לא לא וכל שכן להחזיר. ומנא לן דהכי הוא מסקנא דהא בתר דשקלינן וטרינן איבעיא להו מהו לסמוך לה תוכה וגבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי או דלמא לא מדאמר תוכה וגבה הוא דאסיר שמעינן דאסור לשהות על גבי כירה שאינה גרופה שנא. וקטומה. ועוד דהא אסיקנא לבעיין ואמר מאי הוי עלה תא שמע כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה. ואין משהין עליה אלא אם כן גרופה וקטומה. וגחלים שעממו או שנתנו עליה נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה אלמא דהכי הלכתא ורבי אושעיא נמי הכי סבירא ליה ורבה בר בר חנה הכי סבירא ליה. ועוד הא אמרינן לקמן ואי שכח ושהה על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה מידי דלא בשל כל צרכו אסור וכל שכן אם עבר ושהה כדאמר רב שמואל בר יהודה אמר ר' אסי אמר רב הונא אמר רב בתחלה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל והוא הדין לשוכח. משרבו משהין במזיד ואומרים שכוחין אנחנו חזרו וקנסו אף השוכח. ורש"י כתב ואנן דמשהינן על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה אדחנניא סמכינן הואיל וסתם מתניתין כוותיה כדאמרינן הא קרמו שרי ואע"ג דלא בשל כל צורכו ואמר רב ששת אמר רבי יוחנן כוותיה ומתניתין דפירקין משום חזרה הוא דבעי גרופה אבל לשהות לא וכל אמוראי דאסרי סברי מתניתין לשהות תנן. וכן פסק ר"י והביא ראיה מדרבא שהוא בתראה דפריך תרווייהו תננהי ס"ל הכי. וכ"כ הר"ז הלוי ז"ל ודחה ראיותיו של רי"ף ז"ל דהא דמייתי ראיה מדאיבעיא להו מהו לסמוך לה תוכה וגבה הוא דאסיר הא לסמוך שפיר דמי לאו ראיה היא דיש סמיכה בחזרה כמו שיש סמיכה בשהייה וה"ק מהו לסמוך הקדירה בחזרתה לכירה שאינה גרופה וקטומה תוכה וגבה הוא דאסור להחזיר אבל להחזיר בסמוך לה שרי ודקא מייתי עליה ראיה מברייתא דשתי כירות המתאימות כו' משהין על גבי גרופה וקטומה ודחינן לה שאני התם כיון דמידליא שליט

בה אוירי וכן הא דתניא כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין עליה אלא אם כן גרופה וקטומה סתמא כרבי יהודה ומדרבי יהודה מתיר לסמוך בלשהות משמע דה"ה לתנא דמתניתין לסמוך בלהחזיר ודרבי חייא ור' אושעיא תנאי היא ואי נמי סבירא להו כרבי יהודה סתמא דמתניתין עדיף מכל הני וכן כל מה דאמרינן לקמן בענין תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא סבר רב יוסף למימר תוכו תוכו ממש וכו' ההיא סוגיא לענין חזרת קדירה נאמרה אבל לשהות ד"ה מותר לא שנא כירה ול"ש תנור ול"ש תוכו ול"ש על גבו ואין צריך לומר לסמוך דקיימא לן כחנניא ועוד תימה על ריי"ף ז"ל שכתב בפ"ק וכמה כדי שיצולו אמר רבי זירא אמר ר' אילעאי כמאכל בן דרוסאי וההיא כחנניא אתיא ועלה מייתי ברייתא דחנניא ובפרק זה דחה דברי חנניא ולא נזכר לאותה משנה ולא למה שכתב עליה. ואם היה לו טעם בזה היה לו לכותבו לנו. וכן השיב גאון וששאלתם תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי מהו להטמינה על גבי גחלים מבעוד יום או להטמינה בכירה שאינה גרופה וקטומה. הא איתחזאי לנא מילתא דכל היכא דבשיל כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותה על גבי כירה אע"פ שאין גרופה וקטומה כדקתני אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום וכמה א"ר אילעי אמר רב (כדי שיצולו מבעוד יום) כמאכל בן דרוסאי ותניא חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינו גרוף וקטום כיון דבשיל כמאכל בן דרוסאי מטיא קדירא בעידנא ולא אתי לחתויי בגחלים וכ"כ רב שרירא גאון דהלכה כחנניא. והר"ר יהודה הברצלוני ז"ל הביא עוד דברי כמה גאונים שפסקו כחנניא ואח"כ כתב על לשון ריי"ף ז"ל ואומר אני שהוא מחוור שבכולן. ובשאלתות דרב אחאי ז"ל פסק כריי"ף. ומה שדחה הר"ז ז"ל ראיותיו של ריי"ף דהא דבעי מהו לסמוך בסמיכה דחזרה איירי כתב ה"ר יונה ז"ל דאי אפשר לומר כן דמדנקט הש"ס תוכה וגבה הוא דאסור וכו' ואי בחזרה איירי לא ה"ל למימר תוכה אלא ה"ל למימר על גבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי או דלמא לא שנא ואין חילוק בין סמיכה לעל גבה אבל בחזרה דתוכה לא מצי למימר לא שנא בין חזרה דתוכה לחזרה דסמיכה דע"כ שנא ושנא דלתוכה אסור להחזיר אפילו בגרופה וקטומה כדאמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור ולסמוך לה מותר דהא על גבה נמי מותר ומה שאמר שהביא לפשוט הבעיא מאלו שתי הברייתות דאתיא כרבי יהודה ומדרבי יהודה בלשהות נשמע לתנא דמתני' בלהחזיר הא ליתא דודאי חמורה משהייה אפילו לרבנן דפליגי עליה דחנניא דהא לענין שהייה לא שנא על גבה ול"ש תוכה כשהיא גרופה וקטומה שרי ולענין חזרה אע"פ שהיא גרופה וקטומה אסור להחזירה לתוכה הלכך לחנניא נמי אע"ג דשרי לשהות ולסמוך כשאינה גרופה

וקטומה דלמא להחזיר ולסמוך עליו אסור. ומה שהביאו ראיה לפסוק כחנניא מהא דקאמר רבא תרווייהו תננהי דסבר רבא כרבי יוחנן. נראה לי דלאו ראיה היא דקשיא ליה מאי קמ"ל דתרווייהו תננהי לשהות תנינא ולא חררה על גבי גחלים טובא קמ"ל ר' יוחנן דמתני' דפירקין להחזיר תנן ואתיא כחנניא דאי לשהות תנן אע"ג דסתמא דפירקין קמא כחנניא סתמא דהאי פרק בתרא עדיף וגם דהאי סתמא כרבים ואם כן טובא קמ"ל. ואין לומר דהכי פריך דכיון דתנא סתמא דמתני' כחנניא ממילא אית לן לפרושי מתניתין דהכא כחנניא כי היכי דלא תיקשי סתמא אסתמא. דא"כ אמאי לא מייתי ממתניתין דפרק קמא למיפשט בעיין דודאי להחזיר תנן דתיקום מתניתין כחנניא. אלא ודאי אית לן טפי לאוקמא מתניתין בפשיטות דלא יתן משמע תחלת נתינה וגם לא נצטרך להגיה המשנה וגם לא נצטרך דרישא וסיפא איירי בחזרה ולא ניחוש אי פליגא האי סתמא לסתמא דלעיל. דמעיקרא נראה לרבי לסתום כחנניא ושוב חזר בו וסתמו כרבנן אלא ודאי הכי פריך רבא תרווייהו תננהי ואם נראה לר' יוחנן לסתום כסתם מתני' דלעיל ולפרש דמתני' להחזיר תנן יפסוק דהלכה כאותה משנה דלעיל דאין דרך אמורא לומר כאלו אומר מפי עצמו מה שהוא שנוי בהדיא במשנה ומשני דיוקא דמתני' קמ"ל לפי שאין שנוי במשנה הא קרמו פניה שפיר דמי הלכך לא הוה שמעינן דמותר לשהות על שאינה גרופה וקטומה אי לאו דפריש בהדיא מעתה אפשר דסבר רבא דמתני' לשהות תנן וכיון דאין לנו כח לומר דרבא סבר כרבי יוחנן יש לנו לדחות מימרא דרב ששת שאמר משום רבי יוחנן מן קדם שתי מימרות שאמר רבה בר בר חנה ורב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן ולא התירו לשהות התבשיל אלא תבשיל שבשל כל צרכו אבל תבשיל שלא בשל כל צרכו לא וכל הנך אמוראי דאיירי בשמעתין דמצטמק ויפה לו כולהו לית להו דחנניא דלא שרו אלא שבשל כל צרכו ומה שתמה הר"ז ז"ל שכתב בהלכותיו בפ"ק וכמה כדי שצולו אמר רב כמאכל בן דרוסאי כתב ה"ר יונה ז"ל שאין בזה תמהון דאיצטריך ההוא פירושא אפילו לרבנן ואפילו לרב דאסר מצטמק ויפה לו דאשמעינן כיון שנצולו מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי משהינן אותו על גבי גרופה וקטומה אבל ודאי אין צולין אותו אלא כדי שיצולו מבעוד יום ואפילו לדעת שיגרוף ויקטום הגחלים עם חשיכה והא דאמר רבא תרווייהו תננהי חררה על גבי גחלים ופשיטא ליה לרבא דמתניתין כחנניא סיפא ודאי אתיא כחנניא כיון דקתני ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום משמע הא קרמו פניה שפיר דמי לשהותה על גבי גחלים בלא גרוף ובלא קטום אבל האי דקתני רישא אין צולין בשר ובצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום אתיא בין לחנניא בין לרבנן. לחנניא אע"פ שלא יגרוף ולא יקטום ולרבנן והוא

שיגרוף ויקטום עם חשיכה. ורבינו חננאל ז"ל לא אסיק הלכתא לא כמאן לא כחנניא ולא כרבנן בתבשיל שלא בשל כל צרכו. אבל בתבשיל שבשל כל צרכו פסק הלכה כהא דאמר רב שמואל בר יהודה אמר ר' יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבשל כל צרכו דמצטמק ויפה לו מותר ואע"ג דרב ושמואל פליגי עליה הא קי"ל כרבי יוחנן לגבי רב ושמואל. ומה שאמר רב עוקבא ממישן לרב אשי אתון דמקרביתו לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל לא משום דהלכתא הכי דאדרבה מדקאמר אנן נעבד כרבי יוחנן משמע דהכי הלכתא והא דקאמר להני דמקרבי לרב ושמואל דליעבדו כרב ושמואל משום דקיימא לן דברים המותרים ואחרים נהגו בהו איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם. וגם רב אשי דהוא בתראה קבל דברי מר עוקבא ורב יוסף גופיה דאמר משמיה דרב ושמואל מצטמק ויפה לו אסור אהדר ליה לאביי דבעא מיניה מהו לשהות וא"ל הא רב יהודה משהי ליה ואכיל ובסורא משהו ורב נחמן בר יצחק מרי דעובדא הוה משהי ליה ואכיל כל שהיות הללו מצטמק ויפה לו דעלה קיימינן והדבר למד מענינו. ורב נחמן דאמר כללא דמילתא כל דאית ביה מיחא מצטמק ורע לו לאו אליבא דהלכתא קאמר אלא להני דמקרבי לרב ושמואל להורות להם מהו מצטמק ויפה לו ומהו מצטמק ורע לו. והא דבעי שכח קדירה על גבי גחלים ובשלה בשבת מהו מיבעיא ליה בין לחנניא בין לרבנן לחנניא היכא שלא נתבשל מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי. והא דבעי עבר ושהה מהו אף לאחר גזירה מיבעיא ליה ומספקא ליה אי גזרו דוקא לאותו ששהה אבל לבני ביתו לא או דילמא לא שנא ופשט ליה מדקאמר ואסר משמע דלכל בני בית אסר. אי נמי מיבעיא ליה היכא דנתבשל ונצטמק יפה ואינו צריך עוד צימוק כלל ופשט ליה מביצים מצומקות שנשתהו על גבי כירה דמשמע בשעה שנשתהו הן מצומקות. ובשביל שרבו דעות בהאי פיסקא וישראל אדוקין במצות עונג שבת ולא ישמעו להחמיר הנח להם כמנהג שנהגו על פי הפוסקים כחנניא וכל זה בענין שהיה כמו שכתב רבינו חננאל ושיהוי זה אינה הטמנה אלא כגון כסא של ברזל והקדירה יושבת והיא תלויה באבנים או כיוצא בהן. אבל בהטמנה על גבי גחלים דברי הכל אסור דקי"ל הטמנה בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום אסור. ולקמן נפרש דין הטמנה בעזרת השם.

הלכה ב

בית הלל אומרים אף מחזירין אמר רב ששת לדברי האומר מחזירין מחזירין ואפילו בשבת. ואף ר' אושעיא סבר מחזירין ואפילו בשבת דא"ר אושעיא פעם אחת היינו עומדים לעילא מר' ירמיה רבה והעלינו לו קומקומוס של חמין מדיוטא התחתונה

לדיוטא העליונה ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו ולא אמר לנו דבר. רש"י פי' אף בשבת כלומר ביום השבת דלא תימא דוקא בלילה מחזירין משום דדעתו היה להחזיר לצורך מחר אבל כשנטלו ביום לא הוי דעתו להחזיר והוי כשהייה חדשה קמ"ל. אבל לא משמע כפי' דבכלל בשבת הוי גם בלילה אלא מדקאמר בשבת משמע דעיקר פלוגתייהו בחול דב"ש אסרי אפילו בחול וכן דקדק רבינו תם ז"ל מלישנא דקתני במתני' לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר ואי בשבת דווקא איירי ה"ל למימר אא"כ גרף וקטם. וא"ת מה שיעור יהיה בחזרה וכי אם סלקה בחצי היום יהא אסור להחזירה. וי"ל דאסור להחזירה היכא דנתקרר ואין שהות כדי להרתיח מבעוד יום. ומיהו השתא צריכין למימר דע"ש חלוקה משבת דבשבת אפילו הוא רותח אסור להחזיר למאן דאסר דאי לאו הכא מנא ליה דר' אושעיא סבר מחזירין מדאמר והעלינו לו קומקומוס של חמין ומזגנו לו הכוס והחזרנוהו למקומו דלמא קומקומוס של חמין רותח הוה ולכך החזירוהו אלא ודאי מאן דאסר אסר אפי' רותח. ולישנא דמחזירין אף בשבת משמע הכי דכי היכי דפליגי בשבת פליגי בערב שבת הלכך נראה דבערב שבת נמי [אפילו] הוא רותח אסור להחזירו כל היכא דאם היה קר לא היה יכול להרתיחו מבעוד יום. ונ"ל הא דאסור מבעוד יום להחזיר לבית שמאי אף בגרופה וקטומה היינו מבעוד יום דומיא דמשחשיכה דכמו משחשיכה דהיינו אחר שנתבשלה נתנה בכירה להשהותה שם. כן נמי מבעוד יום דאסור להחזיר היינו אחר שנגמר בישולה ומניחה עומדת על הכירה עד לערב להחזיק חומה ואם נטלה אז מן הכירה אסור להחזירה אטו שבת. וכולה חדא גזירה היא דכיון דאינה מתבשלת עוד על הכירה הוי כתחלת שהייה ואי שרינן להחזיר מבעו"י אתי נמי להחזיר משחשיכה. אבל כל זמן שלא נתבשלה כל צרכה נוטל ומחזיר כל היום: אמר ר' חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור להחזיר אמר רב זריקא אמר ר' אמי אמר ר' תדאי לא שנו אלא עודן בידו אבל הניחן על גבי קרקע אסור אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמר עודן בידו מותר לא אמרן אלא שדעתו להחזיר אבל אין דעתו להחזיר אסור. וארב ששת דאמר מחזירין אף בשבת קאי אבל מבעוד יום מחזירין בכל ענין. בעי רבי ירמיה תלאן במקל מהו. הניחן על גבי מטה מהו. בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו. תיקו ועבדינן לחומרא:

הלכה ג

א מתני' תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו. כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא הרי הוא ככירה בגפת ובעצים הרי הוא כתנור:

ב גמ' ת"ר תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא אין סומכין לו ואין צ"ל על גבו ואצ"ל בתוכו ואצ"ל שהסיקוהו בגפת או בעצים: כופח שהסיקוהו בגפת ובעצים כו':

הלכה ד

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי כופח היכי דמי אי ככירה דמיא אפילו בגפת ובעצים נמי לישתרי ואי כתנור דמיא אפילו בקש ובגבבא נמי לא לישתרי אמר ליה נפיש הבלא מכירה וזוטר מתנורא ושמעינן מינה דכל מידי דאסיר לשהויי על גבי כירה אלא אם כן היתה גרופה וקטומה אסור לשהויי על גבי כופח ואע"ג דגרופה וקטומה אבל חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבשל כל צרכו שרי לשהויי על גבי כופח מידי דהוה אכירה דאע"ג דאסיר לשהויי עליה מידי דלא בשיל כל צורכיה שרי לשהויי עליה מידי דבשיל כל צורכיה הכא נמי לא שנא. ודוקא מצטמק ורע לו דומיא דכירה אבל מצטמק ויפה לו אסור אלו דברי רב אלפס ז"ל ואנא כתיבנא לעיל מצטמק ויפה לו מותר. ואע"ג דאביי מוקי מתני' בשאינה גרופה וקטומה ולסמוך ותניא כוותיה מ"מ בפירושא דמתני' הלכה כרב אדא בר אהבה דמוקי מתני' בכופח גרופה וקטומה ואפילו הכי אם הסיקוהו בגפת ובעצים הרי הוא כתנור מדאמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי כופח היכי דמי אי ככירה אפילו בגפת ובעצים נמי לישתרי וקאמר לישתרי בסתם ולא קאמר לישתרי לסמוך שמעינן מינה דלישתרי לגמרי קאמר ואפי' תוכה ועל גבה דבכופח גרופה וקטומה אהדר ליה דנפיש הבליה מדכירה ומשום הכי אסורה אפילו בגרופה וקטומה. היכי דמי כופח והיכי דמי כירה א"ר אסי בר חנינא כופח מקום שפיתת קדירה אחת כירה מקום שפיתת שתי קדירות:

הלכה ה

א מתני' אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל. ולא יפקיענה בסודרין. ורבי יוסי מתיר ולא יטמיננה בחול ולא באבק דרכים בשביל שתצלה:

ב גמ' איבעיא להו גילגל מהו אמר רב יוסף גילגל חייב חטאת. אמר מר זוטרא אף אנן נמי תנינא חוץ מן המליח ישן וקולייס האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן. ולא יפקיענה בסודרין. והא דתנן ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו לימא ר' יוסי היא [ולא רבנן] אמר ר"נ בר יצחק בחמה כולי עלמא לא פליגי דשרי בתולדות האור כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי בתולדות חמה ת"ק סבר גזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור ורבי יוסי סבר לא גזרינן [והלכתא כת"ק] ולא יטמיננה בחול בהא אפילו רבי יוסי מודה מאי טעמא רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ רב יוסף אמר גזירה שמא יזיז עפר ממקומו לרבה דאסיר משום גזירה שמא יטמין ברמץ אסור אפילו מבעוד יום לצורך שבת כדמוכח

לקמן ממעשה דאנשי טבריא שהביאו מבעו"י סילון של צונן לתוך חמין וקאמרינן עלה דבטלה הטמנהמבעוד יום מיתיבי מגלגלין ביצה על גבי גג רותח ואין מגלגלין ביצה על גבי סיד רותח מדפריך מהא ברייתא דמגלגלין אמתניתין דלא יטמיננה בחול משמע דאין חילוק בין גלגול ע"ג החול ובין הטמנה בתוך החול ואפילו לגלגל על החול בשביל שתצלה אסור:

הלכה ו

א מתני' מעשה שעשו אנשי טבריא שהביאו סילון של מים לתוך אמה של חמין ואמרו להן חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתייה ואם ביו"ט כחמין שהוחמו ביו"ט ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה:

ב גמ' אמר עולא הלכה כאנשי טבריא אמר ליה רב נחמן כבר תברינהו אנשי טבריא לסילונייהו והלכתא כרב נחמן. תניא לא ישתטף אדם כל גופו בין בחמין בין בצונן דברי ר"מ ורבי שמעון מתיר רבי יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר אמר רב חסדא מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כרבי יהודה הלכך בחמין אסור בין בכלי בין על גבי קרקע ודוקא חמי האור אבל חמי טבריא מותר:

הלכה ז

איתמר חמין שהוחמו מערב שבת אמר רב למחר רוחץ בהן כל גופו אבר ואבר. ושמואל אמר לא התירו לרחוץ אלא פניו ידיו ורגליו תניא כוותיה דשמואל חמין שהוחמו מע"ש [למחר] רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אבר אבר ואין צ"ל שהוחמו ביו"ט: ת"ר מרחץ שפקקו נקביו מע"ש למוצאי שבת רוחץ בה מיד אמר רבי שמעון בן פזי אריב"ל משום בר קפרא בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת התחילו הבלנין לחמם חמין בשבת [ואמרו מע"ש הוחמו] אסרו להן החמין והתירו להן את הזיעה ועדיין היו רוחצין בחמין ואומרין מזיעין אנחנו אסרו להם את הזיעה והתירו להם חמי טבריא ועדיין היו רוחצין בחמי האור ואמרו בחמי טבריא רחצנו אסרו להם חמי טבריא והתירו להם את הצונן ראו שאין הדבר עומד התירו להם חמי טבריא והזיעה במקומה עומדת ואע"פ שגזרו על הזיעה אמבטיאות של כרכים דלא נפיש הבלייהו מטייל בהן ואינו חושש ואלו הגזירות היו אף ביום טוב דהא ברייתא ביו"ט איירי דקתני מעשה במרחץ של בני ברק שפקקו נקביו מערב יו"ט ועלה קמסיק משרבו עוברי עבירה ומייתי מהא דריב"ל בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת אלמא דעל (כל) שבת ויו"ט גזרו כאחד ומזה דקדק ריב"א דאסור לעשות הבערה מן התורה בשביל רחיצה דאל"כ לא היו גוזרין על הזיעה ביו"ט אע"ג דהבערה בשביל זיעה מותרת מן התורה כדמוכח

במסכת יו"ט (דף לב) דאפילו לעשות פחמין למוסרן לאוליירין מן התורה מותר והיה ריב"א נותן טעם לדבר לפי שהרחיצה אינה שוה לכל נפש שאינה אלא להתענג הלכך אסורה כמו מוגמר דאסר מהאי טעמא בפ' קמא דכתובות (דף ז.) אבל זיעה שוה היא לכל נפש שאינה להתענג אלא לבריאות והא דתניא מרחץ שפקקו נקביו מערב יו"ט למחר נכנס ומזיע הוא הדין בלא פקקו נמי אפילו הוסק בו ביום שרי להזיע אלא משום איסור רחיצה תנא ליה דאע"ג דהוסק מערב יו"ט אסור לרחוץ:

הלכה ח

אמר רבא האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקרייה עבריינא מדקרי עוברי עבירה להני דרחצי בחמין שהוחמו מערב שבת. ת"ר לא ישוט אדם בבריכה ואפי' עומדת בחצר ואי אית לה גדודי שרי פירש"י דדמיא לכלי אבל אי לית לה דדמיא לנהר אסור ובנהר אסור לשוט שמא יעשה חבית של שייטין:

הלכה ט

ת"ר מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא ומשתטף בצונן ובלבד שלא ישתטף ויתחמם כנגד המדורה מפני שמפשיר מים שעליו לכך צריך אדם ליזהר אחר שנטל ידיו שלא יחמם אותם נגד המדורה עד שינגבם תחלה: ת"ר מיחם אדם אלונטית ומניחה על גבי בני מעיים בשבת ובלבד שלא יביא קומקומוס של חמין ויניח על גבי בני מעיים בשבת ודבר זה אפילו בחול אסור מפני הסכנה:

הלכה י

ת"ר מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפיג צינתן. רבי יהודה אומר מביאה אשה פך של שמן ומניחתו כנגד המדורה לא בשביל שיבשל אלא בשביל שיפשר. רבן שמעון בן גמליאל אומר סכה אשה ידה שמן ומניחתה כנגד המדורה וסכה לבנה קטן ואינה חוששת. אמר רב יהודה אמר שמואל אחד מים ואחד שמן יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר. תימה מאי שנא הכא דשרינן להשים קיתון של מים אצל המדורה בשביל שתפיג צינתן ואי לאו משום דמבשל בשבת הוה שרי אפילו יד סולדת בו ושמן למאן דאמר לית ביה משום בשול אפילו יד סולדת בו שרי. ולעיל אסרינן להשים על גבי כירה אע"פ שגרופה וקטומה אע"פ שהתבשיל נתבשל מערב שבת ולית ביה משום בשול כדאמרינן לעיל (דף לט.) כל שבא בחמין מע"ש שורין אותו בחמין בשבת. וי"ל דיש לחלק בין להשים על גבי כירה למדורה דהא קדירה על גבי כירה אסור אבל אצל המדורה שרי משום דדמי לסומך ושרי ומיהו לא דמי כולי האי לסומך דהתם מפסיק כותלי הכירה אבל הכא שהוא אצל המדורה

ה"ל למיחש שמא יחתה וי"ל כיון שהצריכו חכמים להרחיק מן המדורה מדנקט כנגד המדורה ולא נקט אצל המדורה איכא היכירא ולא אתי לחתויי והכי איתא בירושלמי מותר להפשיר במקום שהיד שולטת בו ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת עד היכן רבי שמעון בן פזי בשם רבי יוסי בר חנינא אומר עד שיהא נותן ידו לתוכה והיא נכוית והא דאמרי' בגמרא דידן לא בשביל שיחומו אם באנו להשוות לגמרא דבני מערבא נוכל לפרש לא בשביל שיחומו כלומר במקום שראוי להתחמם אלא כדי להפיג צינתו אלא במקום שראוין להפיג צינתו ולא להתבשל אפילו יעמוד שם כל היום והא דא"ר יהודה אמר שמואל יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר ה"ק יד סולדת בו הוי בישול הלכך אסור להניחו במקום שאפשר שיחומו כדי שהיד סולדת בו ומותר להניחו במקום שיחומו ולא תהא היד סולדת בו ולמאי דפרשינן דלא שייך בישול בתבשיל שנתבשל לא תקשה הא דאמרינן לעיל בבמה מדליקין (דף לד.) דאין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל [משחשיכה] גזירה שמא ירתיח. התם לאו משום בישול אלא משום שמא יחתה והאי דנקט הרתחה דבר הצריך להטמנה נקט:

הלכה יא

ורש"י פירש לעיל גזירה שמא ירתיח קדירה שנצטננה כשירצה להטמינה וירתיחנה בתחלה באור ונמצא מבשל בשבת ופריך אי הכי בין השמשות נמי נגזר דהא שבות מעליא הוי דהא איכא גזירת איסור דאורייתא וכן לעיל בפרק קמא (דף יח:) גבי יורה עקורה דפריך והלא מגיס ופירש רש"י ובמבושל הוי בשול מדרבנן למדנו שאף בתבשיל שנתבשל ונצטנן שייך ביה בישול כיון שיש בו משקה והא דאמרינן כל שבא בחמין לפני השבת שורין אותו בחמין בשבת היינו דבר יבש כגון תרנגולתא דרבי אבא לקמן בפרק חבית (דף קמה:) ונראה לי להביא ראיה לדבריו מהא דתניא במסכת יו"ט בפרק המביא יין ת"ר אחד מביא האור ואחד מביא העצים ואחד שופת את הקדירה ואחד נותן לתוכה מים ואחד נותן לתוכה תבלין אחד מגיס בה כולן חייבין אע"פ שאותו שנתן לתוכה מים נתחייב משום מבשל המגיס בה נמי חייב משום מבשל אלמא יש בישול אחר בישול ואע"פ שהרתיח ואיכא למידחי דעד שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי כל המקרב בישולו חייב ואחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אפשר דאין בישול אחר בישול ומסתברא דעד שלא הגיע למאכל בן דרוסאי כל המקרב בישולו חייב ואחר שהגיע למאכל בן דרוסאי אם נצטנן והרתיחו חייב כדפי' רש"י לעיל גבי שמא ירתיח והא דפריך בפרק קמא והלא מגיס אפילו ביורה רותחת איכא למימר סמנין לצבוע בהן צריך בישול לעולם אי נמי לאו משום בישול פריך אלא משום צובע כשהוא מגיס מכניס הסממנין בצמר. ה"ד יד

סולדת בו אמר רחבא כל שכריסו של קטן נכוית ממנו א"ר יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח פך שמן באמבטי אמר לי טול בכלי שני ותן שמע מינה תלת שמע מינה שמן יש בו משום בישול ושמע מינה כלי שני אין בו משום בישול ושמע מינה הפשירו [לא] זהו בישולו:

הלכה יב

א אמר רבה בר בר חנה בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא אמר אביי דברים של קודש אסור לאומרן בלשון חול ודברים של חול מותר לאומרן בלשון הקודש ולאפרושי מאיסורא אפי' בלשון קודש נמי שרי דהא אמר ליה ר' לר' יצחק בר אבדימי טול בכלי שני ותן ואמרינן נמי אמר רב יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח לו קרקע אמר ליה אין מדיחין לסוך לו קרקע ואמר ליה אין סכין:

ב מתני' מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת אנטיכי אע"פ שהיא גרופה אין שותין הימנה בשבת:

ג גמ' מאי אנטיכי אמר רב נחמן בי דודי פירש מים למעלה וגחלים למטה תניא כוותיה דר"נ אנטיכי אע"פ שהיא גרופה וקטומה אין שותין הימנה בשבת מפני שנחושתה מחממתה:

הלכה יג

א מתני' המיחם שפינהו לא יתן לתוכו מים בשביל שיחומו אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן:

ב גמ' מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר מיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחומו אבל נותן לתוכו מים מרובין להפשירן ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שהוא מצרף ורבי יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור אמר רב לא שנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף נמי מותר כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר:

הלכה יד

ואי קשיא לך הא דאמר שמואל דמכבין גחלים של מתכת ברשות הרבים בשביל שלא יזוקו רבים אבל לא גחלים של עץ [ואי כר"ש ס"ל אפ' של עץ נמי מותר] בדבר שאין מתכוין סבר לה כר' שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה. אמר רבינא הלכך קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מארבע אמות ובכרמלית אפילו טובא וכן הלכתא:

הלכה טו

אבל נותן הוא לתוך הכוס. תנו רבנן נותן אדם חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין דברי בית שמאי ובית הלל אומרים בין צונן לתוך חמין בין חמין לתוך צונן מותר. במה דברים אמורים בכוס אבל באמבטי חמין לתוך צונן אבל לא צונן לתוך חמין ורבי שמעון בן מנסיא אוסר אמר רב נחמן הלכתא כר"ש בן מנסיא סבר רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמבטי [א"ל אביי תני ר' חייא ספל אינו כאמבטי] ולמאי דסלקא דעתך מעיקרא דספל כאמבטי ואמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא רחיצה בשבת בחמין ליכא מי סברת רבי שמעון בן מנסיא אסיפא קאי ארישא קאי ובית הלל מתירין בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין ור"ש בן מנסיא אוסר צונן לתוך חמין ור"ש בן מנסיא דאמר כב"ש הכי קאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כתב רב אלפס ז"ל דמסקנא דשמעתין דהלכתא כב"ה דקאמר אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא לרבא דלא קפיד [אמנא] מדתני ר' חייא מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין צונן לתוך חמין בין חמין לתוך צונן דסבר דאף לפי המסקנא רבי שמעון בן מנסיא ארישא קאי ופסק הלכה כב"ה דמתיר בכוס אף צונן לתוך חמין ומדלא קפיד לערות קיתון של מים לתוך ספל של מים אף צונן לתוך חמין ולאפוקי מפסק דרב נחמן דפסק הלכה כרבי שמעון בן מנסיא והוה מצינן לאוקמי פיסקא דרב נחמן ולפרש חזינא לרבא דלא קפיד אספל ומתיר לערב בין צונן לתוך חמין בין חמין לתוך צונן מדתני ר' חייא נותן אדם קיתון מים לתוך ספל של מים ואתא לאפוקי מדרב יוסף ור' שמעון בן מנסיא אסיפא קאי כפשטא דברייתא ולסברא דרב יוסף דהוה בעי למימר ספל הרי הוא כאמבטי הוצרך לדחוק ולומר דר"ש בן מנסיא ארישא קאי אבל למסקנא דשמעתא דר"ש בן מנסיא אסיפא קאי והלכה כר"ש בן מנסיא דאוסר באמבטי חמין לתוך צונן. ויראה דהיינו טעמא דרב אלפס שפסק להקל ולא רצה לפרש כמו שכתבנו משום דמסתברא ליה דלא איצטריך לרב הונא בריה דרב יהושע למימר חזינא ליה לרבא דלא קפיד אספל ולאפוקי מדרב יוסף דרב יוסף גופיה לא קאמר ספל הרי הוא כאמבטי אלא הוה סבר למימר הכי עד דא"ל אביי תני רבי (זירא) ספל אינו כאמבטי אז הדר רב יוסף מסברתו וכן מדאמר הש"ס מי סברת רבי שמעון בן מנסיא אסיפא קאי ארישא קאי משמע דכך היו מקובלין. דאי לתרץ למאי דסלקא דעתך מעיקרא הוה ליה למימר אמר לך רב יוסף רבי שמעון בן מנסיא ארישא קאי:

הלכה טז

מתני' האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי. ר' יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר

רשב"ם מדקדק מכאן דעירוי ככלי שני מדלא תנא לאסור אלא ליתן לתוך האילפס או לקדירה ואי ס"ד דעירוי ככלי ראשון אדמפליג בין נותן לתוך הקערה ותמחוי ובין נותן לתוך האילפס וקדירה לפלוג בקערה ותמחוי גופיה ולימא הכי לא יתן תבלין לתוך קערה [ותמחוי] ויערה עליהן אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי ועוד הביא ראיה מהא דקי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר דתניא בפרק כיצד צולין (פסחים דף עו.) כוותיה ואי עירוי מבשל א"כ עילאי גבר ומתוך זה היה מתיר לערות רותחין מכלי ראשון על התרנגולת למולגה ור"ת היה אומר אדדייק רשב"ם מרישא לידוק מסיפא איפכא אבל נותן הוא לתוך הקערה משמע שהתבשיל כבר בתוכה דומיא דאילפס וקדירה הא לערות מן האילפס לתוך הקערה או לתוך התבלין אסור ועוד תקשה מהכא למ"ד עילאי גבר אלא ליכא למידק לא מרישא ולא מסיפא ואיידי דנקט לעיל המיחם שפינהו לא יתן לתוכו מים אבל נותן הוא לתוך הכוס נקט נמי הכא אילפס וקדירה לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי ור"ת ז"ל היה אומר דעירוי ככלי ראשון והביא ראיה מהא דאמר בזבחים פרק דם חטאת (זבחים דף צה:) ת"ר אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח מנין ת"ל בו ישבר אלמא דעירה לתוכו רותח חשיב כמבושל בו ואי תקשי לך הא אמר בההיא סוגיא דזבחים תלאו באויר תנור מהו [ת"ש] אחד שבשל בו ואחד שעירה לתוכו רותח ומהדר ליה בלוע בלא בישול לא מיבעיא [כי קא מבעי לן] בשול בלא בלוע מאי אלמא דעירה לתוכה רותח חשיב בלוע בלא בישול י"ל דה"ק בלוע בלא בישול מחום כלי זה אלא מחום כלי אחר שנתבשל בו אצל האש נבלע בתוך כלי זה כי הא לא מבעיא ליה [כי קמבעיא ליה] בישול בלא בלוע כגון תלאו באויר תנור שנתבשל מחום כלי זה ולא נבלע בתוכו ומ"מ ע"י עירוי נבלע בתוך הכלי ואוסרו ועוד הביא ראיה מהא דירושלמי דגרס אהך מתניתין מהו ליתן לתוכו תבלין מלמטה ולערות עליו מלמעלה ר' יונה אמר עירוי ככלי ראשון חיליה דרבי יונה מן הדא וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא בשל בו עירה לתוכו רותח מנין ת"ל ישבר מ"מ ודחי תמן כלי חרס בולע תבלין אינו מתבשל איתיביה ר' יוסי בר אבין אם בכלי נחשת בושלה אית לך למימר כלי נחשת בולע מדמייתי עלה ראיה לדרבי יונה אלמא הלכתא כוותיה אע"ג דקי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר דתני' כוותיה מודה שמואל דמבשל כדי קליפה דהא ברייתא דמסייע ליה קתני (אם) לתוך צונן מדיח ופריך הש"ס אדמיקיר ליה בלע קודם שיצטנן חומו של עליון נבלע ממנו קצת בתחתון ומשני אימא חם לתוך צונן קולף ועוד הביא ר"ת ראיה מהא דאמר פרק כל שעה (פסחים דף לז:) המעיסה בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין החליטה בית שמאי מחייבין וב"ה

פוטרין איזהו המעיסה ואיזהו חליטה המעיסה קמח ע"ג מוגלשים החליטה מוגלשים על גבי קמח פירוש מוגלשין מים רותחין ופריך מ"ש המעיסה ומ"ש החליטה ומשני תברא מי ששנה זו לא שנה זו אלמא [מאן] דפוטר בחלה בקמח ע"ג מוגלשין משום דלאו לחם הוא [כיון] שנילוש ברותחין פוטר [נמי] במוגלשין ששפכן ע"ג קמח אלמא עירוי ככלי ראשון ומבשל לקמח ומיירי שלא נותר שיעור חלה אחר שנתבשל בו כדי קליפה ועוד הביא ראיה מהא דאמר פרק בתרא דע"ז (דף עד:) [דרש רבא] נעוה ארתחו וצוה להגעיל ואי אפשר להכניסה במים רותחין בכלי אלא שפכו עליה מים רותחין וחשיבה הגעלה. ומתוך כך היה מתיר ר"ת להכשיר כלי שנשתמש בו איסור בכלי ראשון על ידי עירוי שישפוך עליו מים רותחין מכלי ראשון. ואינה ראיה דשאני יין נסך דתשמישו ע"י צונן ולהכי מקלינן ביה טפי מבשאר איסורין כדאמר חולטן במי זיתים וכן עירוי ג' ימים וע"י ניגוב וע"י הנחה מגת לגת משא"כ בשאר איסורין אבל כלי שנשתמש בו איסור והוא בלוע מעבר לעבר אי אפשר שיפלוט כל האיסור ע"י עירוי ששופכין עליו שאין מבשל אלא כדי קליפה כדפי' לעיל וגם אין לו כח להפליט אלא כדי קליפה ולא כל האיסור הבלוע בדופני הכלי מעבר לעבר הלכך הרוצה למלוג תרנגולת ישפוך הרותחין בכלי שני ויגלגל בתוכו התרנגולת ואם עירו עליה מכלי ראשון נאסר ממנה כדי קליפה ויקלוף העור והבשר מותר ואם כשעירה עליה רותחין היה ראש התרנגולת למעלה והנוצה למטה אינה צריכה קליפה כי הפסק הנוצה עדיף מכדי קליפה:

הלכה יז

גמ' סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשיל ובכלי שני לא בשיל א"ל אביי תני רבי חייא מלח אינו כתבלין דבכלי שני נמי בשיל ופליגא אדרב נחמן דאמר רב נחמן צריכה מילחא בשולא כבשרא דתורא איכא דאמרי סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשיל ובכלי שני לא בשיל א"ל אביי מלח אינו כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשיל והיינו דר"נ דאמר מילחא צריכא בישולא כבשרא דתורא והלכה כלישנא בתראה דמסייע לי' לרב נחמן ומשמע דבישרא דתורא לא בשלה בכלי ראשון ומותר לתת בשר חי לתוך כלי ראשון שהעבירוהו מעל האור ומיהו אי מליח ישן הוא אפשר דאסור דממהר להתבשל כדאמרי' לעיל (דף לט) ואפי' נמלח מחדש נהי דבשר אינו מתבשל הלחלוחית והמלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר ואסור:

הלכה יח

א מתני' אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן. ואם נתנוהו מבעוד יום מותר ואין ניאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן:

ב גמ' אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה שאסור לבטל כלי מהיכנו אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר:

הלכה יט

איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה ורב חנינא משמיה דרב אמר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו היכא דאיכא ככר או תינוק כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דליכא מר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול ומר סבר לא שמיה טלטול לימא כתנאי אין מצילין את המת מפני הדליקה אמר רבי יהודה בן לקיש אני שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה ה"ד אי דאיכא ככר [או תינוק] מ"ט דת"ק אי דליכא ככר או תינוק מ"ט דרבי יהודה בן לקיש אלא לאו בטלטול מן הצד קמיפלגי. לא דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול וטעמא דר' יהודה מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה טלטול דרבנן אתי לידי כיבוי דאורייתא הא דקאמר דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול ה"נ מ"ל דכ"ע טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ובטלטול גמור פליגי והיכא דליכא ככר או תינוק ואין לו אלא מטה אחת והיינו טעמא דרבי יהודה מתוך שאדם בהול על כו' הלכך נראה דהכי הלכתא דטלטול מן הצד שמיה טלטול וקשה מהא דאמר לקמן בפרק כל הכלים (דף קכג.) הלכתא כרבי אלעזר בן תדאי דאמר טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ונראה דע"כ צריך לחלק בענין טלטול מן הצד דהכא סבר רב דשמיה טלטול ולקמן בפ' תולין (דף קמא.) אמרי בי רב לא שמיה טלטול ובכולה הש"ס משמע דאמרי בי רב היינו רב דבבבא מציעא פרק השואל (דף קב.) ובב"ב פרק בית כור (בבא בתרא דף קה:) פריך מרב אדאמרי בי רב ומצריך מילתיה דרב ודאמרי בי רב וע"ק דהיכי מצי רב למיסר להופכו ממטה למטה והתנן לקמן בפרק נוטל (דף קמב:) מעות שעל הכר נוער את הכר והן נופלות. אבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת. ואע"ג דהתם מוקמי' לה בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור לו. ה"נ ע"כ צריך להיות בשוכח כגון שמת בשבת דאי במניח לא הוי שרי שמואל. ועוד קשה דאפי' רבנן דפליגי עליה דר' אליעזר בן תדאי לקמן בפרק כל הכלים (דף קכג.) וסברי דשמיה טלטול מודו דבכה"ג דמת לא חשיב טלטול דהא שרו פגה שהטמינה ברמץ וחררה שהטמינה בגחלים אם מגולה מקצת הלכך נראה דלא דמי טלטול דהכא לשאר טלטול דטלטול דהכא הוי לצורך המת שאסור לטלטלו ולא לצורך המטה ולהכי שמיה טלטול. אבל כל הני ניעור עיקר צורך טלטול בשביל דבר של היתר הלכך לא מייתי הכא אלא פלוגתא דר' יהודה בן לקיש ורבנן דפליגי במת ולא מייתי ההוא דר' אליעזר בן תדאי ורבנן. וכן חילק גם רב אלפס. והקשה על זה ה"ר יונה מהא דתנן לקמן בפרק תולין (דף קמא.)

הקש שעל המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו ודייקי מיניה בי רב דטלטול מן הצד ל"ש טלטול והתם לצורך הקש שהוא מוקצה הוא מטלטל. ולא קשה דהתם אף טלטול אין כאן כמו פגה וחררה ופוגלא שהוא מטלטלן בידו ואגבן מטלטלין דבר אסור. אבל בקש אינו מטלטל אלא בגופו כלאחר יד הלכך אע"ג דלקש שהוא מוקצה הוא צריך מדמה ליה לטלטול מן הצד שהוא צורך לדבר המותר. מתוך פירש"י משמע דר' יהודה בן לקיש מתיר אפי' טלטול גמור. אבל רב אלפס ז"ל כתב אמר רב יהודה ברבי שילא אמר רבי יוחנן הלכה כר' יהודה בן לקיש [במת] מהכא שמעינן דטלטול מן הצד שמיה טלטול ולא שרו ליה רבנן אלא גבי מת דלא ליתי לידי איסור דאורייתא אבל בעלמא משמע דלא שרי ר' יהודה בן לקיש טלטול מן הצד דשמיה טלטול. וכן כתב הרב ר' יונה ז"ל ודקדק מדקאמר הלכה כר' יהודה במת דמשמע דוקא במת התירו טלטול מן הצד אבל בעלמא לא דאי ס"ד דר' יהודה התיר טלטול גמור מפני הדליקה לא הוה ליה למימר אלא הלכה כר' יהודה בן לקיש ותו לא. ולי נראה דכיון דטעמא דר' יהודה מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבויי. מהאי טעמא נמי שרינן טלטול גמור אם אין לו אלא מטה אחת דגם טלטול גמור איסור דרבנן הוא ודחינן ליה שמא יעשה איסור דאורייתא. וכשאין בהול כגון שמתו מוטל לפניו בחמה התם שרי שמואל דוקא טלטול מן הצד:

הלכה כ

א ואין ניאותין הימנו. תנו רבנן מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ור' שמעון מתיר:

ב מתני' מטלטלין נר חדש אבל לא ישן רבי שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת:

ג גמ' ת"ר מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי רבי יהודה ר"מ אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו באותו שבת. ר' שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת. כבה מותר לטלטלו. ואע"ג דקי"ל כרבי שמעון בהא לית הלכתא כוותיה דגרס בסוף מי שהחשיך דאמר רב מטה שייחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה לא הביא רב אלפס משום דלית הלכתא כהא דאליבא דר' יהודה אמרה וקי"ל במוקצה כרבי שמעון ור"ת [פי'] דר"ש [מודה] במטה שייחדה והניח עליה מעות דאדם קפיד עלה ומייחד לה מקום. מידי דהוה אכיפי ומזורי דאמר בריש כל הכלים (דף קכג.) הכל מודים כיון דמייחד להו מקום ופר"ת הכל מודים ואפילו ר"ש משום דהוה קשה ליה מהא דאמר לקמן בפרק מפנין (דף קכח.) דרב סבר כר' שמעון במוקצה דטלטול. הלכך צריך לומר דהך דמטה ר"ש מודה בה:

הלכה כא

והלכתא מניחין נר ע"ג דקל מע"ש ואין מניחין נר על גבי דקל מערב יום טוב. מ"ט משום דשבת בדיל מיניה ולא אתי לאשתמושי במחובר. ביו"ט דלא בדיל מיניה אתי לאשתמושי במחובר. בעא מיניה ר"ל מר' יוחנן חטים שזרען בקרקע ובצים שתחת התרנגולת מהו כי לית ליה לר"ש היכא דלא דחיא בידים אבל היכא דדחיא בידים אית ליה או דילמא לא שנא. אמר ליה אין מוקצה לר' שמעון אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו. אמר רב יהודה אמר שמואל אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצימוקים בלבד. ירושלמי מ"ש הני הואיל ומסריחות בינתים. בעא מיניה ר"ש ב"ר מרבי פצעילי תמרה לר"ש מהו פי' תמרים הנלקטים קודם זמנן ונותנין אותן בחותלות תמרה והן מתבשלות מאליהן. א"ל אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצימוקין בלבד דלא הוו ראויין ודחינהו בידים. בעא מיניה ההוא סבא מר' יוחנן קינה של תרנגולים מהו לטלטלה בשבת אמר ליה כלום עשוי אלא לתרנגולים. ואוקימנא דאית ביה אפרוח מת ואפילו לנער אסור דכיון דאינו עשוי אלא לתרנגולת הוה ליה כמניח:

הלכה כב

א"ר אחא בר חנינא אמר רבא בר אסי הורה ריש לקיש בצידן מנורה הניטלת בידו אחת מותר לטלטלה בשכת. בשתי ידים אסור לטלטלה. ר' יוחנן אמר אנו אין לנו אלא בנר כר"ש אבל מנורה בין ניטלת בידו אחת בין ניטלת בשתי ידים אסור לטלטלה. ומסיק דבשל חוליות עסקינן דחיישינן שמא תתפרק ויחזירנה. אי הכי מ"ט דריש לקיש דשרי. מאי חוליות כעין חוליות דאית בה חדקי פי' חריצים סביב ודומה לשל פרקים. הלכך [דחוליות] בין גדולה בין קטנה אסורה. גדולה נמי דאית בה חדקי אסורה גזירה אטו גדולה דחוליות. כי פליגי בקטנה דאית בה חדקי מ"ס לא גזרינן ומ"ס גזרינן. ומ"ט סבר לא גזרינן לפי שאין דרכה של קטנה לעשות של חוליות: אמר רב יהודה שרגא דמשחא שרי לטלטולה. דנפטא אסור. ואפי' לרבי שמעון ואפי' של מתכת. לפי שאינו ראוי לעשות בו שום תשמיש אלא הדלקה מפני ריח הנפט. וגריעה מנר ישן של חרס דאע"ג דמאיס ראוי לתת בו שמן לסוך. רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו דנפטא נמי שרי הואיל ותורת כלי עליו וראוי לכסויי ביה מנא. ונראה דהלכה כרבה ורב יוסף כיון דרבא מהדר לפרושי טעמייהו אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן הוו מטלטלין כנונא אגב קיטמיה אע"ג דאיכא עליה שברי עצים. משום דהוי בסיס לאפר שמותר לטלטלו לכסות בו רוק או צואה וגם לשברי עצים שאסור לטלטלם. וכיון דהוא בסיס לשניהם מטלטלין אותו עמהם:

הלכה כג

תנא מלבנות המטה ולוחין של סקיביס לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור ולא יתקע ואם תקע חייב חטאת. רשב"ג אומר אם היה רפוי מותר: בי רב חמא הוה ליה מטה גלליניתא והוה מהדרוה ביומא טבא. פי' מטה של פרקים. אמר ליה ההוא מרבנן מאי דעתיך בנין מן הצד הוא. נהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא דרבנן מיהא איכא. אמר ליה אנא כרשב"ג סבירא לי דאמר אם היה רפוי מותר. וכן הלכתא:

הלכה כד

א מתני' נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה:

ב גמ' והא קמבטל כלי מהיכנו. אמר רב הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהם ממש ושרי לטלטלו וליכא משום מבטל כלי מהיכנו. ולא יתן לתוכו מים תניא נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת ואין צ"ל בע"ש. ולא יתן לתוכו מים בע"ש מפני שהוא מכבה ואין צריך לומר בשבת מפני שהוא מקרב כבויו. ומה שנותנים מים בנרות של זכוכית שקורין לנפד"ש אין בזה משום מקרב כבויו. ואפי' לרבי יוסי דאסר גרם כבוי הכא אין כאן גרם כבוי כלל דאפילו לא יתן לתוכו מים כשיכלה השמן תכבה הפתילה ואין נתינת מים ממהרים הכבוי. וא"ת אפילו בלא נתינת מים יהא אסור לפי שהניצוצות נופלות לתוך השמן וכבות. דמ"ש מכלי של מים דאסור ליתן תחת הנר ואפי' מע"ש. ויש לומר דלא דמי דהתם הוא דגזרינן שמא יתן מים בכלי שתחת הנר בשעת נפילת הניצוצות. אבל הכא לא גזרינן שמא יתן לתוכו שמן דהנותן שמן בנר חייב משום מבעיר: הדרן עלך כירה

פרק ד

הלכה א

א במה טומנין ובמה אין טומנין אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבשין. ולא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ולא בעשבין בזמן שהן לחין אבל טומנין בהן כשהן יבשין. וטומנין בכסות ובפירות ובכנפי יונה ובנעורת של פשתן ובנעורת של חרשים ר' יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה. פי' ה"ר יוסף בשם רשב"ם ז"ל דכולה פירקין איירי כשלא הגיע למאכל בן דרוסאי דאם הגיע למאכל בן דרוסאי מותר להטמינו בדבר המוסיף הבל. כדאמר בפירקין דלעיל דמותר לשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה. וה"ה נמי שמותר לטומנו בדבר המוסיף הבל. ולא נהירא דסתם קדרות בין השמשות מבושלות הן ומתני' איירי בסתם קדרות. ועוד דמתניתין דכירה

מתוקמה דבשיל כמאכל בן דרוסאי בין אי להשהות תנן בין אי להחזיר תנן ומסתמא פירקין נמי איירי בהכי. ור"ת ז"ל היה אומר אע"ג דשרינן בשהייה דבשיל כמאכל בן דרוסאי בהטמנה אסירנא והיה נותן טעם לדבר דסתם משהה קדירה על גבי כירה בלא הטמנה לצורך אכילת לילה הוא משהה כיון שמניחה מגולה וחתויי כל דהו אינו מועיל לה כיון שהיא מגולה ושליט בה אוירא. וגם אין צריך כל כך חתוי לצורך אכילת הערב. אבל סתם הטמנה היא לצורך מחר וצריך חתוי שלא יתקרר ומעט חתוי מהני להחזיק החום כיון שהיא טמון הלכך אפילו מבושל כמאכל בן דרוסאי אסרו להטמין בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ ויחתה:

ב גמ' איבעיא להו גפת של זיתים תנן אבל בשל שומשמין שפיר דמי או דילמא בשל שומשמין תנן וכ"ש של זיתים דלא. ת"ש דאמר רבי זירא משום דבי ר' ינאי קופה שטמן בה אסור להניחה ע"ג גפת של זיתים ש"מ של זיתים תנן. לעולם אימא לך לענין הטמנה אפילו דשומשמין נמי אסור. לענין אסוקי הבלא דזיתים מסקא הבלא דשומשמין לא מסקי הבלא:

הלכה ב

יש מקומות שבמקום שמסיקין האור ובשלו הקדרות כל היום לעת ערב מסלקין את האש וגורפין הרמץ ונותנין הקדירה לצורך מחר ומכסין אותה באפר צונן. ויש לתמוה על מנהגם דאסירנא הכא לתת קופה שטמן על גפת של זיתים דמסקי הבלא ואין לך מוסיף הבל יותר מן המקום שבשלו שם כל היום. ויש לתת טעם למנהגם דשאני התם שנתנו הקדירה לקופה לשם הטמנה וגם ראוי להטמין בתוך גפת של זיתים הלכך איכא למיחש דילמא אתי למימר מה לי ליתן גפת תחת הקדרה מה לי להטמין בתוכו אבל במקום שבשלו שם הקדירה כל היום תחלת נתינת הקדירה שם לא היתה לשם הטמנה וגם אין ראוי להטמין בתוך הקרקע הלכך ליכא למיחש. אבל זה ק"ק [על] מנהגם שגורפין ומסלקין את הקדירה ואין מדקדקים היכן מניחין אותה ולחד לישנא דרב חזקיה משמיה דאביי דייקינן מינה לעיל פ' כירה (דף לח:) דאם הניח על גבי קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור ואפילו בע"ש נמי אסור להחזיר כדפרישית לעיל. ושמא כאידך לישנא סבירא להו דשרי הניח על גבי קרקע אם דעתו להחזיר. ועודן בידו אפי' אין דעתו להחזיר דבשל סופרים הלך אחר המיקל. ור"ח פירש משום חומרא דשבת חשיבא כשל תורה ואזלינן לחומרא ונ"ל דלא אסרינן חזרה מבעוד יום אלא היכא דנטלה מעל גבי כירה שעתיד להשהות עליה ולהחזירה עליה משום שהייה. שאם אתה מתיר להחזירה מבעוד יום אתי להחזירה משחשיכה. אבל אם החזירה לשם הטמנה לא אסרינן. ויש מקומות

הרבה שנהגו לעשות חפירה גדולה אצל מקום האש מרוצפת בלבנים סביב ומחממין אותה וגורפין אותה ומטמינין בה הקדירה ומכסין אותה ומביאין ראיה להתיר מנהגם מהא דאמר בפ"ק (דף יח:) דקדרא חייתא ובשיל שפיר דמי ליתן לתוך התנור. ולא דמי כולי האי דהתם הוא בתורת שהייה והכא הוא בתורת הטמנה. ובדבר המוסיף הבל יש לחלק דהא דאסרי הטמנה בדבר המוסיף הבל היינו משום גזירה שמא יטמין ברמץ והיינו דווקא כעין הטמנה ברמץ שהרמץ מגיע לקדירה סביב. אבל בתנור וכן בחפירה זו שיש אויר הרבה בין הדפנות לקדירה לא דמי' להטמנה ואין להחמיר בה יותר משהה על גבי כירה. ורשב"ם היה מתיר לתת פירות סביב הקדירה אע"פ שאי אפשר להם לצלות קודם חשיכה. דקי"ל כחנניא דכל שהוא כמאכל בן דרוסאי וכו' ופירות כיון דנאכלים חיין חשיבי טפי ממאכל בן דרוסאי ויותר הם טובים בלא בשול כלל ממאכל בן דרוסאי עד שיתבשל. ולא דמי לבצל וביצה דאסרינן לעיל (דף יט:) אלא כדי שיצולו מבעוד יום. דביצה אין דרך לגומעה. ובצל אף על פי שאוכלין אותו חי לפעמים אין טוב לאוכלו חי כמו תפוחים וכשנותן פירות סביב הקדירה יזהר שלא יחזיר הכיסוי אם צלו משחשיכה ולא יוסיף עליו עוד עד שיצולו משום דממהר לגרום בשולו בשבת:

הלכה ג

רבה ור' זירא איקלעו לבי ריש גלותא חזו להההוא עבדא דאנח כוזא דמיא אפומא דקומקומא. נזהיה רבה. אמר ליה רבי זירא מ"ש ממיחם על גבי מיחם אמר ליה התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי מוליד. ורבי זירא הוה בעי למישרי משום שלא נתנו שם אלא להפשיר כדתניא לעיל (דף מ:) נותן אדם קיתון של מים כנגד המדורה לא בשביל שיחומו אלא בשביל שתפיג צינתן. ורבה אסיר ליה משום דלא שרינן לעיל אלא ברחוק מן המדורה כדפרישי' לעיל [בפרק כירה סימן י'] אבל הכא שהיו ראוין להתבשל אפילו לפשר אסור:

הלכה ד

הדר חזייה דפריס סודרא אפומא דכובא ואנח נטלא עלויה. נזהיה רבה. אמר ליה ר' זירא אמאי. אמר ליה השתא חזית. לסוף חזייה דקא עצר ליה. אמר ליה ומ"ש מפרונקא. אמר ליה התם לא קפיד עילויה הכא קפיד עילויה. בעא מיניה רב אחא בר מתנא מאביי מוכין שטמן בהן מהו לטלטלן בשבת. אמר ליה. אביי וכי מפני שאין לזה קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של מוכין:

הלכה ה

רב חסדא שרי לאהדורי אודרא לבי סדיא בשבתא. איתיביה רב חנן לרב חסדא מתירין בית הצואר בשבת אבל לא פותחין ואין נותנין המוכין לתוך הכר או לתוך הכסת ביום טוב ואין צריך לומר בשבת. לא קשיא הא בחדתי והא בעתיקי. תניא נמי הכי אין נותנין המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב ואין צריך לומר בשבת. נשרו מחזירין אותן בשבת ואין צ"ל ביום טוב לולאות של מלבושים שעל הכתף אם יצאו יש מתירים להחזירן בשבת אם הנקב רחב ויכול להחזירן בקל כיון דנתקו. ונראה דאסור להחזירן שרגילין לקושרן והוא קשר של קיימא כדאמר לקמן בריש כל הכלים דאסור להחזיר פתח של שידה תיבה או מגדל גזירה שמא יתקע אמר רב יהודה אמר רב הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת מתקיף לה רב כהנא מה בין זה למגופת חבית אמר ליה זה חבור וזה אינו חבור:

בזמן שהן לחין איבעיא להו לחין מחמת עצמן תנן או מחמת דבר אחר תנן ודחי ליה ואזלינן לקולא דאיסורא דרבנן היא וטומנין בהם אם לחין מחמת ד"א:

הלכה ו

א מתני' טומנין בשלחין ומטלטלין אותן:

ב גמ' יתיב רבי יונתן בן עכנאי ורבי יונתן בן אלעזר ויתיב רבי חנינא בר חמא גבייהו ויתבי וקא מבעיא להו שלחין של בעל הבית תנן אבל של אומן כיון דקפיד עלייהו לא מטלטלינן להו או דלמא של אומן תנן וכ"ש של בעל הבית וסלקא כתנאי. ומסתברא דהלכה כרבי יוסי דאמר אחד זה ואחד זה מטלטלין אותן דשלחא הוה ונתברר לו שאין האומנין מקפידים עליהן. וכ"כ רבינו שרירא גאון משום הראשונים דהלכה כרבי יוסי: תנו רבנן נסרים של בעל הבית מטלטלין אותן ושל אומן אין מטלטלין אותן. ואם חשב לתת עליהן פת לאורחים בין כך ובין כך מטלטלין אותן.

הלכה ז

א מתני' טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן. כיצד יעשה נוטל הכסוי והן נופלות: שם ע"ב

ב גמ' אמר רבא לא שנו אלא שלא טמן בהן אבל טמן בהן מטלטלין אותן: איתיביה ההוא מרבנן בר יומיה לרבא כיצד יעשה נוטל את הכסוי והן נופלות. אלא אי איתמר הכי איתמר לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן איתמר נמי כי אתא רבין אמר רבי יעקב אמר רבי אסי בן שאול א"ר לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן. רבינא אמר בשל הפתק שנו. רבינא מהדר לתרוצי

דברי רבא כמו שאמר מתחלה דסתם גיזין אם טמן בהן מטלטלין אותן ומתניתין בשל הפתק מיירי וגם סתם גיזין. וקאמר רבא אסתם גיזין אם טמן בהן מטלטלין אותן. וסיפא דקתני נוטל את הכסוי והן נופלות בשל הפתק. והאי דקאמר רבא אם יחדן להטמנה מטלטלין אותן אהפתק קאי. והא דאמר אביי לעיל אם טמן במוכין אין מטלטלין אותן. אם נאמר דלא פליג רבא עליה צריכים אנו לומר דמוכין חשיבי מגיזי צמר או בשל הפתק איירי:

הלכה ח

תנא רבה ב"ב חנה קמיה דרב חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה צריך לקשר. רשב"ג אומר אין צריך לקשר. הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כרשב"ג. איתמר רב אמר קושר ושמואל אמר חושב. ורב אסי אמר ישב אע"פ שלא קשר ואע"פ שלא חשב. והלכתא כרב אסי דהוא אמר כי האי תנא יוצאין בפקורין ובציפה אימתי בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה אבל לא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה לא יצא ואם יצא מבעוד יום אע"פ שלא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה מותר לצאת בהן. והיינו כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חשב וכן יצא אע"פ שלא צבע ולא חשב: וקשה לר"י דנקט ברישא בזמן שצבען בשמן מאי איריא צבען אפילו חשב נמי מדמכשר יצא בלא צבע ובלא חשב וכ"ש חשב ולא יצא. דלכאורה משמע דישיבה גריעה ממחשבה וכן נמי יציאה. וי"ל הא דקא אמרינן שצבען לא כדי לצאת בהם בשבת אלא כדי לצאת בהם מבעוד יום ואחר כך נמלך ולא יצא בהן אפ"ה יכול לצאת בהן בשבת ולפי דברי ר"י ז"ל משמע דבעי מחשבה לצורך השבת. והך צביעה דצבען כדי לצאת בהן מבעוד יום גריעה ממחשבה לצורך שבת וקמ"ל דאפ"ה מהני. ולא משמע הכי לעיל דנמלך עליהן דקתני גבי חריות של דקל משמע דאפילו בחול מהניא הך מחשבה לרשב"ג. והא דתניא צבען ולא תנא חשב איכא למימר תיקון מעליא נקט. וממילא ידענא דה"ה חשב מדנקט סיפא ואם יצא בהן דשמעינן מינה דכ"ש חשב ורב אשי נמי סייעה לרב אסי ממתניתין דתנן הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו. ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו:

הלכה ט

אמר רב יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צורכו דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה והוא שייחד לה קרן זוית. תניא בכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתיקון הא בנתר וחול מותר אמר רב יהודה עפר לבינתא שרי לרחוץ בהן פניו וידיו ורגליו. אמר רב יוסף כיספא דשומשמין שרי אמר רבא פלפלי שרי אמר רב ששת ברדא

שרי. מאי ברדא. אמר רב יוסף תלתא אהלא ותלתא אסא ותלתא סגלי. רב נחמיה בריה דרב יוסף אמר כל היכא דליכא רובא אהלא שרי. בעי מיניה מרב ששת מהו לפצוע זיתים פירוש למימשי ביה ידיה אמר ליה וכי בחול מי התירו לך משום הפסד אוכלין:

הלכה י

א מתני' רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול ואינו יכול להחזיר. וחכמים אומרים נוטל ומחזיר. לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך. כסהו ונתגלה מותר לכסותו משתחשך נראה דהוא הדין לכתחלה מותר לגלותו ולחזור ולכסותו כמו שמותר ליטול ולהחזיר. והאי דנקט כסהו ונתגלה לאשמעינן דאפילו נתגלה מבעוד יום מותר לכסותו משתחשך. דמבעוד יום איירי כמו רישא דלא כסהו מבעוד יום. ומיהו אם כסהו מבעוד יום אדעתא שלא לכסותו משתחשך נראה דאסור דדמיא לתחלת הטמנה:

ב גמ' א"ר אבא א"ר חייא בר אשי הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזירה. דודאי יטלטל הגיזין בידו לתקן מושב הקדירה. ועל ידי הקדירה לא יטלטל פן ישפך התבשיל אם ינענע הצמר ע"י הקדירה ובחוששין שמא נתקלקלה הגומא קמיפלגי. רבי אלעזר בן עזריה אומר חוששין ורבנן סברי אין חוששין. והלכתא כרבנן:

הלכה יא

אמר רב הונא האי סליקוסתא דצה ושלפה והדר דצה שרי ואי לא אסיר פירוש סליקוסתא אגודה של בשמים כמו חבצלת השרון וכיוצא בה שנותנין אותה בארץ לחה כדי שלא תתייבש. וקסבר רב הונא אם נעצה מע"ש ושלפה והדר נעצה כדי שתהא מקומה מרווח וכשיטלנה בשבת לא תתקלקל הגומא מותר לטלטלה בשבת ואם לאו אסור. ולית הלכתא כוותיה. וכן הא דאמר שמואל האי סכינא דביני אורבי דצה ושלפה והדר דצה שרי ואי לא אסיר. ואמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי בגודרייתא דקני שפיר דמי א"ל רב מרדכי לרבא מתיב רב קטינא תיובתא הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצתן מגולין אינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר ולא משום כלאים וניטלין בשבת וסלקא לה בתיובתא אלמא לא צריך למישלף ומיהדר אלא לגלויי מקצתן וכן הלכתא:

הלכה יב

א מתני' ממלא את הקיתון ונותן תחת הכר או תחת הכסת:

ב גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן. א"ל רב נחמן לדרו עבדיה אטמין לי צונן ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה. ובימות החול הוה. שמע רבי אמי ואיקפד. א"ל רב יוסף מ"ט קפיד מר תרווייהו כרבוותיה עביד חדא כרב וחדא כשמואל.

כשמואל דאמר שמואל מותר להטמין את הצונן. כרב דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים. והוא סבר אדם חשוב שאני. ת"ר אע"פ שאמרו אין טומנין את החמין משחשיכה בדבר שאין מוסיף הבל אבל אם בא להוסיף מוסיף. כיצד רבן שמעון בן גמליאל אומר נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין או נוטל הגלופקרין ומניח את הסדינין. נראה לר"י דלא גרסינן כיצד דת"ק איירי בתוספת ולא איירי בחלוף. ונוטל הגלופקרין ומניח הסדינין לאו מוסיף הוא אלא ממעט דגלופקרין חמין יותר כדמוכח בגיטין פרק מי שאחזו. ונראה דרשב"ג פליג את"ק דת"ק לא שרי אלא להוסיף אבל אסור לגלותו ולהחליף ורשב"ג שרי אפי' להחליף ומפרש דבכל ענין מותר להחליף בין להקר בין לחמם כ"ש ליטול ולהחזיר אותו דבר עצמו דאינו כל כך תחלת הטמנה. וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר כלומר וכן היה מקיל קולא אחרת גבי הטמנה. ולהך פירושא לכאורה נראה הלכתא כת"ק. ומתני' מצינן לפרש דווקא כסהו ונתגלה בדיעבד מותר לכסותו אבל לכתחלה אסור לגלות ולכסות כי היכי דתיתי מתני' כת"ק וה"ר יונה ז"ל מקיים גירסת הספרים דכולה כת"ק ומפ' הכי כיצד אם בא להוסיף מוסיף. מי אמר לא שרינן להוסיף אלא אם כן כסה מתחלה בדבר המשמר חומן יפה כגון גלופקרין וכיוצא בו. או דלמא אפילו כסהו בדבר קל כגון סדינין שאין משתמר חומן כל כך כיון דמהני כל שהוא כסהו מבעוד יום חשבינן ליה. ומפרש רשב"ג מדקאמר נוטל את הסדינין אלמא דחשיב כסהו מבעוד יום אף בסדינין. והא דמסיים רשב"ג נוטל הגלופקרין כו' זו ואין צריך לומר זו קתני. ובירושלמי מדקדק בדבר זה דגרסינן בירושלמי תניא אין טומנין משחשיכה אבל מוסיפין עליו כסות או כלים. וכמה יהא עליהן ויהא מותר לכסות. רבי זריקא בשם רבי חנינא אמר אפילו מפה. אמר רבי זעירא ובלבד דבר שהוא מועיל אמר רב כל הדברים מועילים. אמר רבי חנינא ויאות מאן דנסיב סמרטוט ויהיב ליה על רישיה בשעת צינתא דילמא לא כבש צינתא. וכן היה רשב"ג אומר לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינה ממיחם למיחם מותר. כלומר אם רצה להטמין את החמין בשבת יפנה למיחם אחר ויטמינם:

הלכה יג

טמן וכסה בדבר הניטל בשבת או טמן בדבר שאינו ניטל וכסה בדבר הניטל הרי זה נוטל ומחזיר. טמן וכסה בדבר שאינו ניטל או טמן בדבר הניטל בשבת וכסה בדבר שאינו ניטל אם מגולה מקצתה נוטל ומחזיר ואם לאו אינו נוטל. ר' יהודה אומר נעורת של פשתן דקה הרי הוא כזבל. מניחין מיחם ע"ג מיחם וקדירה ע"ג קדירה ומיחם ע"ג קדירה וקדירה ע"ג מיחם. וטח את פיה בבצק. ולא בשביל שיחומו אלא בשביל שיהו משומרים.

וכשם שאין טומנין את החמין כך אין טומנין את הצונן רבי התיר להטמין את הצונן. ואין מרסקין את הברד ואת השלג בשבת בשביל שיזובו מימיו אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש. צריך אדם ליזהר בחורף כשנוטל ידיו בשבת שלא יהא ברד או שלג במים שמא ירסקנו במים. כתב רבינו ברוך ז"ל בספר התרומות ואסור להחם פשטיד"א בשבת אצל המדורה משום דשומן הנקרש נימוח והוה ליה מוליד ודמי להך דאין מרסקין לא את הברד ולא את השלג: הדרן עלך במה טומנין

פרק ה

הלכה א

א במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה יוצא גמל באפסר ונאקה בחטם ולובדקים בפרומביא והסוס בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר ומזין עליהן וטובלן במקומן:

ב גמ' מאי נאקה בחטם אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן נאקה חיורתא בזממא דפרזלא. והלובדקים בפרומביא אמר רבה בר רב הונא חמרא לובא בפגא דפרזלא. אמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו נאקה באפסר לא תיבעי לך כיון דלא מינטרא ביה ודאי משוי הוא. כי תיבעי לך גמל בחטם מאי מי אמרי' כיון דסגי ליה באפסר משוי הוא. או דילמא כל נטירותא יתירתא לא אמרי' משוי הוא אמר לפניו ר' ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא ארבע בהמות יוצאות באפסר הסוס והפרד והגמל והחמור. [למעוטי מאי לאו למעוטי גמל בחטם לא למעוטי נאקה באפסר] במתניתא תנא לובדקים וגמל יוצאין באפסר באפסר אין בחטם לא אלמא כל נטירותא יתירתא משוי הוא ואסור. וכן הלכתא. ואי קשה לך והא חזינא הכא דלובדקים מנטר באפסר ואמר דיוצא בפרומביא [ופרומביא עדיף מאפסר דקתני לקמן חמור שעסקיו רעים מהו לצאת בפרומביא] אלמא דעדיף מאפסר. וי"ל דלא הוי כ"כ נטירותא יתירתא גבי לובדקים דנחשוב ליה כמשוי. אע"ג דלגבי חמור פשיטא ליה דאסור בפרומביא משום דסגי ליה באפסר לא אמרינן משום דגבי חמור חשיב ליה נטירותא יתירתא הוי גם גבי לובדקים ואסור. ואע"ג דאמר שמואל הלכה כחנניא דאמר נטירותא יתירתא לאו משוי הוא לית הלכתא כותיה דהא רב פליג עליה ואמר בין לנוי בין לשמר אסור ומותבינן עליה דרב ולא קאמרי' תיובתא אלא פריקו ליה תלתא בתראי ואינון אביי ורבא ורבינא ומדאיכפלו ופריקו כולהו אליבא דרב שמע מינה הלכתא כוותיה ועוד דקי"ל כרב באיסורי הלכך כל נטירותא יתירתא אסור כגון פרה באפסר וסוס יוצא ברסן או באפסר דרסן שלנו כמו

שיר שלהן דלדידן נטירותא דסוס ברסן. ואסור לצאת בשניהן ברסן ובאפסר. וכל נוי בהמה אסור לצאת בה בשבת. ומותר ליתן הרסן או האפסר בסוס ולית ביה משום איסור טלטול דמוכן הוא לבהמה ומותר לכרוך חבל האפסר סביב הצואר של בהמה ותצא בו כדאמר דעיגלי דרב הונא יוצאין באפסריהן כרוכין בשבת. ומולאות של בית רבייוצאין כרוכין באפסריהן בשבת. וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר מאי יוצאין ומאי נמשכין. אמר רב הונא או יוצאין כרוכים או יוצאין נמשכין ומסקנא דשמעתתא דיוצאין כרוכין ויוצאין נמשכין:

הלכה ב

א מתני' חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה וכו':

ב גמ' (אמר רב יהודה) אמר שמואל והוא שקשורה בו מערב שבת תניא נמי הכי חמור יוצא במרדעת בזמן שקשורה בו מע"ש ולא באוכף אע"פ שקשורה בו מע"ש. בעי מיניה רב נתן מר' חייא בר אשי מהו ליתן המרדעת על גבי החמור בשבת אמר ליה מותר וכן הלכתא. תנו רבנן אוכף שעל גבי החמור לא יטלנו בידו אבל מוליכה ומביאה בחצר והוא נופל מאליו. אמר רב חייא בר אשי אמר רב תולין טרסקל לבהמה בשבת ושמואל אמר מרדעת מותר וטרסקל אסור כי סליק רבי זירא אשכחיה לרבי בנימין בר יפת דיתיב וקאמר משמיה דר' יוחנן נותנין מרדעת על גבי תמור בשבת א"ל ישר וכן תרגמא אריוך בבבל אריוך מנו שמואל והא רב נמי אמרה אלא שמעינן דקמסיים בה אין תולין טרסקל לבהמה בשבת א"ל ישר וכן תרגמא אריוך בבבל דאי רב בטרסקל נמי שרי. והלכתא כשמואל ואע"ג דקי"ל כרב באיסורי שאני הכא דר' יוחנן קאי כוותיה וקי"ל הלכתא כוותיה לגבי דרב ותו הא מותבינן תרתי תיובתא לרב ושמואל ואיפריקו אליבא דשמואל ולא איפריקו אליבא דרב ההיא דאוכף למאי דמשני רב פפא כאן לחממה כאן לצננה וההיא דאין סכין ומפרכסין לבהמה. ובירושלמי משמע דהא דאמר שמואל ובלבד שתהא קשורה לו מע"ש (משום) דאסור לקשור מרדעת בשבת משום דמשתמש בבעלי חיים. דגרסי' התם (הלכה א) שמואל אמר בקשורה בו מע"ש. חנון מגופתיה אמר קמיה דשמואל רב חייא בר אשי לא נהיג כן א"ל נהיג רב בטרסקלין. פי' ודאי בדבר זה היה מקיל רב שהיה מתיר לתת טרסקל בפיה בשבת אבל לא לקשור מרדעת בשבת התיב רב אחא קמיה דרב פפא והתניא חבל שהוא קשור לפרה קושרין אותו לאבוס. לאבוס קושרין אותו לפרה. ניחא לפרה קושרין אותו לאבוס. לאבוס קושרין אותו לפרה ולא נמצא משתמש על צדדי בהמה בשבת פירוש ואע"פ שמשתמש על צדדי בהמה בשבת [שרי] (פירוש לצרכי בהמה) וקשה לשמואל דאוסר לקשור מרדעת בחמור בשבת

משום שמשתמש בבעלי חיים א"ר בא תפתר בקשר שאינו של קיימא פירוש ולא חשיב כמשתמש בבעלי חיים כיון שאינו של קיימא. אמר רבי יוסי שנייא היא צדי בהמה בין קשר של קיימא ובין קשר שאינו של קיימא כלומר אין חילוק ביניהו דלעולם הוא משתמש בצדדי בהמה. א"ר שמלאי תפתר כרבי שמעון בן אלעזר דתניא ר' שמעון בן אלעזר אמר מותר להשתמש על צדדי אילן בשבת. הוא צדדי בהמה הוא צדדי אילן. אבל כשנותן מרדעת על גבי החמור בלא קשירה אין צריך להתקרב אצל החמור ואין נשען עליו ואין כאן משתמש בבעלי חיים. וצריך ליזהר כשנותן הרסן בראש הבהמה שלא ישען על ראשה. ומכאן יש לדקדק הא דאין נותנין נר על גבי דקל ביו"ט לעיל (דף מה.) לא בשביל שיהא נקרא משתמש במחובר אם נוטלו משם אלא גזרינן שמא יעלה באילן כדי ליטלו דלא אמרו חכמים אלא אין עולין על גבי בהמה ואין עולין על גבי אילן ביו"ט:

הלכה ג

ת"ר סכין ומפרכסין לאדם ואין סכין ומפרכסין לבהמה ודוקא בגמר מכה ומשום תענוג אבל (איכא) [בתחלת] מכה ומשום צער מפרכסין נמי לבהמה תניא בהמה שאכלה הרבה כרשינין לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפה ורבי יאשיה מיקל דרש רבין הלכתא כר' יאשיה וכיון דקי"ל הלכתא כר' יאשיה דמיקל משום צערא דבהמה ולא גזרינן משום שחיקת סממנים שמעת מינה דלית הלכתא כי הא מתני' דתניא בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים עד שתצטנן גזירה משום שחיקת סממנים וכן פסק מהרי"ח דקיימא לן כר' יאשיה דמיקל דאין אדם בהול כל כך על רפואת בהמתו כולי האי דניחוש לשחיקת סממנין:

הלכה ד

תניא לא יצא הסוס בזנב שועל ולא בזהורית שבין עיניו ולא יצא הזב בכיס שלו ולא עזים בכיסין שבדדיהן ולא פרה בחסום שבפיה ולא סייחין בטרסקלין שבפיהן לר"ה. ולא בהמה בסנדל שברגליה ולאבקמיע שאין מומחה לבהמה אע"פ שהוא מומחה לאדם אבל יוצאת היא באגד שע"ג המכה וקשקשין שע"ג השבר ובשליא המדולדלת בה ופוקק זוג בצוארה ומטיילת בחצר:

הלכה ה

א מתני' זכרים יוצאין לבובין והרחלות יוצאות שחוזות כבולות כבונות והעזים יוצאות צרורות ר' יוסי אוסר בכולן חוץ מן הרחלות הכבונות ר' יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב:

ב גמ' מאי לבובין אמר רב הונא תותרי פי' תותרי מטלניות מרוקמות שמייפין בהן את הבהמה מאי משמע דהאי לבובי לישנא דקרובי הוא דכתיב לבבתני אחותי כלה. עולא אמר עור שקושרין להן כנגד הלב שלא יפלו עליהן זאבים. ר"נ בר יצחק אמר עור שקושרין להן תחת זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות ממאי מדתני סיפא הרחלות יוצאות שחוזות מאי שחוזות שאחוזות אליה שלהן למעלה כדי שיעלו עליהן הזכרים רישא כדי שלא יעלו על הנקבות וסיפא כדי שיעלו עליהן הזכרים ומאי משמע דהאי שחוזות לישנא דגלוי הוא דכתיב והנה אשה לקראתו שית זונה ונצורת לב. כבונות מאי כבונות. שמכבנין אותו למילת כדתנן שאת כצמר לבן מאי צמר לבן א"ר אסי כצמר נקי בן יומו שמכבנין אותו למילת. והעזים יוצאות צרורות וכו' איתמר רב אמר הלכה כר' יהודה ושמואל אמר אחד זה ואחד זה אסור. ואיכא דמתני אהא עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב. משום רבי יהודה בן בתירא אמרו כך הלכה אבל מי מפיס שזו ליבש וזו לחלב ומתוך שאין מכירין אחד זה ואחד זה אסורין. ואמר שמואל ואמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה בן בתירא. ורב אמר הלכה כת"ק. והלכה כרב דאמר הלכה כר' יהודה דאמר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב דהלכה כרב באיסורי. ורש"י גרס ור' יוחנן אמר הלכה כת"ק וכן כתוב בהרבה ספרים ופי' הלכה כת"ק דמתני'. ופי' איכא דמתני לה הא דשמואל אבל לא הא דרב ולגירסת זו הלכה כר' יוחנן לגבי רב ושמואל ומותר בין ליבש בין לחלב. והר"ר יונה כתב דבירושלמי מוכח דר' יהודה בן בתירא מפרש דברי תנא קמא. דגרס התם יאות אמר ר' יהודה [בן בתירא] מה טעמן דרבנן פי' טעמא דרבנן דאמרי לחלב אסור ליבש מותר והלא אין מכירין אותו. מדקאמר מאי טעמא דרבנן שמעינן מינה הן הן דברי רבנן הן הן דברי רבי יהודה ולא בא רבי יהודה אלא לפרש דברי חכמים:

ג מתני' ובמה אינה יוצאה לא יצא הגמל במטולטלת לא עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמות. ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך. אבל מכניס הוא חבלים לתוך ידו [וימשוך] ובלבד שלא יכרוך:

ד גמ' תנא לא יצא הגמל במטולטלת הקשורה בזנבו [אבל יוצא הוא במטולטלת הקשורה בזנבו] ובחוטרתו. אמר רבה בר רב הונא יוצא הגמל במטולטלת הקשורה לה בשלייתא. לא עקוד ולא רגול אמר רב יהודה עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו ע"ג זרועו ויקשור. ולא יקשור גמלים זה בזה מ"ט אמר רב אשי משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא. אבל מכניס הוא חבלים וכו' אמר רב אשי ע"כ לא שנינו אלא לענין כלאים. כלאים דמאן אילימא כלאים דאדם והתנן אדם מותר עם כולן

לחרוש ולמשוך וא"ת אפי' יהא נמי אסור למשוך עמהם מה כלאים שייך הכא הא אינה מושכת בעגלה ובקרון ובכלאי בהמה לא אסרינן אלא כשעושין מלאכה כדכתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדו דאי אסירי בהנהגה בעלמא א"כ אין אדם יכול להזיז שור פסולי המוקדשים ולוקה דגוף אחד הוא ועשאו הכתוב כשני גופים (בפ"ג דמכות) וי"ל דה"ק אילימא בכלאים דאדם ומיירי האי שלא יכרוך בחול כשמושכין בקרון כדמוקי רב חסדא לעיל (דף כג:) ולא בשמן שריפה ביו"ט אי נמי יש לומר דחשיב משיכה מה ששנים נושאים את החבלים ולהאי שינויא אסור לנהוג שור וחמור הקשורים יחד בחבל. וכן משמע בירושלמי דמה שנושאין את החבל חשיב כמו משיכה דתנן בפ"ח [מ"ד] דכלאים אין קושרים [הסוס] לא בצידי הקרון ולא לאחר הקרון ומפרש טעמא בירושלמי מפני שנושאין את החבל. ועוד גרס בירושלמי תני ר' מאיר פוטר במסייעו. אם היה בין במעלה בין בירידה הכל מודים שאסור מפני מה אמר ר' יוחנן מפני שזה נושא עצלותו של זה וזה נושא עצלותו של זה. רבא אומר מפני שנושאין חבל שבינתיים. ונ"ל שמותר להנהיג שור בימינו וחמור בשמאלו כיון שהאדם מפסיק ביניהם לא שייך למימר נושאין חבל שבינתיים. לעולם כלאים דחבלים וה"ק ובלבד שלא יכרוך ויקשור. אמר שמואל ובלבד שלא יצא מתחת ידו טפח [והא] תני דבי שמואל טפחיים אמר אביי השתא דאמר שמואל טפח ותנא דבי שמואל טפחיים שמואל הלכה למעשה קמ"ל כלומר דאיסורא ליכא אלא בטפחיים ולכתחלה לא יצא החבל מתחת ידו טפח והתניא ובלבד שיגביה האפסר מן הקרקע טפח כי תניא ההיא בחבלא דביני ביני:

הלכה ו

א מתני' אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו. ולא ברצועה שברגלו ואין התרנגולין יוצאין בחוטין ולא ברצועה שברגליהם ואין הזכרים יוצאים בעגלה שתחת אליה שלהן. ואין הרחלות יוצאות חנונות. ואין העגל יוצא בגימון. ולא פרה בעור הקופר ולא ברצועה שבין קרניה. פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים:

ב גמ' אין חמור יוצא במרדעת כדאמרינן לעיל בזמן שאינה קשורה לו מערב שבת. ולא בזוג משום דמיחזי כמאן דאזיל לחיננא. ולא בסולם שבצוארו אמר רב הונא בי לועא למאי עביד להיכא דאית לה מכה דלא הדר חייך לה. ולא ברצועה שברגליה דעבדי לה לגיזרא. ואין התרנגולין יוצאין בחוטין. דעבדי לסימנא כי היכי דלא ליחלפי. ולא ברצועה שברגליהן דעבדי להו כי היכי דלא ליתברו מאני. ואין הזכרים יוצאין בעגלה דעבדי להו כי היכי דלא ליחמטא אלייתייהו. ואין הרחלות יוצאות חנונות מאי חנונות

אמר רב יהודה עץ אחד יש בכרכי הים וחנון שמו ומניחין לה בחוטמה כדי שתתעטש ויפלו דרני שבראשה. אי הכי זכרים נמי. זכרים כיון דנגחי אהדדי ממילא נפלי. שמעון נזירא אמר קסמא דריתמא אין העגל יוצא בגימון אמר רב הונא בר נירא. מאי משמע דהאי גימון לישנא דמיכף הוא דכתיב הלכוף כאגמון ראשו. ולא פרה בעור הקופר כי היכי דלא לימציוה יאלי. ולא ברצועה שבין קרניה אי לשמואל (דאמר) לנוי אסור לשמר מותר. אי לרב (דאמר) בין לנוי בין לשמר אסור. פרתו של רבי אלעזר בן עזריה כו' תנא לא שלו היתה אלא של שכינתו ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו איתמר רב ורבי חנינא רבי יוחנן ורב חביבא. בכולהו מועד כל כה"ג חלופי רבי יוחנן ומעיילי רבי יונתן. כל שאפשר לו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה נתפש על אנשי ביתו. באנשי עירו ואינו מוחה נתפש על אנשי עירו בכל העולם כולו נתפש על העולם כולו. אמר רב פפא הני דבי ריש גלותא מתפשי אכולי עלמא: הדרן עלך במה בהמה

פרק ו

הלכה א

במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה. לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה ולא תטבול בהם עד שתרפם. פרש"י בחוטין שבקליעת שערה ולא נהירא דבפ' המצניע (דף צה.) איכא למ"ד דגודלת חייבת משום בונה ולמאן דלא מחייב איסור שבות מיהא איכא. ומסתברא דכי היכי דאיכא איסורא בקליעה איכא איסורא בסתירת בנין הקליעה הלכך ליכא למיגזר בהן דלמא שריא להו דאשה הרוצה לטבול בשבת צריכה לסתור קליעת שערותיה מבעוד יום. אלא מיירי בחוטין הנתונין על שערות ראשה וכן מוכח לישנא דמתני' דקתני ולא תטבול בהם עד שתרפם ובחוטין שעל שערותיה מועיל בהן רפיון שלא יהו מהודקים על ראשה אבל בחוטין שבתוך קליעותיה אין מועיל בהן רפיון כ"כ כיון דאין המים נכנסין בתוך הקליעה עד שתסתור אותן לגמרי. אע"פ שגוזרים על הנך חוטין דאסור לצאת בהן משום זימנין דשריא להו [ואתי] לאיתויינהו אפ"ה אותן דברים שלא גזרו על יציאתן משום דאין דרך להתירן לא משום חציצה ולא משום קפידא מותרת להתיר אותן בר"ה ולא חיישי' כשתתירן תוליכם ארבע אמות בר"ה. והא דאיצטריך למיתני לקמן (סא.) בקמיע שקושר ומתיר לא איצטריך למיתני התרה שהרי כל דבר מותר להתיר אלא לאשמעינן שקושר ומתיר כמה פעמים בשבת ולא אסרינן ליה משום דמיחזי כקושרו עליו שלא לרפואה ומתכוין להוציאו אלא כמלבוש גמור חשוב מחמת הרפואה ולא דמי לפלפל וגרגיר מלח דתנן

במתניתין (דף סד:) ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר. והיינו דמסיים בה ובלבד שלא יקשור בשיר ובטבעת שאז נראה כמתכוין להוציאו. והיינו טעמא דמותר להתיר ולא חיישינן דלמא אתי לאיתוייהו. דאם שכח שבתא אפילו נאסור לו להתירו לא יניח כיון שאינו זוכר שבת אבל בהנך שצריך להתירם לצורך (בשבת) חיישינן שמא ישכח שבת ואתי לאיתויינהו. ובהנך שאין צריך להתירם לא חיישינן שמא בשעה שהוא מתירו הוא זכור שבת ואחר כך ישכח שבת ואתי לאיתויינהו דבשעה מועטת כזו לא חיישינן שמא ישכח שבת:

הלכה ב

א ולא בטוטפת ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורין ולא בכבול לר"ה ולא בעיר של זהב ולא בקטלא ולא בנזמין ולא בטבעת שאין עליה חותם ולא במחט שאינה נקובה ואם יצאת אינה חייבת חטאת:

ב גמ' טבילה מאן דכר שמיה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מה טעם קאמר מה טעם לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן משום דבחול לא תטבול בהן עד שתרפם וכיון דבחול לא תטבול בהן בשבת לא תצא בהן דלמא מיתרמי לה טבילה של מצוה ושריא להו ואתי לאתויינהו ארבע אמות בר"ה. בעא מינה רב כהנא מרב תיכי חלילתא מאי. אמר ליה אריג קאמרת כל שהוא אריג לא גזרו איתמר נמי אמר רב הונא בריה דרב יהושע כל שהוא אריג לא גזרו. ואיכא דאמרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא להו לאחוותי דלא קפדי עלייהו. מאי איכא בין האי לישנא להאי לישנא. א"ב דטניפן להך לישנא דאמר כל שהוא אריג לא גזרו הכא נמי אריג. להך לישנא דאמר חזינא לאחוותי דלא קפדי עלייהו הני כיון דטניפן מיקפד קפדי עלייהו פי' רש"י דטניפן החוטין שהן מלוכלכין בטיט ומקפידות להסירן בשעת טבילה לפי שהמים ממחין הטיט ובעלותן מן הטבילה ירד הטיט על בשרן ותתלכלך. ויש מפרשים דטניפן כגון שהחוטין מוזהבין ויפין ומטנפין מחמת המים ולכך מקפידות להסירן בשעת טבילה שלא יתלכלכו ולא דמיא לבגדיה שהיא צריכה לפשטם בשעת טבילה ולא חיישי' דלמא אתי לאיתויינהו לפי שהבגדים היא לובשת מיד אחר שטבלה אבל דברים קטנים חיישינן שמא תוליכם בידה. תנן התם ואלו חוצצין באדם חוטי צמר וחוטי פשתן וחוטין שבראשי הבנות רבי יהודה אומר של צמר ושל שיער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן. אמר רב הונא וכולן בראשי הבנות שנינו אבל חוטין שבצוארה אין חוצצין לפי שהאשה אינה חונקת את עצמה. וה"מ בחוטין אבל בחבקין שבצואריהן כגון קטלא וכיוצא בהן חוצצין דאשה חונקת את עצמה כדי שתתראה כבעלת בשר אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל

מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שיער דאין חוצצין הלכך אשה יוצאה בהן בשבת דלא צריכה למישלפינהו בשעת טבילה: ולא בטוטפת מאי טוטפת אמר רב יוסף חומרתא דקטיפתא. אמר ליה אביי ותיהוי כקמיע מומחה ותשתרי. אלא אמר רב יהודה משמיה דאביי פזייני פי' ציץ. תניא נמי הכי אשה יוצאה בסבכה המוזהבת ובטוטפת ובסרביטין הקבועין בה ואיזו היא טוטפת ואיזו היא סרביטין אמר רבי אבא טוטפת המקפת לה בראשה מאוזן לאוזן. סרביטין המגיעין לה עד לחיים. אמר רב הונא עניות עושין של מיני צבעונין. עשירות עושין אותם של כסף ושל זהב: ולא בכבול לר"ה אמר ר' ינאי כבול זה איני יודע מהו. אי כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי. או דלמא כיפה של צמר וכל שכן כבלא דעבדא. אמר ר' אבהו מסתברא כמאן דאמר כיפה של צמר תנן. תניא נמי הכי יוצאה אשה בכבול ובאסטמא לחצר לחצר אין לרשות הרבים לא. ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי. והלכתא כרבי אבהו דתניא כוותיה. פירוש כפה של צמר חוטי דעמרא דגדילן ועבידן כי המנא ורחב כשתי אצבעות כשיעור ציץ כדאמר [חולין קלח.] כמין כפה של צמר היה מונח בראש כהן גדול ועליו ציץ כדכתיב ושמת אותו על פתיל תכלת. מאי איסטמא א"ר אבהו בזייני מאי בזייני כליא פרוחים פירוש מטלית שתולין בה חוטין של צבעונים כגון גלופקרין שתולין אותה לכלה לכלות ממנה זבוב שאם יעמוד לה זבוב על פניה היא מתביישת לטורדו ומצטערת בה כגון זה שתולין לבהמה. לפיכך אין בה משום כלאים דלאו אריג הוא ואינה מטמאה בנגעים שאין בו שתי וערב. ואין יוצאין בה לרשות הרבים שאינו תכשיט. תנו רבנן ג' דברים נאמרו באיסטמא אין בה משום כלאים ואינה מטמאה בנגעים ואין יוצאין בה לרשות הרבים משום רבי שמעון בן אלעזר אומר אף אין בה משום עטרות כלות:

הלכה ג

אמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו. ורמינהו לא יצא העבד לא בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו לא קשיא הא דתניא לא יצא בשל מתכת והא דתניא יצא בשל טיט. וכדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה דבר המקפיד רבו עליו אין יוצאין בו. ודבר שאין מקפיד רבו עליו יוצאין בו. הלכך של מתכת שמקפיד עליו רבו אם יאבד לא יצא לא בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו דלמא מיפסיק ואתי לאיתויינהו אבל בשל טיט אין רבו מקפיד כל כך הלכך יוצא הוא בחותם שבצוארו דאי מיפסיק שדי ליה אבל לא בחותם שבכסותו דלמא מיפסיק ומירתת ומקפיל ליה ומיחת אכתפיה. וכדרב יצחק בר יוסף דאמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן היוצא בטלית המקופלת ומונחת לו על כתיפיו בשבת חייב חטאת. וה"מ

כדעבד ליה רביה אבל עבד איהו לנפשיה לא יצא לא בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו בין בשל טיט בין בשל מתכות. תניא לא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה ולא בזוג שבכסותה:

הלכה ד

ולא בעיר של זהב מאי עיר של זהב אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ירושלים דדהבא כדעבד ר' עקיבא לדביתהו פי' רש"י נושקא כמו כבינתא והוא תכשיט עגול ויש באמצע לשון שבו מחברין אותו למלבוש. ורבינו תם ז"ל מפרש שהוא עגול ומשימין אותו על הראש כמין עטרה דבסוף סוטה (דף מט.) ומפרש דעטרות כלות היינו ירושלים דדהבא כלילא רב אסר ושמואל שרי דאניסכא כ"ע לא פליגי דאסיר. כי פליגי בארוקתא מ"ס ניסכא עיקר ומ"ס רוקתא עיקר ולא שליף ומחוי. ורב אשי מתני לקולא דארוקתא כ"ע ל"פ דשרי כי פליגי באניסכא מ"ס דילמא שלפא ומחויה ואתי לאתויי ומ"ס מאן דרכה למיפק אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויה. ונראה דדוקא בכלילא שרי שמואל וכן ר' אלעזר לעיל בעיר של זהב לפי שאין שאר נשים רגילות בהן אלא נשים חשובות הלכך שרי לדידהו. אבל שאר תכשיטי נשים אפילו לאשה חשובה אסירי דלא פלוג רבנן. וראיה מההיא דסוף כירה (דף מו:) דאמר עולא הואיל ואיכא תורת כלי עלייהו ואי הוה חזי לנשים חשובות מאי צריכים להאי טעמא. אמר ליה שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי והיינו כמה דמתני רב אשי לקולא והאי דשרי רב היינו בארוקתא והלכתא כרב דאסר כלילא. בדאניסכא פירוש ניסכא חוט כלומר שהן חתיכות נקובות ומכניסין בהן חוט להעמידן. ופירוש רוקתא מטלית וכגון שאותן חתיכות על המטלית:

הלכה ה

ואמר רב יהודה אמר רב קמרא שרי והוא חגור שבמתנים ויש בו חתיכות קבועות כעין כלילא איכא דאמרי דארוקתא ואמר רב ספרא [מידי דהוה אטלית] מוזהבת ואיכא דאמרי דאניסכא ואמר רב ספרא מידי דהוה אאבנט של מלכים. וכיון דאניסכא שרי ללישנא בתרא כל שכן דרוקתא והלכה כלישנא בתרא. אמר ליה רבינא לרב אשי קמרא עילוי הימייניה מאי אמר ליה תרי הימייני קאמרת פי' רש"י משוי הוא ואסור ודוקא שניהם זה על גב זה אבל אם יש מלבוש מפסיק ביניהן מותר. וקצת ראיה מפרק כל כתבי הקודש (דף קכ.) דקחשיב בי"ח כלים פונדא וחגור שבמתניו ופרש"י דפונדא הוא אזור:

הלכה ו

אמר רב אשי האי דיסקיא אי אית ביה מפרחייתא שרי ואי לא אסיר פי' דסקי' חגור של עור ונקרא בלשון ערבי מנסקא. אי אית ליה מפרחייתא שהן כגון שרביטין הרי הוא תכשיט ומותר ואם לאו נעשה כמשאוי ואסור ורש"י פי' דסקיא תתיכת מעיל רחבה אי אית ביה מפרחייתא רצועות קצרות תלויות בה לקושרה בהן ולהדקה סביבותיה דמיהדק שפיר דליכא למיחש דלמא מישר קטרי ונפיל ואתי לאתויי. ולא בקטלא מאי קטלא מנקטא פארי ושמה בלשון ערבי מננקא. ורש"י פירש שהוא בגד שיש לו שנצים כגון מכנסיים ומכניסין בה רצועה רחבה וקושרה סביב צוארה והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב ונקרא מנקטא פארי על שם שמקבלין פירורין שנופלין מפיה שלא יטנפו בגדיה: ולא בנזמים. מאי נזמים נזמי האף אבל יוצאה בנזמי האוזן לפי שטריחא למשלפינהו שהן מכוסות בקשוריה:

הלכה ז

ולא במחט שאינה נקובה. למאי חזיא אמר רב יוסף הואיל ואשה אוגרת בה שערה פירש"י שיער היוצא חוץ לקשוריה כורכתו סביב המחט ותוחבת המחט לתוך קשוריה שלא יראה שערה. ויותר נראה לפרש שתכפל המחט לתוך השבכה ואוגרת בה השבכה שלא יצאו שעריה חוץ לקשוריה והשתא הוה כעין בירית שאם היתה שולפת בירית לא היו שוקיה מתגלות מיד אלא אחר שיפלו בתי שוקיה. ופריך ותיהוי כבירית טהורה ותשתרי. תרגמה רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף הואיל ואשה חולקת בה שערה. ובשבת למאי חזיא. פירש"י דבשבת אינה חולקת שערה ותימה מנלן דאסור לחלוק שערה בשבת דאינה תולשת השיער. אפילו לחוף ולפספס מותר דקי"ל כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר. ועוד אפי' יהא מותר לחלוק בה שערה מ"מ משוי הוא שהרי אינה יכולה לצאת בכל הדברים הצריכים לה כיון שאינו לא מלבוש ולא תכשיט. הלכך ה"פ בשבת למאי חזיא שתוכל לצאת בה והלא אין תכשיט. תנא כמין טס של זהב יש לה על ראשה בחול חולקת בה שערה ובשבת מניחתה כנגד פדחתה ואסור לצאת בה דלמא שלפא ומחויא. אבל מחט שאשה מעמדת בה קשוריה שרי לצאת בה בשבת דהוי כמחט שאוגרת בה שערה:

הלכה ח

א מתני' לא יצא האיש בסנדל המסומר. ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה ולא בתפילין ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה. ולא בשריון ולא במגפיים ואם יצא אינו חייב חטאת:

ב גמ' סנדל המסומר מאי טעמא לא. אמר רבי אבא אמר שמואל שליפי גזרת המלכות היו והיו נחבאין במערה ואמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא נהפך סנדלו של אחד מהן. כסבורין היו שאחד מהן יצא וראוהו והכירו בהן אויבים ועכשיו באין עליהן דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים באותה שעה אמרו אל יצא איש בסנדל המסומר לא שנא בשבת ולא שנא ביום טוב מאי טעמא משום דאיכא כנופיא דאיסורא. והיינו דתנן אין משלחין ביום טוב לא סנדל המסומר ולא מנעל שאינו תפור. אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא לחזק אבל לנוי מותר. וכמה לנוי ר' יוחנן אמר חמש בזה וחמש בזה ר' חנינא אמר שבע בזה ושבע בזה. א"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא אסברא לך לדידי שתים מכאן ושתים מכאן ואחת בתרסיותיו [לר' חנינא שלש מכאן ושלש מכאן ואחת בתרסיותיו] א"ל אילפא לרבה בר בר חנה אתון תלמידי ר' יוחנן עבידו כר' יוחנן אנן נעביד כר' חנינא בעא מיניה ההוא רצענא מר' אמי תפרו מבפנים מאי. אמר ליה מותר ולא ידענא מאי טעמא א"ל רב אשי ולא ידע מר מאי טעמא כיון דתפרו מבפנים הוי ליה מנעל בסנדל גזרו ביה רבנן ובמנעל לא גזרו ביה רבנן. בעא מיניה רבי אבא בר זביד מר' אבא בר אבינא עשאו כמין כלבוס מהו. א"ל מותר פירוש שעשה המסמר כמין שני מסמרים תכופין זה אצל זה ומחוברים בראשיהן. איתמר נמי אמר רבי יוסי בר חנינא עשאו כמין כלבוס מותר אמר רב ששת חפהו כולו במסמרים כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר. תניא כוותיה דרב ששת לא יצא האיש בסנדל המסומר ולא יצא בו מבית לבית ואפילו ממטה למטה אבל מטלטלין אותו לסמוך בו כרעי המטה ולכסות בו את הכלים. ור' אלעזר בר' שמעון אוסר. נשרו רוב מסמרותיו ונשתיירו בו ארבע או חמש מותר. ורבי מתיר עד שבע. חפהו עור מלמטה וקבע בו מסמרים מלמעלה מותר. עשאו כמין טס או כמין יתד או שחפהו כולו במסמרים כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר. טעמא דכל הני דמותרין לפי שלא אסרו אלא כיוצא בו של אותו סנדל המסומר שאירע בו מעשה וצורתו נעלמה מאתנו: ולא ביחיד כו'. טעמא דאין ברגלו מכה הא יש ברגלו מכה נפיק באותו שאין בו מכה. ולא בתפילין. משום דלמא אתי לאיתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים כי חליץ להו למיעל לבית הכסא: ולא בקמיע וכו'. אמר רב פפא לא תימא עד דאיתמחי גברא ואיתמחי קמיע אלא כיון דאיתמחי גברא אע"ג דלא אתמחי קמיע דיקא נמי דקתני ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה ולא קתני בזמן שאינו מומחה שמע מינה דבהמחאת גברא לחודיה סגי וכל שכן בהמחאת קמיע לחודיה דעדיף טפי המחאת קמיע מהמחאת גברא לחודיה דהא מבעיא ליה לרב פפא תלתא קמיעי לחד גברא אי אמרינן מזלא דגברא גרים דמקבל כתבא אבל בהמחאת קמיע

דעדיף טפי לא מבעיא ליה אם ריפא איש אחד אי תלינן במזלא דגברא ולא איתמחי קמיע אלא ודאי איתמחי וכן משמע לישנא דברייתא דקתני איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושלש ולא קתני שריפא ג' בני אדם כדקתני באידך ברייתא דאיירי בהמחאת גברא. והא דקאמר רב פפא חד קמיע לתלתא גברי קמיע איתמחי גברא לא איתמחי ה"ה נמי לחד גברא דאיתמחי והא דנקט תלתא גברי לאשמעינן דאפי' הכי לא איתמחי גברא. תנו רבנן איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושלש אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה ולא שנכפה אלא שלא יכפה וקושר ומתיר אפי' ברשות הרבים ובלבד שלא יקשרנו בשיר ובטבעת ויצא בו לרשות הרבים משום מראית העין והתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' אנשים כאחד. לא קשיא הא לאמחויי גברא והא לאמחויי קמיע. אמר רב פפא פשיטא לי תלתא קמיעי לתלתא גברי תלתא תלתא זימני אתמחי גברא ואיתמחי קמיע פרש"י אם ריפא שלשה מיני חלאים בשלשה מיני קמיעות דאיתמחי גברא לכל הקמיעות גם לחלאים אחרים מידי דהוה אנגח שור וחמור וגמל דנעשה מועד לכל מיני בהמה. ולא נהירא דאטו אם הוא בקי בשלשה מיני קמיעות וכי בשביל זה יחשב מומחה גם לקמיעות אחרים שאינו בקי בהן. הלכך נראה לפרש איתמחי גברא היינו שאם כתב לחש אחד בשלשה איגרות ורפאו שלשתן אתמחי גברא לאותו לחש בכל פעם שיכתוב אותו. אבל לשאר לחשים לא וגם אין הקמיע מומחה אם יכתבנו אחר. ואיגרת שריפאתה ג' פעמים מומחה לכל אדם ותלתא קמיעי לתלתא גברי תלתא זימני ה"פ אם כתב לחש אחד בשלשה איגרות וכל אחת הועילה לג' אנשים או לאדם אחד ג' פעמים איתמחי גברא ללחש זה בכל אגרת שיכתוב. ואיתמחי איגרות הללו לכל אדם. תלתא קמיעי לתלתא גברי חד חד זימנא גברא איתמחי קמיע לא אתמחי. חד קמיע לתלתא גברי קמיע איתמחי וגברא לא איתמחי. בעי רב פפא תלתא קמיעי לחד גברא מאי. קמיע ודאי לא איתמחי. גברא איתמחי או לא איתמחי מי אמרינן הא אסי תלתא זימני. או דלמא מזליה דההוא גברא גרים דמקבל כתבא. תיקו. ירושלמי אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן נאמן הרופא לומר רפאתי שניתי ושלשתי:

הלכה ט

איבעיא להו קמיעין יש בהן משום קדושה או אין בהם משום קדושה למאי הלכתא. אילימא לאצולינהו מפני הדליקה ת"ש הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה של תורה אין מצילין אותן מפני הדליקה ונשרפין במקומן אלא לענין גניזה ת"ש היה שם כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המעה הרי זה יגוד ויגנוז. אלא

לענין ליכנס עמהן לבית הכסא. ופשטינן אם מחופין עור שרי למיעל בהו לבית הכסא ואי לא אסור ותפילין היינו טעמא דאין נכנסין עמהן לבית הכסא אלא חולץ תפילין ברחוק ד' אמות משום שי"ן דידהו דאמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני. ולא בשריון זרדא. קסדא אמר רב צנורתא והוא כובע בלשון מקרא דכתיב וכובע נחשת. מגפיים אמר רבה בר רב הונא פוזמקי פירוש מוקי דעבדי להו מפרזלא או מנחשא ולית להו גווייתא דכרעא:

הלכה י

א מתני' לא תצא אשה במחט הנקובה ולא בטבעת שיש עליה חותם ולא בכולייאר ולא בכובלת ולא בצלוחית של פלייטון. ואם יצתה תייבת חטאת דברי ר"מ. וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון:

ב גמ' אמר עולא וחילופיהן באיש כלומר אם יצא איש במחט שאינה נקובה ובטבעת שאין עליה חותם חייב חטאת והכי מסקנא דשמעתא. ולאו הוצאה כלאחר יד היא משום דפעמים שאדם נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להוליכה לקופסא ומניחתה בידה פי' באצבע עד שמגעת לקופסא. ופעמים נמי שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכה לאומן לתקנו ומנחה בידו עד שמגיע אצל אומן הרי נמצא שדרך הוצאתה בכך בחול וכיון דדרך הוצאתה בחול באצבע אם יצא בה באצבע בשבת חייב חטאת. ותמיהני על רב אלפס ז"ל היאך יתחייב האיש חטאת במחט שאינה נקובה הוצאה כלאחר יד הוא. ועוד בשלמא בטבעת שייך למימר וחלופיהן באיש דבאשה באין עליה חותם הוי תכשיט ויש עליה הוי משוי ובאיש להיפך יש עליה חותם הוי תכשיט אין עליה חותם הוי משוי. אבל במחט בין נקובה בין אינה נקובה הוי משוי לאיש. לכך נראה פרש"י ז"ל שפי' וחילופיהן באיש דחייב חטאת קאי אטבעת שאין עליה חותם ולא קאי אמחט וכן פי' רב שרירא ור"ח ז"ל. אבל רש"י פי' וחילופיהן באיש דבאשה יש עליה חותם חייב חטאת אין עליה חותם פטור אבל אסור ובאיש להיפך אין עליו חותם חייב חטאת יש עליו חותם פטור אבל אסור וכן פרש"י לקמן גבי בני מלכים יוצאין בזגין הא דאסרי רבנן בשאר בני אדם לפי שהוא חדוש להם. ור"ת ז"ל כתב דלא גזרו חכמים באיש דלמא שלפי ומחוי לפי שאין דרכו בכך וכן משמע לעיל דקתני גבי קמיע ובלבד שלא יקשרנו בשיר ובטבעת ויצא בו לרשות הרבים אלמא דשרי בגברא לצאת בטבעת לרשות הרבים. והא דאמר עולא וחילופיהן באיש אחיוב חטאת קאי דבאיש יש עליו חותם מותר אין עליו חותם חייב חטאת וגרסינן נמי בירושלמי (ריש פרקין) תכשיטין למה הן אסורין אמר רב על ידי שהנשים שחצניות הן מתירתו להראות לחבירתה והיא

שוכחת ומהלכת בו ארבע אמות בר"ה. ויש מביאין ראיה מן הירושלמי לפרש"י דגרסינן התם והאיש ע"י שאינו שחץ מותר. שמעינן מן ההיא מעשה בר"ג שירד לטייל בתוך חצרו בשבת ומפתח של זהב בידו וגערו בו חביריו משום [תכשיט] הדא אמרת העשוי לתכשיט אסור. הדא אמרת העשוי לכך ולכך הדא אמרת אחד האיש ואחד האשה. הדא אמרת אפי' במקום שאמרו לא תצא ואם יצאת אינה חייבת חטאת אסורה לצאת בו בחצר. והר"ז הלוי ז"ל דחה ראייה זו שאני מפתח שהוא תכשיט לאיש ולאשה הלכך לא פלוג בין איש לאשה אבל דבר שהוא תכשיט לאיש ולא לאשה מותר. [והרמב"ן] ז"ל אמר שאין דחוי שהרי שאל מתחלה והאיש על ידי שאינו שחץ מותר בתמיה והשיב נשמעינן מן הדא וכו' עד הדא אמרה אחד האיש ואחד האשה אלמא שפשט לו שאילתו ששאל מתכשיט דאיש לחודיה ולא חילק. ואני אומר שחלק כי השיב לו נשמעינן מן הדא וכו' עד העשוי לתכשיט אסור ודחה השואל מה שפשט ליה אמר זה אינו הדא אמרת העשוי לכך ולכך פירוש לאיש ולאשה והדא אמרת וזה אני אומר אחד האיש ואחד האשה. וי"מ העשוי לכך ולכך כלומר שעשוי לתכשיט ולתשמיש כמו מפתח שפותח בו המנעול בזה אסור בין באיש בין באשה דהרואה אומר לצורך תשמיש הוא מוציאו. וכן כתב רבינו שמואל הנגיד ז"ל דבאיש לא שייך גזירה שליף ומחווי. ובאשכנז נוהגין שעושין מפתחות ותולות הנשים אותן בצואריהן בשלשלאות של כסף או בחוטי צבעונין ויוצאין בהן:

הלכה יא

ולא בכולייאר מאי כולייאר אמר רב [מכבנתא פרש"י כמו תנו כבינתי לבתי במסכת גיטין] ור"ת ז"ל פירש שהוא כעין צעיף דמתרגמינן הרדידים מכבנייתא. ובשילהי מכילתין דף קנו: משמע כרש"י דמשמע שיש כעין מחט במכבנתא דאמר שקילנא מכבנתא וכו' ואיתרמי בעינא דחיויא. ובערוך פי' שהוא כעין עטרה וכפירושו משמע בפ"ב דיומא דקאמר התם דף כה. שהכהנים היו עומדים מוקפין כמין כולייאר וגם הנושקא היא עגולה. כובלת אמר רב חומרתא דפילון פירוש חוליא של בושם שמתקשטת בה להעביר הזוהמא ועיקר פילון מלשון בלילה כדמתרגמינן בלולה דפילא:

הלכה יב

אמר רבי אמי ואמרי לה במתניתא תנא שלשה דברים מביאין אדם לידי עניות. ואלו הן המשתין מים בפני מטתו ערום. ולא אמרן אלא דמהדר אפיה לפורייא אבל לא מהדר אפיה לפורייא לית לן בה. וכי מהדר אפיה לפורייא נמי לא אמרן אלא אארעא אבל במנא לית לן בה. והמזלזל בנטילת ידים כדרבי זריקא דאמר רבי זריקא המזלזל בנטילת

ידים נעקר מן העולם אמר רבא לא אמרן אלא דלא משא כלל אבל משא ולא משא לית לן בה ולאו מילתא היא כרב חסדא דאמר רב חסדא אנא משאי מלא חופנאי מיא ויהבו לי מלא חופנאי טיבותא. ושאשתו מקללתו בפניו אמר רבא על עסקי תכשיטיה והוא דאית ליה ולא עבד לה:

הלכה יג

א מתני' לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס. לא באלה ולא ברומח. ואם יצא חייב חטאת ר' אליעזר אומר תכשיטין הם לו וחכמים אומרים אינן לו אלא גנאי שנאמר וכתתו חרבותם לאתים וגו' בירית טהורה ויוצאין בה בשבת. כבלים טמאין ואין יוצאין בהן בשבת:

ב גמ' יתיב רבין ורב הונא קמיה דר' ירמיה ויתיב רבי ירמיה וקא מנמנם ויתיב רבין וקאמר בירית באחת וכבלים בשתים א"ל אלו ואלו בשתים ומטילין שלשלת ביניהן ונעשה כבלים. ונקרב קרבן ה' איש אשר מצא וגו' אמר רב ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף:

ג מתני' יוצאה אשה בחוטי שיער בין משלה בין משל חבירתה בין משל בהמה בטוטפת ובסרביטין בזמן שהן תפורין בכבול ובפיאה נכרית לחצר. במוך שבאזנה במוך שבסנדלה ובמוך שהתקינה לנדתה ובפלפל ובגרגיר מלח ובכל דבר שתתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר. שן תותבת [ושן] של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרים:

ד גמ' תנא ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקינה וזקינה בשל ילדה. בכבול ובפיאה נכרית לחצר אמר רב כל שאסרו בו לצאת לרשות הרבים אסור לצאת בו בחצר חוץ מכבול ופיאה נכרית. ור' עננ בר ששון משום דרבי ישמעאל אומר הכל ככבול. והלכה כרב דסתם לן תנא כוותיה. ולרב מאי שנא הני אמר עולא כדי שלא תתגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה. כדתניא והדוה בנדתה חכמים הראשונים אמרו שלא תכחול ושלא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונין עד שבא ר"ע ולימד א"כ נמצא אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה. אלא מה ת"ל והדוה בנדתה בנדתה תהא עד שתבוא במים. ור"ת ז"ל פסק כר' עננ בר ששון דבשל סופרים הלך אחר המיקל ואע"ג דסתם מתניתין כרב. ודכוותיה אשכחן גבי פרוזבול דסתם מתניתין סברא דלא מצי למימר פרוזבול היה לי ואבד וקיימא לן בגיטין בפרק השולח (גיטין דף לז:) כברייתא דסברא כרב דמצי למימר פרוזבול היה לי ואבד הלכך מותר להתקשט בחצר וכן נמי ברשות הרבים שאין רחב ט"ו

אמה ואין מפולשין משער לשער ואינו אלא כרמלית דהא שרינן בחצר. ומשמע אפילו בחצר שאינה מעורבת ומדקדק במתני' ולא בכבול לרשות הרבים משמע הא בכרמלית שפיר דמי והכל ככבול. ונראה דאין ללמוד היתר כרמלית מהיתר חצר שאין מעורבת כדאשכחן לקמן בפרק כל כתבי הקודש (דף קטז:) גבי הצלת ספרים למבוי שאינו מפולש רבי יהודה בן בתירא אמר אף למפולש ומפרש בגמרא מבוי שיש לו שתי מחיצות ולחי אחד ואליבא דרבי יהודה היינו כרמלית וגבי הצלה שאינה של מצוה קאמר התם רבי יהודה בן בתירא אומר אף לחצר שאינה מעורבת אבל לכרמלית לא שרי הואיל ואין מצוה בהצלתם. והא דדייק מדקתני ולא בכבול לר"ה. דמשמע הא בכרמלית שפיר דמי לאו דיוקא היא דבההיא דלא יעמוד אדם בר"ה וישתה ברה"י (ערובין צט.) קאמר אביי דה"ה בכרמלית ואפילו רבא דפליג עליה לאו משום דקתני לר"ה אלא כדקאמר היא גופה גזירה וכו' ובההיא דלא יעמוד אדם ברשות הרבים וישתין לרה"י (שם צח:) וכן לא ירוק כ"ע מודו דה"ה בכרמלית אלא היה אור"ת ז"ל דאין לאסור לנשים תכשיטיהן כי לא ישמעו לנו והנח להן לבנות ישראל שיהו שוגגין ואל יהו מזידין:

הלכה יד

ובמוך שבאזנה תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה באזנה ודוקא קשר מהודק. ובמוך שבסנדלה תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה בעקיבה. ובמוך שהתקינה לנדתה סבור רמי בר יחזקאל למימר והוא שקשור לה בין ירכותיה אמר ליה רבא אע"פ שאין קשור דכיון דמאיס לא אתיא לאיתויי בעא מיניה רבי ירמיה מרבי אבא עשתה לו בית יד מהו א"ל עשתה לו בית יד מותר. ובפלפל לריח הפה. ובגרגיר מלח לדורשיני. ובכל דבר שתתן לתוך פיה זנגבילא א"נ דרצונא פי' קינמון:

הלכה טו

א שן תותבת של זהב א"ר זירא לא שנו אלא של זהב אבל של כסף ד"ה מותר של זהב ר' מתיר וחכמים אוסרים וכל שכן שן של אדם דמותר אמר אביי ר' ור' אלעזר ור' שמעון בן אלעזר כולהו סבירא להו כל מידי דמיגניא ביה לא אתיא לאיתויי ר' הא דאמרן ר' אלעזר דתנן ר' אלעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון ר"ש בן אלעזר דאמר כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאין בו למעלה מן הסבכה אין יוצאין בו. והללו כולן שיטה אחת הן ואין הלכה כאחד מהן:

ב מתני' יוצאין בסלע שעל גבי הצינית. הבנות יוצאות בחוטין ואפילו בקסמין שבאזניהם. ערביות רעולות ומדיות פרופות וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה:

ג גמ' מאי צינית בת ארעא: הבנות יוצאות בחוטין אבוה דשמואל לא שבק להו לבנתיה דנפקי בחוטי. והתנן הבנות יוצאות בחוטין בנתיה דאבוה דשמואל דצבעונין הוה ולא שביק להו לבנתיה דגניאן וכו' דלא לילפן גופא נוכראה. ועביד להו מקואות ביומי ניסן ומפצי ביומי דתשרי:

הלכה טז

א מתני' פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת:

ב גמ' והא אמרת רישא פורפת. אמר אביי סיפא אתאן למטבע כלומר על המטבע בלבד הוא שלא תפרוף לכתחלה בשבת אבל על האבן ועל האגוז פורפת לכתחלה בשבת. בעי אביי אשה מהו שתערים ותפרוף על האגוז להוציא לבנה קטן בשבת. ועלתה בתיקו וקי"ל דכל תיקו דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא:

הלכה יז

א מתני' הקטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר ורבי יוסי אוסר ואם יש לו בית קבול כתיתין טמא סמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה אנקטמין טהורין ואין יוצאין בהן בשבת והלכה כר' יוסי. הקיטע יוצא בקב שלו ופרש"י כגון שנקטעה רגלו אחד ועשה לו כמין דפוס של רגל וחקק בו מעט לשום שוקו בתוכו וידוע הוא שקטע כזה אינו יכול לילך זולתי המקלות שאוחז בידו : מכאן יש ללמוד שחגר יכול לילך במקלות אע"פ שאין קשורים בו אלא שאוחזם בידו וכן מסיפא דקתני כסא וסמוכות שלו פרש"י כשהוא מהלך נסמך על ידו בספסלים קטנים ואותן ספסלים אוחז בידו. ור"ת ז"ל התיר למי שנכווצו גידי שוקיו לצאת במקלות בשבת. ויראה דוקא מי שאינו יכול לילך כלל בלא מקלות מחמת חולי שבגופו אבל זקן ההולך בביתו בלא מקלות וכשיוצא לחוץ נשען על מקלו מחמת תשות כחו לא יצא בו בשבת:

ב גמ' מאי אנקטמין א"ר אבהו חמרא דאכפא. רפרם בר פפא אמר קשורי והם עצים גבוהים שהולכים בהן בטיט. רבה בר רב הונא משמיה דעולא אמר פרמי והוא שנותנין על הפנים להפחיד התינוקות:

הלכה יח

גרסי' בפ' הנודר מן הירק (נדרים דף נה:) תניא יוצאין בסיגוס עבה וביריעה ובחמילה מפני הגשמים והרועים יוצאים בשקין ולא רועים בלבד אלא כל אדם אלא שדברו חכמים בהוה ותניא בתוספתא [פ"ו] אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחצלות מפני הגשמים ועוד תניא בתוספתא יוצאין במוך ובספוג שעל גבי מכה ובלבד שלא יכרוך עליה חוט או משיחה. יוצאין בקליפת השום ובקליפת הבצל שעל גבי המכה ואם נפל לא יחזיר ואין

צריך לומר שלא יתן לכתחלה בשבת. יוצאין באגד שעל גבי המכה וקושרו ומתירו בשבת איספלנית שפירשה מן האגד מחזירין אותה תוך האגד יוצאין באיספלנית ובמלוגמא וברטיה שעל גבי המכה ואם נפל לא יחזיר ואין צריך לומר שלא יתן לכתחלה בשבת:

הלכה יט

א מתני' הבנים יוצאין בקשרים ובני מלכים בזגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהוה:

ב גמ' מאי קשרים. אמר אדא מרי אמר נחמיה בר' ברוך אמר רב אידי בר אבין אמר רב יהודה קשרי פואה. מאי איריא בנים אפילו בנות נמי ומאי איריא קטנים אפילו גדולים נמי. אלא מאי קשרים כי הא דאמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא בן שיש לו גיעגועים על אביו נוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשל שמאל:

הלכה כ

א ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא סחופי כסא אטיבורא בשבתא שפיר דמי. ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא מותר לסוך שמן ומלח בשבת כי הא דרב הונא כי הוה אתי מבי רב ורב מבי ר' חייא ור' חייא מבי רבי כי הוו מיבסמי הוה מייתי מילחא ומשחא ושף להו לגוייתייהו דידייהו ואמר כי היכי דצייל האי משחא ניצל חמרא דפלניא בר פלניתא. ואמר רבין בר הונא לפופי ינוקא בשבת שפיר דמי. ת"ר יוצאין באבן תקומה בשבת משום רבי מאיר אמרו אף במשקל אבן תקומה ולא שהפילה אלא שמא תפיל ולא שעברה אלא שמא תתעבר ותפיל אמר רב ירמיה בר שלמיא משמיה דאביי והוא דאיכוון ותקל והלכה כר' מאיר מדתרצי אמוראי אליבא דידיה והוא דאיכוון ותקל ועוד מדקא בעי רב אשי משקל במשקל מאי מכלל דבמשקל כר' מאירסבירא ליה. בני מלכים בזגין אוקמא רבא באריג שבכסותן ודברי הכל:

ב מתני' יוצאין בביצת החרגול ובשן של שועל ובמסמר מן הצלוב משום רפואה דברי ר"מ וחכמים אומרים אף בחול אסור משום דרכי האמורי:

הלכה כא

בביצת החרגול דעבדי לה לשיחלא פי' רפיון הירך כדתנן [בכורות מ.] השחול והכסול איזהו שחול כל שנשמטה יריכו. ובשן של שועל דעבדי לה לשינתא. דחייא למאן דניים דמיתא למאן דלא ניים. ובמסמר מן הצלוב דעבדי לה לזירפא. אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי. הא אין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי והתניא אילן שמשיר פירותיו סוקרו בסיקרא וטועני באבנים בשלמא טועני באבנים כי היכי דליכחש חיליה אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביד. כי היכי דליחזייה אינשי וליבעו עליה רחמי. כדתניא וטמא טמא יקרא צריך להודיע

צערו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים. אמר רבינא כמאן תלינן כובסא בדיקלא האידנא. כמאן כי האי תנא. פרש"י אין בו משום רפואה כגון לחש שאין ניכר שיש בו רפואה. ולא נהירא לי דלעיל בשמעתין איכא כמה לחשים שהיו עושים. אלא מיירי כשעשה מעשה ואינו ניכר שיהיה בו רפואה כגון סוקרו בסיקרא דאייתי עליה: הדרן עלך במה אשה

פרק ז

הלכה א

א כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא אחת והיודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת. והיודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה. והעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת:

ב גמ' א"ר הונא היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ומשמר יום אחד. אמר רבא בכל יום עושה כדי פרנסתו. וההוא יומא לימות. דעביד מאתמול שתי פרנסות. ודלמא אתמול שבת הוה. אלא בכל יום עושה כדי פרנסתו ואפילו ההוא יומא. וההוא יומא במאי מינכר בקידושא ואבדלתא. והולך נמי בכל יום כדי לצאת מן המדבר לבד מההוא יומא. והאי דקאמר וההוא יומא במאי מינכר משום דלא חשיב היכר מה שהוא יושב ואינו מהלך. א"נ גם באותו היום הוא מהלך כדי למהר לצאת מן המדבר. אמר רבא אם היה מכיר סכום יום שיצא בו עושה מלאכה כל היום כולו פשיטא. מהו דתימא כיון דבשבת לא נפיק במעלי שבתא נמי לא נפיק בחמשא בשבתא נפיק ולישתרי תרי יומי קמ"ל דזימנין דמשכח שיירתא ומיקרי ונפיק:

הלכה ב

מתני' אבות מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר והדש והזורה והבורר והטוחן והמרקד והלש והאופה והגוזז את הצמר והמלבנו והמנפצו הצובעו והטווה והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין והקושר והמתיר והתופר שתי תפירות והקורע ע"מ [לתפור] שתי תפירות והצד צבי והשוחטו והמפשיטו והמולחו המעבדו והמוחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות המוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר והמכבה והמבעיר והמכה בפטיש והמוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. הא דמתיר חייב צריך לדקדק אי

מיחייב דוקא במתיר על מנת לקשור או אף במתיר לחודיה ואין לדקדת מדלא תני מתיר על מנת לקשור כדתני מוחק על מנת לכתוב. דהכי נמי לא תני סותר על מנת לבנות ובפרק במה מדליקין (דף לא:) קאמר דבעינן סותר על מנת לבנות. ולפי מה שפירש"י בגמרא (דף עד:) דאי מתרמי תרי חוטי בהדי הדדי בשני חוטין זה אצל זה שרי חד וקטיר חד משמע דמיחייב בלא ע"מ לקשור אבל ר"ח ורשב"ם פירשו כשנפסק חוט אחד בשני מקומות מתיר שני הקשרים ומשליך פיסוק האמצעי וחוזר וקושר שני ראשים יחד ואין בו אלא קשר אחד ולהך פי' משמע דבעינן מתיר ע"מ לקשור: גמ' תנא הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן. אמר רב כהנא זומר וצריך לעצים חייב שתים אחת משום נוטע ואחת משום קוצר. אמר רב יוסף האי מאן דקטיל אספסתא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע. אמר אביי האי מאן דקניב סילקא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע תניא החורש והחופר והחורץ כולן מלאכה אחת הן. אמר רב ששת היתה לו גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה. בשדה חייב משום חורש. [אמר רבא היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש] א"ר אבא החופר גומא ואין צריך אלא לעפרה פטור עליה אפי' לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ה"מ מתקן אבל האי מקלקל הוא. תנא הקוצר והבוצר והגודר והמוסק והאורה כולן מלאכה אחת הן. א"ר פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ונתר תמרי חייב שתים אחת משום תולש ואחת משום מפרק. רב אשי אמר אין דרך תלישה בכך ואין דרך פריקה בכך. גרסי' בפ' המצניע (דף צה.) החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת חייב ואמר חולב חייב משום מפרק והמחבץ חייב משום בורר ומגבן חייב משום בונה ומפרק חייב משום דש אמר רבא האי מאן דכניף מילחא ממילחתא חייב משום מעמר אביי אמר אין עימור אלא בגידולי קרקע וכן הלכה :

הלכה ג

הדש תניא הדש והמנפץ והמנפט כולן מלאכה אחת הן פי' המנפץ בפשתן והמנפט בצמר גפן דגידולי קרקע נינהו:

הלכה ד

הזורה והבורר ת"ר היו לפניו שני מיני אוכלים בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת. מאי קאמר. אמר אביי הכי קאמר בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כמי שבורר לאוצר וחייב חטאת. אמרוה קמיה דרבא אמר שפיר קאמר נחמני. היו לפניו שני מיני אוכלין ובירר ואכל ובירר והניח. רב אשי מתני פטור. ורבי ירמיה מדפתי מתני חייב. רב אשי מתני פטור והתניא

חייב חטאת לא קשיא כאן בקנון ותמחוי כאן בנפה וכברה. והלכה כרב אשי דבקנון ותמחוי פטור אבל אסור ובנפה וכברה חייב חטאת וביד בורר ואוכל בורר ומניח לאלתר ולבו ביום חייב חטאת כאביי. ושיעור לאלתר פר"ח ז"ל שיעור מה שמיסב על השולחן לאותה סעודה ודוקא אוכל מתוך פסולת. אבל פסולת מתוך אוכל אסור. והבורר שני מיני אוכלין אותו שרוצה לאוכלו עתה מיקרי אוכל ואידך מקרי פסולת. אמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב חטאת לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור לא שאני תורמוסין דשלקי להו שבע זימנין ואי לא שקלי מינייהו פסולת שלהן מסרח וכפסולת מתוך אוכל דמי ולהכי חייב:

הלכה ה

הטוחן אמר רב פפא האי מאן דפרים סילקא בשבת חייב משום טוחן. פר"ח ז"ל עצי דקלים שעומדים (תיכי תיכי) כעין נימין שכשמפרק הנימין הללו יוצא מביניהן כמו קמח דק לפיכך המנפצו חייב משום טוחן ופי' הגון הוא דומיא דסלית סילתי ומה שפרש"י דפרים סילקא שמחתך ירקות דק דק פירוש תמוה הוא דבר שהוא אוכל ומחתך אותו דק דק אין שייך ביה טחינה:

הלכה ו

האופה אמר רב אחא בר עולא האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פי' סיכתא כלי רקיקין שנותנין לכבשן לצורפן. פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא קמכוין קמשמע לן דמרפא רפיא והדר קמיט אמר רבה בר רב הונא האי מאן דארתח כופרא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא כיון דהדר אקושי לא קמשמע לן הגוזז את הצמר תנו רבנן התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות אמר ריש לקיש תולש חייב משום גוזז קוטם חייב משום מחתך מורט חייב משום ממחק ואע"ג דתולש צמר ביד קאמר רב כהנא דאין דרך גזיזה בכך מפליג בירושלמי דעוף אין לו גיזה תלישתה היא גיזתה ובבהמה אינו חייב עד שיגזז תדע שהוא כן דתני תלש מן המתה חייב תלישתה זו היא גיזתה מן החיה פטור ומזה הירושלמי פסק ר"ח ז"ל כרב כהנא דהטווה צמר מעל גבי בהמה בשבת פטור: והקושר והמתיר קשירה במשכן היכן הויא אמר אביי שכן אורגי יריעות שנפסקה להן יריעה קושרה א"ל רבא תרצת קושר מתיר מאי איכא למימר אלא אמר רבה ואיתימא ר' אילעאי שכן ציידי חלזון קושרין ומתירין. מה שנסתפק ר"י אם בעינן מתיר ע"מ לקשור אי לא יראה דלא מיחייב אלא דומיא דהואי במשכן מתיר קשר של קיימא ע"מ לקשור קשר של קיימא כעין ציידי חלזון:

הלכה ז

והתופר שתי תפירות והא לא קיימי אמר רבה בר בר חנה והוא שקושרם אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב המותח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת. והלומד דבר אחד מן המגוש חייב מיתה והיודע לחשוב תקופות ומזלות ואין מחשב אסור לספר הימנו:

הלכה ח

והמולחו והמעבדו היינו מולח היינו מעבד ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו אפיק חד מינייהו ועייל שרטוט א"ר אחא בר חנינא השף בין העמודים חייב משום ממחק פרש"י ששף בין עמודי אכסדרה להחליקן ור"ח ז"ל הביא גירסת הירושל' והמוחקו מה מחיקה היתה במשכן שכן היו שפין את העורות ע"ג העמודים השף את העורותעל גבי העמודים חייב וגירסא נכונה היא דמה מחיקה שייך ביה אם משפשף בידו על גבי אבן או על גבי נסר. אמר ר' חייא בר אבא שלשה דברים סח לי ר' יוסי משמיה דריב"ל המגרר ראשי כלונסות חייב משום מחתך. והממרח רטיה בשבת חייב משום ממחק והמסתת את האבן בשבת חייב משום מכה בפטיש אמר ר' שמעון בן קיסמא אמר ריש לקיש הצר בכלי צורה והמנפח בכלי זכוכית חייב משום מכה בפטיש אמר ריש לקיש האי מאן דשקיל אקופי מגלימא חייב משום מכה בפטיש אקופי הן הקשרים וקיסמין דקין הבולטין מן הבגד והני מילי (הוא) דקפיד עלייהו שאינו רוצה ללובשו עד שיסירם:

הלכה ט

והכותב שתי אותיות תנו רבנן כתב אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתים פטור מחק אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתים חייב א"ר מנחם בר' יוסי זה חומר במוחק מבכותב והיינו טעמא כי פעמים כתב במשכן טעות על קרש אחד ומוחק כדי לכתוב אחרת במקומה מן הדין היה ראוי לחייב אף מוחק אות אחת כדי לכתוב אות אחרת במקומה אלא שאינו ראוי לחייב על מחשבת כתיבה יותר מעל כתיבה עצמה ויראה שאין חייב על מחיקת טשטוש דיו אפי' לכתוב כמה אותיות כי לא היה במשכן אלא מחיקת אותיות כדי לכתוב במקומו. אחרי כתבי זה מתוך הסברא וגם מדנקט בברייתא מחק אות אחת ראיתי בתוספתא [פי"ב] וכתב בה נפלה דיו על ספר ומחקו שעוה על הפנקס ומחקו אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב וטעמא לא בריר לן וי"ל דהיינו טעמא דהאות שנכתב בטעות כמאן דליתיה דמיא ועיקר החיוב בשביל מחשבת הכתיבה הלכך אפי' טשטוש דיו נמי והאי דנקט בברייתא מחק אות גדולה איידי דתני כתב אות אחת גדולה. והמכה בפטיש רבה ור' זעירי אמרי תרוייהו כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש:

הלכה י

א מתני' ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת חייב עליו חטאת וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אין חייב עליו אלא המצניעו.

ב גמ' כל הכשר להצניעו לאפוקי מאי רב מתנא אמר לאפוקי דם הנדה מר עוקבא אמר לאפוקי עצי אשירה. מ"ד דם הנדה כל שכן עצי אשירה. מ"ד עצי אשירה אבל דם הנדה מצניעו ליה לשונרא ואידך כיון דחלשא לא מצניע ליה:

הלכה יא

מתני' המוציא תבן כמלא פי פרה עצה כמלא פי גמל עמיר כמלא פי טלה עשבים כמלא פי הגדי עלי שום ועלי בצלים לחים כגרוגרת יבשים כמלא פי גדי. ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן. והמוציא אוכלין כגרוגרת חייב ומצטרפין זה עם זה מפני ששוו בשיעוריהן חוץ מקליפתן וגרעיניהן [ועוקציהן] וסובן ומורסנן ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים המתבשלים עמהן:

הלכה יב

גמ' מאי עצה אמר רב יהודה תבן של מיני קטנית. רבי יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים. עדשים אין פולין לא ורמינהו רבי יהודה אומר חוץ מקליפי פולין ועדשים לא קשיא הא בחדתי והא בעתיקי עתיקי מאי טעמא אמר רבי אבהו מפני שנראין כזבובין בקערה: הדרן עלך כלל גדול

פרק ח

הלכה א

א המוציא יין כדי מזיגת הכוס. חלב כדי גמיעה. דבש כדי ליתן על הכתית. שמן כדי לסוך בו אבר קטן. מים כדי לשוף בו את הקלור. ושאר כל המשקין ברביעית וכל השופכין ברביעית [ר"ש אומר כולן ברביעית] ולא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן:

ב גמ' תנא כדי מזיגת הכוס יפה מאי כוס יפה כוס של ברכה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שתהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית ת"ר המוציא חלב של בהמה כדי גמיעה. חלב של אשה כדי ליתן במשיפה קלור כדי לשוף במים דבש כדי ליתן על פי כתית. בעי רב אשי על פי כתית אפומא דכולא כתית

או דלמא אמורשא קמא דכתית לאפוקי הדר הודרנא דלא. תיקו. שמן כדי לסוך אבר קטן תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר שמן כדי לסוך בו אבר קטן של קטן בן יומו:

ג מתני' המוציא חבל כדי לעשות [אוזן לקופה גמי כדי לעשות] תלאי לנפה ולכברה. ר' יהודה אומר כדי ליקח ממנו מדת מנעל לקטן. נייר כדי לכתוב עליו קשר של מוכסין והמוציא קשר מוכסין חייב נייר מחוק כדי לכרוך על פי צלוחית קטנה של פלייטון:

ד גמ' ת"ר הוצין כדי לעשות אוזן לכפיפה מצרית. סיב אחרים אומרים כדי ליתן על פי משפך קטן של יין. רבב כדי לטוש תחת אספוגית קטנה. וכמה שיעורה כסלע. מוכין כדי לעשות כדור קטנה כאגוז. נייר כדי לכתוב עליו קשר של מוכסין. תנא כמה קשר מוכסין שתי אותיות. ת"ר המוציא קשר מוכסין עד שלא הראהו למוכס חייב משהראהו למוכס פטור. רבי יהודה אומר אף משהראהו למוכס חייב מפני שצריך לו. המוציא שטר חוב עד שלא פרעו חייב. משפרעו פטור. רבי יהודה אומר אף משפרעו חייב מפני שצריך לו:

ה מתני' עור כדי לעשות קמיע קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. דיו כדי לכתוב שתי אותיות. כחול כדי לכחול עין אחת. זפת וגפרית כדי לסתום נקב. שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן:

הלכה ב

א גמ' עור כדי לעשות קמיע וכן שיעור המעבד עור והמוציא עור בין מעובד ובין שאין מעובד בין לעבדו ובין שלא לעבדו שיעורו לעשות קמיע:

ב מתני' דבק כדי ליתן בראש השפשף. חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. רבי יהודה אומר כדי לעשות פטפוט. סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב. סיד כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות. רבי יהודה אומר כדי לסוד כלכול. רבי נחמיה אומר כדי לסוד אונדפי. אדמה כחותם המרצופין דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים כחותם האגרות. זבל וחול הדק כדי לזבל. [קלח של כרוב דברי ר"ע. וחכמים אומרים כדי לזבל] כרישא. חול הגס כדי ליתן על מלא כף סיד. קנה כדי לעשות קולמוס. ואם היה עבה או מרוסק כדי לבשל בו ביצה קלה שבבצים טרופה ונתונה באילפס:

ג גמ' אמר רב נחמן כגרוגרת מביצה קלה:

ד מתני' עצם כדי לעשות תרווד. אמר רב יהודה כדי לעשות חף. זכוכית כדי לגרור בה ראשי הכרכר. צרור או אבן כדי לזרוק בעוף רבי אליעזר בן יעקב אומר כדי לזרוק בבהמה. חרס כדי ליתן בין פצים לחבירו דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר כדי לחתות בו את האור רבי יוסי אומר כדי לקבל בו רביעית אמר רבי מאיר אע"פ שאין ראיה לדבר

זכר לדבר שנאמר (ישעיה ל) ולא ימצא במכתתו חרס לחתות (בו) אש מיקוד וגומר. אמר ליה רבי יוסי משם ראיה ולחשוף מים מגבא:

ה גמ' כדי לעשות חף אמר עולא חפי פותחת. זכוכית וכו' תניא כדי לפצוע בו שני נימין כאחת. צרור או אבן אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן והוא שמרגשת בה. וכמה שיעורה. תני ר' אלעזר בן יעקב משקל עשרה זוז. זונין על לבי מדרשא אמר להם רבותי אבנים של בית הכסא שיעורן בכמה. אמרו לו כזית כאגוז כביצה. אמר להו וכי תורטני יכניס. נמנו וגמרו מלא היד. תנו רבנן שלש אבנים מקורזלות מותר להכניס לבית הכסא וכמה שיעורן. רבי מאיר אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה. והלכתא נמנו וגמרו מלא היד אמר רבי יהודה אבל לא את הפייס. מאי פייס. אמר רבי זירא כרשיני בבלייתא פי' אדמה שהיא קרובה להתפרר. אמר רבא אסור למשמש בצרור בשבת כדרך שהוא ממשמש בחול. מתקיף לה מר זוטרא ליסתכן. אלא כלאחר יד. פירש רש"י הוצרך לפנות ואין יכול אסור למשמש משום השרת נימין כלאחר יד אוחז בשתי אצבעות ור"ח ז"ל פירש למשמש בצרור כדי להחליקו שלא ישרט בשרו ומשום כתישה:

הלכה ג

אמר רבי ינאי יש מקום קבוע לבית הכסא מכניס מלא היד ואם לאו כהכרעת מדוכה קטנה של בשמים פי' ראשו של בוכנא שדכין בו הבושם ופירשו בתלמוד ארץ ישראל מלא רגל מדוכה קטנה א"ר ששת אם יש עליה עד מותר פי' אפי' אבן גדולה יותר מכביצה או אם יש לפניו הרבה אבנים יותר ממלא היד אם יש עליה עד כלומר שקינוח ניכר בו ומעיד שכבר קנח בו מותר לטלטל כולן שכבר הוכנו. א"ל אביי לרב יוסף ירדו עליהן גשמים ונשטשטשו כלומר והעביר את הקינוח מהו. אמר ליה אם רישומו ניכר מותר. בעי מיניה רבה בר שילא מרב חסדא מהו להעלותן אחריו לגג. א"ל גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה אמר רב הונא אסור לפנות בשדה ניר בשבת משום דרבה דאמר רבה היתה גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש. אמר ריש לקיש צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו. והתולש ממנו בשבת חייב חטאת. אמר רבי יוחנן אסור לקנח בחרס משום סכנה א"נ משום כשפים. כי הא דרב חסדא ורבה בר רב הונא הוו קא אזלי בארבא אמרה להו ההוא מטרוניתא אותבן בהדייכו. לא אותבוה. אמרה מילתא אסרתה להההוא ארבא. אמרו אינהו מילתא שריוה. אמרה מאי איעביד לכו דלא מקנחיתו לכו בחספא ולא קטליתו כינא אמנא ולא אכליתו מכישא דאסר גינאה. היו לפניו צרור וחרס מקנח בחרס ואינו מקנח בצרור ודווקא בחרס דאוגני כלים. היו לפניו צרור ועשבים רב חסדא ורב המנונא חד אמר מקנח בצרור ואין מקנח

בעשבים וחד אמר מקנח בעשבים ואינו מקנח בצרור. ודוקא בעשבים לחין אבל עשבין יבישים משירין את השינים. איתמר הצריך לפנות ואינו נפנה רב חסדא ורבינא חד אמר רוח רעה שורה עליו וחד אמר רוח זוהמא שורה עליו. איתמר הצריד לפנות ואוכל דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו וזו היא תחלת ריח הפה. אכל ולא שתה אכילתו דם וזו היא תחלת חולי מעיים. אכל ולא הלך ד' אמות אכילתו מרקבת וזו היא תחלת ריח רע. רחץ ולא סך תחלה דומה לזולף מים על גבי חבית. רחץ בחמין ולא שתה מהן דומה לתנור שהסיקוהו בחוץ ולא הסיקוהו בפנים. רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו למים. הנצרך לפנות ואינו יכול לפנות אמר רב חסדא יעמוד וילך ארבע אמות וישב ויעמוד וילך ארבע אמות וישב רב המנונא אמר ימשמש בצרור באותו מקום. רב חנן מנהרדעא אמר יסתלק לצדדין ורבנן אמרי יסיח דעתו מדברים אחרים. אמר ר' ירמיה מדיפתי אנא חזיתיה לההוא טייעא דקם ויתיב וקם ויתיב עד דשפיך כקדירה: ת"ר הנכנס לסעודת קבע צריך שיבדוק את עצמו כיצד יעשה מהלך עשרה פעמים של ד' ד' פסיעות או ארבע פעמים של עשר עשר פסיעות ונפנה ונכנס וישב למקומו: הדרן עלך המוציא יין

פרק ט

הלכה א

אמר רבי עקיבא מנין לע"ז שהיא מטמאה במשא כנדה. שנאמר תזרם כמו דוה צא תאמר לו מה נדה מטמאה במשא אף ע"ז מטמאה במשא. מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר דרך אניה בלב ים. מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעים בתוכה חמשה זרעונים ארבע על ארבע רוחותיה ואחת באמצע שנאמר כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח זרעה לא נאמר אלא זרועיה. מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טהורה שנאמר היו נכונים לשלשת ימים. מנין שמרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. מנין לסיכה שהיא כשתיה ביום הכפורים אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו:

הלכה ב

א גמ' אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש ומדברי תורה אפילו בשעת מיתה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות אפי' בשעת מיתה [תהא עוסק]

בתורה אמר ר"ל אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות:

ב מתני' המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה. תבלין כדי לתבל ביצה קלה. ומצטרפין זה עם זה. קליפי אגוזים וקליפי רמונים סטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכה מי רגלים נתר ובורית קמוניא ואשלג כדי לכבס בהן בגד קטן פי סבכה רבי יהודה אומר כדי להעביר את הכתם פלפלת כל שהוא עיטרן כל שהוא [מיני בשמים] מיני מתכות כל שהוא:

ג גמ' ת"ר המוציא ריח רע כל שהוא שמן טוב כל שהוא ארגמן טוב כל שהוא ובתולת הורד אחת:

ד מתני' מעפר המזבח ומאבני המזבח מקק ספרים מקק מטפחותיהם כל שהוא מפני שמצניעין אותן לגונזן. ר' יהודה אומר [אף] המוציא משמשי ע"ז כל שהוא שנאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרם:

ה גמ' אמר רב יהודה אמר רב מקק ספרים ותכך דשיראי ואילא דענבי ופה דתאיני והה דרימוני כולהו סכנתא. ההוא תלמידא דהוה יתיב קמיה דרבי יוחנן וקאכיל תאנים ואמר ליה ר' קוצים יש בתאנים אמר קטליה פה לדין:

ו מתני' המוציא קופת הרוכלים אע"פ שיש בה מינין הרבה אין חייב אלא אחת. זרעוני [גינה] פחות מכגרוגרות רבי יהודה בן בתירא אומר חמשה זרע קשואין שנים זרע דילועים שנים זרע פול המצרי שנים חגב [טהור] חי כל שהוא מת כגרוגרות צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא שמצניעין אותה לרפואה רבי יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא שמצניעין אותו לקטן לשחק בו: הדרן עלך אמר רבי עקיבא

פרק י

הלכה א

א המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא. וכל אדם אינו חייב עליו אלא כשיעורו. חזר והכניסו אינו חייב עליו אלא כשיעורו:

ב גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר' מאיר אף במוציא חטה אחת לזריעה ואף אם לא הצניע מתחלה לכך:

הלכה ב

מתני' המוציא אוכלין ונתנן על האיסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור לפי שלא עשה מלאכתו בבת אחת. קופה שהיתה מליאה פירות ונתנה על האיסקופה החיצונה אע"פ שרוב פירות בחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה:

הלכה ג

א המוציא בין בימינו בין בשמאלו בין בתוך חיקו או על כתיפו חייב שכן (היתה) משא בני קהת. כלאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו באזנו ובשערו ובאפונדתו ופיה למטה בין פונדתו לחלוקו ובשפת חלוקו במנעלו בסנדלו פטור (לפי) שלא הוציא כדרך המוציאים:

ב גמ' אמר ר' אלעזר המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת. אמר רב משמיה דרבי חייא המוציא משוי על ראשו פטור וא"ת אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתן אצל כל אדם:

ג מתני' המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחוריו פטור. לאחוריו ובא לו לפניו חייב חטאת באמת אמרו האשה החוגרת בסינר בין מלפניה בין מלאחריה חייבת שכן דרכו להיות חוזר. רבי יהודה אומר אף מקבלי פיתקין כן. המוציא ככר לרה"ר חייב הוציאוהו שנים פטורים ואם לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין רבי שמעון פוטר המוציא אוכלים פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו. המוציא את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפילה לו. את המת במטה חייב. וכן כזית מן המת כזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ חייב רבי שמעון פוטר:

הלכה ד

גמ' ואם הוציא אדם כפות בשבת חייב: ההוא שיכבא דהוה בדיוקרת שרא להו רב נחמן בר יצחק לאפוקיה לכרמלית. אמר ליה ר' (יוחנן) [חנן] אחוה דמר בריה דרבנא לרב נחמן בר יצחק כמאן כר' שמעון אימור דאמר רבי שמעון דפטור מחטאת איסורא דרבנן מיהא איכא. אמר ליה האלהים דעיילת בית את ואפילו לרבי יהודה שרי מי קאמינא לרה"ר לכרמלית קאמינא גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה:

הלכה ה

א מתני' הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו וכן הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת רבי אליעזר מחייב וחכמים אוסרין משום שבות התולש מעציץ נקוב חייב משאינו נקוב פטור רבי שמעון פוטר בזה ובזה:

ב גמ' אמר רבי אלעזר מחלוקת ביד אבל בכלי ד"ה חייב. ואמר ר' אלעזר מחלוקת לעצמו אבל לחבירו ד"ה פטור וכן שערו תנא הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי

הזוג שתים ר' אליעזר אומר. אחת. ומודים חכמים לרבי אליעזר במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב ודבר זה אפילו בחול אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה. תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר ציפורן שפירש רובו וציצין שפירשו רובן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור. לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו רש"י פירש כלפי מעלה כלפי ראש האצבע ור"ת ז"ל פירש שפירשו כלפי היד והיינו למעלה שהוא כלפי הגוף וכן מוכח לקמן גבי מילה אמר רב יהודה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. אמימר שרא זילחא במחוזא פירוש התיר ריבוץ הבית במחוזא שהיו קרקעות שלהן מרוצפות בשייש אמר מאי טעמא אסרו רבנן משום דלמא אתי לאשויי גומות הכא ליכא גומות. רבה תוספאה אשכחיה לרבינא דקמצטער מהבלא ואמרי לה מר קשישא בריה דרבא אשכחיה לרב אשי דקמצטער מהבלא אמר ליה לא סבר לה מר להא דתניא הרוצה לרבץ ביתו מביא עריבה מליאה מים ורוחץ בה פניו בזוית זו וידיו בזוית זו ורגליו בזוית זו ונמצא הבית מתרבץ מאליו אמר ליה לאו אדעתאי. תניא אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת והאידנא דסבירא לן כרבי שמעון אפילו לכתחלה שרי. בעל ה"ג כתב דכיבוד נמי מותר מהאי טעמא ואפילו בדהוצי. ולא נהירא דאמר לקמן בפרק כל הכלים (דף קכד:) רבי אליעזר אומר אף בשל תמרה פי' אף מכבדות של תמרה מותר לטלטלן בשבת ופריך אי מחמה לצל בהא לימא רבי אליעזר אף בשל תמרה. משמע דפשיטא ליה להש"ס דליכא מאן דשרי מכבדות של תמרה ואפילו רבי שמעון מודה כדמפרשי' לעיל בפרק במה מדליקין דאי שרי לכבד הוי דבר שמלאכתו להיתר אלא ודאי לכ"ע כיבוד אסור מפני שמזיז עפר ממקומו ולא שרינן הכא אליבא דרבי שמעון אלא מרבץ: הדרן עלך המצניע

פרק יא

הלכה א

הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד חייב. מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרים כיצד שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים המושיט והזורק מזו לזו פטור. היו שתיהן בדיוטא אחת המושיט חייב והזורק פטור שכך היתה עבודת הלוים. שתי עגלות [זו אחר זו] ברשות הרבים מושיטין את הקרשים מזו לזו אבל לא זורקין. חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה טפחים ורחבן ארבע הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מכן פטור. הזורק ד"א בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ

והזורק ד' אמות בארץ חייב. זרק תוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור חוץ לד' אמות ונתגלגל תוך ארבע אמות חייב. הזורק ד' אמות בים פטור. אם היה רקק מים ורה"ר מהלכת בו הזורק לתוכו ארבע אמות חייב. וכמה רקק מים פחות מעשרה טפחים. רקק מים שרה"ר מהלכת בו הזורק לתוכו ארבע אמות חייב. והזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים ומן הספינה לים ומן הספינה לחבירתה פטור. ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו אם אינם קשורות אע"פ שמוקפות אין מטלטלין מזו לזו:

הלכה ב

גמ' איתמר ספינה רב הונא אומר מוציא ממנה זיז כל שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרו עושה מקום ארבע וממלא פי' עושה מקום רוחב ארבע מוקף מחיצות גבוהות עשרה וממלא דרך אותו מקום ורואין אנו את המחיצות כאלו הן מגיעות למים דמחיצה תלויה מתרת במים. והלכתא כוותייהו דהוה ליה רב הונא חד והני תרי ואין דבריו של אחד במקום שנים. אבל שופכין דידיה שופך אדופני דספינה ואע"ג דנחתי מכחו לים כחו בכרמלית לא גזור. ספינות קשורות זו לזו מטלטלין מזו לזו ועל ידי עירוב כדרב ספרא וכדתניא ספינות קשורות זו לזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו. חזרו ונתקשרו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתירן הראשון. וכן מחצלאות הפרוסות ברשות הרבים מערבין ומטלטלין מזו לזו. נגללו נאסרו חזרו ונפרסו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתירן הראשון. שכל מחיצה הנעשית בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה. איני והאמר רב נחמן לא שנו אלא לזרוק אבל לטלטל אסור. כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר. פרש"י והאי דקתני חזרו להיתירן הראשון לא קאי אמזיד ולא נהירא דא"כ אמאי קתני מזידין והוא עיקר החידוש ואי לא קאי עליה אמאי תנייה. וגם מה שפירש"י דרב נחמן קאי אסיפא דהך ברייתא לא נהירא דא"כ במסכת עירובין דהך ברייתא עיקרה שנויה שם ה"ל לאיתויי עלה מילתיה דרב נחמן. ופי' ר"ת דמילתא דרב נחמן בעלמא איתמר אמחיצה הנעשית במזיד ולא אהך ברייתא ואגב דהביא הך ברייתא הכא אמילתא דרב ספרא דמתיר לערב ולטלטל אפילו נפסקו וחזרו ונקשרו פריך מינה לרב נחמן. והכי פירושא דברייתא מחצלאות הפרוסות לרשות הרבים כעין בתים זו אצל זו מערבין ומטלטלין מזו לזו כמו כותל שבין שתי חצירות ויש ביניהן חלון או כותל שאם רצו מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד נגללו נאסרו פירוש אם עירבו שנים וסמכו על פריסת מחצלאות שביניהם כשנגללו נאסרו כמו שתי חצירות שנפרצו במלואן זו לתוך זו. חזרו ונפרסו וכו' חזרו להיתירן הראשון דהיו כשתי חצירות ומטלטלין אלו בכאן ואלו בכאן. שכל מחיצה הנעשית בשבת כו'

טעמא קיהיב למילתיה דקי"ל בעלמא מחיצה הנעשית בשבת ואפילו לרשות הרבים שמה מחיצה וכל שכן הכא דהאי מחיצה אינה באה אלא להתיר איסור דיורין של שתי החצירות הלכך חזרו להיתירן הראשון אפילו מזידין דלא שייך למילתיה דרב נאמן כלל דרב נחמן איירי בעושה מחיצה ברשות הרבים שעל ידה נעשית רשות היחיד אבל הכא בלא הך מחיצה נעשית רשות היחיד והמחיצה אינה באה אלא לחלק הדיורין. ומסיפא דקתני שכל מחיצה הנעשית בשבת שמה מחיצה דמשמע אפילו לטלטל דומיא דרישא פריך אההיא דרב נחמן דאיתמר בעלמא ומשני דרב נחמן אמזיד איתמר היכא דעושה מחיצה ברשות הרבים והך דמחצלאות חזרו להיתירן הראשון ואפילו במזיד:

הלכה ג

מתני' הזורק ונזכר לאחר שיצתה מידו וקלטה אחר או שקלטה כלב או נשרף פטור. זרק כדי לעשות חבורה בין באדם בין בבהמה ונזכר עד שלא נעשית חבורה פטור. זה הכלל כל חייבי חטאות אינם חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה. תחלתן זדון וסופן שגגה תחלתן שגגה וסופן זדון אין חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה: הדרן עלך הזורק

פרק יב

הלכה א

א הבונה כמה יבנה ויהא חייב. הבונה כל שהוא. המסתת והמכה בפטיש והמעצד והקודח כל שהוא. זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב מפני שהוא כמתקן מלאכה שכן מרדדי טסי המשכן עושין כך. החורש כל שהוא והמנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב. המלקט עצים [אם לתקן כל שהוא] אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה. המלקט עשבים [אם לתקן כל שהוא] אם לבהמה כמלא פי הגדי:

ב גמ' תנו רבנן התולש עולשין והמזרד זרדין אם לאכילה כגרוגרות אם לבהמה כמלא פי הגדי אם להיסק כדי לבשל בו ביצה קלה ואם ליפות את הקרקע כל שהוא. אטו כולהו לאו ליפות את הקרקע נינהו. רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו באגם שנו. אביי אומר אפילו תימא בשדה כגון דלא מכוין. והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. לא צריכא דקעביד בארעא דחבריא. פי' בערוך דמאחר שאינו נהנה כלל ביפוי קרקע של חבירו שרי לכתחלה ואע"ג דהוה פסיק רישיה והא דאמר אביי ורבא דאמרו תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות שהוא אסור היינו בדבר שהוא נהנה כגון דעביד בארעא דידיה וכגון אב הקוצץ בהרת בנו בשעת מילה שהוא נהנה

בדבר אבל פסיק רישיה דעביד בארעא דחבריה ואחר הקוצץ בהרת בשעת מילה שאין נהנין בדבר מותרין לכתחלה ואפילו איסורא דרבנן ליכא. הלכך חבית הפקוקה בפשתן מותר להסיר הפקק וליקח ממנו יין בשבת אע"פ שאי אפשר בשעה שנוטל הפקק מן הפשתן שהוא במקום ברזא שלא יסחוט והוה ליה פסיק רישיה מאחר שאין נהנה בסחיטה זאת שהיין נופל לארץ מותר. ונראה דלאו ראיה היא דהא דאמר הכא לא צריכא דעבד בארעא דחבריה דלאו לענין איסור לכתחלה קמפליג בין עביד בארעא דידיה בין עביד בארעא דחבריה אלא לענין חיוב חטאת ופטור קמפליג דבהכי איירי אבל לענין איסור אפילו לרבי שמעון אסיר לכתחלה מדרבנן אע"פ שאינו נהנה. ועוד הביא ראיה בערוך מהא דאמר לקמן בפרק רבי אליעזר דמילה (דף קלג.) ואביי אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה אמר רב משרשיא באומר אבי הבן לקוץ בהרת בנו קמיכוין ואי איכא אחר ליעבד אחר כדריש לקיש דליכא אחר. אבל אי הוה אחר מותר לכתחלה אע"ג דפסיק רישיה הוא דאי אפשר למול בלא קציצת הבהרת מאחר שין נהנה בדבר אלמא דשרי רבי שמעון פסיק רישיה בדבר שאין נהנה ואינה ראיה דהא דבעי הש"ס אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה לא קאי אמסקנא דסבר אביי דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כדקאמר התם לבתר דשמעה מרבא סברה ולא קאי אלא אהא דאביי דהוה משני מעיקרא לא צריכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור אבל לר"ש לא איצטריך קרא דהא פליג אף בפסיק רישיה ולא ימות דאכתי לא שמע מרבא דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה ובעי אביי אליבא דרבי שמעון בשר מאי עביד ליה (אלמא סבר אביי מעיקרא דפליג רבי שמעון אף בפסיק רישיה האי בשר מאי עביד ליה) אבל במסקנא דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה לא שנא אב ולא שנא אחר. ועוד אף לדבריו מה ראיה מביא דמצינו למימר דרבי שמעון מודה דאיכא איסור דרבנן בפסיק רישיה דאין נהנה דבפרק ר' אליעזר דמילה לא אשכחן דסבירא ליה לרבי שמעון אלא שמותר מן התורה. ועוד הביא ראיה בערוך מהא דאומר פרק כל כתבי הקדש (דף קיז.) לא צריכא דשקיל ליה בברזא אע"ג דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה מאחר שאין נהנה מותר שאין צריך לחתיכות קטנות כל כך. ואינו ראיה כמו שפירש"י שם שאין דרך הפשט בכך וליכא איסירא. ועוד יש לפרש דמאחר דשקיל ליה בברזא אין זה עור שאין בו כדי לעשות קמיע. ועוד הביא ראיה מההיא דסוכה פרק לולב הגזול (סוכה דף לג:) תנו רבנן אין ממעטין ביו"ט משום ר' אלעזר בר' שמעון אמרו ממעטין פירוש ענבי הדס שפוסלין אותו ופריך והא קמתקן מנא ומשני הכא במאי עסקינן שלקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק

רישיה ולא ימות ומשני לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי ומאחר שאינו נהנה מותר אע"ג דהוי פסיק רישיה. ויש לדחות דמצוה שאני אי נמי כיון דרבי שמעון סבר דבר שאין מתכוין מותר מן התורה הכא אע"ג דפסיק רישיה הוא הואיל ואית ליה אחריני שרי לרבי שמעון דשמא לא יהא צריך לזה שתקן ואיגלאי מילתיה דלא תקן כלי אבל לרבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור ואי צריך ליה איכא איסור דאורייתא לא שרינן אע"ג דאית ליה הושענא אחריתי. ועוד הביא ראיה לדבריו מהא דאמר בזבחים בשלהי כל התדיר (דף צא:) המתנדב יין מביאו ומזלפו על גבי האישים ופריך והא קמכבה ומוקי לה כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ואע"ג דהוי פסיק רישיה דאי אפשר לזלף על גבי האישים שלא יכבה מתיר רבי שמעון לכתחלה מאחר שאין נהנה. ויש לדחות דאפשר שיפול על עצי המערכה או על האברים ועוד קשה לפירוש הערוך דהא מפיס מורסא בשבת להוציא ממנה ליחה פטור אבל אסור אי לאו משום צערא דגופא אע"פ דאינו נהנה בבנין הפתח וגם אינו מכוין בבנין הפתח אלא לנקיבה בעלמא כדי שתצא הליחה. וגם קשה ממחט ליטול בה את הקוץ דמוקי לה בסנהדרין (דף פד:) כר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ודוקא משום צערא דגופא ואע"ג דאינו מתכוין לעשות חבורה אלא להוציא את הקוץ:

הלכה ב

א מתני' הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין משום שם אחד בין משום שני שמות בין משני סמניות בכל לשון חייב. רבי יוסי אמר לא חייבו כותב שתי אותיות אלא משום רושם שכן היו רושמין על הקרשים לידע איזהו בן זוגו. א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון שם משמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל. הכותב בין בימין בין בשמאל אוקמא אבייי בשולט בשתי ידיו. הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב חטאת. כתב בדיו בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא רושם חייב. על שני כותלי זוית על שני לוחי פנקס והן נהגין זה עם זה חייב. הכותב על בשרו חייב. המסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב וחכמים פוטרין. כתב במשקין במי פירות באבק דרכים באבק סופרים ובכל דבר שאין מתקיים פטור. כלאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו כתב אות אחת סמוך לכתב וכתב על גבי כתב נתכוין לכתוב ח' וכתב שני זיינין אחת בארץ ואחת בקורה על שני כותלי בית ועל שני לוחי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור. כתב אות אחת נוטריקון רבי יהושע ב"ב מחייב וחכמים פוטרין:

ב גמ' תנא הכותב אות אחת והשלימה לספר חייב. ארג חוט אחד והשלימו לבגד חייב. תנא הגיה אות אחת חייב. אמר רב ששת כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו שני זיינין. רבא אמר כגון שנטלו לגגו של ד' ועשאו רי"ש:

ג מתני' הכותב שתי אותיות בשתי העלמות אחת שחרית ואחת בין הערבים רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרים:

ד גמ' במאי קמיפלגי רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור: הדרן עלך הבונה

פרק יג

הלכה א

א רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג חייב וחכמים אומרים בין בתחלה בין בסוף שיעורו שני חוטין. העושה שתי בתי נירין בנירין ובקירוס בנפה וכברה ובסל חייב. התופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור שתי תפירות. הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטורין. והמקלקל ע"מ לתקן שיעורו כמתקן:

ב גמ' תניא רבי שמעון בן אלעזר משום רבי חלפתא בן אגרא שאמר משום רבי יוחנן בן נורי המקרע בגדיו בחמתו יהא בעיניך כעובד עבודה זרה שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו לך עבוד עבודה זרה והולך ועובד. א"ר יוחנן מאי קראה לא יהיה בך אל זר איזהו אל זר שהוא בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע. ואי עביד למירמא אימתא אאינשי דביתיה שפיר דמי. כי הא דרב יהודה שליף מיצביתא רב אחא בר יעקב תביר מאני תבירי רב ששת שדא לאמתיה מוניני אריישא:

הלכה ב

א מתני' שיעור המלבן והמנפץ והצובע והטווה כמלוא רוחב הסיט כפול האורג שני חוטין שיעורו כמלוא רוחב הסיט:

ב רבי יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב. וחכ"א צפור למגדל וצבי לבית לגינה ולחצר ולביברין חייב. רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין. זה הכלל כל המחוסר צידה פטור ושאינו מחוסר צידה חייב. צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב. נעלו שנים פטורים. לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים שניהם חייבין. ורבי שמעון פוטר:

ג גמ' תנו רבנן הצד צבי ישן וסומא חייב. חגר וזקן וחולה פטור. תנו רבנן הצד חגבים והגזין והצרעין ויתושין בשבת חייב דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים כל שבמינו ניצוד חייב וכל שאין במינו ניצוד פטור:

ד מתני' ישב אחד עלהפתח ולא מלאהו וישב השני ומלאהו השני חייב. ישב הראשון על הפתח ומלאהו וישב השני בצדו אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור. הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו:

ה גמ' אמר ר' אבא אמר רבי חייא בר אשי אמר רב נכנסה לו צפור תחת כנפיו יושב ומשמרו עד שתחשך. אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר. חדא הא וממאי דפטור ומותר דקתני סיפא הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו. ואידך המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה לחה פטור. וממאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד (מותר) ליטול בה את הקוץ ואידך הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חייב וממאי דפטור ומותר דתנן כופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב בשביל שלא תשוך: הדרן עלך האורג

פרק יד

הלכה א

א שמונה שרצים האמורין בתורה הצדן והחובל בהן חייב. ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור. פי' כל זמן שלא יצא דם. אבל שמונה שרצים אם נצרר הדם אע"פ שלא יצא חייב לפי שיש להן עורות והעור מעכב הדם שלא לצאת וסופו לנקב העור ולצאת. אבל שאר שקצים ורמשים אין להן עורות ואם נעקר הדם היה יוצא הלכך אינו חייב עד שיצא מהן. והצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור. חיה ועוף שברשותו החובל בהן חייב והצדן פטור. הצד פרעוש בשבת פטור אבל אסור וההורגו חייב לד"ה. פי' ה"ר פורת ז"ל הא דצדן אסור היינו על גבי קרקע דוקא או על גבי בגדיו מבחוץ אבל אם הוא על בשרו ונושכו מותר ליקחנו ולהשליכו מעליו דאינו כמתכוין לצודו אלא כמתעסק שלא ישכנו ואין בו משום איסור טלטול מידי דהוה אקוץ בר"ה דשרינן בפרק כירה (דף מב.) לטלטלו ולהוליכו פחות פחות מד' אמות:

ב גמ' אמר שמואל השולה דג מן הים כיון שיבש בו כסלע חייב. א"ר יוסי בר אבין ובין שני סנפיריו. רב אשי אומר לא תימא יבש ממש אלא אפי' מכי דייב ריריה. אמר רב ששת האי מאן דתלש כשותא דמסגי מהיזמי או מהיגי חייב משום עוקר דבר מגידולו. אמר אביי האי מאן דתלש פיטרא מאונא דחצבא חייב משום עוקר דבר מגידולו:

הלכה ב

א מתני' אין עושין הלמי בשבת אבל עושה הוא מי מלח וטובל בהן פתו. אמר רבי יוסי והלא הוא הלמי בין מרובה בין מועט ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן לכתחלה לתוך המים או לתוך המלח:

ב גמ' שם ע"ב מאי קאמר אמר רב יהודה הכי קאמר אין עושין מי מלח מרובים אבל עושה הוא מי מלח מועטין תטא נמי הכי אין עושין מי מלח מרובים לתת לתוך הכבשין שבתוך הגיסטרא אבל עושה מי מלח מועטין וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל. אמר רבי יוסי וכי מפני שהללו מועטין והללו מרובין הללו מותרין והללו אסורין יאמרו מלאכה מרובה אסורה מלאכה מועטת מותרת אלא אלו ואלו אסורין ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן ומלח או שמן ומים ובלבד שלא יתן מים ומלח לכתחלה. ולית הלכתא כר' יוסי אלא כת"ק בפ"ק דעירובין (דף יד:) אמר רב יוסף אין הלכה כר' יוסי לא בהלמי ולא בלחיים אע"ג דלא סמיך התם אהאי פיסקא בלחיים דקאמר פוק חזי מאי עמא דבר איכא למימר בהלמי קי"ל כהך פסקא דרב יהודה בר חביבא ורבה ורב יוסף דלא אסרי אלא מי מלח עזין משמע דסבירא להו כרבנן. וגם (רש"י) [רב אלפס] פי' פוק חזי מאי עמא דבר וכבר נהגו להתירו ודלא כרבי יוסי. תני רב יהודה בר חביבא אין עושין מי מלח עזין. ורבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו כל שהביצה צפה בהן וכמה אמר אביי תרי תלתי מילחא ותלתא מיא. למאי עבדי לה למורייסא. ותני רב יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת. רב חזקיה משמיה דאביי אמר צנון אסור וביצה מותרת. וכן הלכה. אמר רב נחמן מריש הוה מלחנא פוגלא בשבת אמינא אפסודי קמפסידנא דאמר שמואל פוגלא חורפא מעלי. כיון דשמעתיה להא דכי אתא עולא ואמר במערבא מלחי כשורי כשורי. מימלח לא מלחנא טבולי ודאי מטבילנא. יין לתוך העין אסור. על גב העין מותר. ורוק תפל אפילו על גב העין אסור. וכן הלכה. אמר מר עוקבא אמר שמואל שורה אדם קלורין מע"ש ונותן על גב עינו בשבת ואינו חושש. בר ליואי הוי קאי קמיה דמר עוקבא חזייה דהוה עמיק ופתח. א"ל כולי האי ודאי לא שרי מר שמואל. תניא רבי מונא בשם ר' יהודה אומר טפת צונך שחרית ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית עדיף מכל קלורין שבעולם:

הלכה ג

הוא היה אומר יד לעין תקצץ יד לחטם תקצץ יד לפה תקצץ יד לאזן תקצץ יד לחסודה תקצץ יד לאמה תקצץ יד לפי הטבעת תקצץ יד לגיגית תקצץ יד מסמית יד מחרשת יד מעלה פוליפוס:

הלכה ד

אמר ר' יהושע מעלין אונקלי בשבת. מאי אונקלי א"ר אבא איסטומכא דליבא. פירוש פוסא"ר מעיר"ה. (ע"ז פ"ב דף כח.) אמר אביי האי פדעתא סכנתא ומחללין עליה את השבת. אמר רב ספרא האי ענבא פרונקא דמלאכא דמיתותא הוא. אמר רבה האי סימטא פרונקא דאישתא הוא:

הלכה ה

אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן (שם) מכה של חלל אין צריכה אומד והאי אישתא צמירתא כמכה של חלל דמי ומהיכן היא מכה של חלל פי' ר' אמי מן השפה ולפנים. גרסינן בפ"ק דע"ז (דף יב:) נימא של מים מותר להחם לו מים בשבת. ומעשה באחד שבלע נימא של מים והתיר לו ר' נחמיה להחם לו חמין בשבת. אדהכי והכי אמר רב הונא בריה דרב יהושע נגמע חלא . תנן במסכת יומא (דף פד:) ועוד א"ר מתיא בן חרש החושש בפיו מטילין לו לתוך פיו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחין את השבת. לאיתויי מאי לאיתויי ספק שבת אחרת. היכי דמי כגון דאמדוה לתמניא יומי ויומא קמא שבתא מהו דתימא ניעכבי עד אורתא כי היכי דלא ניחול עליה תרי שבי קמ"ל. תניא נמי הכי מחממין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו ואין אומרים נמתין לו שמא יבריא אלא מחמין לו מיד וספקו דוחה את השבת. ולא ספק שבת זו אלא אפי' ספק שבת אחרת. ואין עושין דברים הללו לא ע"י נכרים ולא ע"י קטנים אלא ע"י גדולי ישראל. ואין אומרים לעשות דברים הללו לא ע"י כותיים ולא ע"י נשים מפני שמצטרפות לדעת אחרת: ת"ר מפקחין פיקוח נפש בשבת והריז הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין כיצד ראה תינוק נופל. (לבור עוקר חוליא ומעלהו) לים פורס מצודה ומעלהו והזריז הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין אע"ג דצייד כוורי ראה תינוק שנפל לבור עוקר חוליא ומעלהו אע"ג דקמתקן דרגא לחול. ננעל דלת בפני תינוק שובר דלת ומוציאו אע"ג דמיתבר ליה ציבי. מכבין ומפסיקין בפני הדליקה כו' אע"ג דקממכיך מכוכי וצריכי כולהו כדאיתא ביומא:

הלכה ו

אמר מר עוקבא מי שניגפה ידו או רגלו צומתא ביין ואינו חושש איבעיא להו חלא מאי אמר ליה רב הלל לרב כי הוינא בי רב כהנא אמר לן חלא לא. אמר רבא הני בני מחוזא כיון דמפנקי אפילו חמרא נמי מסי להו. ואסיר. רבינא איקלע לבי רב אשי חזייה דדרכא ליה חמרא אגבא דכרעיה וקצמית ליה בחמרא אמר ליה ולא סבר לה מר הא דאמר רבא הני בני מחוזא כיון דמפנקי אפי' חמרא מסי להו ומר נמי הא מפנק. אמר ליה גב היד

וגב הרגל שאני דאמר רב אדא בר מתנא אמר רב גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליה את השבת:

הלכה ז

ת"ר רוחצים במי גרר ובמי חמתן ובמי עסיא ובמי טבריא אבל לא בים הגדול ולא במי משרה ולא במימי של סדום בים הגדול אוקימנא במים הרעים שבו אבל במים היפים שבו רוחצין. ולא במי משרה אוקימנא דאישתהי ביה אבל לא אישתהי ביה רוחצין:

הלכה ח

א מתני' אין אוכלין אזוב יון לפי שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר ושותה הוא את אבוב ראה. כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה (הוא לרפואה) חוץ ממימי דקלים וכוס של עיקרין מפני שהן לירוקה. אבל שותה הוא מי דקלים לצמאו וסך שמן של עיקרין שלא לרפואה:

ב גמ' כל האוכלין אוכל אדם לרפואה לאתויי טחול לשינים וכרישין לבני מעיים. וכל המשקין לאתויי מאי. לאתויי מי צלף בחומץ. אמר רבינא לרבא מהו לשתות מי רגלים בשבת. אמר ליה תניתוה כל המשקין הוא שותה ומי רגלים לא שתו אינשי:

הלכה ט

תניא מנין לסירוס באדם שהוא אסור שנאמר ובארצכם. לא תעשו בכם לא תעשו. ואפילו מסרס אחר מסרס חייב דאמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר לא תאפה חמץ ולא תעשה חמץ. במסרס אחר מסרס שהוא חייב שנאמר ובארצכם לא תעשו ומעוך וכתות ונתות וכרות אם על כרות חייב על נתוק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב. בשאלתות דרב אחאי כתוב אסור לשתות סמא דמעלי לגופא ומיעקר משום דכתיב ובארצכם לא תעשו קרי ביה לא תיעשו. ודוקא לרבי יהודה הוא דאסור דאית ליה דבר שאין מתכוין אסור. אבל לרבי שמעון מותר כיון שאין מתכוין לסירוס אלא לרפואה. והא דקי"ל כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר הני מילי במילי דשבת אבל בכל התורה כולה קי"ל כרבי יהודה דדבר שאין מתכוין אסור. ואין דבריו נראין בזה דבכל התורה קי"ל כר' שמעון כדמשמע לעיל פרק המוציא (דף פא:) גבי נזיר חופף ומפספס דמינה פסיק רבי יוחנן הלכה כר' שמעון כסתם משנה וכן בפ' כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לד.) עלה דאין מקיזין דם לבכור דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון ופריך אהייא אילימא רבי שמעון דמתני' עד השתא לא אשמעינן שמואל דהלכה כרבי שמעון והאמר רב חייא בר אשי כו' ומאי פריך אע"ג דאשמעינן שמואל הלכה כרבי שמעון בשבת אכתי איצטריך

לאשמעינן בעלמא. אלא ודאי אין חילוק בין שבת לשאר איסורין. והיכא דשתי סמא לרפואה ומיעקר אסור אפילו לר' שמעון דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. ולא שייכי כאן דברי בעל הערוך דאמר לא אסר רבי שמעון פסיק רישיה אלא היכא דניחא ליה. דהיינו דוקא לענין שבת דבעינן מלאכת מחשבת אבל בשאר איסורים לא בעינן דניחא ליה מדפריך הש"ס בפרק כל התדיר (זבחים דף צא:) גבי המתנדב יין מזלפו על גבי האישים והא קמכבה אע"ג דלא ניחא ליה כבוי. ועוד מסיק בשאלתות מהו לסרוסי כלבא וכל דבר טמא מי אמרינן בבהמה טהורה דוקא איירי קרא דחזי לקרבן או דלמא לענין עשיית סירוס לא שנא. ת"ש שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להו כתיב ובארצכם לא תעשו מכדי חובת הגוף היא מה לי בארץ מה לי בחוצה לארץ אלא האי בארץ לכל אשר בארץ:

הלכה י

א מתני' החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא. החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ולא שמן ורד. בני מלכים סכין על גבי מכותיהן שמן ורד שכן דרכן לסוך בחול רבי שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם:

ב גמ' ולא יגמע בהן את החומץ והתניא ולא יגמע ויפלוט אבל מגמע ובולע כי תנן במתני' לא יגמע ויפלוט תנן. בתוספתא (פי"ג) אין לועסין מצטכי בשבת אימתי בזמן שמתכוין לרפואה לא ישוף אדם סם בשיניו בזמן שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה מותר. החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ והוא פולט אבל מגמע ובולע. ומטבל כדרכו ואינו חושש:

הלכה יא

א החושש בגרונו לא יערענו בשמן אבל נותן שמן לתוך אניגרון ובולע. (ברכות דף לו.):

ב החושש במתניו כו' רבי שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם אמר רב הלכה כרבי שמעון ולאו משום טעמיה דאילו לרבי שמעון אע"ג דלא שכיח שרי ורב אי שכיח אין אי לא שכיח לא וכן הלכתא: הדרן עלך שמונה שרצים

פרק טו

הלכה א

א ואלו קשרים שחייבין עליהם קשר גמלים וקשר של ספנים. וכשם שחייבין על קשורן כך חייבין על היתרן. רבי מאיר אומר כל קשר שיכול להתירו באחת מידיו אין חייבין

עליו. ויש לך קשרים שאין חייבין עליהם כעל קשר הגמלים וקשר הספנים קושרת אשה מפתחי חלוקה וחוטי סבכה של פיסקיא ורצועות מנעלו וסנדלו ונודות יין ושמן וקדרה של בשר. אמר רבי אליעזר בן יעקב קושרין בפני בהמה בשביל שלא תצא קושרין דלי בפיסקיא אבל לא בחבל ורבי יהודה מתיר. כלל אמר רבי יהודה כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו:

ב גמ' יש לך קשר שאין חייבין עליו חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא ומאי ניהו קיטרא דקטרי בזממא וקיטרא דקטרי באיסתריא. ומפתחי חלוק וחוטי סבכה ושל פיסקיא ורצועות מנעל וסנדל ונודות של יין ושמן וקדרה של בשר מותרין לכתחלה. ורצועות מנעל וסנדל איתמר רצועות מנעל וסנדל תני חדא חייב חטאת ותני חדא פטור אבל אסור ותני חדא מותרין לכתחלה קשיא מנעל אמנעל קשיא סנדל אסנדל. מנעל אמנעל לא קשיא הא דתני חייב חטאת דאושכפי פרש"י שהרצען מכניס הרצועה בנקב שבמנעל וקושר קשר אחד בסוף הרצועה שלא תצא הרצועה מן הנקב והוא קיים לעולם ורב אלפס ז"ל פירש דמעשה של אומן הוא. ולא נהירא דבקשר של קיימא אין חילוק בין מעשה אומן למעשה הדיוט. והא דתני פטור אבל אסור בדרבנן פרש"י שאין מקפידין להדקן על שוקיהן ויכולין לחלצן ולנעלן בלא התרת הקשר ומכל מקום קשר של קיימא לא הוי דבשעת הטיט צריכין להתירן ולהדקן על השוק שלא ישאר בטיט. והא דתני מותר לכתחלה בבני מחוזא שמקפידין להדקן על השוק וצריכין להתירן כשחולצן. וסנדל אסנדל לא קשיא הא דתני חייב חטאת בדטייעי דקשרי אושכפי והן קיימין לעולם. והא דתני פטור אבל אסור בדחומרא דקטרי אינהו והוא קיים שבוע או יותר. ומותר לכתחלה דנפקי ביה תרי זימנין דנפק ביה האי ומרווח ליה. וזימנין דנפיק ביה האי ומעייק ליה. וכתב בעל התרומות ז"ל דאבנטין שקושרים אותם ברצועות ואינו מתירן אלא כשמשנה המכנסיים אסור לקושרן בשבת. ר' ירמיה הוה קאזיל בתריה דרבי אבהו בכרמלית איפסיקא ליה רצועה דסנדליה אמר ליה שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה וכרוך עליה. אבייי הוה יתיב קמיה דרב יוסף בחצר איפסיקא ליה רצועה דסנדליה אמר ליה מאי איעביד ליה אמר ליה שבקיה. ומאי שנא מדרבי ירמיה. התם לא מנטר הכא מנטר. רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו' פשיטא לא צריכא דאית ליה תרי איסרי מהו דתימא חד מינייהו בטולי בטליה קמ"ל. אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בן יעקב. קושרין דלי בפיסקיא אבל לא בחבל אמר רבי אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב מביא אדם חבל של גרדי מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאבוס אמר

רב נחמן אמר שמואל כלי קיואי מותר לטלטלן בשבת ואוקימנא בחבל דגרדי דהיינו כלי קיואי:

הלכה ב

א מתני' מקפלין את הכלים אפילו ארבע וחמש פעמים. ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת אבל לא מציעין משבת למוצאי שבת רבי ישמעאל אומר מציעין את המטות מיום הכפורים לשבת וחלבי שבת קריבין ביום הכפורים ושל יום הכפורים אינן קריבין בשבת. רבי עקיבא אומר לא של שבת קריבין ביום הכפורים ולא של יום הכפורים קריבין בשבת:

ב גמ' מקפלין את הכלים וכו' אמרי דבי רבי ינאי לא שנו אלא באדם אחד. אבל בשני בני אדם לא. ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בחדשים אבל בישנים לא. ובחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים אבל בצבועין לא. ולא אמרן אלא שאין לו להחליף אבל יש לו להחליף לא. תנא של בית ר"ג לא היו מקפלין כלי לבן שלהן מפני שהיה להם להחליף: אמר רב יש לו להחליף יחליף אין לו להחליף ישלשל בגדיו. וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול וכרבי יוחנן דקרי למאני מכבדותא. מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול. ממצוא חפצך חפציך אסורין חפצי שמים מותרין. ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול שלא יוסיף לדבר דברים יתרים כדאמרינן בויקרא רבה (פ' לד) אמיה דרבי שמעון בן יוחאי כד הוות משתעיא מותר הוה אמר לה שבתא הוא ושתקה. ובירושלמי (הל' ג) נמי קאמר בטורח התירו שאילת שלום בשבת. ודבר דבר דבור אסור הרהור מותר. אמר רבי חייא בר אשי אמר ר' יוחנן מנין לשינוי בגדים מן התורה שנאמר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים ותנא דבי ר' ישמעאל בגדים שבשל בהן לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו. שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול מאי היא כי הא דאמר רבי זירא אמר רב הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח רגלו ראשונה קודם שיעקור שניה מותר ואם לאו אסור. מתקיף לה (מר זוטרא) [רבא] היכי ליעביד ליקיף קמפיש בהלוכא. ליעבר במיא זימנין דמתווסן מאניה ואתי לידי סחיטה. אלא בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי אלא כדבעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת אמר ליה וכי בחול מי התירו שאני אומר פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדרא ליה בקידושא דבי שמשא כששותה כוס של קידוש. ומירהט בשבתא לבי מדרשא שפיר דמי דאמרינן בפרק קמא דברכות (דף ז:) אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא לרבנן דהוו רהטי בשבתא לפירקא אמינא קא

מחללי רבנן שבתא כיון דשמעיתא להא דאמר רבי תנתום אמר ר' יהושע בן לוי לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה אפי' בשבת שנאמר אחרי ה' ילכו אנא נמי רהיטנא:

הלכה ג

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן גנאי לתלמיד חכם שיצא במנעלים מטולאים. והא רבי אחא בר חנינא נפיק. בטלאי על גבי טלאי. והני מילי בצלא אבל בפנתא לא. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדיו חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משניאי. רבא אמר רבד איתמר ולא פליגי הא בלבושא והא בגלימא פירוש רבב כמו קירא וזיפתא וכיוצא בו. פירוש רבד דם יבש וטעמו של דבר שמא יראה ככתם נדה ויבא לידי חשד. אמר רבי זירא איזהו תלמיד חכם שממנין איתו פרנס על הצבור זה ששואלין ממנו דבר הלכה בכל מקום ואומרה ואפי' במסכת כלה ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו זה המניח חפציו ועוסק בחפצי שמים. למאי נפקא מינה למיטרח ליה בריפתיה. גרסינן ביומא (דף עב:) רבי יוחנן רמי כתיב ועשית לך ארון עץ וכתיב ועשו ארון עצי שטים מכאן לתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו. מבית ומחוץ תצפנו אמר רבה כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם. אביי ואיתימא רבי אבא אמר נקרא תועבה שנאמר אף כי נתעב ונאלח. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין. אוי לתלמיד חכם שעוסק בתורה ואין בו יראת שמים אמר רבי ינאי חבל על דלית ליה ביתא ותרעא לביתא עביד. אמר להו רבא לרבנן במטותא מינייכו לא תירתו תרתי גיהנם אמר ריב"ל מאי דכתיב וזאת התורה אשר שם משה זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם מיתה. ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו דבר הלכה ואומרה. למאי נפקא מינה למנוייה ברישא אי במסכתא באתריה. ואי בכולי התלמוד ריש מתיבתא: הדרן עלך ואלו קשים

פרק טז

הלכה א

א כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה. בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן. ואע"פ שכתובין בכל לשון טעונין גניזה. ומפני מה אין קורין בהן מפני בטול בית המדרש. מצילין תיק הספר עם הספר ואע"פ שיש בתוכן מעות להיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש. בן בתירא אומר אף למבוי המפולש:

ב גמ' איתמר היו כתובין תרגום וכל לשון רב הונא אמר אין מצילין אותן מפני הדליקה ורב חסדא אמר מצילין אותן מפני הדליקה. אליבא דמאן דאמר ניתנו לקרות בהן כולי עלמא לא פליגי דמצילין. כי פליגי אליבא דמאן דאמר לא ניתנו לקרות בהן. רב הונא אמר אין מצילין דהא לא ניתנו לקרות רב חסדא אמר מצילין משום בזיון דכתבי הקודש. והלכתא כרב הונא דרב חסדא תלמיד הוה לגבי רב הונא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ומאן דאמר לא ניתנו לקרות בהן פירש רש"י היינו רשב"ג דאמר במתני' בפ"ק דמגילה (דף ח:) דאף ספרים לא התירו לכתוב אלא יוונית וכיון דלא ניתנו לכתוב גם אין קורין בהן. והני מילי לדידהו אבל לדידן שרי בין לקרות בהן בין להציל משום כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך כדאמרינן בגיטין (דף ס.) רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו האי סיפרא דאפטרתא אסיר למיקרי בה בשבתא מ"ט לא ניתנו ליכתב. מר בר רב אשי אמר אפי' לטלטל בשבתא נמי אסור מ"ט משום דלא חזי למיקרי בה בשבתא ולא היא שרי למיקרי בה בשבתא ושרי לטלטולי דרבי יוחנן ור"ל מעייני בסיפרא דאגדתא בשבתא והא לא ניתנו לכתוב אלא כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך ה"נ עת לעשות. הלכך האידנא שאנו כותבין תורה שבעל פה משום עת לעשות כולם הם פירושי המצות ועיקרי תורה ומצילין אותן מפני הדליקה וכן אם היו כתובים בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתום מצילין אותן מפני הדליקה. תנו רבנן הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה של תורה אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן. מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה. ומעשה באחד שהיה כותב ברכות בצידן והודיעו את ר' ישמעאל והלך לבדקו וכשהיה עולה בסולם הרגיש בו נטל לטימוס של ברכות ושקעו לספל של מים ובלשון הזה אמר לו גדול עונש האחרון יותר מעונש הראשון והאידנא דנהיגי לכתוב סדר הברכות ויש בהן הרבה מעניינות של תורה הואיל ונתנו לכתוב משום עת לעשות וגו' וניתנו לקרות בהן גם מצילין אותן מפני הדליקה: ספר תורה שיש בו ללקט שמנים וחמש אותיות מתוך תיבות שלימות וגם מכללו יגר שהדותא א"נ פרשה שאין בה שמנים וחמש אותיות אלא שיש בה אזכרות מצילין אותן מפני הדליקה. תרגום שכתבו מקרא ומקרא שכתבו תרגום וכתב עברי מצילין אותן מפני הדליקה. ואין צריך לומר תרגום שבתורה ותרגום שבדניאל: תנו רבנן הגליונים וספרי צדוקים אין מצילין אותן מפני הדליקה ר' יוסי אומר אף בחול קודר את האזכרות שבהן וגונזן והן ישרפו. אמר ר' טרפון אקפח את בני שאם יבואו לידי שאני שורף אותן ואת האזכרות שבהן שאפילו אדם רודף אחריו להורגו ונחש רודף אחריו לנשכו נכנס לבית נכרי ואינו נכנס לבתיהם של אלו. שהללו מכירין וכופרין

והללו אין מכירין וכופרין ועליהם הכתוב אומר אחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך. אמר רבי ישמעאל ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים. הללו שמטילין איבה ותחרות בין ישראל לאביהם שבשמים על אחת כמה וכמה ועליהם אמר דוד הלא משנאיך ה' אשנא וגו'. וכשם שאין מצילין אותן מפני הדליקה כך אין מצילין אותן לא מן המפולת ולא מן המים ולא מכל דבר המאבדן:

הלכה ב

ומפני מה אין קורין בהן וכו' אמר רב לא שנו אלא בזמן בית המדרש אבל שלא בזמן בית המדרש קורין. והלכתא כרב. גרסינן בגיטין פרק השולח (גיטין דף לח:) אמר רבה בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהם דמפקי עבדייהו לחירותא. ודסיירי נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן בית מדרשא. ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן שתי משפחות היו בירושלים. אחת קבעה סעודה בע"ש ואחת קבעה סעודה בשבת ושתיהן נעקרו. פי' בשבת בזמן בית המדרש: והלכתא אסור לקרות בשטרי הדיוטות בשבת פרש"י אגרות של מצוא חפץ. להיכן מצילין אותן וכו' היכי דמי מפולש וה"ד שאינו מפולש. אמר רב אשי שלשה מחיצות בלא לחי זהו מפולש. ולית הלכתא כבן בתירא לא במבוי ולא בחצר:

הלכה ג

א מתני' מצילין מזון ג' סעודות הראוי לאדם לאדם. הראוי לבהמה לבהמה. כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון שלש סעודות. בשחרית מצילין מזון שתי סעודות. במנחה מצילין מזון סעודה אחת. ר' יוסי אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות:

ב גמ' מכדי בהיתרא קטרח לציל טפי. אמר רבא מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי. היה אומר רבינו תם ז"ל דוקא אותו בית שהדליקה בה דאותן בהילי טפי ואיכא למיגזר בהו. אבל בתים הסמוכים להדליקה ויראים שמא תגיע אליהם ולא בהילי כולי האי לא גזרו בהן: תניא נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף. נזדמנו לו אורחין מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרף. ולא יקלט ואח"כ יזמין אורחין אלא יזמין ואח"כ קולט. ואין מערימין משום ר' יוסי בר יהודה אמרו מערימין: תנו רבנן הציל פת נקיה אין מצילין פת הדראה הציל פת הדראה מציל פת נקיה. וכן נמי ביו"ט של פסח אם יש לו מצות נקיות מספיקות לאותו היום אין לאפות אחר כך פת הדראה. ויראה אם יש לו בני בית ורגיל להאכילן פת הדראה שמותר. מצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום הכפורים ואין צ"ל משבת ליו"ט ולא משבת לשבת הבאה:

הלכה ד

ת"ר שכח פת בתנור וקדש עליו היום מצילין ממנו מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין אע"ג דרדיית הפת חכמה ואינה מלאכה אפילו הכי כמה דאפשר לשנויי משנינן:

הלכה ה

א אמר רב חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר והיה ביום הששי והכינו לאלתר. אמר ר' אבא חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת שנאמר לקטו לחם משנה. אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקיט תרתי ובצע חדא. רבי זירא בצע אכוליה שירותא א"ל רבינא לרב אשי והא מיחזי כרעבתנותא א"ל כיון דכל יומא לא עביד הכי והאידנא עביד לא מיחזי כרעבתנותא רבי אמי ורבי אסי כי מיקלע להו ריפתא דעירובא שרו עליה המוציא אמרי הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ניעביד בה מצוה אחריתי: כיצד נפלה דליקה וכו'. ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש. ר' חדקא אומר ארבע. א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו וגו' רבי חדקא סבר הנך תלתא דכתיבי לבר מדאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא: ת"ר מדיחין כלים בשבת לצורך שבת כיצד קערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית שחרית מדיחן לאכול בהן במנחה מן המנחה ולמעלה לא ידיחם. אבל כוסות וקתוניות וצלוחית מדיח והולך כל היום כולו לפי שאין קבע לשתייה מכאן מוכח דקביעת זמן סעודה שלישית היא משתגיע זמן המנחה ולא קודם. ואותן שמפסיקין סעודת שחרית לשתים קודם זמן המנחה לא יפה הם עושין. וכן משמע בפ"ק דפסחים (דף יג.) דתניא י"ד שחל בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ומשיירין מזון שתי סעודות וסעודה שלישית א"צ לשייר דחמץ אסור משש שעות ולמעלה אלמא שאין זמנה אלא במנחה והך ראיה אין נ"ל דאף אם יחלוק סעודה אחת לשתים מזון סעודה אחת היא: א"ר שמעון בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת נצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג. מחבלו של משיח כתיב התם לפני בא יום וכתיב הכא יום. ומדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכתיב התם יום עברה. וממלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתיב התם ביום בא גוג וגו'. א"ר יוחנן משום ר' יוסי כל המענג [את] השבת נותנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר אז תתענג על ה' וגו' והאכלתיך נחלת יעקב. לא כאברהם שנאמר בו קום התהלך בארץ וגו' ולא כיצחק שנאמר בו לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב שנאמר בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה רב נחמן בר יצחק אמר אף נצול משעבוד גליות

כתיב הכא והרכבתיך על במותי ארץ וכתיב התם על במותימו תדרוך: אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך עונג זה איני יודע מהו כשהוא אומר וקראת לשבת עונג הוי אומר זה עונג שבת: במה מענגו אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי שומין. רב חייא בר אשי אמר אפילו דבר מועט ועשאו לכבוד שבת הוי עונג. מאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא: א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתה אפי' עובד ע"ז כדור של אנוש מוחלין לו שנאמר אשרי אנוש יעשה זאת שומר שבת מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו. אמר רב יהודה אמר רב אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכתיב בתריה ויבא עמלק. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אלמלי משמרין. ישראל שתי שבתות מיד נגאלין שנאמר כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה והביאותים אל הר קדשי. א"ר יוסי יהא חלקי מאוכלי שלש סעודות בשבת. ואמר רבי יוסי יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום והאמר מר האומר הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף כי קאמר רבי יוסי בפסוקי דזמרא. ואמר רבי יוסי יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא ועם מוציאי שבת בציפורי. ר' חנינא מעטף וקאי אפניה דשבתא ואומר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא. ר' ינאי אמר בואי כלה בואי כלה: רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קריבו ליה תליסר סאי טחי אמר להן מי הוה ידעיתון דקאתינא דטרחיתון כולי האי אמרו ליה ומי עדיפת לן מינה. ר' אבא הוה זבין בשרא בתליסר איסתרי פשיטי מתליסר טבחי ומשלם להו אצנורא דדשא ואמר להו אשור האי אשור האי. ר' אבהו הוה יתיב אתכתקא דשינא ומשיף נורא. רב ענן לביש גונדא דתנא דבי רבי ישמעאל בגדים שבשל בהן קדרה לרבו לא ימזוג בהן כוס לרבו. רב ספרא מחריך רישא. רבא מלת שיבוטא. רב הונא מדליק שרגא. רב פפא גדיל פתילתא. רב חסדא פרים סילקא. רבה ורב יוסף מצלחי ציבי. רבי זירא מצתת צתותי. רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק אמר אלו מיקלעין לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתיפנא קמייהו. איכא דאמרי ר' אמי ור' אסי הוו מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי אמרי אילו מיקלע ר' יוחנן מי לא מכתפינן קמיה. בעי מיניה רבי מר' ישמעאל בר' יוסי עשירים שבארץ ישראל במה הן זוכין. בשביל שמעשרין דכתיב עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר. עשירים שבבבל במה הן זוכין בזכות שמכבדין את התורה. בשאר ארצות במה הן זוכין בזכות שמכבדין את השבת: א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והביאו לפניו שולחן של זהב

משוי ששה עשר בני אדם וששה עשר שלשלאות של כסף קבועות בו וקערות וכוסות וצלוחיות קבועות בו ועליו כל מיני מאכל ומשתה וכשהיו מניחין אותו אומרים לה' הארץ ומלואה וכשהיו מסלקין אותו אומרים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי וכל בהמה נאה שמצאתי אמרתי זו לכבוד שבת. אמרתי לו אשריך שזכית וברוך המקום שזיכך לכך. גרסי' בפרק י"ט שחל להיות בע"ש (דף טו:) תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזאה כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד ראש השנה חוץ מהוצאת שבת ויום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פיחת פוחתין לו ואם מוסיף מוסיפין לו. תניא אמרו עליו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת. מצא בהמה נאה אומר זו לכבוד שבת מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל הראשונה. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו כל מעשיו היו לשם שמים שנאמר ברוך ה' יום יום: אמר ליה ריש גלותא לרב המנונא מאי דכתיב ולקדוש ה' מכובד אמר ליה זהו יום כפורים שאין בו אכילה ושתיה אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה וכתיב באורים כבדו ה' ומתרגמינן בפנסיא יקרוך. על כן נהגו לכבדו בנרות יפים. וכבדתו רב אמר להקדים ושמואל אומר לאחר: א"ל רב פפא בר אבא לרב ספרא כגון אנן דשכיח לן בשרא וחמרא כל יומא במאי נשנייה. אמר להו אי. רגיליתו לאקדומי אחרוה ואי רגיליתו לאחורי אקדימוה. רב ששת בקייטא מותיב להו לרבנן להיכא דמטי שמשא. ובסתוא היכא דמטי טולא. ר' זירא הוה מהדר אזוגי דרבנן אמר להו במטותא מינייכו לא תחללוניה. אמר רב ואיתימא ריב"ל אפילו יחיד המתפלל בערב שבת צריך לומר ויכולו. ואמר רב המנונא כל המתפלל ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר ויכולו אל תקרי ויכולו אלא ויכלו כלומר הקב"ה והוא. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו שני מלאכי השרת מלוין לו ומניחין ידיהם על ראשו ואומרים וסר עונך וחטאתך תכופר. ותקנו לומר ויכולו בתפלת אתה קדשת. ומה שאומר אותו אחר התפלה משום יו"ט שחל להיות בשבת נהגו כן לפי שלא אמרוהו בתפלה. וראיתי בסדר תפלות הקדמונים שאין אומרים ויכולו באתה קדשת אלא כך סיגנון הברכה וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים ככתוב בתורתך ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו וגו'. ומה שאומר אותו גם על הכוס כדי להוציא את בני הבית. תניא ר' יוסי בר יהודה אומר שני מלאכים מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע. כשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שיהא כן לשבת אחרת ומלאך רע בעל כרחו עונה אמן. ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצון שיהא לשבת הבאה

כך ומלאך טוב בעל כרחו עונה אמן. א"ר אלעזר לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית. א"ר חנינא לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת אע"פ שאין צריך אלא לכזית. ר' אבהו הוו עבדין ליה כל אפוקי שבתא עגלא תילתא והוה אכיל מיניה כולייתא כי גדל אבדימי בריה א"ל למה ליה למר לאפסודי כולי האי לישביק כולייתא ממעלי שבתא. שבקיה. אתא ארי אכליה (לעגלא) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא בבית שמחללין בו את השבת שנאמר ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה. מאי לא תכבה אמר רב נחמן בשעה שאין בני אדם מצוין לכבותה:

ב מתני' מצילין סל מלא ככרות אע"פ שיש בו מאה סעודות. ועיגול של דבילה וחבית של יין. ואומר לאחרים באו והצילו לכם. ואם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר שבת. להיכן מצילין לחצר המעורבת בן בתירא אומר אף לחצר שאינה מעורבת:

ג גמ' מצילין סל מלא ככרות והא תני רישא מצילין מזון שלש סעודות ותו לא. אמר רב הונא לא קשיא כאן בבא להציל כאן בבא לקפל. פירוש להציל הכל בכלי אחד. לקפל בשנים ושלשה כלים בזה אחר זה. ר' אבא בר זבדא אמר רב אידי ואידי בבא לקפל ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת. בעי רב הונא בריה דרב יהושע פירס טליתו וקפל והניח וקפל והניח מאי כבא להציל דמי או כבא לקפל דמי. ת"ש מדאמר רבא אטעייה רב שזבי לרב חסדא ודרש ובלבד שלא יביא כלי אחד שהוא מחזיק יותר משלש סעודות ש"מ כבא להציל דמי ושפיר דמי. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא מאי טעותא אמר ליה מדקתני ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף כלי אחר הוא דלא אבל בההוא מנא כל מאי דבעי מציל. והלכתא כרב הונא דהך בעיא דרב הונא בריה דרבי יהושע אליביה אתיא: ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכו' חשבון מאי עבידתיה מהפקירא קזכו. אמר רבא בירא שמים עסקינן דלא ניחא ליה דליתהני מאחרים ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח וה"ק אם היו פקחין דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא עושין עמו חשבון לאחר השבת:

הלכה ו

מתני' ולשם הוא מוציא כל כלי תשמישו ולובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף. ר' יוסי אומר שמנה עשר כלים וחוזר ולובש ומוציא. אתא לת"ק. ואומר לאחרים בואו והצילו (לכם) [צ"ל עמי] והלכתא כת"ק:

הלכה ז

א רבי שמעון בן ננס אומר פורסין עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהן את האור מפני שהוא מחריך. ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה. רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים מפני שאין מקבלין את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה:

ב גמ' ולית הלכתא כר' יוסי דאמר גרם כיבוי אסור. אמר רב יהודה טלית שאחז בה אור פושטה ומתכסה בה וכן ספר תורה פושטו וקורא בו ואם כבה כבה:

הלכה ח

ת"ר נר שעל גבי הטבלא מנער את הטבלא והיא נופלת מאליה פירש"י דאיירי בנר דלוק. וצריך לומר שאין בו שמן דאי הוה ביה שמן הרי הוא שופך ממנו והוי כמסתפק מן הנר בשעה שהוא דולק וחייב משום מכבה. ולפירוש הערוך דרבי שמעון לא מחייב בפסיק רישיה אלא היכא דניחא ליה באותה מלאכה דאיכא למימר אנן סהדי דקמכוין איכא לאוקמא אפי' בנר שיש בו שמן כיון דלא מהני ליה מידי בההוא כבוי. ובירושלמי מוקי לה בנר שכבה ולא קתני ואם כבתה כבתה והכי תניא התם נר שהיה מונח על הטבלא מסלק את הטבלא והוא נופל אמר ר' יוחנן קרוב הוא לבא לידי חיוב חטאת. לפניו משום מבעיר. לאחוריו משום מכבה. תני ר' שמואל בר אבא קמיה דרבי יוחנן בכבה. אמר ליה תנוח דעתך שהנחת דעתי. ואתי לאשמועינן היתר טלטול על ידי נדנוד ואתי כרבי יהודה דאסר טלטול גמור בנר שכבה. אי נמי אפילו כר' שמעון ובנר גדול כגון כוס קערה ועששית דאמר בבמה מדליקין דמודה בהו רבי שמעון. אי נמי כגון שעדיין יש בו גחלת שהשלהבת כבתה ואשמועינן שמותר לנער: ואם כבתה כבתה אמרי דבי רבי ינאי לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור לו:

הלכה ט

נר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולנעול כדרכו דאביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. רש"י פירש שהנר מונח אחורי הדלת וחיישינן שמא יכבנו הרוח. ור"ח ז"ל פי' שהנר קבוע בכותל שאחורי הדלת וכשפותח הדלת נוקש בכותל ואיכא למיחש שמא יכבה הנר. ור"י פירש שהנר תקוע באחורי הדלת ובפתיחת הדלת ובנעילתו מרחק את השמן מן הפתילה או מקרבו אל הפתילה ואסור לפתוח הדלת כנגד המדורה אפי' ברוח מצויה:

הלכה י

א מתני' נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה שאין שביתתו עליך. אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו שכן שביתתו עליך:

ב גמ' אמר רבי אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אין מפסיד. כתב בעל ה"ג דהוא הדין נמי לבידקא דמיא וכן נראה דכל כיוצא בזה היזק הבא לאדם פתאום כגון אם נתרועעה חבית של יין והולך לאיבוד. ויראה שיכול לקרות הנכרי וכשיבא הנכרי ממילא יכבה דהשתא שרי למימר ליה כל המכבה אינו מפסיד קריאתו מיבעיא. ת"ר מעשה שנפלה דליקה בחצירו של רבי יוסי בן סימאי ובאו אנשי גיסטרא של ציפורי לכבותה מפני שאפוטרופוס של מלך היה ולא הניחן מפני כבוד שבת ונעשה לו נס וירדו גשמים וכבוה ולערב שיגר לכל אחד מהן שני סלעים ולאפרכוס שלהן חמשים וכששמעו חכמים בדבר אמרו לא היה צריך שכך שנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה:

הלכה יא

א מתני' כופין קערה על הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב בשביל שלא תשוך:

ב גמ' ועל צואה של קטן אוקימנא של תרנגולין מפני הקטן שלא יוזק בה ובחצר אחרת אבל צואה של תרנגולין ושל בני אדם באותה חצר מותר לגבבה ולהוליכה לבית הכסא כגרף של ריעי דקי"ל דגרף מותר לטלטלו ומפקינן ליה. חמשה נהרגים בשבת ואלו הן זבוב שבמצרים וצרעה שבניטה ועקרב שבחדייב ונחש שבארץ ישראל וכלב שוטה שבכל מקום. ושאר כל המזיקים אם היו רצין אחריו מותר להורגן לדברי הכל. תנו רבנן נזדמנו לו נחשים ועקרבים בשבת והרגן בידוע שנזדמנו לו להורגן לא הרגן בידוע שלהרגו באו ונעשה לו נס מן השמים וחסו עליו. אמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן והוא שנישופין בו. אמר רב יהודה רוק דורסו לפי תומו. אמר רב ששת נחש דורסו לפי תומו רב קטינא אמר עקרב דורסו לפי תומו:

הלכה יב

א אמר רבי אבא בר כהנא פמוטות של בית רבי מותרין לטלטלן בשבת א"ל רבי זירא בניטלין בידו אחת או בניטלין בשתי ידיו א"ל כאותן של בית אביך פירש רש"י קטנים ולעיל פרשתי פרק במה מדליקין (סימן כד) בגדולים וכן נראה מדקאמר של בית רבי משמע שהיו גדולים. א"ר אבא בר כהנא א"ר חנינא קרונות של בית רבי מותר לטלטלן

בשבת א"ל רבי זירא בניטלין באדם אחד או בניטלין בשני בני אדם א"ל כאותן של בית אביך:

ב מתני' נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. מדקאמר אסור בסתם משמע דאסור לכל ישראל אפי' לישראל אחר והא דאמר בפרק בכל מערבין (עירובין דף מ.) ההוא ליפתא דאתאי למחוזא חזייה רבה דמיכמשא שרא למיזבן מיניה אמר האי ודאי מאתמול עקרוה מאי אמרת מחוץ לתחום אתא הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ואמרי' נמי במסכת יום טוב פ' אין צדין (ביצה דף כה.) הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר היינו דוקא באיסור חוץ לתחום דרבנן אבל באיסור דאורייתא כי הכא לא. מילא מים להשקות לבהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. רבינו תם ז"ל היה אומר מדנקט בהמתו דוקא בהמה הוא דאם מילא בשביל בהמת ישראל הוא דאסור להשקותה משום דלא היה יכול להשקותה בבור. אבל מילא בשביל שישתה ישראל שרי אפילו לאותו ישראל שמילא בשבילו משום שיכול לירד לבור ולשתות כדאמרינן בפ"ב דעירובין (דף כ:) דלא התירו פסין אלא לבהמה בלבד אבל אדם מטפס ועולה מטפס ויורד. וקשה מהא דתניא בגמרא נכרי שליקט מאכל לבהמתו מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור אע"ג שהיה ישראל יכול להעמיד בהמתו על גבי עשבים כדאמרינן בגמרא מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים. ותירץ ר"ת ז"ל דאיירי בעיברא דנהרא שאין הבהמה יכולה לילך שם דומיא דסיפא מילא מים להשקותה שאינה יכולה לירד לבור ולשתות. מיהו קשה מנר הדלוק במסיבה דאסרינן ברוב ישראל אטו אם היה נר דלוק במקום אחר בבית כיון דישראל היה יכול לילך ולהשתמש לאור אותו הנר שמותר להשתמש לאור נר זה והא לא מסתבר כלל. ונראה דבהמתו נקט לרבותא דגבי שתיית ישראל גופא פשיטא דאם מילא מים לשתות דשותה אחריו ישראל דליכא למיחש כולי האי דלמא אתי לדלות דבפעם אחת דולה לצורכו ולצורך ישראל אבל בהמה נגזור דלמא אתי לאפושי קמ"ל. והר"ר אליהו ז"ל היה מביא ראיה להתיר מההיא דפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מא:) דקאמר דפירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו שלא הפסידו היתירן הראשון והוא הדין המים שמתחלה היה מותר לילך ולשתות וכשהביאם הנכרי דרך רשות הרבים לא הפסידו היתירן בכך. ולא דמי דהתם לא איתעביד איסורא דאורייתא. ועוד לאותו ישראל שנעשה האיסור בשבילו למה לא יאסרו לו המים כמו מרחץ שהוחם בשבת שאסור למוצאי שבת בכדי שיעשו הכא נמי הוה נהנה ממעשה שבת שטורח גדול היה לו לילך לבור ולשתות. הלכך נראה שאם מילא בשביל ישראל שאסור לשתות. ויש שהיו רוצים לומר דדוקא בשתיה

אסור אבל יכול ליטול ידיו ויכול לעשות שאר תשמישין. ומביאין ראיה מההיא דיבמות פרק חרש (דף קיג:) מההוא עובדא דאירכסו מפתחות דבי מדרשא וקאמר דלידבר טלייא וטלייתא וליטיילו התם דאי משכחו להו מייתי ליה אלמא יכולין ליהנות מאותן מפתחות בשבת. ולאו מילתא היא דהתם לא נעשה האיסור בשביל ישראל. ועוד נ"ל דעיקר דבריהם טעות דמה לי שתיית בהמה מה לי שאר תשמישין. ועוד הרי כבש ונר דאסור להשתמש בהן כשנעשה לצורך ישראל [וכדתנן] עשה כבש לירד בו ירד אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור ומעשה בר"ג וזקנים שעשה נכרי בספינה כבש לירד בו וירדו בו ר"ג וזקנים אלמא אין חילוק בין שתיה לשאר תשמישין:

ג גמ' ת"ר נכרי שליקט עשבים בשבת מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור אבל אם הנכרי מלקט ומאכיל בהמת ישראל אין ישראל זקוק לומר אל תלקט דנכרי אדעתא דנפשיה קעביד כדאמרינן גבי נכרי שבא לכבות ולפי שעה הוא דשרי אבל אם מערים ישראל בכך ורגיל לעשות דבריו בהערמה ע"י נכרי אסור כדאמרינן פרק השוכר את הפועלים (בבא מציעא דף צ:) בהנהו תורי דגנבין ארמאי ומגנחין יתהון הערמה איתעביד בהון ליזדבנו לנכרים. מילא מים להשקות לבהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור במה דברים אמורים כשאינו מכירו אבל מכירו אסור שמא ירבה בשבילו ודוקא מים ועשבים הוא דחיישינן להכי אבל הדלקת נר ועשיית כבש וכיוצא בהן דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו כדאמרינן נר לאחד נר למאה אע"פ שהוא מכירו אם עשה בשביל עצמו מותר:

הלכה יג

אמר רב הונא א"ר חנינא מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת אבל לא ע"ג מוקצה אבל אי קאי באפה ואזלא היא מאליה ואכלה שפיר דמי והאי דקתני נכרי שליקט עשבים מאכיל אחריו ישראל אוקימנא בדקאי באפה ואזלא איהי ואכלה דהא מוקצין נינהו:

הלכה יד

ת"ר עיר שישראל ונכרים דרים בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיעשו חמין. וכן מחצה על מחצה כרוב אדעתא דרוב קמחממי. ונר הדלוק במסבה אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורו אם רוב ישראל אסור מחצה על מחצה אסור דאדעתא דרובא קמדלקו. שמואל איקלע לבי אבין תורין אייתי נכרי שרגא אהדרינהו שמואל לאפיה כיון דחזא דאייתי נכרי שטרא וקא קרי ביה אמר אדעתא דנפשיה קעביד אהדרינהו אפיה לגבי שרגא. וצריך לומר דהך עובדא הוה ברוב ישראל או לכל הפחות מחצה על מחצה דאי ברוב נכרים

אפילו לא מייתי שטרא וקרי שרי דמסתמא אדעתא דרובא קמדליק ואפילו היכא דהוי רוב ישראל כיון דמוכח דבשביל נכרי הדליקו שרי דנר לאחד נר למאה דדוקא בסתמא אמרינן אדעתא דרובא קמדליק: הדרן עלך כל כתבי

פרק יז

הלכה א

א כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן אע"פ שנתפרקו בשבת ואין דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן:

ב גמ' אע"פ שנתפרקו בשבת ולא מיבעיא בחול אדרבה נתפרקו בשבת מוכנין הן ע"ג אימן ונתפרקו בחול אין מוכנין. אמר אביי ה"ק כל הכלים הניטלין בשבת דלתותיהן ניטלין עמהם ואע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת ואינן דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן שדלתות הבית קבועין הן ולא הוכנו לטלטול. ת"ר דלת של שידה תיבה ומגדל נוטלין אבל לא מחזירין. ושל לול של תרנגולין לא נוטלין ולא מחזירין שהוא קבוע בקרקע ויש בנין וסתירה בקרקע. אבל של שידה תיבה ומגדל נוטלין דאין בנין וסתירה בכלים. והא דאין מחזירין גזירה שמא יתקע ומיחייב משום מכה בפטיש:

ג מתני' נוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים. קורדום לחתוך בו את הדבילה. מגירה לגור בה את הגבינה. מגריפה לגרוף בה את הגרוגרות. את הרחת ואת המלגז לתת עליו לקטן. את הכוש ואת הכרכר לתחוב בו. מחט של יד ליטול [בו] את הקוץ. ושל סקאין לפתוח בו את הדלת:

ד גמ' האי קורנס בין קורנס של אגוזים בין קורנס של נפחים בין קורנס של זהבין אבל קורנס של בשמים אסור כדר' חייא בר אבא א"ר יוחנן דכיון דקפיד עליה מייחד ליה מקום כסיכי זיירי ומזורי דאמר רב חנניה בר שלמיה משמיה דרב הכל מודים בסיכי זיירי ומזורי כיון דקפיד עלייהו מייחד להו מקום. ירושלמי זיירי דעצר בהו. מזורי דחביט בהו. וסיכי הן יתידות:

הלכה ב

ת"ר פגה שהטמינה בתבן וחררה שהטמינה בגחלים אם מגולה מקצתה מבעוד יום מותר לטלטלה ואם לאו אסור לטלטלה רבי אליעזר בן תדאי אומר תוחב בכוש או בכרכר והן ננערות מאיליהן. אמר רב נחמן הלכה כר' אליעזר בן תדאי: מחט של יד ליטול בה את הקוץ האי מחט מיירי בשלימה אבל מחט שניטל עוקצה או חורה אסור כדרבא אבל מחט חדשה שלא ניקבה עדיין שרי:

הלכה ג

אסוכי ינוקא רב נחמן אסר ורב ששת שרי וקי"ל כרב נחמן בדיני וכרב ששת באיסורי ואסוכי ינוקא פירש"י שמחליקין לקטן סדר אבריו שמלפפין אותו וקושרין אותו בבגדים ליישר אבריו. וצ"ל דמיירי ביום שני דאילו ביום הלידה רב נחמן גופיה שרי ליה לקמן [בסוף] פ' מפנין (קכט.) ור"ח ז"ל פי' (אסוכי) [אסובי] ינוקא כשנופלת ערלת הגרון של התינוק החיה משימה את אצבעה בפיו ומסלקת את הערלה למקומה ופעמים שמקיא התינוק (ופריך) [וא"ש הא דפריך] עלה והא אין עושין אפיקטוזין:

הלכה ד

א מתני' קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה ואם לאו אינו מקבל טומאה בין כך ובין כך ניטל בשבת. ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה:

ב גמ' אמר אביי חרבא דאושכפי וסכינא דאשכבתא וחצינא דנגרי כיתד של מחרישה דמי. טעמא דהני משום דקפדי עלייהו שלא יפגמו וכן נמי סכין של מילה ואיזמל של ספרין וסכין של סופרים שמתקנין בהן קולמוסין כיון שמקפידין מלעשות בהן תשמיש אחר אסור לטלטלן בשבת:

הלכה ה

א מתני' כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך. רבי נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך:

ב גמ' מאי לצורך ומאי שלא לצורך. אמר רבא דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו ואפילו מחמה לצל. דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא. ואף רב סבר כוותיה דרבא דאמר רב מר שלא יגנב זהו שלא לצורך ואסור טעמא דשלא יגנב הא לצורך גופו ולצורך מקומו מותר. רב מרי בר רחל הוה ליה הנהו סדיותא בשמשא אתא לקמיה דרבא א"ל מהו לטלטלינהו אמר ליה שרו דהא חזו לך. א"ל אית לי אחריני חזו לאורחים אית לי נמי לאורחים אמר ליה גלית אדעתך דכאביי סבירא לך לכ"ע שרי לדידך אסור. א"ר אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב מכבדות של מילת מותר לטלטלן בשבת אבל של תמרה לא וכן א"ר אלעזר. והני מילי מחמה לצל אבל לצורך גופו או לצורך מקומו אף של תמרה מותר לטלטלן דקי"ל דבר שמלאכתו לאיסור בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר אבל מחמה לצל לא. פירוש מכבדות של מילת כמו זנב שועל וכיוצא בו שמכבדין בו את המילת. והאידנא דקי"ל כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר הוי מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו להיתר ואפי' מחמה לצל

שרי. ואין לסמוך על זה אלא כאשר כתבתי לעיל (פ' המצניע סי' ג) דאף ר' שמעון מודה דאסור לכבד הבית במכבדות לפי שמזיז עפר ועצמות ואבנים ממקומן:

ג מתני' כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה שברי עריבה לכסות בהן פי חבית ושל זכוכית לכסות בהן פי הפך. ר' יהודה אומר ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתן שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה ושל זכוכית לצוק לתוכן שמן:

ד גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת שנשברו בשבת דמר סבר מוכן הוא ומותר ומר סבר נולד הוא ואסור אבל נשתברו מע"ש ד"ה מותרין הואיל והוכנו למלאכה אחרת מבעוד יום והלכתא כרבנן. ואומר בעל הלכות משמיה דרב צמח גאון דהלכתא כר' יהודה דקי"ל ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה. והאי טעמא לאו דווקא דכי אמרינן ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה ה"מ היכא דפליגי בהדיא אבל היכא דדברי ר' מאיר סתם ור' יהודה הוא דפליג בהדיא לא אמרינן ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה אלא הלכה כסתם דאע"ג דפליגי בהדיא בברייתא כיון דסתם לן תנא כר' מאיר הלכתא כוותיה ולא חיישינן למחלוקת דברייתא. אמר רב נחמן הני לבני דאשתייר מבניינא שרי לטלטלינהו בשבת הואיל וחזו למיזגא עלייהו. שרגינהו ודאי אקצינהו. אמר רבא חרס קטנה מותר לטלטלה אפילו ברשות הרבים. ואזדא רבא לטעמיה דרבא הוה אזיל בריסתקא דמחוזא איתווסן מאני טינא אתא שמעי שקל חספא וקכפר ליה רמו ביה רבנן קלא אמר לא מיסתיא דלא גמירי מיגמר נמי מיגמרו אילו הוה בחצר מי לא הוו מכסי ביה מאני השתא נמי חזי לדידי: אמר רב יהודה אמר שמואל מגופת חבית שנפחתה מותר לטלטלה בשבת. תניא נמי הכי מגופת חבית שנפחתה היא ושבריה מותרין לטלטל בשבת. ולא יספות ממנה שבר לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה. ואם זרקה לאשפה מבעוד יום אסורה:

הלכה ו

אמר בר המדורי אמר שמואל קרמא של מחצלת מותר לטלטלו בשבת. מ"ט אמר רבא בר המדורי אסברא לי מחצלת גופו למאי חזיא לכסויי ביה עפרא האי נמי חזי לכסויי ביה טנופא. פי' קרומיות של מחצלת שיורי מחצלת שבלתה: א"ר זירא אמר רב שיורי פרוזמיות אסור לטלטלן בשבת אמר אביי במטלניות שאין בהן ג' על ג' דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים. פירוש פרוזמיות בלאות של טליתות כדאמר בפרק קמא דסוכה (דף יא.) רב עמרם חסידא רמא תכלתא לפרוזמא דאינשי ביתיה:

הלכה ז

א ת"ר שברי תנור ישן הרי הן ככל הכלים ומותר לטלטלן בחצר דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר אסור לטלטלן בשבת. העיד ר' יוסי משום ר' אליעזר ב"י על שיורי תנור ישן שמטלטלין אותן ועל כיסוי שלו שאינו צריך בית יד. והלכה כר' מאיר כדכתיבנא לעיל (סימן ה') וכר' אליעזר בן יעקב דאמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנא כסוי הכלים דמתא מחסיא דלית להו בית אחיזה כמאן כר' אליעזר בן יעקב:

ב מתני' האבן שבקרויה אם ממלאים בה ואינה נופלת ממלאין בה. ואם לאו אין ממלאין בה. זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת. קשורה אין שאינה קשורה לא גזירה שמא יקטום:

הלכה ח

א ר"א אומר פקק החלון בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו:

ב גמ' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט ואין צריך לומר בשבת. לא נחלקו אלא להוסיף שר' אליעזר אומר אין מוסיפין ביום טוב ואין צריך לומר בשבת. וחכמים אומרים מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביום טוב. רש"י פי' דלא מיקרי אהל עראי אלא בעשיית הגג למעלה אבל בעשיית הדפנות לא מיקרי אהל עראי והביא ראיה מפרק כל גגות (עירובין דף צג:) דאיתמר כותל החצר שנפל רב אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות ושמואל אמר זה מטלטל עד עיקר מחיצה וזה מטלטל עד עיקר מחיצה והא דרב לאו בפירוש איתמר וכו' דרב ושמואל הוו יתבי בההוא חצר נפל גודא דביני ביני אמר שמואל שקולו גלימא ונגודו התם אהדרינהו רב לאפיה וכו' ולשמואל למה לי למיעבד הכי הא אמר זה מטלטל עד עיקר מחיצה וכו'. שמואל דעבד לצניעותא בעלמא הוא דעבד. אלמא משמע אהל בדפנות שרי למיעבד ורב שהקפיד לא על עשיית המחיצה אלא על טלטול הגלימא ארבע אמות בחצר. ומהאי טעמא מחק רש"י גירסת הספרים בפרק כיצד משתתפין (עירובין דף פו:) גבי הא דקאמר התם פעם אחת שכחו ולא הביאו ספר תורה מע"ש למחר פרסו סדינים על גבי העמודים והביאו ספר תורה וקראו בו ופריך ופירסו בתחלה מי שרי והאמר ר' יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי וכו' ורש"י מחקו שם דלא מיקרי עשיית אהל בעשיית דפנות אלא ה"ג מי שרי כלומר היאך הביאו הסדינין בחצר או במבוי כל זמן שלא היתה שם מחיצה. ור"ת הקשה לפי' מאי פריך מי שרי והלא היו יכולין להביאו דרך מלבוש. ועוד ע"כ שייך איסור אהל אף בדפנות דבעירובין פרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מד.) גבי עשיית

דופן סוכה פריך והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ומשני הא בדופן שלישית והא בדופן רביעית. הלכך נראה לר"ת ז"ל דשייך שפיר בעשיית דפנות איסור אהל היכא דצריך הוא למחיצה להיתר טלטול או להכשר סוכה אבל בשאינו צריך לה אינו אלא תוספת בעלמא ושריא הלכך מפליג בסוכה בין דופן שלישית לרביעית. ובעירובין פריך שפיר לכתחלה מי שרי כיון שנעשית המחיצה להיתר טלטול. וההיא דכל גגות הקפיד רב על עשיית המחיצה דלדידיה להיתר טלטול עיקרה נעשית אבל לשמואל לא נעשית להיתר טלטול. ועיקר פלוגתא דר' אליעזר ורבנן הכא באהל דעשיית דופן דפקק החלון משמע בחלון שבכותל דאי בגג הוה ליה למימר ארובה כההיא דמשילין פירות דרך ארובה ומיהו באהל שבגג נמי פליגי כדמוכח לקמן פרק תולין (דף קלז:) דמייתי הך פלוגתא גבי תליית משמרת שהיא כעין גג וכן משמע פרק בתרא דעירובין (דף קב.) גבי הנהו דיכרי דהוו בי רב הונא דביממא הוו בעו טולא ובלילא הוו בעו אוירא אתא לקמיה דרב א"ל זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח ולמחר הוי מוסיף על אהל עראי ומותר דמשמע דהיינו נמי תוספת אהל עראי דפליגי בה רבי אליעזר ורבנן. וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו מאי בין כך ובין כך א"ר אבא בר כהנא בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן והלכתא כחכמים ואע"ג דסתם לן תנא כר' אליעזר בנגר הנגרר (שם) קיימא לן כי האי סתמא אחרינא דתנן לקמן (דף קנז.) מדבריהם למדנו שפוקקין וקושרין בשבת משום דמעשה רב. תימה דרב אלפס פסק הכא כר' אבא בר כהנא דלא בעי קשור אלא מתוקן והאי מתוקן לאו בתקון מעשה איירי אלא במחשבה בעלמא כמו שהוכיח רבינו תם מדאמר אנא דאמר כרבן שמעון בן גמליאל דאמר מתוקן ואע"פ שאינו קשור ולרבן שמעון בן גמליאל סגי במחשבה ומשמע דלגמרי סבר כוותיה דגבי ר' יוחנן דוקא הוא דקאמר סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא. ובעירובין פסק כר' יהודה בנגר הנגרר דבעי קשור מדאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהודה אמר רבא והוא שקשור בדלת. ונראה לי דלית ליה הא דרבי יוחנן דאמר כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר אלא סבר דבנגר שתוחבו בקרקע דמי קצת לבנין הלכך בעינן קשירה לאפוקי מאיסור בנין אבל פקק החלון לא שייך ביה בנין כלל וסגי במחשבה לאפוקי מאיסור טלטול. ומסתייען מילתיה מדשמואל דפסק בנגר הנגרר כר' יהודה ולעיל בפרק במה טומנין (דף נ.) סבר שמואל כרשב"ג גבי חריות של דקל שגדרן לעצים דסגי במחשבה אלא ודאי צריך לחלק כדפרישית וכן צריך לחלק עוד לדברי רב אלפס ז"ל דהכא פסק כר' יוחנן דפליג עליה דרבן שמעון בן גמליאל בחדא ומצריך תורת כלי בקנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו ולעיל בפרק במה טומנין פסק

הלכה כרשב"ג בחריות של דקל דסגי במחשבה אלא היינו טעמא לפי שקנה הוא לצורך נעילת בית ודמי קצת לנגר הנגרר חמיר טפי וצריך תיקון כלי. והנה עתה שלשה חלוקים בפסק זה לדברי רב אלפס. בפקק החלון סגי במחשבה כמו בחריות של דקל. ובנגר הנגרר צריך קשירה לאפוקי מאיסור בנין. ובקנה שהוא פותח ונועל בו צריך תקון כלי. ור' יוחנן מדמי פקק החלון ונגר הנגרר להדדי וסבר דהלכה כרבי יהודה מדמוקי רבנן כר' יהודה. וגם בירושלמי פסק בהדיא כר' יהודה ובקנה סגי בתקון כלי או שמא סבר דתקון כלי וקשירה שוין הן ומועיל תקון כלי אף בנגר הנגרר:

הלכה ט

גרסינן בסוף עירובין (דף קב.) שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב עמרם לימא לן מר מהני מילי דאמרת לן משמיה דר' יוסי בכיפי דארבא אמר ליה הכי אמר ר' יוסי הני כיפי דארבא בזמן שיש בהן טפח אי נמי אין בהן טפח ואין בין זה לזה שלשה טפחים למחר מביא מחצלת ופורס ומוסיף [על] אהל עראי הוא ושפיר דמי. הנהו דיכרי דהוו להו לרב הונא דביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא אתא לקמיה דרב אמר ליה זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח ולמחר פרסיה עלייהו דמוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי:

הלכה י

תניא קנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו בזמן שקשור ותלוי פותח ונועל בו אין קשור ותלוי אין פותח ונועל בו אמר רשב"ג אם היה מתוקן אע"פ שאינו קשור. אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ודוקא כשיש תורת כלי עליו פירש רש"י שראוי לעשות תשמיש אחר. ולא נהירא לרבינו תם דאי שיש תורת כלי עליו ממש שעושין בו מלאכה אחרת איצטריך לאשמעינן דכלי ניטל לצורך גופו. ונראה לי דרש"י לטעמיה דמפרש כוליה שמעתין משום איסור בנין לכך צריך שיהא כלי גמור לאפוקי מאיסור בנין. ור"ת פירש תורת כלי היינו שתקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך אפילו אין ראוי לדבר אחר כמו חריות של דקל שאינם ראוים לשום תשמיש אלא לישיבה וחשיב לרבנן דרבן שמעון בן גמליאל מעשה מה שקושרו והכינו לכך. ובאבנים נמי אמרינן לעיל (דף קכה) דסגי להו בשפשוף וגרסינן בעירובין (דף קב.) ההוא שריתא פירוש קורה דהוה ביה ר' פדת דהוו שקלי ליה בי עשרה ושדי אדשא [ולא אמר להו ולא מידי] אמר זו תורת כלי עליה:

הלכה יא

א מתני' כל כסוי הכלים שיש להן בית אחיזה ניטלין בשבת. אמר ר' יוסי בד"א בכסוי קרקעות אבל בכסוי כלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת:

ב גמ' אמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן. דכולי עלמא כסוי קרקעות אם יש להן בית אחיזה אין אי לא לא כסוי כלים אע"ג דלית להו בית אחיזה שרי. כי פליגי בכלים וחברינהו בארעא ת"ק סבר גזרינן ורבי יוסי סבר לא גזרינן. והלכתא כתנא קמא. ונראה לי שגגת סופר דאיהו גופיה הביא לעיל הא דאמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנא כסוי תנורא דמתא מחסיא דלית להו בית אחיזה כרבי אליעזר בן יעקב ורבי יוסי אמר משום רבי אליעזר בן יעקב ואזיל לטעמא דהכא ורב אלפס ז"ל כתב ולית הלכתא כתנא קמא וטעה הסופר: הדרן עלך כל הכלים

פרק יח

הלכה א

א מפנין ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש. אבל לא את האוצר(.מטלטלין) [מפנין] תרומה טהורה ודמאי ומעשר ראשון שנטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו והתורמוס היבש מפני שהוא מאכל לעזים. אבל לא את הטבל ולא מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא מעשר שני והקדש שלא נפדו ולא את הלוף ולא את החרדל. רבן שמעון בן גמליאל מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבים:

ב גמ' השתא חמש מפנין ארבע מבעיא. אמר רב חסדא ארבע מחמש וחמש מאוצר גדול. ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה. ומני ר' יהודה היא דאית ליה מוקצה. ושמואל אמר ארבע וחמש כדאמרי אינשי ואי בעי אפילו טובא. ומאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר דלמא אתי לאשוויי גומות אבל אתחולי מתחלינן. ומני רבי שמעון היא דלית ליהמוקצה. והא מילתא חזינא ביה פלוגתא ביני רבוותא איכא מאן דפסק כרב חסדא משום דסוגיא דשמעתא אזלא כוותיה וסתם מתניתין נמי כוותיה וגמרא דשקיל וטרי לפרושי טעמא דמתניתין. ואיכא מאן דפסיק כשמואל משום דמוקי מתניתין כר' שמעון דלית ליה מוקצה וקי"ל כוותיה. והר"ז הלוי ז"ל כתב דקי"ל כרב חסדא משום דסוגיא דשמעתא כרב חסדא. ובפירוש אבל לא את האוצר קיימא לן כשמואל שלא יגמור את האוצר. ורב חסדא לטעמיה דאית ליה מוקצה דאמר בשר תפוח אסור לטלטלו ולא קי"ל כוותיה אלא כר"ש קי"ל במוקצה בין לאכילה בין לטלטול. ולא תקשה לך חדא כרב חסדא וחדא כשמואל משום דלא הא בהא תליא עד כאן דבריו. ואני אומר דודאי כן משמע פרק משילין (ביצה דף לה:) דהלכתא כרב חסדא וכשמואל דקאמר התם על משילין פירות דרך ארובה ביום טוב עד כמה וכו' עד כאותה ששנינו

מפנין ד' וחמש קופות ד' וה' אין טפי לא והיינו כרב חסדא ובתר הכי קאמר תנן אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר והיינו כשמואל. ומה שנסתלק רב אלפס בלא הכרע לפי שאם נפרש המשנה כרב חסדא אם כן אי אפשר לפרש אבל לא את האוצר אלא שלא יתחילו את האוצר תחלה דאי שלא יגמור את האוצר משום אשוויי גומות היינו רישא ארבע מחמש. ואי פסקינן כרב חסדא הוה צרכינן למימר דהך סתמא כרבי יהודה דלא קי"ל כוותיה במוקצה וקשיא לן בסוף מכילתין (דף קנו:) גבי הא דקאמר ואף ר' יוחנן סבר כר"ש ופריך מי א"ר יוחנן הכי והא א"ר יוחנן הלכתא כסתם משנה ותנן אין מבקעין עצים מן הקורה וכו' ואמאי לא פריך ליה ממתניתין דהכא. וכן בריש מסכת יום טוב דקאמר גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועין וכו' וגבי יום טוב סתם לן תנא כרבי יהודה דתנן אין מבקעין עצים מן הקורה וכו' ואי מיפרשא מתני' כרב חסדא הא איכא הך סתמא כרבי יהודה לענין שבת. ולכך נסתפק רב אלפס בפסק זה דודאי סוגיא דשמעתין הכא וביום טוב כרב חסדא והיה קשה לו לפרש סתם מתניתין כרבי יהודה: רב אלפס הביא שתי ברייתות אחת אין מתחילין באוצר תחלה והשניה תבואה צבורה וכו' ותרווייהו אליבא דרבי יהודה דאית ליה מוקצה ולא יכולתי לעמוד על דעתו למה כתבן: איבעיא להו הני ארבע וחמש קופות דקאמר בארבע וחמש אין טפי לא אלמא מעוטי בהלוכא עדיף או דלמא מעוטי במשוי עדיף. ולא איפשיטא ועבדינן כפשטא דמתניתין ארבע וחמש קופות אין טפי לא: איבעיא להו הני ארבע וחמש קופות דקאמר אף על גב דאיכא אורחים טובא או דילמא הכל לפי האורחין [ואת"ל הכל לפי האורחין] חד גברא מפני לכולהו או דלמא כל חד וחד מפני לנפשיה. ופשטינן לה הכל לפי האורחין אבל אי כל חד וחד מפני לנפשיה לא איפשוט. וכיון דאיסורא הוא עבדינן לחומרא וכל חד וחד מפני לנפשיה. ודווקא מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש דמצות נינהו דאמר רבי יוחנן גדול הכנסת אורחים כהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין ומפני ביטול בהמ"ד ורב דימי אמר גדולה הכנסת אורחים מהשכמת בהמ"ד מדקתני מפני האורחים והדר תני מפני ביטול בהמ"ד אבל שלא במקום מצוה לא:

הלכה ב

אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה דכתיב (בראשית יח) אדני אם נא מצאתי חן בעיניך וגו'. א"ר אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו מדת ב"ו אין הקטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבוא אצלך ואילו אברהם אמר להקב"ה אדני אם נא מצאתי חן בעיניך. אמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי א"ר יוחנן ששה דברים אדם עושה אותן ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם

הבא ואלו הן הכנסת אורחים ובקור חולים ועיון תפלה והשכמת בית המדרש והמגדל בניו לתלמוד תורה והדן את חבירו לכף זכות: ת"ר הדן את חבירו לכף זכות דנין אותו לכף זכות ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון שהיה שכיר ג' שנים אצל אדם אחד בדרום. כיון שהגיע ערב הרגל אמר לו תן לי שכרי ואלך ואפרנס את אשתי ואת בני אמר לו אין לי מעות שאתן לך. א"ל תן לי בהמות אין לי. תן לי קרקע אין לי. תן לי פירות אין לי. תן לי כרים וכסתות אין לי. הפשיל טליתו לאחוריו והלך לביתו בפחי נפש. לאחר הרגל נטל בעל הבית שכרו ונטל משוי שלשה חמורים אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים. לאחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו. א"ל כשאמרת לי תן לי שכרי ואמרתי אין לי מעות במה חשדתני. אמר שמא מצאת פרקמטיא בזול ולקחת בהם. וכשאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי לך אין לי במה חשדתני. שמא מושכרת היא ביד אחרים. וכשאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי במה חשדתני. שמא מוחכרת ביד אחרים. וכשאמרת לי תן לי פירות ואמרתי לך אין לי במה חשדתני. אמרתי שמא אינן מעושרות. וכשאמרת לי תן לי כרים וכסתות ואמרתי אין לי במה חשדתני. אמרתי שמא הקדיש רבי כל נכסיו לשמים. א"ל העבודה כך היה שהקדשתי כל נכסי לשמים בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה וכשבאתי אצל חבירי בדרום התירו לי נדרי. ואתה כשם שדנתני לכף זכות כך ידין המקום אותך לכף זכות: ת"ר מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל כשהגיע למלון השכיבה תחת מרגלותיו למחר השכים וטבל ושנה לתלמידיו. א"ל כשהשכבתיה אצל מרגלותי במה חשדתוני. אמרו לו שמא יש בנו תלמיד שאינו בדוק לרבי. וכשטבלתי במה חשדתוני. אמרו שמא מטורח הדרך ראה רבי קרי. אמר להם העבודה כך היה. וכשם שדנתוני לכף זכות כך המקום ידין אתכם לכף זכות: ת"ר פעם אחת הוצרך דבר לחכמים אצל מטרוניתא אחת שכל גדולי העיר מצויין אצלה. אמרו מי ילך א"ר יהושע בן חנניא אני אלך הלך הוא ותלמידיו כיון שהגיע לביתה חלץ תפילין ברחוק ד' אמות. וכשנכנס נעל הדלת אחריו וכשיצא ירד וטבל ושנה לתלמידיו. אמר להם בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתוני. אמרו כסבור רבינו אל יכנסו דברי קדושה במקום טומאה. כשנעלתי הדלת בפניכם במה חשדתוני. אמרו שמא דבר מלכות בינו לבינה. וכשירדתי וטבלתי במה חשדתוני. אמרו שמא נתזה צינורא מפיה על בגדיו של רבינו. אמר להם העבודה כך היה וכשם שדנתוני לכף זכות המקום ידין אתכם לכף זכות. ת"ר מטלטלין את החצב מפני שהוא מאכל לעורבים ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מטלטלין שברי זכוכית מפני שהוא מאכל לנעמיות אמר ליה ר' נתן אלא מעתה חבילי זמורות יטלטלו

מפני שהוא מאכל לפילין. ורשב"ג נעמיות שכיחי פילין לא שכיחי. אמימר אמר והוא דאית ליה נעמיות. א"ל רב אשי לאמימר אלא הא דא"ל ר' נתן לרבן שמעון בן גמליאל אלא מעתה חבילי זמורות יטלטלו מפני שהוא מאכל לפילין אי דאית ליה פילין אמאי לא אלא ראוי הכא נמי ראוי. אמר אביי רשב"ג ור"ש ור' ישמעאל ור' עקיבא כולהו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הם. רשב"ג הא דאמרן. ר' שמעון דתנן בני מלכים סכין בשמן ורד ר' שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם. ר' ישמעאל ור' עקיבא דתניא הרי שהיו נושין בו אלף זוז והיה לבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותה ממנו ומלבישין אותו הראויה לו רבי ישמעאל ור"ע אומרים כל ישראל ראוין לאותה איצטלא. וקיימא לן דכל כי האי גוונא שיטה היא ולית הלכתא כחד מינייהו ואין מטלטלין את החרדל כסתם מתני'. חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן רשב"ג אומר חבילה הניטלת ביד אחת מותר לטלטלה בשתי ידים אסור לטלטלה. חבילי (פיאה) [סיאה] אזוב וקורנית אם הכניסן לעצים אין מסתפקין מהן בשבת. למאכל בהמה מסתפקין מהן בשבת. וקוטם ואוכל ובלבד שלא יקטום בכלי. ומולל ואוכל ובלבד שלא ימלול בכלי. וחכ"א מולל בראשי אצבעותיו ואוכל ובלבד שלא ימלול הרבה בידו כדרך שהוא עושה בחול. וכן באמיתא וכן בפיגם וכן בשאר מיני תבלין. גרסינן במסכת יום טוב (דף יב:) המולל מלילות מערב שבת למחר מנפח על יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ותמחוי. ומסקנא (שם יג:) אם בא למלול בשבת כיצד מולל אביי משמיה דרב יוסף אמר חדא אמר חדא. ורב אחא משמיה דרב יוסף אמר חדא אתרתי. רבא אמר כיון דקמשנה אפי' טובא. וכשהוא מנפח מנפח בידו אחת ובכל כחו. והלכתא כרבא דקאי כחכמים דהכא דאמרי מולל בראשי אצבעותיו. מאי אמיתא ניניא. (פיאה) [סיאה] צתרי. אזוב אברתא. קורניתא חשי. ולית הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל דקיימא לן כסתם מתני':

הלכה ג

א איתמר בשר חי מותר לטלטלו בשבת. בשר תפוח רב הונא אמר מותר לטלטלו בשבת. ורב חסדא אמר אסור לטלטלו בשבת. והלכתא כרב הונא. דרב חסדא תלמיד הוה גבי רב הונא. ועוד דרב הונא כר' שמעון דקי"ל כוותיה. ועוד דתניא דמסייע ליה דתניא מטלטלין את העצמות בשבת מפני שהן מאכל לכלבים. בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה. מים מגולין מפני שהן ראוין לחתול רשב"ג אוסר לשהותן מפני הסכנה. ת"ר דג מליח מותר לטלטלו בשבת. דג תפל אסור לטלטלו. בשר בין חי בין מלוח מותר לטלטלו:

ב מתני' כופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתכנס. מדדין עגלים וסייחים והאשה מדדה את בנה. א"ר יהודה אימתי בזמן שנוטל אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור:

ג גמ' אמר רב יהודה בהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה. ואף ע"ג דקא מבטל כלי מהיכנו. מאי טעמא ביטול כלי מהיכנו דרבנן וצער בעלי חיים דאורייתא ואתי דאורייתא ומבטל דרבנן. וה"מ דלא אפשר למיעבד פרנסה במקומה אבל אפשר עושה לה פרנסה במקומה ודיו. מכאן התיר רבינו מאיר ז"ל ללמוד לנכרי שיחלוב את בהמתו בשבת שהבהמה מצטערה מרוב החלב שבדדיה וצער בעלי חיים דאורייתא דחי שבות דאמירה לנכרי: תרנגולת שברחה דוחין אותה וכו'. דוחין אין מדדין לא תנינא להא דתנו רבנן מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא את התרנגולת: תנו רבנן אין עוקרין בהמה חיה ועוף בחצר אבל דוחין אותם עד שיכנסו: האשה מדדה את בנה וכו'. והלכתא כר' יהודה דקי"ל (סנהדרין כה.) כל היכא דא"ר יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים:

הלכה ד

א מתני' אין מילדין את הבהמה ביו"ט אבל מסעדין. ר"י נסתפק אם הא דקתני מסעדין אי"ט דוקא קאי או דלמא אפי' בשבת שרי והא דקתני ביום טוב משום רבותא דאין מילדין תניא. ומילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת. וקושרין את הטבור. ר' יוסי אומר אף חותכין. וכל צרכי מילה עושין בשבת:

ב גמ' כיצד מסעדין רב יהודה אומר אוחז את הולד שלא יפול לארץ. תניא כוותיה דרב יהודה אוחז את הולד שלא יפול לארץ. ונופח לו בחוטמו ונותן דד לתוך פיו כדי שיינק. אמר רבן שמעון בן גמליאל מרחמין על בהמה טהורה ביום טוב. היכי עביד ליה אמר אביי מביא בול של מלח ונותן לה לתוך הרחם כדי שתזכור צערה ותרחם עליו. ודוקא טהורה אבל טמאה לא מ"ט דלא מרחקא ואי מרחקא לא מקרבא:

הלכה ה

ומילדין את האשה. ת"ר אם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת את הנר. אם היתה צריכה שמן חברתה מביאה לה ביד. ואם אין ספוק בידה מביאה לה בשערה. ואם אין ספוק בשערה מביאה לה בכלי דרך רשות הרבים: אמר מר אם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה את הנר פשיטא. אמר רב אשי לא נצרכה אלא לסומא. מהו דתימא כיון דלא חזיא אסיר קמ"ל דיתובי מיתבא דעתה סברא אי צריכנא מידי חזיא חבירתי ועבדא לי. אמר מר צריכה שמן וכו' ותיפוק ליה משום סחיטה. רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין

סחיטה בשיער. ורב אשי אמר אפי' תימא יש סחיטה בשיער מביאה בכלי דרך שערה דכמה דאפשר לשנויי משנינן. אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין שאמרה צריכה אני ובין שלא אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת נסתם הקבר אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת לא אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת רב אשי מתני הכי. ומר זוטרא מתני הכי אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני ובין אמרה לא צריכה אני מחללין עליה את השבת. פי' כשחברותיה אומרות שהיא צריכה. נסתם הקבר אמרה אין צריכה אני אין מחללין עליה את השבת לא אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת. א"ל רבינא למרימר מר זוטרא מתני לקולא ורב אשי מתני לחומרא. הלכתא כמאן. א"ל הלכתא כמר זוטרא דספק נפשות להקל. מאימתי פתיחת הקבר. אביי אמר משתשב על המשבר. רב הונא בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד. ואמרי לה משעה שחברותיה משיאות אותה במטה. ודייקי רבוותא מדלא קאמר רב הונא עד שיתחיל הדם להיות שותת ש"מ דקודם שתשב על המשבר קאמר. וכאביי עבדינן ולא מחללין שבת עד שיהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר. ותמיהני למה פסקו ספק נפשות לחומרא. עד מתי פתיחת הקבר ואסיקנא נהרדעי אמרי חיה ג' שבעה שלשים. שלשה בין אמרה צריכה אני בין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת. שבעה אמרה אין צריכה אני אין מחללין עליה הא סתמא מחללין עליה את השבת. שלשים אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה ע"י נכרי. כדרב עולא בריה דרב עילאי דאמר כל צרכי חולה עושין בשבת ע"י נכרי וכדרב המנונא דאמר דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה. אמר רב יהודה אמר שמואל לחיה שלשים יום למאי הלכתא. אמרי נהרדעי לטבילה. אמר רבא לא אמרן אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה בעלה מחממה: ברתיה דרב חסדא טבלה בגו תלתין יומין שלא בפני בעלה ואצטניאת ואמטיוה לערסא בתריה דרבא לפומבדיתא: אמר רב יהודה אמר רב עושין מדורה לחיה בשבת סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא. ואסיקנא לא שנא חיה ול"ש חולה ל"ש בימות החמה לא שנא בימות הגשמים מדאמר רב חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז. שמואל צלחו ליה תכתקא דשאגא רב יהודה צלחו ליה פתורא [דיונה] לרבה שרשיפא א"ל אביי לרבה קעבר מר משום בל תשחית. א"ל בל תשחית דגופא עדיף:

הלכה ו

אמר רב חייא בר אשי לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקנה בהן מנעלים לרגליו. הקיז דם ואין לו מה לאכול ימכור מנעלים מרגליו ויספיק מהם צרכי סעודה. מאי צרכי סעודה. רב אמר בשר. ושמואל אמר יין. רב אמר בשר נפשא חלף נפשא. ושמואל אמר יין סומקא חלף סומקא: וקושרין את הטבור ת"ר קושרין את הטבור. רבי יוסי אומר אף חותכין. וטומנין את השיליא כדי שיחם הוולד. אמר רשב"ג בנות מלכים טומנין אותם בספלים של שמן. בנות עשירים בספוגין של צמר. בנות עניים במוכין אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מודים חכמים לרבי יוסי בטבור של שני תינוקות שחותכין. מ"ט מנתחי אהדדי ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנאמר ומולדותיך ביום הולדת אותך [מכאן שמולידין את האשה בשבת] לא כרת שרך מכאן שחותכים את הטבור בשבת. ובמים לא רוחצת למישעי מכאן שמרחיצין את הולד בשבת. והמלח לא הומלחת מכאן שמולחין את הולד בשבת. והחתל לא חותלת מכאן שמלפפין את הוולד בשבת: הדרן עלך מפנין

פרק יט

הלכה א

א רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה. ובשעת סכנה מביאו מכוסה ועל פי עדים. ועוד א"ר אליעזר כורתין עצים לעשות פחמין ולעשות כלי ברזל בשבת. כלל אמר ר' עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת. מילה שאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת:

ב גמ' א"ר אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש והביאו בשבת שלא ברצון חכמים ושלא ברצון ר' אליעזר דאילו ר"א שרי דרך רשות הרבים והם הביאו דרך גגות חצירות וקרפיפות. שלא ברצון חכמים דאסרי אפילו דרך גגות חצירות וקרפיפות. אלא ברצון ר' שמעון דאמר גגות וחצירות וקרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית. ובפרק כל גגות (עירובין דף צא.) פסק רב הלכתא כר' שמעון ואפי' לדבר הרשות חשבינן להו רשות אחת ומטלטלין הכלים ששבתו בתוכן וכ"ש לדבר מצוה. והא דאמר רבא בפסחים בפרק האשה (דף צב.) ערל והזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת איזמל מאי היא דתניא כשם שאין מביאין אותו דרך ר"ה כך אין מביאין אותו דרך גגות וקרפיפות וחצירות. אתי שפיר כרבי שמעון כגון שהאיזמל היה בבית: כלל אמר ר"ע כו'. אמר רב יהודה אמר רב הלכה

כר' עקיבא עד כאן לא פליגי ר' אליעזר ור' עקיבא אלא במכשירי מילה אבל מילה גופא דחיא שבת מנלן. א"ר יוחנן אמר קרא וביום אפילו בשבת. ת"ר מילה דוחה צרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה. יו"ט אינה דוחה אלא בזמנה בלבד. ומימהל לא מהלינן אלא ביממא דתניא (יבמות דף עב) אין לי אלא הנימול לח' שאין נימול אלא ביום לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר. ושאר הנימולים שאין נימולין אלא ביום מנין. ת"ל וביום השמיני. גרסינן בפ"ק דקידושין (דף כט.) היכא דלא מהליה אבוה מיחייבי בי דינא למימהליה דכתיב המול ימול לכם כל זכר. והיכא דלא מהלוהו בי דינא מיחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה וגו':

הלכה ב

א מתני' עושין כל צרכי מילה מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה איספלנית וכמון ואם לא שחק מע"ש לועס בשיניו ונותן ואם לא טרף יין ושמן נותן זה לעצמו וזה לעצמו ואין עושין לו חלוק בתחלה אבל כורך עליה סמרטוט ואם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא אפילו מחצר אחרת:

ב גמ' ת"ר המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין את המילה בין על ציצין שאין מעכבין את המילה פירש על ציצין המעכבין חוזר ועל ציצין שאין מעכבין אינו חוזר. ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הלקט ענוש כרת. היכי דמי כגון דאתא בין השמשות [דשבת] ואמרי ליה לא מספקת ואמר להו מספיקנא ועבד ולא אספיק ואשתכח דחבורה הוא דעבד וענוש כרת. ומוצצין אמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ סכנתא הוא ומעברינן ליה: לא שחק כו' ת"ר דברים שאין עושים למילה בשבת עושין לה ביו"ט שוחקין לה כמון וטורפין לה יין ושמן. אין עושין לה חלוק בתחלה אמר אביי אמרה לי אם האי חלוק דינוקא ליפכוה לסיטריה אבראי דלמא מדביק גירדא מיניה ואתי לידי כרות שפכה. תניא א"רנתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאתה אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת. שני ומת. שלישי הביאתו לפני וראיתיו שהוא אדום. אמרתי לה בתי המתיני לו עד שיבלע בו דמו. והמתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קוראין אותו נתן הבבלי על שמי. ושוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא ובאתה אשה אחרת לפני שמלה בנה ראשון ומת. שני ומת. שלישי הביאתו לפני וראיתיו שהוא ירוק והצצתי בו ולא ראיתי בו דם אמרתי לה בתי המתיני לו עד שיבלע בו דמו. והמתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי:

ג מתני' מרחיצין את הקטן לפני המילה ולאחר המילה. ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ר' אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום שלישי למילתו שחל להיות בשבת

שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת. ר' יהודה מתיר באנדרוגינוס:

ד גמ' כי אתא רבין א"ר אבהו א"ר אלעזר הלכה כר' אלעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מערב שבת בין הרחצת כל גופו בין הרחצת מילה מפני שסכנה היא לו. ואמרי רבוותא שהלכה כר' אלעזר בן עזריה ביום שלישי כ"ש ביום ראשון שמרחיצין אותו כדרכו בין לפני הנרלה בין לאחר המילה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו בערב שבת. ואע"פ שכוללן רב אלפס ז"ל יחד וכתב שמרחיצין אותו כדרכו בין לפני המילה בין בחמין שהוחמו וכו' אין דינן שוה. דלאחר המילה כיון דסכנה הוא אפילו ישראל מבעיר האש ומחמם המים וכל הזריז הרי זה משובח. אבל לפני המילה אפי' ע"י נכרי אסור להחם חמין כדמוכח בפ' הדר (ערובין דף סז:) בההוא ינוקא דאישתפוך חמימיה אמר רבה ליתי ליה מגו ביתאי א"ל [אביי] והא לא עירבו [א"ל] לסמוך אשיתוף והא לא שיתפו לימרו ליה לנכרי דליזל ולייתי מגו ביתאי. א"ל אביי בעאי לאותובי ליה למר ולא שבקן רב יוסף אמר רב כהנא כי הוינן בי רב יהודה אמר לן בדאורייתא מותבינן תיובתא והדר עבדינן מעשה בדרבנן עבדינן מעשה והדר מותבינן תיובתא. בתר הכי א"ל מאי בעית לאותובי א"ל מכדי הזאה שבות ואמירה לנכרי שבות מה הזאה אינה דוחה שבת אף אמירה לנכרי אינה דוחה שבת. א"ל ולא שני לך בין שבות דאית בה מעשה לשבות דלית בה מעשה דהא מר לא א"ל זיל אחים לי. וכתב רב אלפס ז"ל כמה רבוותא טעו בפירושא דהאי מימרא דקסברי האי דקאמר ליה ולא שני לך בין שבות דאית בה מעשה לשבות דלית בה מעשה דבין שבות דהזאה הוא ובין שבות דאמירה הוא. דשבות דהזאה אית בה מעשה ושבות דאמירה לית בה מעשה דדיבורא בעלמא הוא וקשיא להו אמאי הואיל ואמירה לנכרי שבות דלית בה מעשה מה לי אמר לייתי מגו ביתאי ומה לי אמר זיל אחים לי דתרווייהו שבות דלית בה מעשה דדיבורא בעלמא הוא ושרי. ואטעי לכולהו נוסחאי דגמרא ואמרו דליתא בגמרא דהא מר לא אמר ליה זיל אחים אלא טעותא דנוסחאי. ולא כדקא סברי הוא ונוסחאי לית בהו טעיתא אלא נוסחאי מעליא נינהו ולא פירושא כדסבירא להו אלא הא דאמר ליה ולא שני ליה למר בין שבות דאית בה מעשה לשבות דלית בה מעשה לא שבות דהזאה קאמר ליה אלא ה"ק ליה האי דקאמרת אמירה לנכרי שבות וקמדמיתו לשבות דהזאה דאסירא ולא שני לך בשבות דאמירה גופא בין שבות דאית בה מלאכה לשבות דלית בה מלאכה דהא מר לא אמר ליה זיל אחים לי דאית בה מלאכה אלא אייתי לי מגו ביתאי קאמר ליה דטלטול בעלמא הוא ולית בה מלאכה. ושמעי' מינה דכי אמר אמירה לנכרי שבות ואסרינן לה

לצורך מילה ה"מ במילתא דאית בה מלאכה אבל מילתא דלית בה מלאכה לא אמרינן אמירה לנכרי שבות ומילי דברירן אינון ולית בהו טעותא. והאי דקאמר שבות דלית בה מעשה ולא קאמר שבות דלית בה מלאכה. מעשה ומלאכה בהאי עניינא חדא מילתא היא כדאמר בין יום השביעי לששת ימי המעשה דהיינו מלאכה. וכך פר"י (בפ"ק דגיטין ח:) דלא שרינן אמירה לנכרי שבות לצורך המילה אלא כשהעושה אינו עושה אלא בדבר שהוא אסור מדרבנן אבל באיסור דאורייתא לא והביא ראיה מאידך עובדא דפרק הדר (עירובין דף סח.) ההוא ינוקא דאישתפוך חמימי' אמר רבא לישייליה לאימיה אי צריכא ליחם ליה אגב אימיה ופרש"י ליחם ליה נכרי אגב אימי' וכן פר"ח ז"ל. וכן צריך להיות דיום שמיני היה והיה לאחר שבעה דאפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושין לה ע"י נכרי כדאמר לעיל בפרק מפנין (קכט.) ודוקא אגב אימיה אבל בשביל עצמו אפי' ע"י נכרי לא. דדוקא באידך עובדא לאיתויי דרך חצר ומבוי שלא עירבו ושלא נשתתפו הוא דשרי' ע"י נכרי לצורך המילה אבל באיסורא דאורייתא כגון להחם לו חמין לא שרינן ע"י נכרי. ומיהו בה"ג משמע דאפי' באיסור דאורייתא שרי ע"י נכרי. כי כתבו לומר ליה לנכרי דלייתי מגו ביתאי אפי' דרך רשות הרבים. ולפי דבריהם צ"ל דהך עובדא דליחם ליה אגב אימיה לאחר יום שלישי של המילה. ורב אלפס ז"ל הביא נמי דברי ה"ג שכתב היכא דאישתפוך חמימיה דתינוק ישראל ואבדור סממניה בתר דאימהול עבדינן ליה בשבתא משום סכנתא. והיכא דאייתי איזמל ממעלי שבתא לשבתא ואיגניב או איפגים אי מקמי מילה שרי למימר לנכרי לצבתיה או לאתויי איזמלא אחרינא. וכתב רב אלפס דאין לסמוך עליו דטעותא הוא ומה שכתב רב אלפס ז"ל שמרחיצין אותו כדרכו לפני המילה בחמין שהוחמו בשבת לא שיאמר לנכרי להחם אלא אם הנכרי עשאן לעצמו או אם עבר ישראל והחם אותן בשבת מרחיצין בהן את הקטן אע"פ שאסרו רחיצת כל גופו בחמין שהוחמו אפילו מע"ש לצורך המילה שרי:

הלכה ג

אמר רב אין מונעין חמין ושמן מליתן על גבי המכה בשבת. ושמואל אומר נותנין חוץ למכה ושותת ויורד לתוך המכה. והלכתא כוותיה דשמואל דתניא כוותיה אין נותנין חמין ושמן בשבת על גבי המכה אבל נותן הוא חוץ למכה ושותת ויורד למכה. ואין נותנין חמין ושמן על גבי מוך ליתן ע"ג מכה בשבת ולא ע"ג מוך שעל גבי מכה בשבת. ת"ר נותנין ע"ג מכה מוך יבש [וספוג יבש] אבל לא [גמי יבש] וכתיתין יבשין קשיא כתיתין אכתיתין. לא קשיא הא דקתני מוך יבש בחדתי והא דקתני אבל לא כתיתין

יבשין בעתיקי. ורש"י פירש חדשים שלא היו על גבי מכה מעולם ואפשר שגם הוא מודה דעתיקי מעלי לרפואה טפי אלא דמצריך דאותן עתיקי לא נתנו על גבי מכה פעם אחרת:

הלכה ד

גרסינן בסוף עירובין רטייה שפירשה מע"ג המכה מחזירין אותה בשבת. ר' יהודה אומר הוחלקה למטה דוחקה למעלה. למעלה דוחקה למטה. ומגלה מקצת רטייה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה מקצת רטייה ומקנח פי המכה. ורטייה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח ואם מירח חייב חטאת. אמר רב חסדא מחלוקת שפירשה על גבי כלי אבל פירשה ע"ג קרקע ד"ה אסור להחזירה אמר רב יהודה הלכה כרבי יהודה ולית הלכתא כוותיה דהא רב אשי דהוא בתראה עביד כת"ק:

הלכה ה

ת"ר ערלתו ערלתו ודאי דוחה שבת ולא ספק דוחה את השבת. ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא אנדרוגינוס דוחה שבת. ור' יהודה אומר אנדרוגינוס דוחה את השבת וענוש כרת. ערלתו ודאי דוחה השבת ולא נולד בין השמשות דוחה השבת. ערלתו ודאי דוחה השבת ולא נולד כשהוא מהול דוחה השבת. שבית שמאי אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית ובית הלל אומרים אין צריך להטיף ממנו דם ברית. אמר ר' שמעון בן אלעזר לא נחלקו ב"ש ובית הלל על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית. על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית וב"ה אומרים אין צריך. דקדק ר"י דמשמע מהכא דיותר צריך הטפה לנולד כשהוא מהול מנתגייר כשהוא מהול דהא בנולד מהול כ"ע לא פליגי ובגר איכא פלוגתא. ואם כן לקמן דפסק רב הלכתא כת"ק ומסתמא כוותיה קיימינן דהלכתא כוותיה באיסורי. ועוד מדקאמר רב אדא בר אהבה תיתי לי דעברי אדרב וכיון דנולד כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית כל שכן גר שנתגייר כשהוא מהול שאין צריך. ובעל ה"ג לא כתב כן אלא כתב קטן אין צריך וגר צריך. ובקטן נראה ודאי דכדין פסק כדמוכח בשמעתין כדפרישית. ובגר נמי נראה דסמיך אההיא דיבמות פרק החולץ (יבמות דף מו:) דתניא הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אין מטבילין אותו. ואת"ל דנתגייר כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית אמאי אין מטבילין אותו לר' יוסי הרי הוא מהול לפנינו ומאי נפקא מינה אפילו לא מלוהו בית דין לא יהא אלא ערבי מהול וגבעוני מהול. אלא ודאי צריך הטפת דם ברית ולכך אין מטבילין אותו דאינו גר עד שימול ויטבול. ועוד ראיה מההוא דבפרק הערל (יבמות דף עב.) דפליגי ר' אליעזר בר' שמעון ורבנן בגר שנתגייר כשהוא מהול אם נימול ביום או בלילה אלמא

כולהו מודו דצריך הטפת דם ברית. ונראה דהיינו טעמא דגר כיון שהיתה לו ערלה דין הוא שצריך הטפה יותר מקטן שלא היתה לו ערלה. והקשה ה"ר שמשון ז"ל א"כ קטן שנימול תוך שמונה יהיה צריך הטפה כיון שהיתה לו ערלה ונימול שלא בזמנו. ואינו כן מדאמר בשילהי פירקין (קלז.) דהיכא דקדם ומל של שבת בע"ש שלא נתנה שבת לדחות. ועוד דגר שנולד כשהוא מהול לא יהא צריך הטפה ולא פלוג. ופי' הוא הטעם משום דמסתבר דבין גר ובין קטן צריכין הטפה וכן מוכח מדאיצטריך ערלתו למעוטי קטן ודוקא בקטן דגלי גלי ובגר דלא גלי לא גלי. ונכרי שנכתת גידו ובא להתגייר נראה דמודה ר' יוסי דסגי ליה בטבילה לחודיה ואין מילתו מעכבתו ע"כ שיטת ר"י ז"ל. ואלו הן דברי רב אלפס ז"ל אתמר רב אמר הלכה כת"ק ושמואל אמר הלכה כר' שמעון בן אליעזר. אע"ג דפליגי רב ושמואל בהא קי"ל כבתראי דאינון רבה ורב יוסף. דאיתמר רבה אמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא. ורב יוסף אמר ודאי ערלה כבושה היא. ואמר רבה מנא אמינא לה דתניא ר' אליעזר הקפר אומר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית. על מה נחלקו לחלל עליו את השבת שב"ש אומרים מחללין עליו את השבת ובית הלל אומרים אין מחללין עליו את השבת. לאו מכלל דת"ק סבר ד"ה אין מחללין. ומדגמר רבה דהוא בתראה מהא מתניתא שמע מינה דהלכה היא. ואע"פ דפליג עליה רב יוסף הא קי"ל רבה ורב יוסף הלכה כרבה דאמר שמא ערלה כבושה היא וצריך להטיף ממנו דם ברית בחול אבל לא בשבת דלא מחללינן שבתא מספיקא. ותמיהני על רב אלפס ז"ל שכתב דהלכה כרבה שהוא בתראה ובשאר דוכתי כתב דמאביי ורבא ואילך קי"ל דהלכתא כבתראה אבל קודם לכן קי"ל כרב לגבי התלמיד ואילו נחלקו רבה ורב יוסף על רב יהודה היה הלכה כרב יהודה שהיה רבן של רבה ורב יוסף. כ"ש שהלכה כרב רבו של רב יהודה כנגד רבה ורב יוסף. והעולם נהגו להטיף משניהם דם ברית: לרב האי גאון וששאלתם נולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית או לא. ואי צריך להטיף מי מברכינן עליו או לא. כללו של דבר רבנן קמאי הכי אסכימו שצריך להטיף ממנו דם ברית אלא מיהו בנחת וצריכא מילתא למיבדקיה יפה בידים ומראות עינים ולא בפרזלא דלא ליעייך לה. ואין מברכין על המילה אלא אם כן נראית לו ערלה כבושה. ורואין ונזהרין היאך מלין אותו אם נראית לו ערלה וממתינין לו הרבה ואין חוששין לשמיני שלא יביאוהו לידי סכנה. אמר מר ולא ספק דוחה את השבת לאיתויי מאי. לאיתויי הא דת"ר בן שבעה מחללין עליו את השבת בן שמונה אין מחללין עליו את השבת. ספק בן שבעה ספק בן שמונה אין מחללין עליו את השבת בן שמונה (חי) הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת אבל אמו שוחה עליו

ומניקתו מפני הסכנה. ולאו דוקא סכנה אלא אפילו בשביל צערא בעלמא מותר. ולא עוד אלא אפילו לחלוב היא בעצמה ולהוציא את החלב. אע"פ שמלאכה שאינה צריכה לגופה חמיר איסורא טפי מאיסור טלטול. מידי דהוה אמפיס מורסא דשרינן מלאכה שאינה צריכה לגופה בשביל צערא. וכל זה איירי שלא גמרו שערו וצפרניו אבל גמרו שערו וצפרניו אפילו הוא ידוע שהוא בן שמונה כגון שפירש ממנה אחר שבעל מותר לטלטלו ולמולו בשבת דפסק הלכה ביבמות פרק הערל (יבמות דף פ:) כר' פרטא דאמר דאישתהויי אישתהי:

הלכה ו

אמר רבה אמר ר' אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה וכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמונה דכתיב אשה כי תזריע וילדה זכר וגו' וביום השמיני ימול. אמר ליה אביי דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמונה. אמר ליה ניתנה תורה ונתחדשה הלכה. איני והא איתמר יוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות רב הונא ורב חייא בר אבא חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר אין מחללין עליו את השבת עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת אבל לשמונה ודאי מהלינן ליה. הא בהא תליא. כתנאי יש יליד בית שנימול לאחד ויש יליד בית שנימול לשמונה. יש מקנת כסף שנימול לאחד ויש מקנת כסף שנימול לשמונה. מקנת כסף הנימול לשמונה כיצד לקח שפחה ועוברה עמה זהו מקנת כסף הנימול לשמונה. לקח שפחה וולדה עמה זהו מקנת כסף שנימול לאחד. לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה (אצלו) זהו יליד בית הנימול לשמונה. ר' חמא אמר ילדה ואחר כך הטבילה זהו יליד בית הנימול לאחד. הטבילה ואחר כך ילדה זהו יליד בית שנימול לשמונה. אמר רבא בשלמא לרבי חמא משכחת לה יליד בית נימול לאחד יליד בית נימול לשמונה כדקתני. מקנת כסף נימול לשמונה כגון שלקח שפחה ועוברה עמה מקנת כסף נימול לאחד כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה אלא לת"ק בשלמא כולהו משכחת לה אלא יליד בית נימול לאחד היכי משכחת לה. א"ר ירמיה בלוקח שפחה לעוברה. הניחא למאן דאמר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא למאן דאמר כקנין הגוף דמי מאי איכא למימר. אמר רב משרשיא בלוקח שפחה על מנת שלא להטבילה. בהא מילתא פליגי רב הונא ורב חייא בר רב ומ"ד אין מחללין את השבת כרב אסי והוה ליה רבים כנגד יחיד. ומדמוקי לה כתנאי וסברי רבנן דר' חמא דנימול לשמונה אע"פ שאין אמו טמאה לידה משמע דאין הלכה כר' אסי. דהנהו אמוראי לא שמיעא להו הך ברייתא דאי הוה שמיע להו לא הוו אמרי מימרא מפי עצמן אלא מר הוה אמר הלכה כהך תנא ומר הוה אמר הלכה כאידך תנא. וכיון דלא שמיע להו אפשר

דאי הוה שמיע להו לא הוו פליגי אלא הוו אמרי כיון דפליגי רבנן עליה דר' חמא הלכה כרבים. ובעל הלכות נסתפק בדבר. הלכך נימול לח' ואין מחללין עליו את השבת:

הלכה ז

תניא רשב"ג אומר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל ובבהמה שמונה ימים שנאמר ומיום השמיני והלאה. הא לא שהה ספיקא הוי איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג או לא. אם תמצא לומר פליגי הלכה כמותו או אין הלכה כמותו. תא שמע דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג הלכה מכלל דפליגי ש"מ דפליגי. תמיהני אהאי פיסקא דכרבנן קיימא לן אפילו לקולא דאם אשת כהן היא אינה חולצת ומחזקינן ליה בולד גמור להתיר יבמה לשוק וסמכינן ארוב וולדות שהן של קיימא ולא עבדינן כרשב"ג אלא להחמיר ולהצריך חליצה לאשת ישראל ולאסור בהמה שנשחטה תוך שבעה ימים ולענין אבילות דקי"ל כדברי המיקל באבל. והאי דאמר שמונה ימים בבהמה אינו נפל הני מילי לקרבן אבל לענין אכילה אם שהה מותר לשוחטו ליל שמיני ולאוכלו. דאמרינן רב פפא ורב הונא איקלעו לבי רבא בריה דרב אידי בר אבין עבד להו עגלא תלתא ביומא דשבעה ואמרו ליה אי איתריחו עד אורתא הוה אכלינן מיניה. בריה דרב דימי בר (יצחק) איתיליד ליה ההוא ינוקא ובגו תלתין יומין שכיב ויתיב וקמתאבל עלויה. אמר ליה אבוה צורניתא קבעית למיכל. אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו. רב אשי איקלע לבי רב כהנא איתרע ביה מילתא בגו תלתין יומין חזייה דקא מתאבל עליה. אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג. אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו: איתמר מת בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה אמר רבינא משמיה דרבא אם אשת ישראל היא חולצת ואם אשת כהן היא אינה חולצת וכן הלכתא: רבי יהודה מתיר באנדרוגינוס. אמר רב שיזבי אמר רב חסדא לא לכל א"ר יהודה אנדרוגינוס זכר הוא שאם אתה אומר כן בערכין יערך וכו'. איכא מ"ד מדקאמר רב חסדא טעמא דר' יהודה שמע מינה הלכתא כוותיה וגאון קאמר דלית הלכתא כוותיה:

הלכה ח

מתני' מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל של אחר השבת בשבת חייב. אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר. לא פחות ולא יותר. כיצד כדרכו לשמונה. נולד בין השמשות נימול לתשעה. בין השמשות בע"ש נימול לעשרה. חל יו"ט להיות אחר השבת נימול לאחד עשר. שני ימים טובים של ראש השנה נימול לשנים עשר:

הלכה ט

א קטן החולה אין מלין אותו עד שיבריא. גרסינן בפ' יוצא דופן (נדה דף מב:) ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל מהו למימהל בשבתא א"ל שפיר דמי בתר דנפיק אמר רבא ס"ד דהאי גברא לא ידע דשרי למימהל בשבת. אהדריה א"ל אימא לי גופא דעובדא היכי הוה א"ל שמעתי דצוויץ ראשו בין השמשות ולא איתיליד עד דחשיך. א"ל ההוא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הוה דאי לא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור לא מצי צוויץ דכמה דאיתיה במעי אמו פיו סתום וטיבורו פתוח והוה ליה נולד ביה"ש והויא לה מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת. אמר שמואל חלצתו חמה נותנין לו כל שבעה להברותו. איבעיא להו מי בעינן מעת לעת. ת"ש דתני לודא יום הברותו כיום הולדו מאי לאו מה יום הולדו לא בעינן מעת לעת אף יום הברותו לא בעיא מעת לעת. לא עדיף יום הברותו מיום הולדו דבעינן מעת לעת. וכיון דספק נפשות הוא יהבינן ליה מעת לעת:

ב מתני' ואלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה. ואין אוכל בתרומה. ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין. מל ולא פרע כאלו לא מל:

ג גמ' בשר החופה את רוב העטרה א"ר הונא א"ר ירמיה בר אבא בשר החופה את רוב גובה של עטרה וכן הלכתא. אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אין צריך למולו ואם לאו צריך למולו. במתניתא תנא רשב"ג אומר קטן המסורבל בבשר רואים אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו ואם לאו אין צריך למולו. מאי בינייהו איכא בינייהו נראה ואינו נראה:

הלכה י

מל ולא פרע וכו' ת"ר המל אומר בא"י אמ"ה אקב"ו על המילה אבי הבן אומר בא"י אמ"ה אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. המברך אומר אשר קידש ידיד מבטן חוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש על כן בשכר זאת אל חי חלקנו צורנו צוה להציל ידידות שארנו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו בא"י כורת הברית. רבינו שמואל בר מאיר ז"ל הנהיג במקומו שיברך אבי הבן קודם המילה משום דלהכניסו להבא משמע כדאמרינן פרק קמא דפסחים (דף ז.) בלבער כולי עלמא לא פליגי דלהבא משמע. ועוד דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן. ור"ת ז"ל אומר דאין לשנות המנהג מדתני בברייתא המל תחלה והדר אבי הבן. ועוד מדקאמר העומדים שם אומרים כשם שנכנס לברית משמע שכבר נכנס. והא דאמר בפסחים בלבער כ"ע לא פליגי ה"פ דלהבא משמע טפי מלשעבר ומיהו לשעבר נמי משמע כי פליגי בעל ביעור מ"ס להבא נמי משמע כמו מעיקרא והא דאמר כל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן ה"מ כשהמברך

עצמו עושה המצוה. ואומר ר"ת ז"ל דברכה זו אינה דוקא על מילה זו שנעשית עכשיו קאי אלא מודה ומשבח להקב"ה שצוה לעשות מצוה זו כשתבוא עוד לידו ותקנו לה מקום זה לגלות ולהודיע דזאת המצוה נעשית לשם הקב"ה ולא לשם מורנא ולא לשם הר גריזים. ועוד שמעתי כשאבי הבן מברך מיד אחר ברכת המוהל מיקרי שפיר עובר לעשייתו וגם להבא לפי שעדיין לא פרע ותנן מל ולא פרע כאילו לא מל:

הלכה יא

המל את הגרים אומר אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. המל את העבדים אומר בא"י אמ"ה אקב"ו למול את העבדים וכו' ויש ספרים שגורסים המל את הגרים אומר על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את הגרים וכו'. ואפי' לספרים דלא גרסי המל אומר היינו משום שלא הוצרך לפרש ברכת המילה לפי שאין בה שינוי אלא בברכה שהוא במקום אבי הבן. ונכרי אע"פ דאיתמהיל בהיותו נכרי צריך להטיף ממנו דם ברית. ועד דמיתפח לא מטבלינן ליה. וכדטבל צריך למיזל בהדי תלתא ואמרינן ליה כי היכי דאמרו ליה מעיקרא. וגייזי ליה מן מזייה ושקלי ליה טופרין דידיה ודכרעיה. וצריכין למיחזייה כדטבל וכדסליק מברך אקב"ו על הטבילה. וכן עבד משוחרר וכן עבדא ואמתא דזבין להו מנכרים מעיקרא אמרינן ליה מצות דמיחייבי ביה עבדי ומטבלינן ליה כו' כדכתבנוה בהלכות גרים בהחולץ (סימן לו) ונכרי אסור למימהל כדגרסי' בע"ז (דף כז) איתמר מנין למילה בנכרי שהיא פסולה. דרו בר פפא משמיה דרב אמר שנאמר ואתה את בריתי תשמור. ר' יוחנן אומר המול ימול קרי ביה המל ימול. מאי בינייהו איכא בינייהו אשה לרב דאמר ואתה את בריתי תשמור כיון דליתא בברית לא מהלא. לר' יוחנן דאמר המול ימול כיון דישראל אפילו ערלים כמהולים דמי איתתא נמי בכלל ישראל ומהלא. הלכך היכא דליכא גברא יהודאה דידע למימהל ואיכא איתתא דידעה למימהל מהלא שפיר דהלכה כר' יוחנן דקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן: הדרן עלך רבי אליעזר דמילה

פרק כ

הלכה א

א רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת ביום טוב ונותנין לתלויה בשבת וחכמים אומרים אין תולין את המשמרת ביו"ט ואין נותנין לתלויה בשבת [אבל נותנין לתלויה ביו"ט]:

ב גמ' איבעיא להו תלה מאי. אמרב יוסף תלה חייב חטאת. א"ל אביי אלא מעתה תלה כוזא בסיכתא הכי נמי דמיחייב. אלא אמר אביי מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. וכן הלכה. מדנקיט אביי חומרי מתנייתא ותני הגוד והמשמרת והכילה והכסא גלין לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור. אהל קבע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת. מטה וכסא וספסל ועסלא מותר לעשות לכתחלה. איבעיא להו שימר מאי. אמר רב כהנא שימר חייב חטאת ומשום מאי מתרינן ביה. רבה אמר משום בורר. ר' זירא אומר משום מרקד:

הלכה ב

תני רמי בר יחזקאל טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור ואם כרך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחלה. פי' כגון טלית כפולה שקושרה בין שני כותלים והיא משלשלת ומגעת לארץ ונכנס בין שתי קצוותיה וישן תחתיה לצל ואין בגגה טפח לפיכך אינו אהל קבע אלא אהל עראי הוא ומפני שאין בגגה טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגה טפח לפיכך פטור אבל אסור. ואם היה עליה חוט מאתמול ונטה אותו היום מותר. ותמיהני על רב אלפס ז"ל שכתב כן הא אמרן בשמעתין כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה ומוקי לה שאין בגגה טפח ולא פחות משלשה סמוך לגגה טפח ומאי שנא טלית כפולה שהיא יותר בנין עראי מכילת חתנים. ואין דבריו נראין בזה כלל אלא מיירי שיש בגגה טפח אי נמי כגון לאחר שכלה השיפוע של הטלית יורד ממנו בשוה בלא שיפוע ברוחב טפח כדאמרינן גבי כילת חתנים. אבל נחתא מפוריא טפח אסורה. והא דאמרינן כרך עליה חוט או משיחה מותר איירי אפילו לא היתה פרוסה טפח אלא כולה כרוכה דכריכת חוט או משיכה חשוב כאלו היתה פרוסה טפח. אמר רב יוסף חזינא לכילי דרב הונא דמאורתא נגידא ולצפרא חביטא ורמיא. אמר רב כהנא חזינא לכילי דבי רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמאורתא נגידא ולצפרא חביטא ורמיא ועל ידי כריכות חוט ומשיחה היה או כילת חתנים היה. אמר רב משום רבי חייא וילון מותר לנטותו ומותר לפרקו דאין אהל במחיצה בלא גג אלא היכא דעשויה להיתר טלטול או להכשר סוכה כדפרי' לעיל. אמר שמואל משום רבי חייא כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה. אמר רב שישא בריה דרב אידי לא שנו אלא שאין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח אסור. וכי אין בגגה טפח נמי לא אמרן אלא שאין בפחות משלשה סמוך לגגה טפח אבל יש בפחות משלשה סמוך לגגה טפח אסור. ולא אמרן אלא שאין בשיפוע טפח אבל יש בשיפוע טפח אסור. ולא אמרן אלא דלא נחתא מפוריא טפח אבל נחתא מפוריא טפח אסור:

הלכה ג

ואמר רב שישא בריה דרב אידי האי סיאנא שרי. פי' כובע שמשימין על הראש ומאהיל על הפנים מפני השמש. והא איתמר סיאנא אסור. לא קשיא הא דאית ליה טפח הא דלית ליה טפח. אלא מעתה אפיק בגלימיה טפח הכי נמי דאסיר. אלא לא קשיא הא דמיהדק והא דלא מיהדק. פי' רש"י דאין אסור משום אהל אלא משום שמא יעביר הרוח מעל ראשו ויוליכנו ד' אמות. הלכך היכא דמיהדק בראשו שאין הרוח יכול להעבירו מעל ראשו שרי. ור"ת ז"ל לא גרס אלא והכי גרס לא קשיא הא דמיהדק והא דלא מיהדק כלומר הא דפרכת מאפיק מגלימיה טפח לא קשיא דגלימא לא מיהדק אלא נכפף למטה ולא הוי אהל אבל סיאנא מיהדק שהוא קשה ובולט חוץ לראשו טפח והוה אהל ואסור. וכן פי' ר"ח ז"ל: שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב הונא אימא לן איזי הני מילי מעלייתא דאמרת לן משמיה דרב תרתי בשבתא וחדא בתורה. שלח ליה הא דתניא גוד בכיסכסין מותר לנטותו בשבת. אמר רב לא שנו אלא בשני בני אדם אבל באדם אחד אסור. אמר אביי וכילה אפילו בי' בני אדם אסירא אי אפשר דלא מימתחא פורתא:

הלכה ד

ואידך מאי היא דתניא כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה בשבת. שתים אסור לטלטלה בשבת. ורב אמר אפילו אחת אסור לטלטלה. גזירה שמא יתקע והלכה כרב. תורה מאי היא דאמר רב עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר והפלא ה' את מכותך הפלאה זו איני יודע מהו כשהוא אומר הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו הוי אומר הפלאה זו תורה. שלחו ליה בני בשכר ללוי כילה מהו כשותא בכרמא מהו מת ביום טוב מהו. אדאזיל נח נפשיה דלוי. אמר ליה שמואל לרב מנשה אי חכימת שלח להו. שלח להו כילה חזרנו על כל צידיה ולא מצאנו לה שום היתר. ולישלח להו כרמי בר יחזקאל. לפי שאינן בני תורה. כשותא בכרמא עירובא. ולישלח להו כדרבי טרפון דתניא רבי טרפון אומר אינם כלאים בכרם וחכמים אומרים כלאים בכרם וקי"ל כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוץ לארץ. לפי שאינן בני תורה. מת ביום טוב לא יתעסקו בו לא יהודאין ולא ארמאין לא ביו"ט ראשון ולא ביו"ט שני. ולישלח להו כדרבא דאמר רבא מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו נכרים ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפי' ביו"ט שני של ר"ה. לפי שאינן בני תורה אמר רבה בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא מתעטף אדם בכילה ובכיסכסים ויוצא בה לרה"ר בשבת ואינו חושש. ומ"ש מדרב הונא דאמר רב הונא אמר רב היוצא בטלית שאינה מצוייצת כהלכתא בשבת חייב חטאת. ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי הני לא חשיבי ובטלי. ורצועות

התלויות באבנט נראה דלא חשיבי ובטלי. ואם היו של משי חשיבי ולא בטלי אלא א"כ קושר בהן בתי שוקיים:

הלכה ה

אמר רבה בר רב הונא מערים אדם על המשמרת ביו"ט לתלות בה רמונים ותולה בה שמרים. אמר רב הונא והוא שתלה בה רמונים. אמרו ליה רבנן לרב אשי חזי מר האי צורבא מדרבנן ורב הונא בר חיון שמיה ואמרי לה רב הונא בר חלזון שמיה דשקיל בדי דתומא ומנח בברזא ואמר לאצנועיה קמיכוינא. ואזיל וניים במברא ועבר להך גיסא וסייר פירי ואמר למינם קמיכוינא אמר להו הערמה מדרבנן הוא וצורבא מדרבנן לא אתי למיעבד לכתחלה. לא כל הערמה במילי דרבנן שוין. יש הערמה שמותר לכל אדם כי ההיא דפ"ק דיו"ט (דף יא:) רב אדא מערים ומלח גרמא גרמא. ויש הערמה דלא שריא אלא לצורבא מדרבנן כי הך דהכא. ויש הערמה דאסור לכ"ע ואחמור בה רבנן טפי ממזיד כי ההיא דפ"ב די"ט (דף יז:) גבי עירובי תבשילין אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור. ויש דאיכא פלוגתא כי ההיא דלעיל פרק כל כתבי הקודש (דף קיז:) אין מערימין בכך ר' יוסי אומר מערימין וכן אותו ואת בנו שנפלו לבור ביו"ט (ביצה דף לז.) דפליגי בהו רבי אליעזר ורבי יהושע:

הלכה ו

א מתני' נותנין מים ע"ג שמרים בשביל שיצולו ומסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית. ונותנין ביצה במסננת של חרדל ועושין אנומלין בשבת. ור' יהודה אומר בשבת בכוס וביום טוב בלגין ובמועד בחבית. ר' צדוק אומר הכל לפי האורחין:

ב גמ' אמר זעירי נותן אדם יין צלול לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא. ואם היה בין הגיתות שעדיין היין תוסס ואין צלול וגם אין עכור מותר. טורד אדם חבית של יין יינה ושמריה ונותן. לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש:

הלכה ז

ומסננין את היין בסודרין. אמר רב שימי בר חייא ובלבד שלא יעשה גומא. ובכפיפה מצרית אמר רב חייא בר אשי אמר רב ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח. אמר רב הונא פרונקא אפומא דכולה כובא אסור. אפלגא דכובא שרי. פי' פרונקא מטלית. א"ר פפא לא ליהדוק איניש ציבתא אפומא דכזניתא משום דמיחזי כמשמרת. דבי רב פפא שפי שיכרא ממנא למנא. א"ל רב אחא מדפתי והאיכא ניצוצות. א"ל בדבי רב פפא לא חשיבי. ונותנין ביצה במסננת. איתמר חרדל שלשו מערב שבת למחר אמר רב ממחו בכלי ואין ממחו ביד. ושמואל אמר ממחו ביד ואין ממחו בכלי. איתמר ר' אלעזר אומר

אחד זה ואחד זה אסור. רבי יוחנן אמר אחד זה ואחד זה מותר. אמר מר זוטרא לית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאיתמר חרדל שלשו מע"ש למחר ממחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש. ולא יטרוף אלא מערב. שחלים שטרפן מערב שבת למחר נותן לתוכן שמן וחומץ וממשיך לתוכן אמיתא מאי אמיתא ניניא:

הלכה ח

א ועושין אנומלין בשבת. ת"ר עושין אנומלין בשבת ואין עושין אלונטית בשבת. איזה אנומלין יין (ישן) ודבש ופילפלין. ואלונטית יין ישן ומים צלולין ושמן אפרסמון דעבדי לה למסותא:

ב מתני' אין שורין את החלתית בפושרין אבל נותן הוא לתוך החומץ. ואין שורין את הכרשינין ולא שפין אותן אבל נותן הוא לתוך הכברה. אין כוברין את התבן בכברה ולא יניחנו במקום גבוה כדי שירד המוץ אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס:

ג גמ' בעי מיניה ר' יוחנן מר' ינאי מהו לשרות את החלתית בצונן. א"ל אסור. והאנן תנן אין שורין את החלתית בפושרין הא בצונן מותר. א"ל מתני' יחידאה היא דתנן אין שורין את החלתית בין בחמין בין בצונן. ר' יוסי אומר בצונן מותר בחמין אסור. והלכתא כר' ינאי דאמר בין בחמין בין בצונן אסור. ואם שרה מאתמול מותר לשתותו בשבת. ואם שתה יום חמישי ויום ששי ובשבת לא היה לו שרוי והיה חושש שאם לא ישתה יסתכן מותר לשרות בצונן. ומניחה בחמה כההיא עובדא דרב חייא בר אבין:

הלכה ט

מסתמיך ואזיל רב חייא בר יוסף אכתפיה דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה א"ל כי מטי לבי רב חסדא עיילן. כי מטא עייליה בעא מיניה מהו לכסכוסי כתונתא בשבתא לרכוכי קמיכוין ושרי. או דלמא לאולודי חוורא קמיכוין ואסיר. א"ל לרכוכי קמיכוין ושפיר דמי. כי נפק אמר ליה מאי בעי מר מיניה. א"ל בעי מיניה מהו לכסכוסי כיתונא בשבת ואמר לי שפיר דמי. א"ל ותיבעי מר מיניה סודרא. א"ל סודרא לא מיבעיא לי דבעי מיניה דרב הונא ופשט לי לאיסורא. ותיפשוט ליה למר מסודרא. התם מיחזי כאולודי חיורא הכא לא מיחזי כאולודי חיורא א"ר חסדא האי כיתונא למישלפא דידה מקניא שרי קניא ממנה אסור. דקניא לאו מנא הוא. אמר רבא ואם כלי קיואי הוא מותר פי' כלי קיואי כלי של אורג. אמר רבא האי הוצא דירקא אי חזי למאכל בהמה שרי לטלטולי ואם לאו אסור. אמר רב חייא בר אשי האי תליא דבשרא שרי לטלטולי פי' עץ שתולין בו בשר. דכוורי אסור דסני ריחא אסוחי אסחיה לדעתיה מיניה והוה ליה מוקצה מחמת מיאוס ורב לטעמיה דסבירא ליה כרבי יהודה אבל לרבי שמעון אפילו מוקצה מחמת מיאוס

לית ליה והלכתא כוותיה. אמר רב חסדא בר בי רב לא לישדר מאניה לאושפיזא לחווריה ליה משום דלאו אורח ארעא:

הלכה י

א מתני' גורפין מלפני הפטם ומסלקו לצדדין מפני הרעי דברי רבי דוסא וחכמים אוסרים. נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני אחרת:

ב גמ' איבעיא להו רבנן אארישא פליגי או אסיפא פליגי. ת"ש דתניא וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה לא יסלקנו לצדדים שמע מיניה אתרווייהו פליגי אמר רב חסדא מחלוקת באבוס של כלי אבל באבוס של קרקע ד"ה אסור משום אשוויי גומות:

הלכה יא

א נוטלין מלפני בהמה זו וכו' תני חדא נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה ונותנין לפני בהמה שפיה רע. ותניא אידך נוטלין מלפני בהמה שפיה רע ונותנין לפני בהמה שפיה יפה. אמר אביי אידי ואידי מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן. מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן. והא דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה בחמור דלית ליה רירי. ונותנין לפני הבהמה שפיה רע בפרה דאית לה רירי. והא דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה רע בחמור דלא דייק ואכיל. ונותנין לפני בהמה שפיה יפה בפרה דדייקא ואכלה:

ב מתני' הקש שעל המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו. ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענע בידו. מכבש של בעלי בתים מתירין אבל לא כובשין. ושל כובסין לא יגע בו. ר' יהודה אומר אם היה מותר מע"ש מתיר כלו ושומטו:

ג גמ' אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי. ממטה למעלה אסור. קסבר טלטול מן הצד שמיה טלטול. ולית הלכתא כוותיה הכא. דהא הדר ביה רב נחמן בפ' כל הכלים (שבת (דף קכג.)ואמר) טלטול מן הצד לא שמיה טלטול:

הלכה יב

אמר רב יהודה הני פלפלי מידק חדא בקתא דסכינא שרי תרתי אסיר. רבא אמר כיון דמשני אפילו טובא. פר"ח ז"ל וכן בשאלתות דרב אחאי בפ' אמור אל הכהנים דביו"ט איירי ולא נהירא דהוה לי' לפרושי בהדיא כיון דמכילתין לא איירי אלא במילי דשבת. ועוד היכי אסר רב יהודה כולי האי בפלפלי אפילו מלח דכל הקדירות צריכות שרי בפ"ק דיו"ט (דף יד.) במדוכה של עץ. ונראה דהכא איירי בשבת ומשום דאיירי בטלטול ע"י שינוי מייתי לה ובכולא שמעתין נמי מייתי מילי טובא דשבת אע"ג דלא שייכי הכא כולי האי. אבל ביו"ט שרי בלא שינוי אף במדוך של אבן כשאר תבלין בפ"ק

דיו"ט ב"ה אומרין תבלין נידוכין במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ ובפ"ק דיו"ט (סי' כא) יתבאר פסק זה יותר:

הלכה יג

ואמר רב יהודה האי מאן דסחי במיא לינגוב נפשיה דלמא אתי לאתוויי ד' אמות בכרמלית. לפי שהעולה מן הרחיצה יש רבוי מים על גופיה ולא דקדקו במהלך ברה"ר ומטר סוחף על ראשו ועל לבושו. אי הכי כי נחית נמי קדחי ד' אמות ואסיר. כחו בכרמלית לא גזרו רבנן. אמר אביי ואי תימא רב יהודה טיט שע"ג רגלו מקנחו בקרקע ואין מקנחו בכותל. אמר רבא בכותל מ"ט לא משום דמיחזי כבונה האי בנין חקלאה הוא. אלא אמר רבא מקנחו בכותל ואין מקנחו בקרקע דילמא אתו לאשוויי גומות. איתמר מר בריה דרבינא אמר אחד זה ואחד זה אסור רב פפא אמר אחד זה ואחד זה מותר ולמר בריה דרבינא במאי מקנח ליה. בקורה. איכא מ"ד הלכה כמר בריה דרבינא משום דקא מפרשי לטעמיה. ולי נראה להפך מדאמר מר בריה דרבינא במאי מקנח ולא אמר במאי מקנחינן אלמא לית הלכתא כוותיה. כדאמר בפ"ק דחולין (דף יא:) ולר' מאיר דחייש למיעוטא היכי אכיל בישרא ולא קי"ל כרבי מאיר. ומסתבר דהלכה כרב פפא דבתראה הוא. אמר רבא לא ליתיב אינש אפומא דליחיא דלמא מיגנדר ליה חפץ ואתי לאיתויי. אבל על פתח חצר הפתוח לרה"ר או לכרמלית נראה דמותר דמינכר מילתא ולא אתי לאיתויי:

הלכה יד

ואמר רבא לא ליצדד כובא בארעא דלמא אתי לאשויי גומות. ואמר רבא לא ליהדוק איניש אודרא אפומא דאשישא דלמא אתי לידי סחיטה. אמר רב כהנא ואיתימא רב יהודה טיט שעל גבי בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו בחוץ. ומגררו בצפורן ובסכין. תני ר' חייא אין מגררין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן. ולא יסוך את רגלו בשמן. והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל אבל סך הוא את רגלו בשמן ומניחו בתוך המנעל. וסך כל גופו שמן ומתעגל ע"ג קטבלא ואינו חושש. אמר רב חסדא ל"ש אלא שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור. ת"ר לא יצא קטן במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול. לא תצא האשה במנעל המרופט ולא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשירה. ואין יוצאין במנעל חדש. באיזה מנעל אמרו במנעל של אשה. תני בר קפרא ל"ש אלא שלא יצאת בו שעה אחת מבעוד יום אבל יצתה בו שעה אחת מבעו"י מותר. ומנעל שעל גבי אימום פי' דפוס שומטין אותו בשבת. גרסינן בפרק דם חטאת (זבחים דף צד:) דרש רבא מותר לכבס את המנעל: א"ל רב (כהנא) והא זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה (דרב) ואמר

סכסכו לי מסניי במיא סכסוך אין כבוס לא. הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי ברם כך אמרו סכסוך מותר כבוס אסור: הדרן עלך תולין

פרק כא

הלכה א

א נוטל אדם את בנו ואבן בידו. וכלכלה והאבן בתוכה. מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה:

ב גמ' נוטל אדם את בנו וכו' אמר רבי רבי ינאי בתינוק שיש לו געגועין על אביו. ודוקא אבן דאי נפלה לא אתי לאתויי אבל דינר דאתי לאתויי לא:

ג מתני' האבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת. היתה בין החביות מגביה ומטה על צדה והיא נופלת. מעות שעל גבי הכר נוער את הכר והן נופלות. היתה עליו לשלשת מקנחה בסמרטוט. היתה של עור נותן עליה מים עד שתכלה:

ד גמ' האבן שעל פי החבית וכו' אמר רבא לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור לו. והלכתא כרבא דקאי רבי יוחנן ורבי אמי כוותיה בפרק כל הכלים (דף קכה:) היתה בין החביות וכו' תניא רבי יוסי אומר היתה חבית מונחת באוצר או שהיו כלי זכוכית מונחין תחתיה מגביהה למקום אחר ומטה על צדה והיא נופלת ונוטל מה שצריך לו ומחזירה למקומה. מעות שעל הכר אמר רב חייא בר אשי אמר רב לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור לו. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו:

הלכה ב

א א"ר אושעיא שכח ארנקי בחצר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו ולית הלכתא כוותיה דאמר רב אשי לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד. כתב רבינו נסים ז"ל מכאן אתה למד כי אלו האנשים שנותנין ככר על גבי מנורה שהדליקו בה בשבת ומטלטלין אותה ממקום למקום שאין עושין יפה:

ב מתני' ב"ש אומרים מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין וב"ה אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה. ומעבירין מעל השלחן פירורין פחות מכזית ושיער של פולין ושל עדשים מפני שהן מאכל בהמה. ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו וחכמים אומרים בין כך ובין כך ניטל בשבת ואין מקבל טומאה:

פרק כב

הלכה א

א חבית שנשברה מצילין ממנה מזון שלש סעודות. ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. ובלבד שלא יספוג ושלא יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול:

ב גמ' ת"ר נתפזרו לו פירות בחצירו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. נראה דלא גרסינן ואוכל מדקתני סיפא אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה משמע הנך דוקא הוא דאסירי משום דעובדא דחול אבל ללקט וליתן אל חיקו ולתוך כסותו שרי:

הלכה ב

א מתני' אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין. ואם יצאו מעצמן אסורין. ור' יהודה אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר. ואם למשקין היוצא מהן אסור. חלות דבש שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין. ור' אליעזר מתיר:

ב גמ' אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל מודה ר' יהודה לחכמים בזיתים וענבים. ומודים חכמים לר' יהודה בשאר מיני פירות. א"ל ר' ירמיה לרבי אבא אם כן במאי פליגי. לכי תשכח. רב נחמן בר יצחק אמר מסתברא בתותים ורמונים פליגי. רבי יוחנן אמר הלכה כרבי יהודה בשאר מיני פירות. תניא סוחטין בפגעין ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים. של בית מנשיא בר מנחם היו סוחטין ברמונים פי' היו סוחטין בחול ועושין מהם יין נמצאו הרמונים בני סחיטה ולכך אסור לסוחטן בשבת. אמר רב נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם. נמצא עכשיו הכלל הראוי מכל אלו הדברים שזתים וענבים אין סוחטין אותם בשבת. ואם יצאו מעצמן אסורין בין אוכלין בין למשקין לד"ה. ותותים ורמונים אסור לסוחטן בשבת לד"ה ואם יצאו מעצמן היוצא מהן אסור כר' יהודה. ושאר פירות כגון פגעין פרישין ועוזרדין וכיוצא בהן סוחטין אותם לכתחלה בשבת לד"ה. ואיכא מאן דסליק אדעתא דרמונים בהדי זיתים וענבים הוו דהא א"ר נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם וליתא ההיא לענין סחיטה לכתחלה אתמר דאין סוחטין אותן בשבת אבל אם יצאו מעצמן והן לאוכלים מותרים. וה"נ מסתברא דקתני סוחטין בפגעין ועוזרדין אבל לא ברמונים אלמא אסחיטה קאי. ועוד מדיהיב טעמא כדרב חסדא דאמר רב חסדא תרדין שסחטן ונתנן לתוך המקוה פוסלין את המקוה בשנוי מראה ואמאי והא לאו בני סחיטה נינהו אלא מאי אית לך למימר כיון דאחשבינהו הוו להו משקה הכא נמי כיון דאחשבינהו הוו להו משקה. שמעינן מינה דאסחיטה קאי דלא מצית למימר דאחשבינהו אלא כשסחטן:

הלכה ג

אמר רב יהודה אמר שמואל סוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדרה ולא לתוך הקערה. פירוש בקדרה שיש בה אוכל ולפיכך הוי משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי ובקערה אין בה אוכל ולפיכך הוי ליה משקה ואסור. אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה. איכא מ"ד האי מימרא דסוחט אדם אשכול איום טוב איתמר ולא לענין שבת דהא תנן אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין ואוקימנא בזיתים וענבים ובין לאוכלין ובין למשקין היוצא מהן אסור ולכך לא מיתוקמא מילתא דשמואל אלא ביו"ט. וכן מצינו לבעל הלכות פסוקות שכתבוה בהלכות יו"ט ולא בהלכות שבת. ואיכא מ"ד דהאי מימרא דשמואל בשבת היא ומוקי לה למתניתין בסוחט לתוך הקערה דהוו להו משקה אבל לתוך הקדרה סוחטין כשמואל ודיוקא דדייק מינה רב חסדא בלחוד הוא דהוי ביו"ט וכן הדעת נוטה. ור"ח ז"ל כך הוא דעתו אלא שאמר שדברי שמואל ורב חסדא דדייק מינייהו לאו הלכה אינון: והכי קאמר והלכתא כתירוצי דר' יוחנן להא מתני'. ושמעינן מינה שמותר לסחוט כבשים ושלקות לגופן אבל לא למימיהן ואם סחט למימיהן נעשה כמי שסחט זיתים וענבים וחייב חטאת ולא חילק בסחיטתן למימיהן בין לקדרה בין לקערה אלא הכל אסור. דהא בסחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא צריך וא"ר יוחנן הסוחט כבשים ושלקות למימיהן כסוחט זיתים וענבים וחייב חטאת. ומתוך אלו הדברים מתברר שאין הלכה כשמואל דאמר סוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ויש מי שהעמיד דברי שמואל ביו"ט מדדייק רב חסדא מדברי שמואל מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז וכו' לקיים דבריו להיות הלכה ואינם דברים נכוחים שאפילו ביו"ט כל אלו אסורין: ולינק בפיו מן הבהמה ביו"ט אסור כ"ש לחלוב כדגרסי' ביבמות פ' חרש (דף קיד.) אבא שאול אומר נוהגין היינו שיונקין מבהמה טהורה ביו"ט. ואקשינן עלה היכי דמי אי דאיכא סכנתא אפילו בשבת נמי ואי דליכא סכנתא אפילו ביום טוב נמי לא ומפרקינן לאצריכא דאית בה צערא וסבר מפרק כלאחר יד הוא שבת דאיסור סקילה גזור רבנן יו"ט דאיסור לאו לא גזור רבנן. הנה אפי' לינק מן הבהמה לא התירו אלא במקום צער כ"ש לחלוב במקום דאין צער דודאי אסור. ואין לנו להדורי אפירוקי ולאפוקי שמעתא מדוכתא אלא ודאי זה סוחט לתוך הקדרה ולא לתוך הקערה בשבת אמרו. ומה שאמר רב חסדא ביום טוב הוא ואין הלכה כמותו לא ביום טוב ולא בשבת. וכן קבלנו מרבותינו אלו הן דברי ר"ח ז"ל. ואנן עיינינן בהו ואשכחן פירכא לכולהו. הא דאמר דאין הפרש בסחיטה למימיהן בין לקדרה בין לקערה אלא

הכל אסור לאו הכי הוא דהא א"ר יוחנן למימיהן חייב חטאת הוא כעין מימרא דאמר רב ושמואל למימיהן פטור אבל אסור דכי היכי דהא דאמר רב ושמואל למימיהן פטור אבל אסור לקערה הוא ולא לקדרה ה"נ הא דא"ר יוחנן חייב חטאת לקערה הוא ולא לקדרה תדע דהא רב ושמואל אינהו דאמרי סוחט אדם אשכול לתוך קדרה אבל לא לתוך קערה ואינהו דאמור בענין כבשים ושלקות למימיהן פטור אבל אסור. ואי ס"ד דמ"ד למימיהן אסור ל"ש קדרה ול"ש קערה הכל אסור אם כן קשיא דרב אדרב וקשיא דשמואל אדשמואל אלא מאי אית לך למימר האי למימיהן אסור לתוך הקערה קאמר ולא לתוך הקדרה ה"נ ר' יוחנן דאמר למימיהן חייב חטאת לתוך הקערה קאמר ולא לתוך הקדרה. ולא פליג רבי יוחנן אדרב ושמואל אלא בפטור אבל אסור וחייב חטאת אבל בקערה וקדרה לא דאם לא כן נפלוג בהדיא בקערה וקדרה ומדלא אשכחן פלוגתייהו אלא במותר לרב ופטור אבל אסור לשמואל וחייב חטאת לר' יוחנן לא שמעינן מינה דפליגי בקדרה וקערה. ועוד דרבי יוחנן לא אשכחן דפליג בהדיא ארב ושמואל אלא בכבשים ושלקות אבל באשכול של ענבים לא אשכחן ליה דפליג ומ"ד דפליג בעי ראייה. והא דקאמר דהא סחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא צריך וא"ר יוחנן שהסוחט כבשים ושלקות למימיהן כסוחט זיתים וענבים הוא וחייב חטאת. גם זו אינה ראיה שהסוחט ענבים לתוך הקדרה שיש בה אוכל אע"פ שהוא צריך למימיהן כיון שהוא סוחט לתוך האוכל אינו כסוחט משקין אלא כמפרר אוכל לתוך אוכל הוא שמותר. ומ"ד בסוחט כבשים ושלקות למימיהן שהוא חייב לא אמר אלא בסוחט כבשים ושלקות לתוך הקערה כסוחט זיתים וענבים לתוך הקערה. אבל לתוך הקדרה אלו ואלו מותרין שאוכל הן ולא משקה. ולעולם הלכה כרב ושמואל לענין סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה. ור' יוחנן לא איירי באשכול כלל. והא דאמר נמי שאפילו לינק בפיו מן הבהמה ביו"ט אסור וכ"ש לחלוב לאו הכין הוא שהיונק מן הבהמה כסוחט משקה הוא והחולב לתוך הקדרה כמפרר אוכל הוא ולפיכך מותר. ועוד דהא מותיב רמי בר חמא ומפרקינן לתיובתא ומותיב נמי רבינא דהוא בתראה והוא מותיב לה והוא מפרק לה. גם ר' ירמיה ביקש להעמידה כתנאי ולא העמידה אלא ד"ה משקה הבא לאוכל אוכל הוא. ומכל אלו נלמוד שהלכה כרב ושמואל הלכך הלכה נמי כרב חסדא דיליף מינייהו דחולב אדם ביו"ט לתוך הקדרה. והכי חזינן לרב האי גאון כדפסקינן ולית בה ספיקא:

הלכה ד

גרסינן בכתובות פרק אף על פי (כתובות דף ס.) תניא ר' מורינוס אומר גונח יונק חלב מן הבהמה בשבת. מ"ט מפרק כלאחד יד הוא ובמקום צערא לא גזור. אמר רב יוסף

הלכה כר' מורינוס: תניא נחום איש גלאי אומר צנור שעלו בו קשקשין ממעכו ברגלו בצנעא בשבת ואין חושש מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזור רבנן. אמר רב יוסף הלכה כנחום איש גלאי ואי קשיא לך הא דאמר ביבמות פרק חרש (דף קיד.) אבא שאול אומר נוהגין היינו שיונקין מבהמה טהורה ביו"ט היכי דמי אי דאיכא סכנתא אפילו בשבת נמי ואי דליכא סכנתא אפילו ביו"ט נמי לא ומפרקינן לא צריכא דאיכא צערא וקסבר מפרק כלאחר יד הוא שבת דאיסור סקילה גזור רבנן יו"ט דאיסור לאו הוא לא גזור רבנן דשמעת מינה דגונח אע"פ דאית ליה צערא אסיר לינק מן הבהמה בשבת. ההיא לא קשה מידי דההיא מימרא אליבא דאבא שאול היא ולית הלכתא כוותיה דהא קפסיק רב יוסף הלכה כר' מורינוס דאמר אפילו בשבת במקום צערא לא גזור רבנן. וחזינן למאן דמוקי הא דר' מורינוס בצערא דאית ביה סכנתא. כי היכי דלא תיקשי ליה הא דאבא שאול. והאי פירוקא לאו מעלייא הוא דאי הא דר' מורינוס צער דאית ביה סכנה הוא מאי איריא מפרק כלאחר יד אפילו מלאכה גמורה גבי סכנה שריא. ועוד הא דקאמר במקום צערא לא גזור הל"ל במקום סכנה לא גזור. וי"מ דההיא דאבא שאול בצער של רעב הוא כי ההיא דשבועות (דף כו) נשבע על הככר ומצטער עליה: גופא כבשים שסחטן אמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור. שלקות בין לגופן בין למימיהן מותר. ושמואל אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור. ר' יוחנן אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת. ולית הלכתא כר' יוחנן לענין חיוב חטאת. דהוו להו רב ושמואל בחדא שיטתא דליכא חיוב חטאת אלא בזיתים וענבים והוה ר' יוחנן חד ואין דבריו של א' במקום שנים. ועוד הא דתניא דבי מנשה מסייע להו דאמר דבר תורה אין חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד. והא דמשמע בפרק מפנין (דף קכח:) דאיכא חיוב חטאת בסחיטת שמן מתוך השיער. לא דמי לסוחט פרי שאין דרכו לסחוט כי דרך אותו פרי לאוכלו ולא להוציא ממנו משקה הלכך אין שם משקה על היוצא ממנו. אבל משקה הנבלע בבגד הסוחטו להוציא ממנו חייב ומסתברא לן דהלכתא כשמואל בהא מילתא דקאי ר' יוחנן כוותיה לענין איסורא. וליכא בינייהו פלוגתא אלא לענין חיוב חטאת. אמר רב חייא בר אשי אמר רב דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד וכן תניא דבי מנשה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד:

הלכה ה

א חלות דבש וכו' כי אתא רב אושעיא מנהרדעא אייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורים ר' אלעזר ור' שמעון מתירין. ופסק בעל הלכות משמיה דרב צמח בן פלטוי ריש מתיבתא הלכתא כר' אלעזר ור' שמעון:

ב מתני' כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין חוץ מן המליח הישן וקולייס האספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן:

ג גמ' כל שבא כו' מאי היא כגון תרנגולתא דר' אבא פי' שהיתה מלוחה ביותר וכשרוצין לאוכלה שורין אותה במים חמין אם הובאה בחמין לפני השבת שורין בשבת ואם לאו אסור. וכל שלא בא בחמין איבעיא להו הדיח מאי. אמר רב יוסף הדיח חייב חטאת:

הלכה ו

א מתני' שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי. במסכת יו"ט פרק המביא (דף לג:) מוקי במוסתקי ופירש"י דהיינו חביות שבורים שמדבקין שבריהן בשרף של עץ שעושין ממנה זפת ומשום הכי שרי ומחמת גריעותא לא חייס עליה וליכא למיחש שמא יתכוין לעשות כלי ואף על גב דלא מוקי לה במוסתקי אלא לרבי אליעזר דפריך ולית ליה לרבי אליעזר הא דתנן שובר אדם את החבית וכו' ומשני מתני' במוסתקי. ומיהו גם לרבנן צריך לאוקמי במוסתקי דלא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר אלא בחיוב חטאת אבל מודו דאיסורא איכא והכא שריא לכתחלה אלא ע"כ גם לרבנן צריך לאוקומה במוסתקי. וכן מוכח בפרק בכל מערבין (עירובין דף לד:) גבי הא דתנן נתן עירובו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח הרי זה עירוב ופריך בגמרא ואמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר. ומאי קפריך והלא יכול לשבור המגדל וליטול העירוב כדתנן הכא שובר אדם חבית וכו' ולמאי דפרישית דאיירי במוסתקי אפילו לרבנן ניחא:

ב גמ' תניא רשב"ג אומר מביא חבית יין ומתיז ראשה בסייף ומניחה לפני האורחין בשבת ואינו חושש. תניא חותלות של תמרה מתיר ומפקיע וחותך בעו מיניה מרב ששת מהו למיברז חביתא בבורטא בשבתא. לפיתחא קמיכוין ואסיר. או דלמא לעין יפה קמיכוין ושריא א"ל לפיתחא קמכוין ואסור:

ג מתני' אין נוקבין מגופה של חבית דברי רבי יהודה וחכמים מתירין ולא יקבנה מצדה ואם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח א"ר יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחטאת:

ד גמ' אמר רב הונא מחלוקת למעלה אבל מן הצד ד"ה אסור. והיינו דקתני ולא יקבנה מצדה וכן הלכתא. ת"ר אין נוקבין נקב חדש לכתחלה בשבת ואם בא להוסיף מוסיף וי"א אין מוסיף. ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה: דרש רב נחמן בר יצחק משמיה דרבי יוחנן הלכה כי"א. ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה אמר רב יהודה אמר שמואל ל"ש אלא במקום העשוי לשמר אבל לחזק ד"ה אסור. ה"ד לשמר וה"ד לחזק. אמר רב חסדא למעלה מן היין זהו לשמר למטה מן היין לחזק. רבא אמר למטה מן היין נמי זהו לשמר וה"ד לחזק למטה מן השמרים וזהו גי' רש"י והלכתא כוותיה דרבא דתניא דמסייע ליה. גובתא פירוש שפופרת שנותנין איתה בנקב הברזא להוליך הקלוח למרחוק רב אסר. ושמואל שרי. למיחתך לכתחלה כ"ע לא פליגי דאסור. לאהדורי כ"ע לא פליגי דשרי. כי פליגי דחתיכא ולא מיתקנא. מאן דאסר סבר גזרינן דלמא אתי למיחתך לכתחלה. ומאן דשרי סבר לא גזרינן דלמא אתי למיחתך לכתחלה. כתנאי אין חותכין שפופרת ביום טוב ואין צ"ל בשבת. נפלה מחזירין אותה בשבת ואין צ"ל בי"ט. ר' יאשיה מיקל. אהייא אילימא אירשא הא קמתקן מנא אלא אסיפא ת"ק נמי מישרא שרי. אלא דחתיכא ולא מיתקנא איכא בינייהו. ת"ק סבר גזרינן ור' יאשיה סבר לא גזרינן. דרש רב שישא בריה דרב אידי משמיה דרבי יוחנן הלכה כרבי יאשיה:

הלכה ח

ולא יתן עליה שעוה כו' משחא רב אסר ושמואל שרי מאן דאסר גזרינן משום שעוה ומאן דשרי סבר לא גזרינן משום שעוה. והלכתא כרב. אמר טבות רישבא אמר שמואל האי טרפא דאסא אסיר. פירוש אסור ליתן עלה של הדס בתוך הברזא לקלח בו היין כדי שלא יהא שותת בדופני החבית. מ"ט רב יהודה מדיפתי אמר משום מרזב שמא יתקן מרזב של עץ. רב אשי אמר גזירה שמא יקטום. מאי בינייהו איכא בינייהו דקטים ומנח שמא יקטום ליכא והלכתא כרב אשי:

הלכה ט

א בי סדיא רב אסר ושמואל שרי. ברכין כ"ע לא פליגי דשרי. בקשין כ"ע לא פליגי דאסיר. כי פליגי במיצעי. מאן דאסר סבר דמיחזי כמשוי. ומאן דשרי סבר לא מיחזי כמשוי. והא דרב לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דרב איקלע להההוא אתרא לא הוה ליה דוכתא למיתב נפק יתיב בכרמלית אייתו ליה בי סדיא ולא איתיב מאן דחזא סבר בי סדיא אסור ולא היא דרב אכרוזי אכריז דבי סדיא מישרי שרי ומשום כבוד רבותינו לא ישב עליו. ומנו רב כהנא ור"א וידע דהני מיצעי הוו הלכך לא אסירי אלא קשין:

ב מתני' נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור. ואת המים היפים ברעים בשביל שיצונו ואת הצונן בחמין בשביל שיחומו. מי שנשרו כליו במים בדרך מהלך בהן ואינו חומש. הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם:

ג גמ' אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור. והתנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם. רבי אליעזר ור"ש אוסרין. הא מלתא אף על גב דהוי ליה סתם במשנה ומחלוקת בברייתא הלכתא כמחלוקת דברייתא. דקאי רב כוותיה דמקשינן מיניה פ"ק דע"ז (דף יב.) מאי אין נראה אילימא דלא מיתחזי והאמר רב יהודה א"ר כל מקום שאסרו וכו' אלמא הלכתא הכי. ורבינו נסים גאון ז"ל פסק דאין הלכה כרב והביא ראיה מהא דתניא פ"ב דחולין (דף מא:) הרוצה לנקר חצירו עושה מקום חוץ לגומא ושותת ויורד לגומא ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את הצדוקים. ולאו ראיה היא דלאו אולמיה דהך מתני' ובריייתא מהך ברייתא ומתני' דהכא דאמר דפליגי אדרב ואמר דרב תנאי היא וכן איתמר ברייתא לעיל בפרק במה אשה (דף סד:) דלא כרב. ועוד דשאני התם דהרואה אומר לנקר חצירו הוא צריך וליכא חשדא כלל. ואין ראיה נמי מהא דתניא בפרק אף על פי (כתובות דף ס.) נחום איש גליא אומר צנור שעלו בו קשקשים ממעכו בצנעה ברגלו ואינו חושש ופסיק התם הלכתא כנחום. דשאני התם דליכא חשדא דאיסורא דאורייתא משום שרואין אותו שעושה כלאחר יד. בירושלמי פרק בתרא דכלאים גר' מתניתין פליגי על דרב פשתן שצבע בהרת לא יעשה ממנה אימרא מפורסמת. ובכרים וכסתות מותר. מתני' פליגי עליה דרב נתפזרו לו מעות לפני ע"ז לא יהא שוחה ומלקט שלא יהא נראה כמשתחוה לע"ז. ואם היה מקום צנוע מותר. מתניתין פליג עליה דרב. פרצופין שמטילין מים בכרכים לא יתן פיו טל פיהן שלא יהא נראה כמנשק לע"ז. ואם היה מקום צנוע מותר. מתני' פליג עליה דרב אין שוחטים בגומא אבל עושה אדם גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם לתוכה ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את הצדוקים. מתני' פליג עליה דרב הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם. מתני' פליג עליה דרב ביב שהוא קמור ד' אמות ברשות הרבים אין שופכים מים לתוכו בשבת תני עלה אם היתה מזלחת מותרת צנורות מקלחין אסור. עונת גשמים מותר ותני בר קפרא אם היה מקום צנוע מותר. אילין פליגי על רב ולית להון קיום:

הלכה י

אמר רב הונא המנער טליתו בשבת חייב חטאת. רש"י פירש מן העפר. ור"ח ז"ל פירש מן הטל שעליו דהיינו כבוס. וכן משמע דומיא דכומתא דרב יוסף. אבל במנער מן העפר

לא משמע כלל דשייך ביה לבון. ולא אמרן אלא בחדתי אבל בעתיקי לית לן בה. וחדתי נמי לא אמרן אלא באוכמי אבל חווריי וסומקי לית לן בה. והוא דקפיד עלייהו פירש רש"י שאין רוצה ללובשן בלא ניעור. עולא איקלע לפומבדיתא חזי להו לרבנן דקמנפצי גלימייהו. אמר להו קמחלליתו שבתא. אמר רב יהודה נפוצו באפיה אנן לא קפדינן מידי. אביי הוה קאים קמיה דרב יוסף אמר ליה הב לי כומתאי. הוה עליה טלא והוה מחסם למיתבה ניהליה. א"ל נפוץ שדי אנן לא קפדינן ולא מידי:

הלכה יא

אמר רב יצחק בר אסי אמר ר' יוחנן היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת תניא נמי הכי סוחרי כסות היוצאים בטלית מקופלת ומונחת להן על כתיפן בשבת חייב חטאת. ולא סוחרי כסות בלבד אלא כל אדם אלא שדרכן של סוחרים לצאת כן. וחנווני היוצא במעות הצרורות לו בסדינו חייב חטאת ולא חנווני בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכו של חנווני לצאת כן. הרטנין יוצאין בסודר שעל כתפיהן בשבת ולא הרטנין בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של הרטנין לצאת כן. אמר ר' יהודה מעשה בהורקנוס בנו של ר' אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתיפיו בשבת. אלא שנימא כרוכה לו על אצבעו וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו אמ"פ שאין נימא כרוכה לו על אצבעו. דרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דר' יוחנן אע"פ שאין נימא כרוכה לו על אצבעו. עולא איקלע לבי רב אסי בר חנא בעא מיניה מהו לעשות מרזב בשבת. א"ל הכי אמר רבי אלעזר אסור. מאי מרזב אמר ר' זירא כיסי בבלייתא. יש מי שאומר פי' מרזב שהוא כמי שמתעטף אדם בטליתו ויקפול שני קצוותיה כמין מרזב דרך קפול ויניחנו על כתיפו השמאלית ויחזור ויקפול שאר הטלית ויניחנו בכתיפו הימנית ונמצא טליתו מקופלת מכאן ומכאן ומשולשלת על כתיפו וחלל כנגד השדרה ויראה כמין מרזב ובענין הזה כיסי בבלייתא שהיו קושרים שני קשירות וקורין לו כיסא ומבעיא משום איסור הוצאה לפי שאינן דרך מלבוש. ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא א"ל הכי מאי א"ל אסור. אמר רב פפא נקוט כללא בידך כל אדעתא לכנופי אסור כל להתנאות שרי. כי הא דרב ששת מתנאה בסדינו. כי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והיו שני צדי טליתו מונחין לו על כתפיו. אמר לפניו ר' יהושע בן זירוז בן חמיו של ר' מאיר בזו לא חייב ר"מ חטאת. א"ל דקדק ר"מ עד כאן. שלשל רבי טליתו. כי אתא רבין אמר לא ר' יהושע בן זירוז הוה אלא ר' יהושע בן קפוסקאי היה חתנו של ר"ע א"ל בזו לא חייב ר"ע חטאת א"ל דקדק ר"ע ע"כ שלשל רבי טליתו:

הלכה יב

א מתני' הרוחץ במי מערה או במי טבריא מסתפג אפילו בעשר אלונטית ולא יביאם בידו אבל י' בני אדם מסתפגין באלונטית אחת פניהם ידיהם ורגליהם ומביאין אותן בידן:

ב גמ' קתני מי מערה דומיא דמי טבריא מה מי טבריא חמין אף מי מערה חמין פי' שהוחמו באור. מדאמר מני ר"ש היא ולא רבי יהודה היא דאסר בחמין. ופלוגתייהו בחמין שהוחמו באור. הרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא אמי מערה אבל במי טבריא שרי לכתחלה כדאמר לעיל פרק כירה (דף מ.) הניחו להם חמי טבריא ולא תנן במתני' חמי טבריא אלא לגלויי עליה דמי מערה דאיירי בחמין ורב אלפס פי' דמי מערה איירי בחמין שהוחמו מחמת המערה ולא מסתבר לאוסרן לכתחלה מסתפג אפילו בעשר אלונטית כו' א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו בתוך ביתו ולא גזרינן דלמא אתי לידי סחיטה. א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן האוליירין מביאין בלרי נשים לבי בני ובלבד שיתכסה בהן ראשו ורובו:

הלכה יג

א סכניתא א"ר אבין בר רב חסדא א"ר צריך לקשר שני ראשיה למטה וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן למטה מכתפיים. אמר להו רבא לבני מחוזא כי מעבריתו מאני דבני חילא שרביבו בהו למטה מכתפיים.

ב מתני' סכין וממשמשין אבל לא מתעמלין ולא מתגררים ולא יורדין לקורדימא. ואין עושין אפיקטוזין בשבת. ואין מעצבין את הקטן ואין מחזירין את השבר. מי שנפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן. אבל רוחץ הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא:

ג גמ' ת"ר סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. היכי עביד ר' יוסי בר חנינא אמר סך ואחר כך ממשמש. ר' יוחנן אמר סך וממשמש בבת אחת והלכתא כר' יוחנן. גרסינן בפרק חלק (סנהדרין דף קא.) ת"ר סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת. ולוחשין לחישת נחשים ועקרבים בשבת ומעבירין כלי על גב העין בשבת. ארשב"ג בד"א בכלי הניטל בשבת אבל בכלי שאינו ניטל אסור:

הלכה יד

ת"ר אין שואלים דבר מן השד בשבת. ר' יוסי אומר אף בחול אסור. א"ר הונא הלכה כר' יוסי ואף ר' יוסי לא אמר אלא משום סכנה כי הא דרב יצחק בר יוסף איבלע בארזא: אבל לא מתעמלין א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אסור לעמוד בקרקעית של דיומסית מפני שמתעמלת ומרפא:

הלכה טו

אבל לא מתגררין. ת"ר אין גוררין בשבת רשב"ג אומר אם היו רגליו מלוכלכות בטיט וצואה גורר כדרכו ואינו חושש. והלכתא כוותיה. אין יורדין לקורדימא. מ"ט משום פיקה. פרש"י יחליקו רגליו ויפול במים ואתי לידי סחיטה והוא מלשון פיק ברכים (נחום ב):

הלכה טז

אין עושין אפיקטוזין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ל"ש אלא בסם אבל ביד מותר. תניא ר' נחמיה אומר אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין. ומסתברא דה"מ היכא דלית ליה צער אבל היכא דאית ליה צער וכשמקיא אוכלין שבמיעיו מתרפא מותר. וכן אמר בעל הלכות משמיה דרב צמח בר פלטוי גאון: אין מעצבין את הקטן. אמר רבה בר בר חנה אר"י לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי והא אנן תנן אין מעצבין את הקטן התם בחומרי שדרה משום דמיחזי כבונה ומיירי שלא ביום הלידה דאי ביום הלידה הכל מותר. ואין מחזירין את השבר אמר רב חנא בגדתאה אמר שמואל הלכה מחזירין את השבר. וכן הלכה: הדרן עלך חבית

פרק כג

הלכה א

א שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני וכך אשה מחברתה ככרות. ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר השבת. וכן ערבי פסחים בירושלים שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו ואוכל פסחו ועושה עמו חשבון לאחר יו"ט:

ב גמ' א"ל רבא בריה דרב חנן לאביי מ"ש הלויני ומ"ש השאילני השאילני לא אתי למיכתב הלויני אתי למיכתב. פירוש משום דהלויני לזמן מרובה משמע ולכך אתי למיכתב. אבל השאילני דלאו לזמן מרובה משמע לא אתי למיכתב. איתמר הלוואת יו"ט רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע (רבה) [רבא] אמר ניתנה ליתבע. והא מילתא איפליגו בה רבוותא. איכא מאן דפסיק כרב יוסף משום דהוא רביה (דרבה) [דרבא] ועוד דהא רב אויא סבר כוותיה דשקיל משכונא. וכן רבה בר רב הונא דמערים איערומי שלא היה תובע בפירוש אלא אומר לו הלויני וכשמלוה אומר לו הרי אצלך כך וכך. ואיכא מאן דפסיק (כרבה) [כרבא] משום דבתראה הוא וקי"ל הלכתא כבתראה והתוספות כתבו דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף ואע"ג דאמר רב אויא שקיל משכונא רבה בר עולא מערים

איערומי. מחמירים על עצמן היו שלא לתבוע. ורואה אני בספרים שכתוב דברי רב יוסף תחלה וזו כרב אלפס דגרס רבא:

ג מתני' מונה אדם אורחיו ופרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב. ומפיס עם בניו ועם בני ביתו על השלחן ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום קוביא. מטילין חלשים על הקדשים ביו"ט אבל לא על המנות:

ד גמ' מ"ט רב ביבי אמר שמא ימחוק אביי אמר שמא יקרא בשטרי הדיוטות. מאי בינייהו איכא בינייהו דכתב על הכותל ומדלי למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן ומאן דאמר שמא יקרא חיישינן. ולית הלכתא כרב ביבי משום דפליג עליה (רבא) [רבה] דאמר לא יקרא לאור הנר אפי' גבוה שתי קומות ואפי' גבוה שתי מרדעות. וקי"ל דהלכתא כוותיה. והא דתניא מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו כמה בפנים וכמה בחוץ וכמה מנות עתיד להניח לפניהם מכתב שעל גבי כותל אבל לא מכתב שעל גבי טבלא ופנקס אוקימנא בדחקיק מיחק דגודא בשטרא לא מיחלף אבל כתוב מכתב אסור בין מדלאי בין מתתאי. ושטרי הדיוטות דאסיר למיקרי בהו פר"י היינו שטרי מקח וממכר ושטרי חובות ומשכונות משום ממצוא חפצך ודבר דבר. וכיון דחיישינן שלא למנות אורחיו ופרפרותיו שמא יקרא בשטרי הדיוטות מסתברא ה"ה בכל אגרות רשות. ומצינא לפלוגי דוקא בהני שייך למיגזר טפי לפי שהן מענין חשבונות וצרכיו ודמי לשטרי הדיוטות טפי מאיגרי הרשות שהן דברי שלומות ואין בהן צורך. אבל מדאסרינן כתב שמהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות שאין בהן צורך כלל ואסרינן משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות נראה דה"ה אגרות הרשות. והביא ה"ר יונה ז"ל ראיה מהא דתניא פ' כל כתבי (דף קטז:) א"ר נחמיה מפני מה אין קורין בכתבי הקודש בשבת כדי שיאמרו בכתבי הקודש אין קורין בשטרי הדיוטות לא כ"ש. והא ודאי דלר' נחמיה אסור לקרות באגרות הרשות מהאי טעמא ומדר' נחמיה נשמע לרבנן דע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא בכתבי הקודש שאין לאסור מטעם זה אבל ודאי אגרות הרשות בשטרי הדיוטות מיחלפי. ואיכא רבוותא דאמרי שלא אסרו למנות האורחין מתוך הכתב אלא בקריאה דומיא דפיו. אבל עיוני בלא קריאה שרי. ומסתברא לן דעיוני נמי אסור דתניא בתוספתא כתב שתחת הצורה ודיוקנאות אסור להסתכל בהן בשבת. והלין דכתבין מליצות ומשלים של שיחת חולין ודברי חשק אסור לקרותן בשבת. ואף בחול לא ידענא מי התירו שהרי נאמר ובמושב לצים לא ישב ע"כ דברי ה"ר יונה ז"ל:

הלכה ב

תניא אין רואין במראה בשבת. ר' יהודה מתיר בקבועה בכותל ואסיקנא במראה של מתכת עסקינן וכדרב נחמן אמר רבה בר אבוה דאמר מפני מה אסרו מראה של מתכת מפני שאדם יכול להשיר בה נימין המדולדלין. ושמעינן מינה דמראה שאינה של מתכת שרי בין קבועה בין שאינה קבועה. אבל דמתכת אסור כת"ק ואפילו קבועה בכותל. ת"ר כתב המהלך תחת הצורה ודיוקנאות אסור לקרות בשבת. ודיוקנא עצמה אסור להסתכל בה אף בחול שנאמר אל תפנו אל האלילים. מאי גמרא אל תפנו אל מדעתכם נראה דבעשויה לע"ז הוא אע"פ שלא נעבדה עדיין אבל לנוי מותר כדמשמע מדבנן של קדושים דלא הוו מסתכלי בצורתא דזוזא מכלל דאחרים הוו מסתכלי:

הלכה ג

ומפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו. עם בניו אין עם אחר לא מ"ט. כדרב יהודה אמר שמואל דאמר בני חבורה המקפידים זה על זה עוברים משום מדה ומשקל ומנין ומשום לווין ופורעים ביו"ט. וכדברי ב"ה אף משום ריבית:

הלכה ד

א מתני' לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו לשכור לו פועלים. אין מחשיכין לשכור פועלים ולהביא פירות. אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו. כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו:

ב גמ' תניא לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב. ר' יהושע בן קרחה מתיר אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מ"ט דר' יהושע. דאמר קרא ממצוא חפצך חפציך אסורין חפצי שמים מותרים ודבר דבר דבור אסור והרהור מותר. רב חסדא ורב המנונא דאמרי תרווייהו חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת. וא"ר אלעזר פוסקין צדקה לעניים בשבת. וא"ר יעקב א"ר יוחנן הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת. וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן הולכין לטרטיאות ולקרקסיאות לפקח על עסקי רבים בשבת. ותנא דבי מנשה משדכין על התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר או אומנות. אמר רב יהודה אמר שמואל חשבונות של מה לך ושל מה בכך מותר לחשבן בשבת:

הלכה ה

תניא נמי הכי חשבונות שעברו ושעתידין להיות אסור לחשבן בשבת וחשבונות של מה לך ושל מה בכך מותר לחשבן בשבת. ורמינהו מחשבין חשבונות שאינן צריכים ואין מחשבין חשבונות שצריכין כיצד אומר אדם לחבירו כך וכך פועלים [השכרתי וכך וכך]

הוצאתי על שדה זו. אבל לא יאמר כך וכך הוצאתי וכך וכך אני עתיד להוציא. וליטעמיך תיקשי לך היא גופא דקתני חשבונות שעברו אסורים והדר תני של מה לך מותרין. אלא לא קשיא הא דאיכא אגירי דאגירי גביה והא דליכא אגירי דאגירי גביה. אי איכא אגירי דאגירי גביה אפילו חשבונות שעברו אסורין. דהא בעי למידע כמה בעי למיתב להון והוו להו חשבונות שצריכין ואסור. ואי ליכא אגירי דאגירי גביה הוו להו חשבונות שאינן צריכין ושרי. ת"ר מעשה בחסיד אחד שנפרצה פרצה בתוך שדהו ונמלך עליה לגודרה בשבת ונזכר שהוא שבת ונמנע ולא גדרה. ונעשה לו נס ועלה בו צלף וממנו היה פרנסת ביתו:

הלכה ו

אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו. כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו. אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לו לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר שאם יש בורגנין הולך אפי' בשבת. תנן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות בשלמא לשכור פועלים לא מצי אגיר אלא להביא פירות לימא שאם יש שם מחיצות מביא כלומר יכול לומר הבא לי פירות למחר כיון דאם יש מחיצות מביא כמה שתאמר שאם יש בורגנין הולך. ואין חילוק בין אמר לחבירו דבר זה אני עושה למחר ובין אומר עשה לי דבר זה למחר וכיון דמותר באמירתו מותר בחשיכתו ואמאי קתני דאין מחשיכין להביא פירות. הכא במאי עסקינן במחוברים. והא תני ר' אושעיא אין מחשיכין להביא תבן וקש בשלמא קש משכחת לה במחובר. אלא תבן היכי משכחת לה. בתיבנא סריא שהוא מוקצה. הלכך כל דבר שיש בו צד היתר שיכול לעשותו בשבת יכול לומר אעשה זה למחר וכן יכול לומר לחבירו עשה לי דבר זה למחר ובלבד שלא יזכיר לו שכירות. ודבר שאין לו היתר לעשות היום אפילו אין בו אלא איסורא דרבנן אסור לומר אעשה דבר זה למחר או לומר לחבירו עשה לי:

הלכה ז

אבל מחשיך הוא וכו' ואף ע"ג דלא אבדיל והא אמר ר' אלעזר בן אנטיגנוס משום ר' יוסי אסור לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל וכי תימא דאבדיל בתפלה. והא אמר שמואל המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס. וכ"ת דאבדיל על הכוס. כוס בשדה מי איכא. תרגמא רב נתן בר אמי קמי דרבנן בין הגיתות שנו. א"ל ר' אבא לרב אשי כי הוינן במערבא הוה אמרינן המבדיל בין קודש לחול ועבדינן צורכין כלומר אינו צ"ל בין אור לחושך וכו' אלא בין קודש לחול בלבד אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמר

המבדיל בין קודש לחול וסלתינן סילתי. כלל אמר אבא שאול וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לאדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומיך ואני אשמור לך פירות שבתחומי. ת"ר מחשיכין על התחום להביא בהמה. היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה. ומחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא כל צרכיו ואומר לו לך במקום פלוני לא מצאת במקום פלוני לך במקום פלוני לא מצאת במנה הבא במאתים. ר' יוסי בר' יהודה אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח:

הלכה ח

השוכר את הפועל לשמור לו תינוק אין נותנין לו שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו [היה שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה נותנין לו שכר שבת לפיכך אחריות שבת עליו] לא יאמר תן לי שכרי של שבת אלא תן לי שכרי של עשרה ימים:

הלכה ט

א מתני' מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין. נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל אלא א"כ באו ממקום קרוב. עשו לו ארון ותכריכין וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית. הא דקתני נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל פרש"י עולמית ולא נהירא דאם כן ה"ל למימר עולמית כדקתני בתר הכי. ועוד מדפריך בגמ' גבי עשה נכרי ארון וחפר קבר יקבר בו ישראל ואמאי ה"נ ימתין בכדי שיעשו ועל מה קאי הכא נמי אי לא קאי אחלילין לכך נראה לפרש לא יספוד בהן ישראל בכדי שיעשו:

ב גמ' מאי מקום קרוב. רב אמר מקום קרוב ממש כלומר שידוע לנו בירור הדבר דממקום קרוב הוא שראינום שהיו לו בבית. ואם לאו לא יספוד בהן עולמית לפרש"י ולאידך פירושא צריך להמתין בכדי שיעשו. ושמואל אמר חוששין שמא חוץ לחומה לנו אבל הביאן מחוץ לעיר אנו תולין להיתר ואמרי' שמא בתוך התחום לנו ערב שבת וסופדין בהן למוצאי שבת מיד. ואשכחן חיישינן לקולא בחגיגה (דף טו.) בתולה שעיברה חיישינן שמא באמבטי עיברה ומותרת לכהונה. וה"ק לא יספוד בהן ישראל אלא א"כ יש לתלות שבאו ממקום קרוב ולאפוקי בידוע שמחוץ לתחום לנו. ורב אלפס פי' אע"ג דחזינן להו דעיילי בצפרא לא אמרי' אי לאו דאתו מאתרא קריבא לא הוו עיילי בצפרא אלא אמרי' הני מאתרא רחיקא אתי והא דאתו בצפרא בליליא אזלו עד דמטו לחומה ובייתו התם וקעיילי השתא. ומאי אלא א"כ באו ממקום קרוב ה"ק לא יספוד בהן ישראל אלא א"כ ימתין בכדי שיבואו ממקום קרוב. ולשון דשמא חוץ לחומה לנו משמע חשש היתר כדפרש"י. דלפי' רב אלפס ז"ל הוה ליה למימר שמא כל הלילה הלכו. ועוד מאי

דייק מתני' כוותיה דשמואל דתלינן מספיקא לחומרא במחצה על מחצה ליכא ספיקא. אלא כיון דליכא הכרע לשם כולם נעשה: והלכתא כשמואל דדייקא מתני' כוותיה דתנן במסכת מכשירין (פ"ב מ"ה):

הלכה י

עיר שישראל ונכרים דרים בה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד. ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיחומו חמין. ר' יהודה אומר באמבטי קטנה אם יש בה רשות רוחץ בה מיד. מאי רשות אמר רב יצחק בר יהודה אדם חשוב שמחממין לו עשרה קומקומסין בבת אחת מותר לרחוץ בה מיד:

הלכה יא

א ת"ר לא יטייל אדם בתוך שדהו לידע מה היא צריכה. כיוצא בו לא יטייל על פתח מדינה כדי שתחשך ויכנס למרחץ:

ב מתני' עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיזו בו אבר ושומטין את הכר מתחתיו ומטילים אותו על החול כדי שימתין. וקושרין לו את הלחי לא שיעלה אלא שלא יוסיף. וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסלים או בארוכות המטה לא שתעלה אלא שלא תוסיף:

הלכה יב

א אין מאמצין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת הנפש שכל המאמץ עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים:

ב גמ' ת"ר מביאין כלי מיקר וכלי זכוכית ומניחין לו על כריסו כדי שלא תפוח ופוקקין את נקביו כדי שלא תכנס בהן הרוח ואף שלמה ע"ה אמר בחכמתו עד אשר לא ירתק חבל הכסף זה חוט השדרה ותרוץ גולת הזהב זו אמה. ותשבר כד על המבוע זה כרס. ונרוץ הגלגל אל הבור זה פרש שנאמר וזריתי פרש על פניכם וגו'. אמר רב הונא אלו בני אדם שעושין כל ימיהם חגים. א"ר לוי משום ר' יהושע דסיכנין לאחר ג' ימים כריסו של אדם נבקעת ונופלת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי: אין מאמצין את המת וכו'. ת"ר לא יאמץ אדם עיניו של מת עם יציאת הנפש וכל המאמץ הרי זה שופך דמים משל לנר שהוא כבה והולך אדם מניח אצבעו עליה מיד כבה. תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר הרוצה שיתאמצו עיניו של מתו נופח יין בחוטמו ונותן לו שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני גודליו והן מתאמצות מאליהן. תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי מחללי' עליו את השבת אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת כיון שמת נעשה חפשי מן המצות.

תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי אין צריך לשומרו מן העכברים עוג מלך הבשן מת צריך לשומרו מן העכברים שנאמר ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ כל זמן שאדם חי אימתו מוטלת על הבריות כיון שמת בטלה אימתו. אמר רב פפא נקיטינן אריא אבי תרי לא נפיל שנאמר ומוראכם וחתכם וגו'. והא קחזינא דנפיל ההיא כדרמי בר אבא דאמר אין חיה שולטת באדם אא"כ נדמה לה כבהמה שנאמר אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו:

הלכה יג

אמר ר' חנין אסור לו לאדם לישן בבית יחידי בלילה דא"ר כל הישן יחידי בלילה אוחזתו ליליט. תניא ר"ש בן אלעזר אומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך ואף שלמה ע"ה אמר בחכמתו וזכור את בוראך בימי בחרותיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה אלו ימי הזקנה. והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהן לא זכות ולא חובה ופליגי אדשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד שנאמר לא יחדל אביון מקרב הארץ. תניא רבי שמעון הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו כלומר מדת עניות שאם הוא לא בא בא בנו ואם לא בא בנו בא בן בנו שנאמר כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם אמר רבי חייא לדביתהו כי אתא ענייא אקדימו ליה ריפתא כי היכי דליקדמו לבנייכו. א"ל מילט קלייטת להו אמר לה קרא הוא דכתיב כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם. אמר רב יוסף נקיטינן צורבא מרבנן לא מעני. והא קחזינן דמעני לאהדורי אפיתחא קאמרינן תניא ר"ג אומר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאין מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים. בעא מיניה ר' אלעזר מרב (נחמן) איזהו בן העולם הבא א"ל ואזניך תשמענה דבר מאחריך ר' חנינא אומר כל שדעת רבותיו נוחה הימנו. תנן התם ר' אליעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את ר' אליעזר וכי אדם יודע איזה יום ימות ויעשה תשובה. אמר להו כ"ש ישוב היום שמא ימות למחר נמצא כל ימיו בתשובה ואף שלמה ע"ה אמר בחכמתו בכל עת יהיו בגדיך לבנים: הדרן עלך שואל

פרק כד

הלכה א

א מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי ואם אין שם נכרי מניחו על החמור. הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת. ושאינן ניטלין בשבת מתיר את החבלים

והשקין נופלין. נותן כיסו כו' כתב רש"י מבעוד יום ולא נהירא לי. מדקאמר בגמרא אבל מציאה לא ואי מבעוד יום הרי כבר הגיע לידו ואף אם היא מונחת ע"ג קרקע יכול להגביה ולזכות בה. ועוד דומיא דנותן כיסו לנכרי איירי נמי אין עמו נכרי מניחו על החמור אם כן מאי פריך בגמרא והלא מחמר ושני עלה מניחו עליה כשהיא מהלכת בלאו הכי נמי אין כאן עקירה כיון שנתנו עליה מבעוד יום. הלכך נראה לפרש נותן כיסו לנכרי משתחשך והשתא ניחא מאי דפריך בגמרא מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב כיסו לנכרי. ואי מבעוד יום איירי מאי קבעי מ"ט והא ב"ה מתירין בכולן עם השמש וע"י קציצת שכר מותר:

ב גמ' מ"ט שרו רבנן למיתב כיסו לנכרי קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לאתויי ד' אמות בר"ה. אמר רבא דווקא כיסו אבל מציאה לא. ואם אין עמו נכרי וכו' טעמא דאין עמו נכרי הא יש עמו נכרי יהיב ליה. מ"ט. חמור אתה מצווה על שביתתו נכרי אי אתה מצווה על שביתתו. חמור וחרש שוטה וקטן אחמור מנח ליה. לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה. מ"ט הני אדם וחמור לאו אדם. חרש ושוטה לשוטה יהיב ליה לחרש לא יהיב ליה. שוטה וקטן לשוטה יהיב ליה לקטן לא יהיב ליה. איבעיא להו חרש וקטן מאי. איכא דאמרי לחרש יהיב ליה ואיכא דאמרי לקטן. וכיון דלא איפסיק בהדיא הלכתא דעביד כי האי לישנא עביד ודעביד כי האי לישנא עביד. אין עמו לא נכרי ולא חמור ולא חרש שוטה וקטן מאי. אמר ר' יצחק עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה. מוליכו פחות פחות מארבע אמות. אמר מר אין עמו נכרי וכו' והלא מחמר ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה. אמר רב אדא בר אהבה מניחו עליה כשהיא מהלכת סוף סוף אי אפשר דלא קיימא פורתא להשתין מים ולהטיל גללים וקאתי למיעבד עקירה והנחה. תנא כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטלו הימנה. אמר רב אדא בר אהבה היתה חבילתו מונחת על כתיפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו. ודווקא רץ אבל קלי קלי לא. מאי טעמא כיון דלית ליה היכירא אתי למיעבד עקירה והנחה. סוף סוף כי מטי לביתיה אי אפשר דלא קאי וקמעיילי מר"ה לרה"י דזריק ליה כלאחר יד. הגיע לחצר החיצונה כו' אמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית כגון קרני דאומנא דאסור לטלטלן בשבת משום דלא חזיין מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן ומתיר את החבלים והשקים נופלין. ודווקא בשליפי זוטרי דאי בעי שמיט להו לכרים וכסתות מתותיה ולא קא מבטל כלי מהיכנו. מהא שמעינן דלית הלכתא כר' יצחק דאמר בפרק כירה (דף מג.) דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל דהא אוקימנא בקרני דאומנא דלא חזיין וקאמר דמביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן. תניא רבי שמעון בן יוחי

אומר היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מכניס ראשו תחתיה ומסלקו לצד אחד והוא נופל מאליו. אביי אשכחיה לרבה דקמשפשף לבריה אגבא דחמרא. א"ל והא קא משתמש מר בבעלי חיים. אמר ליה צדדין נינהו וצדדין. לא גזרו בהו רבנן. ואסיקנא והלכתא צדדין אסורין. צדי צדדין מותרין:

הלכה ב

א מתני' מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את הזירין אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני הבהמה בין דקה ובין גסה. ר' יהודה מתיר בחרובין לדקה:

ב גמ' אמר רב יהודה הן הן פקיעין הן הן זירין. קסבר פקיעין תרי זירין תלתא כיפין זרדי וה"ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה אבל מפספסין לא וכיפין פספוסי נמי מפספסינן אבל לא את הזירין לפספס אלא להתיר. אמר רבה מאי טעמא דרב יהודה. קסבר שוויי אוכלא משווינן מיטרח באוכלא לא טרחינן:

הלכה ג

א מתני' אין ממרין את העגלים אבל מלעיטין אותן אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין אותו ומהלקטין לתרנגולין ונותנין מים על גבי מורסן אבל לא גובלין אין נותנין מים לפני הדבורים ולא לפני יוני שובך אבל נותנין לפני אווזים ותרנגולין ולפני יוני הדריסאות:

ב גמ' מאי אין אובסין. אמר רב יהודה אין עושין לה אבוס בתוך מעיה. אין ממרין את העגלים אבל מלעיטין אותן תניא איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה המראה מרביצה ועוקם את פיה ומאכילה כרשינים ומים בבת אחת הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותן לה כרשינין (מעומד ומאכילה) בפני עצמן ומים בפני עצמן. תנו רבנן מהלקטין לתרנגולין פירוש ספו להו בידים ובולע מעצמו. אבל אין נותנין לו בפיו. עד מקום שאין יכול לחזור. ואין צריך לומר שמהלקטין פירוש נותן לפניו והוא לוקט מאליו. אין מלקיטין לפני יוני שובך ולפני יוני עלייה ואין צריך לומר שאין מהלקטין. מאי טעמא תרנגולין מזונותן עליך. יוני שובך ויוני עלייה אין מזונותן עליך. כיוצא בו נותנין לפני הכלב ואין נותנין לפני החזיר. מה הפרש בין זה לזה. זה מזונותיו עליך וזה אין מזונותיו עליך. תנו רבנן אין גובלין את הקלי. ויש אומרים גובלין מאן יש אומרים. אמר רב חסדא ר' יוסי בר יהודה היא ש"מ דהלכתא כוותיה:

הלכה ד

ושווין שבוחשין את השתית ושותין זיתום המצרי ודוקא ברכה אבל בעבה לא. ורכה נמי והוא דמשני. והיכי משני אמר רב יוסף בחול נותן את החומץ ואחר כך נותן את השתית. בשבת נותן את השתית ואחר כך נותן את החומץ לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכחיה לגבלא דבי נשא דגביל וספי לתורי פירוש המורסן. בטש ביה אתא אבוה אשכחיה אמר ליה הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב ומנו רב ירמיה בר אבא גובלין ולא מוסיפין. ודלא נקיט בלישניה מהלקיטין יתיה וה"מ הוא דמשני והיכי משני. אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי שתי וערב. והא לא מערבא שפיר. אמר רב יהודה מנערו לכלי אחר. כתב אפינקסא דזעירי אמרית קמיה רבי ומנו ר' חייא מהו לגבל. אמר לי אסור. מהו לפרק לכלי אחר. אמר לי מותר. אמר רב (יהודה) [מנשיא] חד קמי חד תרין קמי תרין שפיר דמי תלתא קמי תרין אסיר. רב יוסף אמר אפילו קב ואפילו קביים. עולא אמר אפילו כור ואפילו כוריים. והלכתא כעולא:

הלכה ה

א מתני' מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים. רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסור לפי שאינה מן המוכן. רש"י פירש דלועין שנתלשו מאתמול ואשמעינן דלית בהו משום שוויי אוכלא למר ומשום מיטרח באוכלין למר. והוה ליה למיתמא לעיל גבי מתירין פקיעי עמיר אלא משום דבעי למיתני מילי דחיתוך בהדי הדדי:

ב גמ' איתמר אמר עולא הלכה כר' יהודה. ואף רב סבר הלכה כרבי יהודה מדכרכי דזוזי דרב אסר ושמואל שרי. ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה כי הא דלוי כי הוו מייתי טריפתא קמיה ביומא טבא לא הוה חזו לה אלא אקילקלתא אמר דלמא לא מיתכשרא ואפילו לכלבים לא חזיא. מכאן מוכח דאין חלוק במוקצה בין שבת ליום טוב: ולא כדברי המפרשים דאנן סבירא לן במוקצה ביום טוב כרבי יהודה מדסתם לן תנא כוותיה ולא פסקינן כרבי שמעון אלא בשבת דסתם תנא כוותיה מחתכין את הדלועין לפני בהמה הואיל וחמיר טפי בשבת מיום טוב לא אתי לזלזולי ביה כדקאמר רב נחמן בריש מסכת יום טוב (דף ב.) דהא מוכח הכא דאין חילוק בין שבת ליום טוב מדמייתי ראיה דלוי סבר הלכה כר' יהודה במוקצה דמחתכין את הנבלה מהא דאית ליה מוקצה ביום טוב אלמא מאן דאית ליה כרבי יהודה ביום טוב אית ליה כוותיה נמי בשבת. ועוד דפריך בשמעתין לר' יוחנן דפסיק הלכה כר' שמעון מההיא דאין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב. ומההיא דאין מבקעין דייק רב נחמן בריש מסכת יו"ט

דביו"ט סתם לן תנא כר' יהודה והכא מייתי לה אמחתכין את הדלועין דאיירי בשבת. אלא ודאי רב נחמן הוא דאיצטריך לשנויי הכי מתוך הדחק אבל כל שאר אמוראי דהתם דמפרשי טעמא דמתני' בענין אחר לא מיפלגי בין שבת ליום טוב. וכן פסק רש"י פרק המביא (דף לג.) גבי אין סומכין: ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון. ואף זעירי סבר הלכה כרבי שמעון. ואף ר' יוחנן סבר הלכה כרבי שמעון. והלכה כרבי שמעון. דאיפליגו בה רב אחא ורבינא חד אמר בכולה שבת הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן וחד אמר במחמת מיאוס נמי הלכה כרבי שמעון לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותה שבת אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו רבי שמעון מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. וקי"ל [חולין צג:] כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל:

ג מתני' מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים (דברים) שהן לצורך השבת. ופוקקין את המאור ומודדין את המטלית ואת המקוה. ומעשה בימי אביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת:.

ד גמ' ואיבעיא לן הא דתנן מפירין נדרים בשבת לצורך השבת הוא אבל שלא לצורך השבת לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת. או דילמא כי קתני לצורך אשאלה בלבד הוא דקתני אבל הפרת נדרים כל היום ותו לא. ואסיקנא תנאי היא דתניא הפרת נדרים כל היום ור' יוסי ור' אלעזר בר' שמעון אומרים מעת לעת. והלכתא הפרת נדרים כל היום בלבד. ובהלכות נדרים (פ' נערה המאורסה סימן מ"ז) ביארתיו יפה. עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בר רב הונא דיתיב באגנא דמיא וקמשח. א"ל אימור דאמור רבנן מדידה דמצוה. מדידה דלאו מצוה מי אמור א"ל מתעסק בעלמא אנא: סליק פרקא וסליק רבינו אשר ממסכת שבת